

TAMPEREEN YLIOPISTO

”Ei sellaisia tule normaalisti mietittyä”

Median merkityksellistyminen nuorten mediakokemuksiinsa
kohdistaman reflektion valossa

Kasvatustieteiden yksikkö

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

VEERA ASUNMAA

Huhtikuu 2016

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

VEERA ASUNMAA: "Ei sellaisia tule normaalisti mietittyä" Median merkityksellistyminen nuorten mediakokemuksiinsa kohdistaman reflektion valossa

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 126 sivua, 20 liitesivua

Huhtikuu 2016

Tämä kasvatustieteen ja mediakasvatuksen alaan kuuluva laadullinen tutkielma tarkastelee median merkityksiä nuorten mediakokemuksiinsa kohdistaman reflektion valossa. Näitä merkityksiä lähestyttiin aineistolähtöisesti sekä kokemusten että kielenkäytön näkökulmasta analysoimalla nuorten tuottamaa, heidän mediakokemuksiaan käsittelevää kirjoitelma-aineistoa sekä teemoittelun että diskurssianalyttisen lähestymistavan puitteissa. Ensimmäisen analyysivaiheen myötä pyrittiin jäljittämään sitä, millaiset mediakokemukset nuoret kokivat merkityksellisiksi, ja mitä merkityksiä medialle näiden kokemusten reflektion puitteissa annettiin. Toisessa analyysivaiheessa puolestaan tavoiteltiin sitä, millaisten merkityksenannon tapojen, eli tulkintarepertuaarien kautta nuoret merkityksellistivät mediaa mediakokemuksiinsa kohdistamassaan reflektiopuheessa.

Mediakulttuuri ja medioitunut todellisuus lomittuvat vahvasti nykynuorten keskeisiin kasvu- ja toimintaympäristöihin. Niiden voidaan myös itsessään sanoa muodostavan yhden tällaisen ympäristön. Ihmisen maailmasuhteen näyttäytyessä kokemuksellisenä on myös hänen suhteensa mediaan kokemuksellinen. Kokemukset muodostuvat merkitysten mukaan ja merkityksistä. Kielenkäytön taas oletetaan paitsi kuvaavan, myös rakentavan sosiaalista todellisuutta. Sen kautta tuotetaan asioiden ja ilmiöiden merkityksiä erilaisilla, seurauksia aikaansaavilla tavoilla. Merkitykset ovat sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä ja sekä henkilökohtaisia että jaettuja. Tämän tutkielman lähtökohdat kietoutuvat median, kokemusten, kielenkäytön ja merkitysten ohella myös reflektioon, ymmärtämiseen ja tulkintaan.

Median todettiin merkityksellistyvän sosiaalisina, emotionaalisina, pragmaattisina ja filosofisina mediakokemuksina lukuisiin eri merkitysteemoihin kytkeytyen. Mediakokemuksiaan reflektoidessaan nuoret esittivät myös mediakritiikkiä ja pohtivat omaa mediasuhdettaan. Aineistosta identifioitiin niin ikään viisi erilaista mediaa merkityksellistävää merkitysrepertuaaria. Purjehtimisen, kellumisen, ajelehtimisen ja heijastamisen tulkintarepertuaareiksi nimetyt puhumisen tavat rakensivat kukin median merkitystä ja samalla nuorelle mahdollistuvaa toimijaroolia eri tavoin. Dikotomisen tulkintarepertuaarin kautta median merkitystä tuotettiin kontrastoivasti, vertailujen ja vastakkainasettelujen kautta.

Mediasta, kasvatuksesta ja mediakasvatuksesta käytävä keskustelu liikkuu usein median vaikutusten, sen aikaansaamien uhkien ja ihmisten suojelun tarpeen ympärillä. Toisaalta mukaan on vähitellen tullut entistä enemmän myös mahdollisuuksiin, osallistumiseen, osallisuuteen, itseilmaisuun ja elämyksellisyyteen liittyviä juonteita. Tämä tutkielma pyrkii paitsi tuomaan esiin nuorten omaa perspektiiviä median merkityksiin, tarkastelemaan myös sitä, mitä nuorten mediakokemusten merkityksellistyminen ja merkityksellistäminen voisivat mediakasvatuksellisten keskustelujen ja käytäntöjen kannalta tarkoittaa sekä todentamaan sitä, miten moninaisilla tavoilla samakin ilmiö voi kokemusten ja kielenkäytön kautta merkityksellistyä.

Mediakasvatuksen yhtenä tavoitteena on yksilön tasapainoisen mediasuhteen muodostuminen, mikä voi osaltaan vahvistaa myös mediakasvatuksen päätavoitteena pidettävää medialukutaitoa. Tämän tutkielman tulosten kontekstissa tasapainoinen mediasuhde kietoutuu osaltaan yksilön mahdollisuuksiin ja kykyyn kohdata, käsitellä ja reflektoida monipuolisia ja rikkaita mediakokemuksia, jotka muodostuvat kokemuksellisuuden näkökulmasta eri tavoin merkityksellisiksi. Mediasta puhumisen tavat ovat aina osa myös laajempia kulttuurisia merkityksenannon resursseja, ja tasapainoisen mediasuhteen kannalta olisiikin suotavaa, että median merkityksellistämiseen olisi tarjolla useita erilaisia, avartavia ja perusteltuja näkökulmia, jotka mahdollistaisivat joustavat ja vaihtelevat toimijaroolit suhteessa mediaan. Mediakasvatuksen kannalta tämä tarkoittaa, että toiminnan keskiöön tulisi nostaa myös kokemuksellisuus, elämyksellisyys, luovuus, keskusteleavuus, reflektioon kannustaminen, yhteisöllisyys ja osallistavuus.

Avainsanat: media, mediakasvatus, kokemus, merkitys, reflektio

SISÄLTÖ

1	ALUKSI	1
2	TUTKIELMAN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	MEDIA, KOKEMUS JA MEDIAKOKEMUS	3
2.2	REFLEKTION VALOSSA KOHTI MEDIAN MERKITYKSIÄ	9
2.3	KIELENKÄYTTÖ JA TODELLISUUS	11
2.4	TULKINTA JA YMMÄRTÄMINEN	13
3	TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	16
3.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ: KAKSI REITTIÄ MEDIAN MERKITYKSIIN	16
3.2	AINEISTONA NUORTEN MEDIAKOKEMUKSIA REFLEKTOIVAT KIRJOITELMAT	19
3.3	ANALYYSIMENETELMIEN VALINNASTA	22
3.4	ANALYYSI 1: TEEMOITTELU MERKITYSRAKENTEIDEN TULKINNAN VÄLINEENÄ	23
3.5	ANALYYSI 2: DISKURSSIANALYYTTINEN LÄHESTYMISTAPA MERKITYKSIIN	25
4	MONINAISET MEDIAKOKEMUKSET	31
4.1	SOSIAALISET MEDIAKOKEMUKSET	33
4.2	EMOTIONAALISET MEDIAKOKEMUKSET	42
4.3	PRAGMAATTISET MEDIAKOKEMUKSET	49
4.4	FILOSOFISET MEDIAKOKEMUKSET	54
4.5	MEDIAKRITIIKKI JA OMAN MEDIASUHTeen POHDINTA	60
5	MEDIAA MERKITYKSELLISTÄMÄSSÄ	67
5.1	VIISI TULKINTAREPERTUAARIA JA MEDIAN MERKITYKSELLISTÄMINEN	67
5.2	PURJEHTIMISEN REPERTUAARI: MEDIA KULKUVÄLINEENÄ JA TUTKIMUSMATKOJEN KOHTEENA	69
4.3	KELLUMISEN REPERTUAARI: MEDIA PYSÄHTYMISEN PAIKKANA JA TOISENA MAAILMANA	72
5.3	ÄJELEHTIMISEN REPERTUAARI: MEDIA VENEENÄ TUULIAJOLLA JA VASTUSTAMATTOMANA VAIKUTTAJANA	76
5.4	HEIJASTAMISEN REPERTUAARI: MEDIA PEILAUSPINTANA JA TODELLISUUDEN HEIJASTELIJANA	82
5.5	DIKOTOMINEN REPERTUAARI: VASTAKKAINASETTELUJA, PUNNITSEMISTA JA VERTAILUA	87
6	POHDINTAA	92
6.1	TUTKIELMAN LUOTETTAVUUDESTA	92
6.2	TASAPAINOINEN MEDIASUHDE MEDIAKASVATUKSEN YHTENÄ TAVOITTEENA	100
6.3	MEDIASTA PUHUMINEN MEDIAN JA TOIMIJAN MERKITYKSELLISTÄMISENÄ	108
6.4	MEDIAKOKEMUKSET, REFLEKTIO JA MEDIAKASVATUS	116
7	LOPUKSI	123
	LÄHTEET	127
	LIITTEET	135

1 ALUKSI

Media on yhä vallitsevampi osa arkeamme ja sen tavat kietoutua elämäämme mitä moninaisimmat. Erityisesti lapset ja nuoret kasvavat maailmassa, jossa media ja mediakulttuuri ovat elimellinen osa heidän olennaisimpia kasvuympäristöjään. Median toimintaympäristöä voidaan myös jo itsessään kutsua kasvuympäristöksi. Tämän vuoksi myös kasvatustieteen alueella on suunnattu niin akateemista kuin käytännöllistäkin kiinnostusta mediaan, mediankäyttöön ja mediasuhteisiin lähinnä mediakasvatukseksi nimitetyn monitieteisen tutkimuksellisen ja pedagogisen lähestymistavan puitteissa. Yleisessä keskustelussa, ja paljolti myös mediakasvatuksen kontekstissa mediaan, nuoriin ja kasvuun liittyvä pohdinta on usein tapahtunut vaikutusten, uhkien ja suojelun ympärillä. Toisaalta mukaan on vähitellen tullut entistä enemmän myös mahdollisuuksiin, osallistumiseen, osallisuuteen, itseilmaisuuksiin ja elämyksellisyyteen liittyviä näkökulmia. Tämä tutkielma pyrkii tuomaan esiin nuorten omaa perspektiiviä ja tarkastelemaan median merkityksellistymistä heidän elämässään sekä kokemusten että kielenkäytön valossa.

Jos ihmisen suhde maailmaan ja todellisuuteen nähdään kokemuksellisenä, on hänen suhteensa mediaan niin ikään kokemusten kautta syntyvä ja merkityksellistyyvä. Keskusteltaessa todellisuuden medioitumisesta tai mediatodellisuudesta tarkoitetaan sitä, että nykyään media on keskeisessä roolissa kokemustemme välittäjänä, muokkaajana ja lähteenä: katsottiin ilmiötä sitten median tai kokemusten näkökulmasta, voidaan näiden kaikkien kohdalla puhua mediakokemuksista. Paitsi kokemuksellinen, on ihmisen suhde todellisuuteen myös kielellinen. Tällä viitataan siihen, että puhumisen ajatellaan olevan teko, joka todellisuuden kuvaamisen lisäksi myös tuottaa tätä todellisuutta, ja näin ollen kielenkäyttö sekä konstruoi sosiaalista todellisuutta että on osa sitä. Mediasta ja mediakokemuksista kirjoittamalla nuoret rakentavatkin sekä median merkityksiä että itseään suhteessa niihin.

Maaailma ja todellisuus näyttäytyvät ihmisille merkityksinä, jotka ovat samaan aikaan yksilöllisiä ja yhteisiä, henkilökohtaisia ja jaettuja. Kokemukset ja kielenkäyttö ovat kiinteästi sidoksissa merkityksiin, sillä kokemukset muodostuvat merkityksistä ja merkityksellistävät

maailmaa, ja kielenkäyttö paitsi välittää, myös tuottaa merkityksiä. Reflektio kokemusten tietoisena erittelynä ja pohdintana on sekä kokemusten merkityksellistämistä että erilaisia merkityksiä rakentavaa ja seurauksia tuottavaa kielenkäyttöä. Tässä tutkielmassa nuorten tuottamien kirjoitelmien sisältämää reflektiota lähestytään median merkitysten näkökulmasta ja kahden tutkimuskysymyksen kautta: millaiset mediakokemukset nuoret kokivat merkityksellisiksi, ja mitä merkityksiä medialle näiden kokemusten reflektion puitteissa annettiin sekä millaisten merkityksenannon tapojen eli tulkintarepertuaarien kautta nuoret merkityksellistivät mediaa mediakokemuksiin kohdistetussa reflektiopuheessaan?

Tutkielman lähtökohtia avaavassa luvussa 2 kuvataan tämän laadullisen tutkielman ja tutkimusprosessin kannalta keskeisiä käsitteitä, joita ovat media, kokemus ja mediakokemus sekä reflektio ja merkitys. Lisäksi kuvataan näkemyksiä kielen ja todellisuuden suhteesta sekä tutkimuksenteosta tulkintaan ja ymmärtämiseen sidoksissa olevana toimintana. Luvussa 3 käsitellään tutkielman toteuttamista tutkimustehtävän muotoutumisen, mediapäiväkirjoihin pohjautuvan kirjoitelma-aineiston, analyysimenetelmien valinnan sekä aineiston kaksivaiheisen, aineistolähtöisen analyysiprosessin myötä. Ensimmäisen analyysivaiheen teemoittelun tuloksia eli nuorten mediakokemusten merkityksellistymistä sosiaalisen, emotionaalisen, pragmaattisen ja filosofisen merkitysulottuvuuden kautta puolestaan kuvataan luvussa 4. Lisäksi kyseisessä luvussa tuodaan esiin nuorten esittämää mediakritiikkiä ja heidän omaan mediasuhteeseensa kohdistuvaa pohdintaa. Toisen analyysivaiheen eli diskurssianalyttisen lähestymistavan myötä reflektioaineistosta identifioitiin viisi erilaista median tulkintarepertuaaria. Näitä mediasta puhumisen tapoja sekä niiden seurauksia paitsi median merkityksellistymiselle myös nuoren oman toimijaroolin rakentumiselle käsitellään luvussa 5. Luku 6 pitää sisällään tutkielman luotettavuuteen liittyvää pohdintaa ja tuloksia suhteuttavaa keskustelua liittyen tasapainoiseen mediasuhteeseen, mediasta puhumiseen merkitysten tuottamisena, reflektioon sekä mediakasvatukseen näiden kaikkien yhteydessä. Luku 7 pyrkii kokoamaan aiemmin sanottua. Mediakokemusten merelle siis:

"Sinä suurena merkittävänä iltana tuuli kääntyi hiljalleen itään. Oli alkanut puhalttaa jo puolilta päivin, mutta lähtö oli määrätty tapahtuvaksi auringonlaskun aikaan. Meri oli lämmin ja syvän sininen, yhtä sininen kuin lasipallo. Koko laiturilla oli täynnä tavaraa aina uimahuoneelle saakka, missä vene keinui purje levällään ja palava myrskylyhty maston huipussa. (--) – Odota hetkinen, minä vain tarkistan, sanoi isä. Hän levitti kartan hiekalle ja katseli keskelle merta merkittyä yksinäistä saarta. (--) Hetken kuluttua isä tunsu määrittäneensä oikein. Suunta oli selvä, he saattoivat purjehtia. Hän oikaisi hattuaan ja sanoi: – Nyt lähdemme."

(Muumipappa ja meri. Tove Jansson 2015 /1965, 16–17.)

2 TUTKIELMAN LÄHTÖKOHDAT

Media ja kokemus sekä nämä kaksi yhdistävä mediakokemus ovat tämän tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä. Luvussa 2.1 pyritään avaamaan sitä, mitä nämä arkikielestä tutut, mutta toisaalta hyvin monimerkityksiset käsitteet juuri tämän tutkielman viitekehyksessä tarkoittavat. Niin ikään määritellään mainittujen käsitteiden suhdetta merkityksiin ja merkityksellistymiseen. Tutkimuksellisen esiymmärryksen esiin tuomiseksi sivutaan myös median vaikutuksia ja käyttötarkoituksia, joiden kontekstissa mediaa on perinteisesti usein tarkasteltu myös kasvatuksen näkökulmasta. Tämän jälkeen tullaan siihen, miksi ylipääntään on mielekästä kohdistaa tutkimuksellista mielenkiintoa nuorten mediakokemuksiin ja median merkityksellistymiseen niiden puitteissa. Tämän tutkielman lähtökohtien kannalta keskeisiä käsitteitä ovat myös reflektio, sosiaalinen konstruktivismi sekä tulkinta ja ymmärtäminen, joita käsitellään luvuissa 2.2, 2.3 ja 2.4. Ensin mainittu liittyy kiinteästi tekstiaineiston keräämiseen, seuraava tämän aineiston toisen analyysitavan taustaoletuksiin, ja viimeksi mainitut puolestaan yleisemmin laadulliseen ja aineistolähtöiseen tutkimustapaan.

2.1 *Media, kokemus ja mediakokemus*

Jokapäiväisessä kielenkäytössämme vilahteleva, käytännössä jokaiselle meistä jollakin tapaa tuttu käsite ”media” on itse asiassa jo etymologialtaan hyvin moniulotteinen (Ridell & Väliaho 2006, 16). Perinteisesti media määritellään ”joksikin, joka kuljettaa jonkinlaista kommunikaatiota”. Kommunikaatio taas pitää sisällään viestien lähettämisen yhdeltä tai useammalta lähettäjältä yhdelle tai useammalle vastaanottajalle, jotka kykenevät ymmärtämään eli dekodeamaan tämän viestin. (Berger 2007, 26.) Tällaisesta teknisestä näkökulmasta katsottuna media on siis väline, jonka avulla voidaan välittää merkityksiä. Tähän johtaa myös sen latinankielinen yksikkömuoto medium, joka viittaa välittämiseen ja julkiseksi tekemiseen (Nieminen & Pantti 2004, 15.) Laajemmin ymmärrettynä ja ilman suoranaista teknologista kytkentää medium voi kuvata myös ilmaisun tapaa ja siihen liittyvää sosiaalista yhteyttä kokonaisuudessaan (Kotilainen 1999, 31). Tämän päivän media-käsite

on perinyt kaksi varhaisemman medium-termin ydinmerkityksistä: media on jotakin, joka on asioiden välillä sekä jotakin, joka toimii jonkin toisen asian välineenä (Boyer 2007, 7).

Välittämisen ja välineenä toimimisen ohella media käsitteenä voidaan ulottaa kattamaan niin mediasisällön (joka välittyy mediatekniikan kautta), mediatekniikan (joka käsittää erilaiset laitteistot ja julkaisukanavat), medialähteet (joilla viitataan mediasisällön tuottajiin) kuin mediamaailmankin (eli viestinnällisen kokonaisympäristön, joka sisältää sekä visuaalisen, auditiivisen että interaktiivisen ulottuvuuden) (Inkinen 2005, 12–13) sekä niin ilmaisun tavan, tuotannon kuin sen vastaanottamisenkin (Kotilainen 1999, 32). Näin ollen mediasisältöä ovat muun muassa erilaiset tarinat, kertomukset, kuvat ja mediaesitykset, mediatekniikkaa taas vaikkapa internet, televisio, sanomalehti ja matkapuhelin sekä medialähteitä esimerkiksi toimittajat, tiedonantajat ja nykyään jo kansalaisetkin. Mediamaailma puolestaan sulkee sisäänsä paitsi kaiken mainitun myös muut median ilmenemismuodot moniulotteisine keskinäisine suhteineen. Teknispainotteista määritelmää laajemmassa mielessä media-käsitteen voidaan ajatella pitävän sisällään myös sen toimintaan ja käyttöön kietoutuvat sosiaaliset ja kulttuuriset tavat eli inhimillisen aspektin (Nieminen & Pantti 2004, 15).

Jos median käsitettä lähestytään Ridellin ja Väliahon (2006, 23) tapaan laajassa mielessä, ”eri tavoin aktualisoituvana välissä-olevana”, eikä liitetä sitä ainoastaan joihinkin tiettyihin teknologioihin, välineisiin tai lajityyppeihin, ”laskostaa se sisäänsä lukemattomia asioita ja pakenee tyhjentävää haltuunottoa” sekä ”kytkee, jatkaa, avaa ja sulkee ja muuttaa näissä kytköksissä alinomaa muotoaan”, kuten he asian ilmaisevat. Tämän tutkielman yhteydessä on sekä tarpeetonta että mahdotonta pyrkiä edellä sanottua tarkemmin määrittelemään sitä ”totaalisuutta, jonka käsite ’media’ teeskentelee vangitsevansa”. On tyytyminen siihen, että media käsitteenä on eräänlainen kielellinen heijastuma, jonka käyttäminen sallii keskustelun etenemisen ”niiden kuilujen yli, joita maailmassa vaikuttavia voimia koskevassa kokemuksessamme ilmenee”. (Boyer 2007, 8–9.) Mediasta puhuessamme puhummekin samalla myös yhdestä tällaisesta ”voimasta” ja elementistä, joka sekä kuuluu maailmaamme, että rakentaa tätä maailmaa ja välittää sitä koskevia kokemuksiamme ja tulkintojamme. Ihminen on paitsi maailmassa, myös suhteessa maailmaan (Varto 1992a, 92). Samalla tavalla ihminen paitsi kohtaa, käyttää ja kokee mediaa, on myös suhteessa siihen.

Kokemuksella tarkoitetaan väljässä mielessä sitä kokemuksellista suhdetta, joka ihmisellä on omaan todellisuuteensa ja siihen maailmaan, jossa hän elää. Kokemisen keskipisteenä on yksilö, kokeva subjekti. Kokemukset syntyvät vuorovaikutuksessa kulloisenkin todellisuuden kanssa, ja niissä ilmenee yksilön suhde esimerkiksi toisiin ihmisiin ja kulttuuriin. Kokemuksellisuus onkin yksilön maailmasuhteen perusmuoto, eikä häntä fenomenologisesti nähtynä voida ymmärtää irrallaan omasta elämäntodellisuudestaan. Ihmisen suhde maailmaan on kokemuksellisuuden ohella intentionaalinen eli mielellinen, mikä tarkoittaa, että ihmisen tajunnallisuuteen liittyy tapa suuntautua johonkin, oman toimintansa ulkopuolelle. Kokemus on se suhde, joka liittää yhteen tajuavan subjektin ja sen objektin, johon hänen tajunnallinen toimintansa kohdistuu. Täten kokemusta voidaan luontevasti kutsua merkityssuhteeksi: kokemuksemme muotoutuvat merkitysten mukaan ja merkityksistä, maailma näyttäytyy meille merkityksinä ja elämäntilanteet taas merkityksellistyvät meille kokemuksina. (Keski-Luopa 2001, 208–209; Laine 2007, 28–30; Perttula 2005, 116–117; Lehtomaa 2005, 166.)

Media, kokemukset ja kokeminen ovat monin tavoin yhteen kietoutuneita. Omaan, välittömään kokemukseemme perustuvan tiedon määrä on suhteellisesti vähentynyt yhteiskuntamme ja todellisuutemme medioitumiskehityksen myötä. Tällaisesta medioitumisesta puhuttaessa viitataan tilanteeseen, jossa media toimii välittäjänä ihmisten tiedon, ymmärryksen ja arkitotuuden rakentumisessa. (Nieminen & Pantti 2004, 16–17.) Mediatodellisuus ei enää olekaan jotain ulkoista ja erillistä, vaan se on alkanut kulttuurisine koodeineen, malleineen ja ideologioineen rakentaa arkielämäämme sekä liudentaa julkisen ja yksityisen rajaa (Kotilainen & Kivikuru 1999, 24). Medioitumisesta keskusteltaessa esiin nousevat usein myös erilaiset kasvatukselliset kysymykset, mahdolliset murheen aiheet ja jopa pelot. Kasvattajien huoli median vaikutuksista ja todellisuuden medioitumisesta liittyykin paljolti eräänlaiseen elämismaailmamme valtaamiseen; siihen, että mediasta tulee keskeisin merkitysrepertuaarimme (Kupiainen 2005, 20) eli olennaisin merkityksenannon resurssi sekä tärkein todellisuuden rakentumisen ja tuottamisen väylä.

Media ei toimi pelkästään kokemusten lähteenä tai kohteena, vaan myös niitä muotoilevana tekijänä. Mediateknologian kehityksen myötä muuttuvat myös mediakokemuksemme: teknologinen väline jäsentää elämismaailmaamme ja transformoi näin kokemustamme (Kupiainen 2005, 61–62). Median kasvatuksellisten vaikutustenkin pohtiminen, oli se sitten huolen tai mahdollisuuksien sävyttämää, kietoutuu osaltaan kokemuksiin. Mediaan liittyvät

vaikutukset eivät ole kausaalisia tai yksioikoisesti jäljitettävissä, sillä iän ja kehitysvaiheen ohella myös esimerkiksi kertyneiden kokemusten määrä sekä yksilön persoona ja elämäntilanne kokonaisuudessaan muokkaavat mediakokemuksia ja siten myös kokemusten seuraus-
rauksia (Niinistö & Ruhala 2006, 13). Koska yksilölliset ja kontekstuaaliset tekijät ovat niin merkittäviä, ja koska mediankäyttö saa erilaisia merkityksiä eri yhteyksissä, on lasten ja nuorten mediankäytöstä ylipäättään vaikea tehdä yleistyksiä. Tämä tulisi muistaa myös kiinnostuttaessa heidän mediakokemuksistaan. (Herkman 2001, 66.)

Median merkitystä ja vaikutuksia arkeemme on tutkimuksellisesti lähestytty muun muassa tarkastelemalla median yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tehtäviä sekä median funktioita yksittäisten ihmisten tai yhteiskunnan näkökulmasta (Nieminen & Pantti 2004, 12). Oletus siitä, että medialla on vaikutuksia, on perustavanlaatuisena tausta-ajatuksena koko massakommunikaation tutkimuksen kehitymisessä, vaikka ajan myötä termiä ”vaikutus” onkin käytetty säästeliäämmin ja kriittisemmin sekä lähinnä pyritty ymmärtämään mediasisältöjen ja niiden yleisöjen välistä suhdetta (Newbold 1997, 118–119). Myös mediakasvatuksen syntyyn ja sen tapaan tarkastella mediaa on liittynyt kiinteästi samainen ajatus joukkoviestinnän vahvasta vaikutuksesta vastaanottajiinsa (Kotilainen & Kivikuru 1999, 13) sekä tämän myötä halu varjella ja suojella ihmisiä sekä torjua median aikaansaamia haittavaikutuksia (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 22). Nykyisin kysymys median vaikutuksista nähdään moniulotteisempana ja monimutkaisempana, ja vaikka mediakasvatuksen tarpeen perustelu edelleen nojaa siihen, että medialla on voimakas ote ihmisten arjesta (Kotilainen & Kivikuru 1999, 13–14), niin sekä mediakasvatuksen moninaisissa määrittelyissä että sen tavoitteenasetteluissa näkyvät mediataitojen turvataito-luonteen (esim. Kupiainen & Sintonen 2009, 13) ohella myös kriittisten ajattelun taitojen tarve, luovuus, itseilmaisus ja tuottaminen sekä aktiivinen osallistuminen ja toimijuus suhteessa mediaan ja median kautta (esim. Kupiainen & Sintonen 2009; Kotilainen & Rantala 2008).

Vaikka media ja yhteiskunta muuttuvat, näyttävät mediankäytön syyt ja motiivit tutkimuksesta toiseen melko samankaltaisilta vaihdellen toki painotuksiltaan muun muassa tutkimusten alan, kohderyhmän ja tarkasteltujen medioiden mukana (Suoninen 2004, 59). Median funktioita voidaan jaotella esimerkiksi informatiiviseen, viihteelliseen ja sosiaaliseen funktioon, joista ensin mainittua voidaan vielä täydentää valistuksellisella, näkökulmia tarjoavalla orientaation funktiolla ja viimeksi mainittua itseilmaisun funktiolla (Nieminen & Pantti 2004, 12–13). Aivan kuten asiat saavat merkityksensä suhteessa toisiin asioihin,

määrittyvät myös mediat kontekstuaalisesti suhteessa erilaisiin inhimillisiin tilanteisiin ja toisiin medioihin. Mediat ovat myös joustavia ja muuntuvia. Tämän vuoksi mediavälineiden funktiot eivät palaudu vain representaatioihin eli todellisuutta heijastaviin ja luoviin esityksiin, vaan lukuisiin muihinkin vaikutuksiin ja tarkoituksiin. (Kupiainen 2005, 77–78.)

Esimerkiksi Suoninen (2004, 62) on jakanut lasten ja nuorten mediankäytön syitä tietoon, viihteeseen ja viihtymiseen (mediasisältöön liittyvät syyt), rituaaleihin ja rutiineihin, ajantappamiseen ja rentoutumiseen sekä sosiaalisuuteen ja eskapismiin (käyttötilanteeseen liittyvät syyt) sekä yleiseen tietämykseen, puheen- ja leikinaiheisiin ja ryhmäkuuluvuuden tai dominanssin osoittamiseen (sosiaaliseen yhteisöön liittyvät syyt). Herkmanin (2001, 67–70) mukaan lapset ja nuoret käyttävät mediaa ja mediakokemuksia myös muun muassa erottautumiseen suhteessa toisiinsa ja vanhempiin, henkilökohtaisen arvostuksen saavuttamiseen, osana keskusteluita ja sosiaalisen todellisuuden rakentamista, kommunikoinnin, pelaamisen ja tarinoiden osallistumisen välineinä sekä eräänlaiseen merkitysten kierrättämiseen ja muokkaamiseen itselle mielekkäiksi.

Mediankäytön funktioiden ohella median vaikutuksia on niin ikään tarkasteltu lukuisista näkökulmista, kuten vaikkapa väkivallan, seksuaalisen käyttäytymisen, kielenkäytön, moraalien ja arvojen osalta sekä positiivisempien, vaikkapa poliittiseen käyttäytymiseen, koulutukseen, informaatioon ja koulutukseen tai terveystietokampanjoihin liittyvien prososiaalisten vaikutusten kautta (Newbold 1997, 118; Giles 2003, 73–87). Median vaikutuksia on mahdollista jaotella lukemattomin eri tavoin muun muassa niiden kohdistumisen, mekanismien ja prosessien, keston, suoruuden ja epäsuoruuden sekä tarkoituksellisuuden mukaan, ja vaikka jo mediavaikutuksen käsite itsessään on moniulotteinen puhumattakaan sitä koskevista tutkimusasetelmista ja -tuloksista (Kupiainen & Sintonen 2009, 117–121), on median vaikuttavuuden aspekti huomioitava eri tavoin myös mediakasvatuksessa, jonka ei kuitenkaan tarvitse eikä tulisi pelkistyä vain siihen.

Media on osa yhteiskuntaa. Se on instituutio, joka viihdyttää, sosiaalistaa, tiedottaa ja kouluttaa meitä, myy meille asioita ja myy meitä yleisöinä mainostajille sekä indoktrinoi meitä. Se on myös mukana muokkaamassa identiteettiämme ja esimerkiksi vähemmistöjä tai seksuaalisuutta koskevia asenteitamme. (Berger 2007, 16–17.) Median vaikutukset eivät rajoitu vain siihen, mitä tiedämme asioista: se vaikuttaa myös tapaamme oppia ja olla vuorovaikutuksessa toistemme kanssa (Croteau, Hoynes & Milan 2012, 16). Median voidaan

ajatella olevan yksi niistä julkisista tiloista, joiden kautta yksilöt määrittelevät itseään ja yhteiskuntaa. 2000-luvun vuorovaikutusyhteiskunnassa kansalaiset toimivat sen kautta erilaisissa verkostoissa ja yhteisöissä informaatiotalouden nostaessa taidon käsitellä ja hyödyntää tietotulvaa tärkeäksi resurssiksi muun muassa työmarkkinoilla. (Kotilainen & Kivikuru 1999, 14.) Media vaatii paljon: se odottaa meiltä aktiivisuutta, kiinnostuneisuutta ja kuulluttamista. Se myös ohjaa meitä: kertoo ajankohtaisia asioita, ehdottaa erilaisia näkökulmia ja tarjoaa aineksia mielipiteiden muodostamiseen. Ehkä se myös antaa jotakin: virkistystä, rentoutumista, turvaa ja vastauksia meissä heränneisiin kysymyksiin. (Nieminen & Pantti 2004, 16.) Varmaa on, että se kietoutuu kokemuksiimme monin tavoin: vähintäänkin välittää, tuottaa, muokkaa, suuntaa, merkityksellistää, mahdollistaa ja rajoittaa niitä.

Kokoavasti voidaan todeta, että medially on vaikutuksia ja vaikutusvaltaa, sillä on funktioita ja sitä käytetään tietyistä, moninaisista syistä – nämä seikat sekä median arkipäiväisyys ja oletettu tuttuus ilmiönä onkin syytä tiedostaa osana tutkimuksellista esiymmärrystä myös silloin, kun lähestytään mediaa kokemusten näkökulmasta ja aineistolähtöisesti. Lisäksi media tuottaa ja on osa sitä todellisuutta, jossa elämme, mutta tämä yhteinen todellisuus ja jaetutkin mediakokemuksemme tulevat kuitenkin tulkituiksi ja merkityksellistetyiksi aina myös yksilöllisillä – joskaan ei pelkästään yksilöllisillä – tavoilla. Boyer (2007) toteaa median olevan aihepiiri, josta meillä tapaa olla paljon itsestään selvinä pidettyjä ajatuksia ja käsityksiä. Samaa voisi sanoa kasvatuksesta. Mikä tiedon tai tietämisen alue voisi olla vaikutusvaltaisempi kuin se, joka otetaan itsestäänselvyytenä (Boyer 2007, 51)?

Tutkimuksenteon tavoitteena voi olla paitsi uuden löytäminen, myös tällaiseen itsestään selvään suhtautuminen ikään kuin uutena. Puhuttiin sitten mediakulttuurissa elämisestä (esim. Kotilainen 2007, 40; Herkman 2001, 65–66; Kellner 1995/1998) ja mediatodellisuudessa kasvamisesta (esim. Kotilainen & Kivikuru 1999, 24) tai median vallitsevaa luonnetta hieman kevyemmin tuottavasta median toimintaympäristöstä ja sen vaatimuksista (esim. Uusitalo 2015) on yhtä kaikki kyse siitä, että medially on merkittävä rooli lasten ja nuorten sosiaalisessa todellisuudessa (Herkman 2001, 65–66) sekä siitä, että digitalisoitua mediaympäristö on paitsi itsessään yksi keskeisimmistä kasvu ympäristöistä, myös integroituu osaksi muita kasvu ympäristöjä (Jaakkola 2010, 45–46). Se, miksi mediakokemuksista on perusteltua kiinnostua myös kasvatuksen kontekstissa, tiivistyy Bergerin (2005, 7) sanoissa:

"Since media are so much a part of our lives, learning about the media is indirectly a way of learning about ourselves – about where we got our ideas about what is important in life, about what we should expect out of life, and about how we should behave. Most people believe that their experiences play an important part in their lives (--). If that's the case, shouldn't mediated experiences count for something?" (Berger 2005, 7.)

"Koska media on niin suuressa määrin osa elämäämme, on mediasta oppiminen välillisesti tapa oppia meistä itsestämme – siitä, mistä saimme ajatuksemme elämässä tärkeistä asioista, siitä, mitä meidän pitäisi odottaa eläältä ja siitä, miten meidän tulisi käyttäytyä. Useimmat ihmiset uskovat, että heidän kokemuksillaan on tärkeä osa heidän elämässään (--). Jos näin on asian laita, eikö medioituneilla kokemuksillakin tulisi olla merkitystä?" (Berger 2005, 7, suomennos omani.)

2.2 Reflektion valossa kohti median merkityksiä

Mediakokemuksia koskevaa kirjoitustehtävää (liitteessä 1) ohjeistettaessa muistutettiin median käsitteen kattavan monenlaisia, niin sanottuja perinteisiä ja uudempia medioita sekä mediakokemusten voivan liittyä sekä median välineisiin että sisältöihin. Mediaa käsitteenä ei avattu tämän laajemmin. Tällöin oletettiin, että media näennäisen yksinkertaisena, mutta sisällöltään moniulotteisena käsitteenä toimii juuri sellaisena "kielellisenä heijastumana" (ks. Boyer 2007), jonka ymmärtäminen tutkimuksen näkökulmasta riittävällä tarkkuudella on jokaiselle osallistujalle mahdollista. Kehotettaessa nuoria omien mediakokemustensa kirjaamiseen ja merkityksellisten mediakokemusten pohtimiseen median käsite onkin ymmärretty Tammen (2016, 100) tapaan eräänlaisen henkilökohtaisen mediamaisen kontekstissa: se viittaa jokapäiväisiin mediakokemuksiin ja -käytäntöihin sekä ihmisen ja median suhteeseen, joka kattaa yksilön kaiken mediankäytön ja mediavalinnat. Nuoret saivat näin itse määritellä tarkemmin sen, mitä heidän mediamaisemaansa kuuluu eli toisin sanoen sen, mitä he mediallyä tarkoittavat ja mediakokemuksilla ymmärtävät, sekä keskittyä mediapäiväkirjassaan ja sen pohjalta tuotetussa kirjoitelmassaan osaan medioista ja nimikkeistä toisia enemmän (ks. mt. 100).

Mediakokemukset voidaan myös mieltää ensisijaisesti median tuottamina, välittäminä tai muokkaamina kokemuksina (mediapainotteinen näkökulma) tai ylipäänsä kokemuksina, joihin media jollakin tapaa kietoutuu (kokemuspainotteinen näkökulma). Sillä, painottivatko nuoret kenties jompaakumpaa näkökulmaa toista enemmän, ei ole käytännössä merkitystä, sillä mediakokemuksia refleктоitaessa huomio keskittyy mediakokemuksen määrittelyn sijaan sen merkityksellistymiseen. Merkitys-sanankäyttö on Varron (1992, 100) nä-

kemyksen mukaan aina jossakin mielessä ongelmallista sen lukuisten käyttökonventioiden vuoksi. Tämän tutkielman viitekehyksessä ja fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta käsin merkitys viittaa tapaan, jolla jokin tulee ymmärretyksi suhteessa johonkin toiseen. Samalla tämä jokin on ymmärtäjänsä kannalta myös merkityksellinen liittyen johonkin sellaiseen, jonka tämä kokee olennaiseksi. Tällöin mukana ovat sekä merkityksen semanttinen ja arvottava sisältö että arkikäyttöön yhdistyvä ajatus jonkin seikan merkittävydestä. (Varto 1992, 100.)

Käytännössä merkityksen käsitteen moniulotteisuus havainnolistuu muun muassa kirjoitustehtävän ohjeistuksessa, jonka tavoitteena oli saada nuoret refleктоimaan ”merkityksellisiä mediakokemuksiaan”. Merkityksellinen mediakokemus ei tässä yhteydessä merkitse samaa kuin arvokkaana pidetty mediakokemus: yhdentekeväksikin arvoitettu mediakokemus voi reflektion kautta muodostua merkitykselliseksi, jos se kertoo jotakin vaikkapa ihmisestä itsestään, mediasta tai maailmasta. Merkityksellinen on tässä yhteydessä pikemminkin synonyymi huomionarvoiselle tai olennaiselle, jotka olisivat saattaneet jälkiviisain silmin nähtynä olla sopivampi sanavalinta. Lisäksi on syytä selventää, ettei vain niitä mediakokemuksia, jotka nuoret ovat poimineet kirjoitelmaansa, ole refleктоitu: jo mediapäiväkirjaan merkittyjen kokemusten muisteleminen, ajattelevinen, erittelevinen ja kirjaaminen ovat osa reflektioprosessia.

Koska kokeminen fenomenologisesti ymmärrettynä on jonkin mieltämistä joksikin ja täten merkityssuhteen muodostumista (Keski-Luopa 2001, 205), tutkimuksellisen mielenkiinnon kohdistaminen kokemuksiin on siten aina sen kohdistamista myös merkityksiin. Merkitykset ja kokemukset ovat monessa suhteessa erottamattomia: kokemukset muodostuvat merkityksistä ja erilaiset merkitykset tuottavat erilaisia kokemuksia. Merkitykset myös ohjaavat havaintojamme ja toimivat siten kehyksinä uusille kokemuksille sekä niiden merkityksellistymiselle ja merkityksellistämiselle. Reflektio on yksi kokemuksiin liittyvän aktiivisen merkityksenannon väylistä. Tässä tutkielmassa onkin median merkitysten tavoittamiseksi keskitytty nuorten tuottaman kirjoitelma-aineiston mediakokemuksia refleктоiviin osuuksiin, eikä mediakokemuksia merkityksineen ole näin ollen pyritty tavoittamaan sinänsä. Median merkityksellistymisen kohdalla keskiössä ovat erilaiset mediakokemukset ja median merkitykset niiden kontekstissa. Merkityksellistämisessä taas kohdistetaan huomio erilaisiin puhumisen tapoihin, joiden kautta median merkityksiä tuotetaan reflektiopuheessa.

Reflektion käsitteellä viitataan mediakokemuksia kuvailevaa ja luetteloivaa kerrontatyyliä syvemmälle luotaavaan ajattelun ja pohdinnan tapaan. Yksinkertaisimmillaan reflektio voidaan määritellä harkitsemiseksi ja mietiskelyksi; eräänlaiseksi heijastamiseksi (Turtia 2001, 822). Reflektoidessaan yksilö tarkkailee ja käsittelee kokemuksiaan aktiivisesti voidakseen rakentaa uutta tietoa tai uusia näkökulmia aikaisempiin tietoihinsa (TYT 2002). Reflektio on kognitiivinen prosessi, josta seuraa oppimisen kannalta arvokasta älyllistä kasvua, ja joka ei ole pelkkää kokemuksen ajattelua, vaan myös kriittistä taustalla piilevien uskomusten ja oletusten tutkimista. Se on mentaalinen toiminto, jonka avulla muokkaamme ja jäsennämmme kokemuksistamme tietoa. (Ruohotie 2005, 194, 214.)

Reflektointi käsittää myös tunteisiin ja arvoihin liittyviä osaprosesseja (TYT 2002), ja siinä liittoutuvat ihmisen ärsykkeisiin reagoiva, kokeva minä sekä huomiota kiinnittävä, ajatteleva ja johtopäätöksiä tekevä tutkiva minä. Ihminen yhdistää yleensä tottuneesti jälkimmäisen puolensa ulkomaailman tutkimiseen, mutta se voi yhtälailla suuntautua myös yksilön omaan, sisäiseen maailmaan ja kokemuksiin. (Keski-Luopa 2001, 129.) Vaikka reflektio tavallisesti sijoittuu niin sanotun instrumentaalisen oppimisen, tehokkuuden arvioinnin sekä tavoitteiden ja tulosten yhteyteen, on useimmilla ihmisillä myös luontainen tarve reflektioon (mt. 129): Syrjälä (2001, 208) näkeekin oman elämän ja kokemusten pohdinnan eli reflektion ihmisen perustavanlaatuisena ominaisuutena ja minuutta rakentavana kerrontana.

2.3 Kielenkäyttö ja todellisuus

Kuten reflektio kerrontana rakentaa kokemusten merkityksiä ja ihmisen minuutta, voidaan myös kielen ajatella rakentavan sosiaalista todellisuutta. Tämä sosiaalisen konstruktionismin ydinajatus lukeutuu myös käsillä olevan tutkielman toisessa analyysivaiheessa sovelletun diskurssianalyttisen viitekehyksen taustaoletuksiin. Sosiaalinen konstruktionismi ei taivu yleisen tason määritelmään ilman, että tehtäisiin vääryyttä sen moninaisille versioille (Suoranta 1997, 19), ja siksi seuraavassa pyritäänkin kuvaamaan sitä lyhyesti vain tämän tutkielman teoreettisten lähtökohtien puitteissa ja toisen analyysitavan taustana sen sijaan, että tarkasteltaisiin lähemmin sosiaalisen konstruktionismin piirteitä ja toteutumista eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä.

Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 9) mukaan kielenkäyttöä on mahdollista analysoida ainakin kahdesta erilaisesta näkökulmasta käsin: joko todellisuuden kuvana tai sen raken-

tamisena. Sosiaalinen konstruktionismi tukeutuu nimenomaan jälkimmäiseen oletukseen tarkastellessaan kieltä pikemminkin osana todellisuutta kuin jonkinlaisena siltana siihen (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 9, 21). Sosiaalisen konstruktionismin silmin kielenkäyttö on käytäntö, joka merkityksellistää ja rakentaa, toisin sanoen konstruoi, sitä sosiaalista todellisuutta, jossa me elämme (mt. 18). Berger ja Luckmann (1994) toteavat, että ihmiset tuottavat jokapäiväisen elämismaailmansa ajattelullaan ja toiminnallaan. Vain niiden kautta tämän elämismaailman todellisuus säilyy. Jokapäiväisen elämän todellisuus esittyy yksilöille intersubjektiivisena; maailmana, jonka he jakavat toisten ihmisten kanssa. Se edellyttääkin yksilöiltä jatkuvaa vuorovaikutusta. (Mt. 30, 33.)

Juuri vuorovaikutuksessa, sosiaalisessa kanssakäymisessä, keskustelussa ja puheessa rakennamme jaettua, yhteisesti ymmärrettyä todellisuutta. Valtosen (1998, 97) mukaan voidaan jopa sanoa, että ”kuvaillemalla maailmaa ihmiset tekevät maailmastaan kuvaustensa kaltaista”. Kielellisillä teoilla itsessään siis tuotetaan todellisuutta, ei vain peilata sitä. Tähän ajatukseen tukeutuu tämänkin tutkielman yhtenä lähtökohtana oleva käsitys siitä, että mediakokemuksiaan refleктоimalla nuoret paitsi kertovat merkityksellistyneistä kokemuksistaan median parissa myös rakentavat median merkitystä vaihtelevin ja erilaisia seurauksia aikaansaavin tavoin. Mediakokemuksista puhuminen on samanaikaisesti sekä median merkitysten tulkitsemista ja pohtimista että niiden tuottamista. Tässä mielessä, useista arkikäsityksistämme poiketen, ovat sanat ja puhuminen mitä suurimmassa määrin myös tekoja. Kielenkäyttö itsessään nähdäänkin luovana, konstruktiiivisena toimintana (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18; Valtonen 1998, 97).

Todellisuus ei tokikaan muodostu pelkistä merkityksistä, mutta asioita tai ilmiöitä ei yksinkertaisesti kyetä tarkastelemaan ilman niiden merkityksellistämistä. Merkityksellistäminen puolestaan ei vähennä asioiden todellisuusarvoa. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 21.) Tällainen ajattelu edustaa lähinnä sosiaalisen konstruktionismin maltillista (tai realistista) suuntausta, joka edustaa ontologista realismia ja epistemologista relativismia: maailman siis oletetaan olevan objektiivisesti olemassa, mutta maailmaa koskevaa tietoa pidetään ihmisten aikaansaannoksena ja sosiaalisesti konstruoituna (Suoranta 1997, 19). Esimerkiksi Pluton kohtalo entisenä planeettana havainnollistaa oivallisesti sosiaalisen konstruktionismin näkemyksen kielenkäytön ja todellisuuden dynaamisesta suhteesta: fyysisesti todellisena kappaleena Pluto on edelleen muuttumaton ja olemassa – kielen kautta konstruoidussa sosiaalisessa todellisuudessa se ei kuitenkaan enää lukeudu planeetaksi. Suo-

ranta (1997, 20) liittääkin todellisuuden konstruoinnin idean nimenomaan kaikkeen inhimilliseen: "Summa summarum, ihminen itse, inhimillinen tieto, tiedon institutionalisoidut muodot, ihmisten tekemä todellisuus ja sen laitokset ovat kaikki konstruoituja konstruktioita."

2.4 Tulkinta ja ymmärtäminen

Laadullisen tutkimuksen, jota tämäkin tutkielma edustaa, kohteena on yleensä ihminen, ihmisen maailma ja elämismaailma. Viimeksi mainittu eroaa luonnollisesta maailmasta siinä perustavanlaatuisessa suhteessa, että se muodostuu merkityksistä, jotka ovat aina ihmisestä lähtöisin ja ihmiseen päätyviä. Merkitykset voivatkin muodostua vain ihmisen kautta. (Varto 1992b, 23–24.) Myös se, mikä meille ihmisille on todellisuutta, on aina merkitysvälitteistä sekä tulkinnoistamme ja ymmärryksestämme riippuvaista (Alasuutari 2001, 60, 63). Todellisuus on hyvin abstrakti käsite, ja sen sijaan Perttula (2005, 117) käyttääkin elämäntilanteen käsitettä. Elämäntilanne eli situaatio on se todellisuus, johon ihminen kulloinkin on suhteessa. Todellisuus merkityksellistyy vain silloin, kun ihminen asettuu suhteeseen sen kanssa, ja ilman tätä suhdetta tajuavakin olento jää ilman ymmärrystä. Elävä sidos arkeen on kokemuksen edellytys. Käsitteet merkityksellistyminen ja ymmärtäminen taas ovat kokemuksen eri puolia: merkityksellistyminen liittyy kiinteämmin elämäntilanteeseen ja ymmärtäminen puolestaan tajunnalliseen toimintaan. (Mt. 117, 119.)

Koska kaikki laadullinen tutkimus palautuu elämismaailmaan, on tutkija itsekin osa tutkimaansa merkitysyhteyttä (Varto 1992b, 26). Kokemuksen tutkimisen empiirisyys kuitenkin nousee tutkimuksellisesta kiinnostuksesta toisiin ihmisiin ja heidän kokemuksiinsa, jota ilman tutkimus olisi teoreettista aineistonaan vain tutkijan omat konstruktiot. Empiirinenkin tieto vaatii silti syntyäkseen tutkijan ja tutkimuksellinen ymmärtäminen tutkijan tajunnan. Tutkimuksen kohteena olevat kokemukset ovat kuitenkin yhtä totia ja todellisia riippumatta siitä, onko tutkija niistä kiinnostunut vai ei. Tutkija ei tässä mielessä luo kohdettaan tai ole sen olemassaolon edellytys, mutta koska kokemuksen perusrakenne on aina suhde, liittyy myös tutkija itse tutkimaansa kokemuksen maailmaan. Tutkijan on mielletävä itsensä tutkittaviensa lailla kokevaksi olennoksi, sillä tämä kokeva ominaislaatu on myös tutkimuksellisen ymmärtämisen edellytys. (Perttula 2005, 134–135, 143.)

Kokemuksia ei kyetä tutkimaan empiirisesti ilman, että niiden kokijat niitä jollain tapaa kuvaavat (mt. 140). Kielen ja siihen sisältyvän sosiaalisen maailman myötä ihmisestä tulee-

kin tajunnallisesti intersubjektiivinen, ja tämän intersubjektiivisuuden myötä ihmisen on mahdollista tavoittaa ainakin jotakin toisten ihmisten ymmärryksestä sekä kuvata omia kokemuksiaan myös toisille. (Perttula 2005, 117–118.) Intersubjektiivisten eli subjekteja yhdistävien kulttuuristen merkitysten lähteenä on yhteisö, johon ihminen on kasvanut ja johon hänet on kasvatettu. Osa kokemuksistamme saakin toisia vahvemmin sosiaalis-kulttuurisen luonteen. Yksilöllisten kokemusten tutkiminen kertoo tällöin myös jotakin yleistä; jotakin yhteisömmme kanssa jaetusta merkitysten perinteestä, josta tutkijakaan ei ole irrallaan. (Laine 2007, 30.) Ihmisen tutkimisessa täysin ulkopuoliseen tarkkailijan rooliin asettuminen onkin käytännössä mahdotonta (Varto 1992b, 26), sillä kuten edellä on todettu, todellisuus näyttäytyy meille subjekteja yhdistävinä merkityksinä, tutkija on kokemuksellisessa suhteessa samaan sosiaaliseen todellisuuteen kuin tutkittavat ja merkitykset ovat aina tulkintoihin ja ymmärtämiseen sidoksissa. Tulkintojen tekemisen sanotaankin olevan laadullisen tutkimuksen visaisin vaihe (Eskola & Suoranta 2005, 145).

Hermeneuttisesti suuntautuneessa tutkimuksessa oletetaan ihmisen tulkitsevan kokemuksiaan yhä uudelleen ja uudelleen, ja tutkija on osa tätä tulkitsemisen prosessia. Tulkinallisuus mielletään ihmiselle luontaisena ja keskeisenä tapana rakentaa kokemuksia, ja siksi se omaksutaan myös yhdeksi lähtökohdaksi kokemusten tutkimisessa. (Perttula 2005, 142.) Hermeneutiikalla viitataan yleisesti ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaan, joka tulee laadulliseen, aineistolähtöiseen tutkimukseen mukaan juuri tulkinnan ulottuvuuden myötä. Ilmaisut (jotka tässä tutkielmassa näyttäytyvät kirjallisessa muodossa) kantavat itsessään moninaisia merkityksiä ja merkitysten verkostoja, jotka ovat osittain intersubjektiivisia ja osittain yksilöllisiä, ja joita voidaan lähestyä vain ymmärtämisen ja tulkinnan kautta. Tutkijan ymmärryksen tulisi jatkuvasti syventyä hänen osallistuessaan ”tutkivaan dialogiin” aineiston ja oman tulkintansa välillä. Vaikka merkitysten tulkinnan ja ymmärtämisen lähtökohta on siinä, mikä on yhteistä tulkitsijalle ja tulkittavalle, on tärkeää, että tulkitsija tiedostaa oman ilmiötä koskevan arkiymmärryksensä eli esiymmärryksensä. Tutkimus alkaakin juuri tämän spontaanin ymmärryksen kyseenalaistamisella. Myös tutkimuskohdetta ennakolta selittäviin teoreettisiin malleihin pyritään saamaan etäisyyttä, kunnes aineisto on tulkittu ja tulokset on aika asettaa vuoropuheluun aikaisemman tutkimustiedon kanssa. (Laine 2007, 31–37.)

Tämän tutkielman kohdalla sen peruskäsitteisiin ja lähtökohtiin liittyvää tutkimuksellista esiymmärrystä on kuvattu luvussa 2. Aineiston analyysi on molemmissa vaiheissaan suori-

tettu aineistolähtöisesti, ja vasta saatuja tuloksia tarkasteltaessa niiden rinnalle on tuotu aihetta koskevaa teoreettista tietoa ja keskustelua. Tällainen aineistoperustaisuus on tutkimusprosessin alussa ideaalis-luonteinen kuva siitä, miten aineistosta nousee käsitteitä, jotka liittyen toisiinsa ja laajempiin käsitteisiin lopulta muodostavat suhteellisen yhtenäisen käsiteavaruuden (Moring 1998, 234). Se, että käsitteet eivät todellisuudessa nouse aineistosta itsestään, vaan tutkijan sen pohjalta konstruoina, ei vähennä laadullisen aineistolähtöisen tutkimuksen arvoa. Mielekkäisiin teoreettisiin tulkintoihin pyrkiminen on osa reflektointia, teoreettista ajattelua, joka erottaa tutkimuksen arkiymmärtämisestä, eikä siihen ole muuta tietä kuin tulkinta (Eskola & Suoranta 2005, 148).

3 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa eritellään käsillä olevan tutkielman tavoitteita sekä käytettyä aineistoa ominaisuuksineen ja siihen sovellettuja analyysitapoja. Tutkimustehtävää, joka tutkielmaprosessin aikana muotoutui toisistaan erillisiksi, joskin jossain määrin yhteenkietoutuneiksi tavoitteiksi, käsitellään luvussa 3.1. Tutkimustehtävän suunnassa kahteen otteeseen analysoitua kirjoitelma-aineistoa ja sen kokoamista puolestaan kuvataan luvussa 3.2. Luvut 3.3 ja 3.4 käsittelevät sitä, miten kahta erilaista aineiston analyysin lähestymistapaa, teemoittelua ja diskurssianalyysia, on tässä tutkielmassa käytetty kahteen erilaiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi.

3.1 Tutkimustehtävä: kaksi reittiä median merkityksiin

Mediakokemuksiaan reflektoineiden nuorten erästä puhumisen tapaa mukaillen voidaan tämän tutkielman tehtävää määritellä myös sen kautta, mitä se ei ole. Pyrkimyksenä ei olekaan kartoittaa tai kuvailla median vaikutuksia tai funktioita nuorten elämässä, vaikka ne aina kietoutuvatkin jossain määrin median merkityksiin. Tavoitteena ei myöskään ole sen selvittäminen, millaisia nuorten kokemukset median parissa ovat ”todellisuudessa” olleet. Niin ikään ei tutkielman tarkoitus kietoudu median olemuksen vangitsemiseen tai sen toimintatapojen erittelyyn. Sen sijaan aikomuksena on jäljittää

1. ensimmäisessä vaiheessa sitä, millaiset mediakokemukset nuoret kokivat merkitykselliseksi, ja mitä merkityksiä medialle näiden kokemusten reflektion puitteissa annettiin sekä
2. toisessa vaiheessa sitä, millaisten merkityksenannon tapojen, eli tulkintarepertuaarien kautta nuoret merkityksellistivät mediaa mediakokemuksiin kohdistetussa reflektiopuheessaan.

Tutkielman päämäärä suhteessa kokemuksiin ja merkityksiin on näin ollen kaksijakoinen. Yhtäältä pyrkimyksenä on nostaa esiin juuri nuorten omat mediakokemukset ja median

merkityksellistyminen näiden kokemusten reflektion valossa. Medioitunut todellisuus, mediatodellisuus, mediakulttuuri ja median toimintaympäristö, käsitteiden erilaisista painotuksista riippumatta, ovat nuorten kasvun kannalta keskeinen ympäristö, ja siksi myös niiden puitteissa syntyneet kokemukset ovat tärkeitä. Asiat, ilmiöt ja tapahtumat saavat merkityksensä kokemusten kautta, ja kokemukset merkityksellistyvät myös reflektion myötä. Toisaalta tavoitteena on selvittää, miten nuorten käyttämät erilaiset puhumisen tavat rakentavat median merkityksiä eri tavoin kertoen aina jotakin paitsi heidän omasta mediasuhteestaan ja sen mahdollisuuksista, myös ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen tarjoamista merkityksenannon resursseista. Erilaisten merkitysrepertuaarien käyttö tuottaa seurauksia paitsi nuoren roolille suhteessa mediaan, myös yleisemmällä tasolla niiden keskusteluiden kautta, jota yhteiskunnassa mediaa, kasvatusta ja mediakasvatusta koskien käydään.

Kun kysytään jonkin asian tai ilmiön merkitystä ihmisen elämässä, tullaan oikeastaan kysyneeksi myös kysymys ”miksi?”. Miksi jotakin tehdään tai käytetään, miksi toimitaan tietyillä tavoilla ja mikä on toiminnan motiivi? Tällöin asia tai ilmiö saa merkityksensä muun muassa suhteessa ihmisen kokemuksiin, tavoitteisiin ja arkeen. (Moilanen & Räihä 2007, 50; Eskola & Suoranta 2005, 47.) Merkitysten tulkinnassa on kyse jonkin asian mielen etsimisestä (Moilanen & Räihä 2007, 50) sekä kokemuksistaan kirjoittaneiden että näitä kirjoituksia lukevan näkökulmasta. Sanottu pätee myös lähestyttäessä nuorten mediakokemuksia niiden reflektion puitteissa, sillä pohtiessaan mediakokemuksiaan nuoret paitsi kuvailevat kokemuksiaan, myös perustelevat, vertailevat, arvioivat ja arvottavat niitä; toisin sanoen tulkitsevat sitä, onko heidän mediakokemuksissaan ollut ”mitään mieltä”, ja jos on, niin miksi ja millaista mieltä.

Näitä pohdintoja ja median merkityksiä tarkastellaan ensin nimenomaan sen kautta, millaiset mediakokemukset nuoret kokivat merkityksellisiksi, eli millaisten kokemusten puitteissa media heille merkityksellistyy. Toiminnan mielekkyyteen ja merkitykselliseksi kokemiseen aina jossain määrin liittyvän miksi-kysymyksen vuoksi tässä tullaan kuitenkin väistämättä varsin lähelle mediankäytön syiden tai funktioiden aluetta, mikä ensimmäisen analyysikierroksen jälkeisenä huomiona paitsi vahvisti tutkimukselliseen esiymmärrykseen kuuluvia käsityksiä mediasta, myös nosti esiin tarpeen syventää analyysia. Tämä yhdessä aineiston antamien ”kielellisten vihjeiden” kanssa johti tutkimustehtävän toisen osan muotoilemiseen eli siirtymiseen niin sanotusta miksi-kysymyksestä miten-kysymykseen: miten ja millaisten puhumisen tapojen kautta mediaa reflektioaineistossa merkityksellistetään?

Puhumisen ja merkityksellistämisen tavat, kutsutaan niitä sitten (julkiseksi) keskusteluksi, diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi, ovat paitsi osa todellisuutta, myös tuon todellisuuden rakentajia. Siksi se, miten niiden kautta tehdään asioita ja ilmiöitä ymmärrettäväksi, myös muokkaa näitä asioita ja ilmiöitä, toisin sanoen todellisuutta. Puhumisen tavat ovat merkityksellistämisen tapoja, jotka tukeutuvat erilaisiin merkityssysteemeihin. Tällaisia merkityksellistämisen tapoja voidaan Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 26–28) mukaan kutsua synonyymisesti joko diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi, tutkimuskontekstista riippuen. Diskurssin käsitteen he liittävät tiiviimmin ilmiöiden historiallisuuden tarkasteluun, valtasuhteiden analyysiin tai institutionaalisiin sosiaalisiin käytäntöihin. Repertuaareista puhuminen puolestaan soveltuu heidän mukaansa kenties luontevammin arkisen kielenkäytön vaihtelevuutta spesifioiviin tutkimustehtäviin.

Vaikka aineistositaatti ”ei sellaisia tule normaalisti mietittyä” tutkielmani otsikossa kuvaakin sitä, miten jokapäiväisen elämän mediakokemukset usein jäävät tietoisesti refleктоimatta, ovat tämän tutkimuksen aineistona toimivat kirjoitelmat kuitenkin luonteeltaan paljolti arkista ja elämänmakuista, osin jopa jutustelevaa pohdintaa, johon on saatu sysäys aineiston tuottamiseen osallistumisesta. Siksi tämän tutkielman yhteydessä on päädytty käyttämään termiä tulkintarepertuaari diskurssin käsitteen sijaan. Tarkoituksena on kuitenkin keskittyä nimenomaan mediaa eri tavoin merkityksellistävien tulkintarepertuaarien identifioimiseen reflektioaineistosta kokonaisuutena. Se, miten yhden ja saman kirjoittajan käyttämät repertuaarit vaihtelevat kirjoitelman sisällä sekä miten ristiriitaisia ilmaisuja ja merkityksiä jo yhdenkin kirjoittajan reflektio voi sisältää, on toki kiinnostavaa ja kertoo kielenkäytön joustavasta luonteesta, mutta sinällään jo toisen tarinan aihe. Tulkintarepertuaarit ovat näin ollen aineiston kokonaisuudessa esiintyviä merkityksenannon tapoja, joita yksittäiset kirjoittajat käyttävät rinnakkain, lomittain ja vaihdellen – ja jotka, jos tulkintarepertuaarien nähdään kumpuavan yleisemmästä yhteiskunnallisesta keskustelusta, myös käyttävät kirjoittajaa.

Diskurssianalyttisesta näkökulmasta käsin voi muodostaa hyvinkin erilaisia kysymyksenasetteluja, mutta erityisen hedelmällinen kyseinen lähestymistapa saattaa olla tutkittaessa jotakin sellaista, joka on kaikille tuttua, mutta jota juuri tämän tuttuuden vuoksi saattaa olla pulmallista analysoida (Valtonen 1998, 116–117). Tämän tutkielman kohdalla kahden eri analyysitavan eli menetelmällisen triangulaation (Eskola & Suoranta 2005, 70–72) käyttäminen on ollut perusteltua nimenomaan aiheen tuttuuden aikaansaaman esiymmärryksellisen haasteen vuoksi. Onhan media kokonaisuus, johon nykyisessä todellisuudes-

sa(ni) törmää jatkuvasti niin kokemuksellisessa, populaarissa kuin akateemisessakin mielessä. Tämä tulee esiin Boyerin (2007, 8) mediaa, mediasta puhumista ja median merkitystä koskevassa huomautuksessa, joka kuvaa hyvin myös nuorten mediakokemuksia koskevaa reflektiopuhetta kaikessa monimuotoisuudessa ja ristiriitaisuudessaankin:

"(--) I often find both scholarly and popular discussions of media mysterious. "The media" has become one of those terms like "the government" or "the market" that are used to talk about forces that are extensive, abstract and complex, unknowable in details of their supposed entirities, but, at the same time, immediate, pervasive, and banal in important ways. We all believe these entities exist but all of us, even the experts, would be hard pressed to reach a collective consensus as to what they are, let alone what they mean for us." (Boyer 2007, 8.)

"(--) sekä tieteelliset että populaarit, mediaa koskevat keskustelut ovat minusta usein arvoituksellisia. "Mediasta" on tullut "hallituksen" ja "markkinoiden" kaltainen käsite, jota käytetään puhuttaessa laaja-alaisista, abstrakteista ja monimutkaisista voimista, jotka ovat tuntemattomia suhteessa oletettujen kokonaisuuksiensa yksityiskohtiin, mutta samaan aikaan myös olennaisella tavalla välittömiä, läpitunkevia ja arkipäiväisiä. Me kaikki uskomme, että tällaisia yksiköitä tai kokonaisuuksia on olemassa, mutta meidän kaikkien, asiantuntijat mukaan lukien, olisi vaikea päästä kollektiiviseen yksimielisyyteen siitä, mitä ne ovat puhumattakaan siitä, mitä ne meille merkitsevät." (Boyer 2007, 8, suomennos omani.)

3.2 Aineistona nuorten mediakokemuksia refleктоivat kirjoitelmat

Tutkimuksen kohderyhmä koostuu 16–18-vuotiaista nuorista, jotka osallistuivat lukion äidinkielen kursseille kevätlukukausilla 2006 sekä 2011 ja tuottivat näiden kurssien yhteydessä mediapäiväkirjaan pohjautuvan, mediakokemuksia refleктоivan kirjoitelman. Ensimmäinen aineistoerä (33 kirjoitelmaa mediapäiväkirjoineen) kerättiin ensin mainittuna ja toinen (22 kirjoitelmaa mediapäiväkirjoineen) jälkimmäisenä ajankohtana. Aineiston tuottamiseen osallistui yhteensä 55 henkilöä, joista 27 oli tyttöjä ja 28 poikia. Tutkimukseen osallistuneet nuoret pitivät viikon ajan pienimuotoista mediapäiväkirjaa. Tämän jälkeen he tuottivat päiväkirjan pohjalta kirjoitelman, jossa oli tarkoitus pohtia niitä mediapäiväkirjaan kertyneitä kokemuksia, jotka heistä itsestään tuntuivat syystä tai toisesta merkityksellisiltä. Kirjoitustehtävän ohjeistus (liitteessä 1) jaettiin osallistujille ennen mediapäiväkirjan pitämisen aloittamista, jolloin heille tiedotettiin myös kirjoitelmien tulevasta tutkimuskäytöstä sekä vapaudesta kieltää oman kirjoitelmansa käyttö tutkielmassa merkitsemällä käyttökielto kirjoitelmaan. Koska tutkielman aineisto kerättiin lukion äidinkielen kurssien yhteydessä, kysyttiin sen tutkimuskäytölle lupa myös kyseessä olleen oppilaitoksen rehtorilta.

Aineistona käyttämäni kirjoitelmat ovat pituudeltaan kahdesta kolmeen konseptiarkkia käsinkirjoitettua tekstiä (vain yksi kirjoitelmista oli tietokoneella kirjoitettu). Kirjoitelmien mukana palautettiin myös kirjoitelman lähtökohtana toimineet mediapäiväkirjat, jotka sisältävät pituudeltaan vaihtelevia, mutta pääosin lyhyehköjä merkintöjä ja huomioita mediakokemuksista yhden viikon ajalta. Varsinaisena aineistona tässä tutkimuksessa on hyödynnetty itse kirjoitelmia. Mediapäiväkirjat toimivat tutkielmaan osallistujien kannalta muistiinpanoina, mutta tutkijan näkökulmasta katsottuna lähinnä vain laajempaa kokonaiskuvaa rakentavassa roolissa ja kirjoitelmien taustoittajina. Kirjoitelmista analyysin keskiöön on nostettu nimenomaan reflektiota ilmentävät tai sisältävät osuudet, jotka osassa kirjoitelmia kattoivat käytännössä koko tuotoksen, toisissa vuorottelivat luetteloivamman kerrontatyylin kanssa, ja joissakin teksteissä taas esiintyivät hieman vähäisemmässä määrin. Tämä vaihtelu on luonnollista ja juontaa juurensa mitä todennäköisimmin paitsi nuorten mediakokemusten laatuun, määrään ja niiden tulkintaan myös reflektion ja kirjoittamisen taitoihin siinä, että sekä yksilölliseen kirjoitusmotivaatioon ja -mahdollisuuksiin – nämä kaikki taas puolestaan kietoutuvat moniin muihin seikkoihin, mikä tämän tutkimuksen laadullisessa viitekehyksessä ja valittujen metodologisten lähestymistapojen puitteissa ei ole ongelma, vaan pikemminkin vain yksi aineistoa ja sen monivivahteisuutta kuvaileva piirre.

Aineiston ja kohderyhmän valintaan liittyvät ratkaisut syntyvät Lehtomaan (2005, 168) mukaan usein ”tutkijan intressien ja käytössä olevien voimavarojen kompromissina”. Näin oli tämänkin tutkielman tapauksessa, ja kirjoitelma-aineiston käyttöön päädyttiin seuraavista syistä: a) mediakokemukset ovat todennäköisesti sellainen aihealue, josta nuori pystyy kirjoittamaan, b) koska kokemukset kuitenkin ovat enemmän tai vähemmän henkilökohtaisia, antaa kirjallinen muoto mahdollisuuden pysyä anonyyminä myös tutkielman tekijän edessä, c) kirjoittaessaan kokemuksistaan tutkielmaan osallistuvilla on mahdollisuus syvälliseenkin reflektointiin ja pohdintaan, sillä kirjoitustilanne ei sisällä samanlaista välitöntä vastaamisen painetta kuin haastattelutilanne, ja d) kirjoitelman tuottaja saa vapauden omintakeiseen ja persoonalliseen ilmaisuun, kun pyrkimyksenä ei ole vastata tarkasti rajattuihin kysymyksiin tai esimerkiksi sijoittamalla rasti valmiiseen kategoriaan, eikä myöskään tuottaa muodollisena kirjallisena kurssisuorituksena arvioitavaa tekstiä. Lisäksi olennaiseksi tekijäksi muodostui mahdollisuus tehdä yhteistyötä lukion äidinkielen opettajan kanssa, joka pyynnöstä avusti tärkeällä tavalla aineiston keräämisessä.

Kirjoitelmat tuotettiin lukion äidinkielen kurssien yhteydessä niihin kuuluvina pakollisina tehtävinä, jotka kuitenkin palautettiin opettajalle ja hänen kauttaan eteenpäin nimettöminä ja joita ei myöskään opettajan taholta arvosteltu. Huolimatta siitä, että kirjoitelma kuului kurssin tehtäviin, oli sen luovuttaminen tutkimustarkoituksiin täysin vapaaehtoista. Kuva-
tunlaisilla ratkaisilla pyrittiin vähentämään nuorten painetta kirjoittaa tiettyjen konventioiden ja odotusten mukaisesti. Ohjaavana tekijänä toimi tällöin kirjoitustehtävän ohjeistus, eikä esimerkiksi stereotypia onnistuneesta äidinkielen kirjoitelmasta tai tyypilliset, opiskelun yhteydessä tapahtuvaan kirjoittamiseen liittyvät reunaehdot. Kun kirjoitelman tuottaminen ei ollut riippuvainen pelkästään nuorten vapaa-ajan viitseliäisyydestä, mukana on muitakin kuin sellaisia nuoria, jotka todennäköisesti olisivat osallistuneet tutkielmaan omien henkilökohtaisten intressiensä (kuten kiinnostus mediaa, kirjoittamista ja itseilmaisua kohtaan) vuoksi. Kirjoitelman kuulumisella kurssitehtäviin saattoi kuitenkin olla ainakin kahdenlaisia vaikutuksia nuorten kirjoitusmotivaatioon: enimmäkseen ulkoiseen motivaatioon nojaavia ”pakollisuus” ehkä kannusti eteenpäin, kun taas sisäisen motivaation liikuttamia se saattoi pikemminkin ahdistaa.

Lisäksi on huomattava, että äidinkielen kursseilla, joiden vaatimuksiin kirjoitelmien tuottaminen kuului, sivuttiin myös mediaan liittyviä teemoja, kuten muun muassa median kohde-ryhmä-, vaikutus- ja luotettavuuskysymyksiä. Täten myös kyseiset kurssit toimivat yhtenä kirjoitelmia kehystävinä tekijöinä, kuten myös lukio-opiskelu ylipäätään. Molempien aineistoerien keruun aikana olivat voimassa Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, jonka teksti koskien lukion viestintä- ja mediaosaamisen aihekokonaisuutta sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta on luettavissa liitteessä 2. Kyseisten opetussuunnitelman perusteiden toteutumisen tapa ja aste juuri aineistonkeruun kohteena olleessa oppilaitoksessa ovat seikkoja, joilla varmasti on jonkinasteista kehystävää merkitystä kirjoitelmien tuottamisessa, mutta jotka kuitenkin rajautuvat tämän tutkielman intressien ulkopuolelle. Media-päiväkirjan pitämisen ja kirjoitelman tuottamisen konteksteina laajemmassa mielessä toimivat myös muun muassa yksilöllinen, ajallinen ja kulttuurinen ulottuvuus aina nuoren persoonasta, taidoista ja taipumuksista sekä elämäntilanteesta nuoriso- ja mediakulttuuriin, ajankohtaisiin tapahtumiin ja laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen saakka.

Vaikka kirjoitustehtävän tehtävänanto ohjaa osallistujien kerrontaa monilta osin, se on pyritty muotoilemaan niin, ettei se suoranaisesti rajaisi mitään pois, vaan enemmänkin mahdollistaisi monipuolisen lähestymistavan aiheeseen. Tarkoituksena on ollut muistuttaa, että

kaikenlaiset mediaan liittyvät kokemukset ovat mahdollista aineistoa tutkittavan omalle pohdinnalle. Ohjeistuksen muodon myötä, vaikkakin ei-eksplisiittisesti ja ilman reflektio-termin käyttöä, on haettu kirjoitelmiin kokemuksia kuvailevan otteen ohella juuri nuorten omakohtaista reflektion ulottuvuutta, johon aineiston analyysissä ja tulkinnessa on keskitytty. On huomattava, että kirjoitelman ohjeistus käsitteineen on vain yksi mahdollinen konstruktio ja ilmentää aina jollakin tapaa myös tutkijan esiymmärrystä aiheesta. Tässä tapauksessa tutkimuksellinen esiymmärrys, jota käsiteltiin perusteellisemmin luvussa 2, koostuu muun muassa joukosta mediaa ja siihen liittyvien kokemusten moninaisuutta koskevia oletuksia sekä näkemyksestä kokemusten, reflektion ja merkitysten yhteen kietoutuneisuudesta. Olennaisia seikkoja ovat myös kielen ja todellisuuden suhde sekä tulkinnan ja ymmärtämisen ehdot ja rajoitukset, joiden huomioiminen on paitsi tutkijan itsensä myös raportin lukijan näkökulmasta tärkeää. Ratkaisut, joihin aineiston hankinnassa on päädytty, ovat niin ikään tutkijan ratkaisuja ja sisältävät näin ollen vain valistuneita arvauksia siitä, miten tutkittavat itse tutkimusaineiston tuottamisen kokivat. Joitakin vihjeitä myös tästä kokemuksesta on kuitenkin luettavissa itse kirjoitelmista ja niiden sisältämistä ilmaisuista.

3.3 *Analyysimenetelmien valinnasta*

Tutkimus, etenkin laadullinen sellainen, muuttaa alituisen muotoaan (Hakala 2001, 20). Näin kävi myös tämän tutkielman kohdalla. Alun perin lähinnä fenomenologishermeneuttiseksi luonnehdittava lähestymistapa nuorten mediakokemuksiin ja median merkityksiin muovautui tutkimusprosessin kuluessa mediakokemusten tarkasteluksi näihin kokemuksiin kohdistetun reflektion valossa sen sijaan, että keskiössä olisi ollut nimenomaan fenomenologisesti tavoiteltava yksilöllisten kokemusten erityislaadun tavoittaminen mahdollisimman autenttisena ja refleктоimattomana (ks. esim. Laine 2007, 38.). Se, miten sitovaksi periaatteeksi kokemuksia kuvaavan aineiston mahdollisimman refleктоimaton laatu koetaan, vaihteli lähteestä riippuen. Esimerkiksi Perttula (2005, 139) toteaa, ettei hän ehkä ajattele aivan puhtasoppisen fenomenologisesti pitäessään reflektiivistä kokemisen tapaa ihmiselle luonnollisena ja arkisenakin sekä liittäessään tällä perusteella myös rakennetut kokemukset ”fenomenologisen erityistieteen” piiriin. Hän jatkaa, että ”fenomenologisen tutkimustilanteen tehtävä ei ole saada ihmisiä refleктоimaan, esimerkiksi pohtimaan, arvioimaan ja tarkastelemaan, mutta tutkijalla on lupa olla kiinnostunut heidän rakentamistaan elävistä kokemuksista” (Perttula 2005, 139).

Kokemuksia käsittelevän aineiston fenomenologisesta analyysimetodista luopuminen perustui kuitenkin juuri edellä kuvattuun tutkimukselliseen valintaan liittää kokemus ja merkitys reflektion käsitteeseen, mutta ihmisen kokemuksellisen maailmasuhteen ja kokemuksen fenomenologissävytteinen käsitteellistäminen säilyi silti yhtenä tutkielman lähtökohdist. Niin ikään hermeneuttisuus on edelleen läsnä jo pelkästään laadullisen, aineistolähtöisen tutkimuksen tulkinnallisen ja ymmärtämiseen tähtäävän luonteen vuoksi. Eskola & Suoranta (2005, 25–26) toteavatkin, että laadullisen tutkimuksen kehittymiseen liittyvinä aatevirtauksina muun muassa fenomenologia ja hermeneutiikka ovat näkyvissä vähintään juonteena suuressa osassa kvalitatiivista tutkimusperinnettä. Kasvatustieteen kaltaisissa erityistieteissä erilaisten tieteenfilosofisten näkemysten ja tutkimustapojen eriasteinen yhdistyminen onkin hyvin tavallista. Näin myös erilaisten analyysimenetelmien soveltaminen yhdessä eli triangulaatio voidaan nähdä kasvatustieteelle luontaisena tiedon konstruoinnin tapana. (Mt. 25–26.)

Laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä voi Hakalan (2001, 18) mukaan olla jopa haitaksi, jos tutkimus liian varhaisessa vaiheessa saa tietynlaisen, tiukan muodon. Eskola ja Suoranta (2005, 19–20) muistuttavat, että laadullisessa analyysissä tutkijan yllättyminen tai oppiminen tutkimuksen kuluessa on suotavaa: aineiston tehtävänä on täten kannustaa tutkijaa ajattelemaan ja löytämään uusia näkökulmia, eikä vain todentaa tämän ennakkoletuksia, jotka toki on otettava huomioon tutkimuksen esioletusten viitekehyksessä. Tutkielmanprosessin edetessä mukaan tulivatkin yhä vahvemmin aineiston luonteen esiin houkuttelemat näkemykset inhimillisestä todellisuudesta merkitysten ja niiden välisten yhteyksien kudelmanä sekä kielenkäytön sosiaalista todellisuutta konstruoivasta luonteesta. Tämä huomio yhdessä alustavan analyysin kautta saatujen tulosten kanssa synnytti tarpeen syventää aineiston analyysia niin sanotun menetelmällisen triangulaation kautta, minkä seurauksena samaa aineistoa päädyttiin tarkastelemaan sekä teemoittelun että diskursianalyttisen lähestymistavan puitteissa. Tiivistelmä analyysiprosessin etenemisestä on luettavissa liitteessä 3.

3.4 *Analyyysi 1: teemoittelu merkitysrakenteiden tulkinnan välineenä*

Tämän tutkielman ensimmäisessä analyysivaiheessa merkitysulottuvuuksien aineistolähtöisessä muodostamisessa ja tulkinnassa on käytetty teemoittelua. Teemoittamisen avulla on pyritty tavoittamaan olennaisimmat piirteet nuorten merkityksellisistä mediakokemuksis-

ta sekä niiden kautta median merkityksistä nuorten elämässä. Teemoittaminen on tekstiaineiston pelkistämistä etsimällä sen keskeisimmät asiat ja merkityksenantojen ytimet (Moi-
lanen & Räihä 2007, 55). Tässä tapauksessa teemoittelu on tehty aineistolähtöisesti vain
yhden kysymyksen varassa: millaiset mediakokemukset nuoret kokivat merkityksellisiksi,
ja millaisia median merkityksiä nämä kokemukset pitävät sisällään? Vasta tuloksia kuvaa-
vassa luvussa on nostettu koottujen teemojen rinnalle aihetta koskevaa aikaisempaa tietoa
sekä tuloksia pohtivassa luvussa tarkasteltu niitä suhteessa erilaisiin kokemuksellisuuksiin.

Teemojen etsimisen jälkeen niiden merkityssisältöjen ja teemojenvälisten suhteiden tar-
kastelussa on käytetty apuna erilaisten käsitekarttojen ja kuvioiden muodostamista. Tee-
mojen merkityssisällöt ovat osin itsenäisiä ja osin toisiaan vasten määrittyviä. (ks. mt.
2007, 56.) Ne myös limittyvät, lomittuvat ja leikkaavat toisiaan eri tavoin. Kokeminen on
niin kokonaisvaltainen ilmiö, että kokemuksen merkityksellistyminen vain yhdenlaisen
merkitysryppään kautta ei ole mahdollista. Tämän vuoksi puhutaankin merkitysten ulottu-
vuuksista, joiden muodostamaan avaruuteen erilaiset mediakokemukset merkityksineen
sijoittuvat eri tavoin käsittäen samanaikaisesti elementtejä useista merkitysulottuvuuksista.
Vaikka puhtaasti sosiaalista, emotionaalista, pragmaattista tai filosofista mediakokemusta
ei ole olemassa, toimivat nämä ulottuvuudet merkitysteemoineen yhtenä käsitteellisenä
jäsennyksenä nuorten medialle antamien merkitysten hahmottamisessa.

Kvalitatiivinen eli laadullinen tiedonmuodostus on käsitteellisesti joustavaa. Tämä tarkoit-
taa, että tutkijalla on mahdollisuus muunnella käsitteellisen yleisyyden tasoa niin, että ta-
voiteltava yleinen tieto kattaa myös kaiken tutkimusprosessissa esiin tulleen yksilökohtai-
sen tiedon, mutta ei kuitenkaan ole ristiriidassa sen kanssa. Vaara piilee abstraktiotason
nostamisessa niin korkealle, että tiedon yleisyyden myötä menetetään jotakin tutkittavan
ilmiön kannalta merkittävää ja keskeistä. (Perttula 2000, 431.) Analyysissa tulisi pyrkiä
samalla kertaa yksityiskohtien näkemiseen ja kokonaisuuden hahmottamiseen, mikä vaatii
sekä sulkeistamisen idean jatkuvaa esillä pitämistä että tietynlaista luovuutta, jopa vapaut-
takin (Lehtomaa 2005, 182). Tällaisen yksityiskohdat kattavan kokonaiskuvan muodosta-
minen oli tavoitteena jaettaessa nuorten mediakokemusten merkityksellistyminen neljään
eri ulottuvuuteen. Kuten aiemmin on todettu, ensimmäisen analyysivaiheen jälkeen nousi
esiin tarve lähestyä aineistoa myös toisesta näkökulmasta, toisen tutkimuskysymyksen
kautta; tällä kertaa diskurssianalyttisellä otteella.

Tähän tutkimustehtävän toiseen kysymykseen yhden mahdollisen vastauksen tuottivat diskurssianalyttisen tarkastelun myötä aineistosta identifioidut tulkintarepertuaarit eli erilaiset median merkityksellistämisen tavat. Nämä merkityssysteemit esiintyvät aineistossa pieninä palasina ja niiden kautta tehdään ymmärrettäväksi erilaisia teemoja (Suoninen 1993a, 50–51, 57), mutta teemat tai puheenaiheet itsessään eivät ole vielä merkityssysteemejä. Tulkintarepertuaarien identifioiminen ei myöskään palaudu suoraan asenteisiin, mielipiteisiin tai kannanottoihin, joita reflektiopuheesta on löydettävissä (Valtonen 1998, 98). Yhdestä ja samastakin teemasta tai aiheesta voidaan myös puhua usean erilaisen diskursiivisen viitekehyksen kautta, ja teemat saavat eri diskursseissa tai tulkintarepertuaareissa erilaisia merkityksiä ja painotuksia (mt. 98). Merkitysteemojen ja diskurssien tai tulkintarepertuaarien käsitteiden erottaminen toisistaan on tämän tutkielman puitteissa tärkeää, sillä ne lähestyvät median merkityksiä eri suunnista, vaikkakin saman aineiston kautta: ensimmäiset kuvaavat sitä, kuinka media merkityksellistyy mediakokemusten kautta eli millaisia merkityksiä se saa ja jälkimmäiset puolestaan sitä, miten mediaa merkityksellistetään mediakokemuksia reflektoivassa puheessa.

3.5 *Analyysi 2: diskurssianalyttinen lähestymistapa merkityksiin*

Diskurssianalyysista puhuttaessa viitataan teoreettis-metodologiseen viitekehykseen, joka sinällään ei ole mikään yhtenäinen tai vakiintunut tutkimusmenetelmä, vaan kokoelma kieltä, sen käyttöä ja yhteiskuntaa koskevia olettamuksia (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 17; Valtonen 1998, 96). Nämä lähtökohtaoletukset palautuvat näkemyksiin kielenkäytöstä sosiaalista todellisuutta rakentavana toimintana, useiden rinnakkaisten ja kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta, merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta ja toimijoiden kiinnittymisestä merkityssysteemeihin sekä kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 17–18). Diskurssianalyttisen ajattelutavan mukaan todellisuutta rakentavasta ja merkityksellistävästä kielenkäytöstä ei voida tavoittaa todellisuutta sinänsä. Tutkijan tehtävänä on todellisuuden kuvaamisen sijaan kuva- ta sitä, miten ja minkälaisen kielenkäytön tapojen kautta todellisuutta konstruoidaan. Tavoitteena on nostaa esille erilaisia puhumisen tapoja ja erilaisia ”ääniä”, joille pyritään antamaan tasavertainen mahdollisuus tulla kuulluksi. Sosiaalinen todellisuus onkin erilaisten merkityssysteemien (toisin sanoen diskurssien tai tulkintarepertuaarien) pelikenttä: keskenään rinnakkaiset, kilpailevat ja ristiriitaiset diskurssit merkityksellistävät maailmaa erilaisista näkökulmista käsin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 20, 24, 29; Valtonen 1998,

97–98.) Merkityssysteemit määrittyvät myös suhteessa toisiinsa, eikä mikään diskurssi näin ollen rakenna todellisuutta yksinään (Valtonen 1998, 98–99). Sosiaalinen todellisuus hahmottuukin moninaisena merkityssysteemien kirjona (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 24), jossa toiset äänet saavat painavamman kaiun kuin toiset.

Ilmiöiden merkityksiä ei diskurssianalyttisesti ajateltuna oteta annettuina, vaan ne muodostuvat nimenomaan sosiaalisessa toiminnassa. Kieltä käyttämällä koetamme tehdä erilaisia ilmiöitä ymmärrettäviksi ja näin rakennamme – tietoisesti tai tiedostamattamme – erilaisia versioita todellisuudesta. Kielen ja sen käyttötilanteen suhde on kaksisuuntainen: yhtäältä juuri konteksti määrittää kielenkäyttöä ja toisaalta taas erilaiset kielenkäytön tavat rakentavat käsillä olevaa tilannetta. (Valtonen 1998, 97, 107.) Kielenkäytön kontekstin vaikutusta ei diskurssianalyttisen näkökulman puitteissa pyritä eliminoimaan, vaan se nähdään luonnollisena ja hyväksyttävänä diskursiiviseen maailman kuuluvana ominaisuutena, joka enemmänkin rikastuttaa kuin häiritsee aineiston analyysia. Analysoitava toiminta eli kielenkäyttö aina yksittäisiin ilmaisuihinsa saakka sijoittuu tiettyyn aikaan, paikkaan ja yhteyteen, joihin tehtyt tulkinnat on pyrittävä suhteuttamaan. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 29–30, Valtonen 1998, 107.)

Koska diskurssianalyysi ei palaudu mihinkään eksaktiin metodiin tai tietynlaiseen tutkimukselliseen toimintatapaan, korostuvat sitä sovellettaessa tutkijan omat rajaukset, määritelmät ja tehtyjen metodisten ratkaisujen merkitys (Valtonen 1998, 96–97). Diskurssianalyttisen tutkimusotteen valinnasta seuraa kuitenkin muutamia huomionarvoisia seikkoja, joihin aineiston analyysissa on syytä kiinnittää huomiota. Diskurssianalyttisesti suuntautuneessa tutkimuksessa aineiston asema on vankka, mikä tarkoittaa analyysin perustamista nimenomaan aineistoon ja niihin suuntiin, joihin se ”kutsuu” säilyttäen silti perustellun otteen tehtyihin tulkintoihin (Suoninen 2003). Tämän tutkielman kohdalla juuri aineiston kutsu eli siinä esiintyvät erilaiset ilmaisut, sanastot ja pohtimisen tavat piirteineen olivat perusteluna diskurssianalyttisen lähestymistavan soveltamiselle toisessa analyysivaiheessa. Esiymmärryksensä todentamisen sijaan tutkijan tulee suuntautua niihin samoihin eroihin ja ristiriitoihin, joihin kielenkäyttäjänkin suuntautuu (Suoninen 2003). Tässä tutkimuksessa auttoi se seikka, että ensimmäisen analyysivaiheen jäljiltä aineisto oli tullut tutuksi ja siihen kohdistuvaa esiymmärrystä oli ollut mahdollista pyrkiä tiedostamaan ja kyseenalaistamaan jo yhden analyysikierroksen ajan.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi tavoitteena oli jäljittää aineistosta erilaisia mediasta puhumisen tapoja eli tulkintarepertuaareja, joita käsitteenä voidaan Suonisen (mt.) mukaan soveltaa joustavasti kielen käytön vaihtelevuuden tarkastelussa eli sen tutkimisessa, miten moninaisesti samaa kohdetta tehdään ymmärrettäväksi. Suoninen (1993b, 111–112) määrittelee tulkintarepertuaarit ”(--)) verrattain ristiriidattomiksi kielenkäytön alueiksi, jotka muodostavat omia merkitys- tai termisysteemejään.” Niiden puitteissa ”(--)) tietyntaista sosiaalista todellisuutta on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi” (Valtonen 1998, 97). Tulkintarepertuaarille termisysteeminä on ominaista tekojen, tapahtumien ja asiointilojen kuvaaminen toistuvasti tietyllä tyylillä sekä usein myös omien avainvertauskuvien kautta (Suoninen 2003).

Koska merkitykset ovat osin subjektiivisia ja osin intersubjektiivisia sekä yhtäältä henkilökohtaisia, mutta samaan aikaan jaettuja, ovat nuorten tavat jäsentää mediaa mediakokemustensa reflektion pohjalta toki jossain määrin yksilöllisiä, mutta suurelta osin myös kulttuurisia. Ne kertovat siksi jotakin siitä, millaisten puhumisen tapojen kautta mediaa ja toimijoiden roolia suhteessa siihen paitsi tuotetaan, on mahdollista tuottaa. Diskurssianalyttinen näkökulma pitääkin sisällään juuri tällaisen jännitteen yksilöllisen ja kontekstuaalisesti rajautuneen kielenkäytön sekä kulttuurisesti annetun ja yksittäistä ihmistä vahvemman koodin välillä (Valtonen 1998, 108). Tulkintarepertuaarit voidaan nähdä myös kulttuurisina diskursseina, joiden kautta rakennetaan sosiaalista todellisuutta (Suoninen 2003).

Pieninä paloina aineistoon levittäytyneiden merkityssysteemien tunnistaminen on analyysin kuluessa tarkentuva prosessi, eikä se, kuten aiemmin on jo todettu, palaudu pelkkään puheen teemojen tunnistamiseen (mt). Analyysin tavoite ei myöskään pelkisty vain merkityssysteemien identifioimiseen aineistosta, vaan katse tulisi kohdistaa siihen, mitä eri funktioita merkityssysteemeihin liittyvällä puheella milloinkin on, eli mitä sen kautta tehdään tai mahdollistetaan (Suoninen 1993a, 54–55). Median merkityksiä tuottavan reflektiopuheen seurauksia onkin tarkasteltu myös siitä näkökulmasta, millaisia toimijarooleja se nuorelle mahdollistaa hänen asettuessaan erilaisiin suhteisiin median kanssa. Esiin pyritään nostamaan myös eri tulkintarepertuaarien laajempia yhteyksiä sekä tuloksia koskevassa luvussa myös repertuaarien suhteutumista suomalaisen mediakasvatuksen hallinnan asiakirjoissa tuotettuihin median merkityksiin ja mediakasvatuksen osallistujille niiden myötä mahdollistuviin subjektiasemiin.

Aineiston jäsentäminen alkoi paikantamalla siinä esiintyvistä reflektiopuheesta erilaisia käsitteellisiä jatkumia ja vastakohtapareja. Niiden merkitys analyysin alullepanijoina on siinä, että ne toimivat ikään kuin johtolankoina ja vihjeinä niistä monista mahdollisista median merkityksellistämisen tavoista, joita aineisto piti sisällään. Myöhemmässä vaiheessa tällaista kontrastoivaa puhumisen tapaa kutsutaan dikotomisiksi tulkintarepertuaariksi. Varsinainen median merkityksellistämistä jäljittävä analyysi lähti liikkeelle sen tarkastelulla, miten reflektiopuheen kieli vaihtelee paitsi saman kirjoitelman sisällä myös koko kirjoitelma-aineiston asteella. Tämän jälkeen keskiöön nostettiin kielen käytössä havaittavat säännönmukaisuudet aineistotasolla. Näihin lukeutuivat muun muassa sovelletut sanastot ja merkitysten tuottamisen tavat, reflektiopuheen sävyt sekä tietynlaisten puhumisen tapojen tuottamat seuraukset. (Ks. Suoninen 2003.) Näin päästiin käsiksi niihin tulkintarepertuaareihin, joiden puitteissa mediaa merkityksellistetään ja jotka rakentavat median merkitysten myötä myös toimijoiden rooleja suhteessa mediaan. Aineiston analyysiprosessi kulki kehämäisesti yksityiskohtien ja laajempien kokonaisuuksien välillä: se eteni yksittäisistä ilmauksista ja käsitteistä kohti laajempien tulkintarepertuaarien rakentumista pureutuakseen jälleen kielellisiin yksityiskohtiin repertuaarien tulkintavaiheessa.

Koska samankin keskustelijan puheessa voi esiintyä useita erilaisia näkökulmia, on havaintoyksiköiksi kieltä käyttävän yksilön sijaan mahdollista ottaa juuri merkityssysteemit eli repertuaarit. Yksi ja sama ihminen voi hyvinkin luontevasti tukeutua puheessaan monenlaisiin kulttuurisiin merkityssysteemeihin (repertuaareihin) ja sitä kautta muodostaa itselleen erilaisia joustavia ja vaihtelevia identiteettejä. Tämä moninaisuus on tutkimuksellisesti arvokasta jo sinänsä, ja siihen voidaan suhtautua esimerkiksi diskurssin käyttäjän näkökulmasta toiminnallisena, erilaisia kokemuksista puhumisen tapoja hyödyntävänä itsemäärittelyä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 38–40; Suoninen 1993a, 48; Suoninen 1993b, 112–113, 146.) Monenlaisten tulkintarepertuaarien käyttö rinnakkain ja vaihdellen oli tyypillistä myös tämän tutkielman aineistossa. Se voidaan nähdä juuri edellä kuvattuun tapaan eräänlaisena itsemäärittelyä, joka oman mediasuhteen kokemuksellista moninaisuutta kuvaavassa kielenkäytössä on luonnollista ja osin varmasti tietoistakin. Kuitenkin kielenkäyttöön ja erilaisiin diskursseihin tai tulkintarepertuaareihin sisältyy aina myös ideologisia juonteita, jotka jo sinällään asettavat ehtoja toimijoille sekä heidän tavoilleen kuvata ja määritellä kokemuksiaan. Vahvimmillaan ja tehokkaimmillaan nämä ideologiset elementit ovat silloin, kun niistä on muodostunut kyseenalaistamattomia, luonnollisia tai osa niin sanottua arkijärkeä (Valtonen 1998, 103).

Vaikka tulkitsevasti suuntautuneen, kielen käytön variaatioita esiin nostavan diskurssianalyysin, jollaiseksi tämänkin tutkielman toinen analyysiosuus tulkintoineen voitaneen määritellä, päätavoitteena on todentaa kielen käytön ja erilaisten merkityssysteemien moninaisuutta sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa, on kaikessa kielenkäytössä aina läsnä myös ideologisia elementtejä. Ne eivät toki suoraan johda tietynlaisiin ideologioihin seurauksiin, mutta herättävät yhtä kaikki tärkeän pohdinnan kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta. Tällöin lähestytään kriittisen, valtaorientoituneen diskurssianalyysin aluetta. (Valtonen 1998, 101–102.) Suonisen (2003) mukaan diskurssianalyttinen tutkimus voi olla painotukseltaan perustutkimuksellista tai kriittistä sekä näiden yhdistelmä. Kriittisyys puolestaan saattaa tarkoittaa monenlaisia asioita, kuten tutkimuksen ulkopuolelle jääneiden aiheiden esiin nostamista tai suhteutusta ajankohtaisiin kysymyksiin (mt.). Kielenkäytön seurauksia tuottavan luonteen tunnistaminen ja identifioitujen tulkintarepertuaarien tarkastelu suhteessa laajempiin yhteyksiin ovatkin tämän tutkielman puitteissa ne aspektit, joissa kriittisen diskurssianalyysin piirteitä on jossain määrin nähtävissä.

Aineiston analysoiminen diskurssianalyttisestä viitekehyksestä käsin ei ole yksinkertainen tai selkeä prosessi, joka vain nostattaa tulkinnat esiin aineistosta. Merkitykset eivät myöskään kokonaan palaudu vain aineiston ominaisuudeksi, ja tutkijan vuorovaikutus aineiston kanssa vaikuttaa osaltaan siihen, mitkä merkityspotentiaalit ikään kuin saavat äänen. Tärkeää on huomioida myös se, että tulkitseminen on aina osaltaan yksinkertaistamista. (Jokinen & Juhila 1993, 106.) Yksinkertaistamisen ajatus havainnollistuu siinä prosessissa, jonka tutkija käy läpi pelkistäessään moniulotteisen aineiston sellaisiksi teoreettisiksi käsitteiksi, jotka vastaavat tutkimustehtävään. Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993, 28) muistuttavatkin, että diskurssit tai repertuaarit ovat nimenomaan tutkijan tulkintatyön tuloksia, eivät suinkaan analyysin raakamateriaalia. Näin ollen tutkija voi muodostaa vain pelkkiä teoreettisia konstruktioita siitä, miten tutkittavat ovat todellisuutta kunkin nimetyn tulkintarepertuaarin kautta merkityksellistäneet.

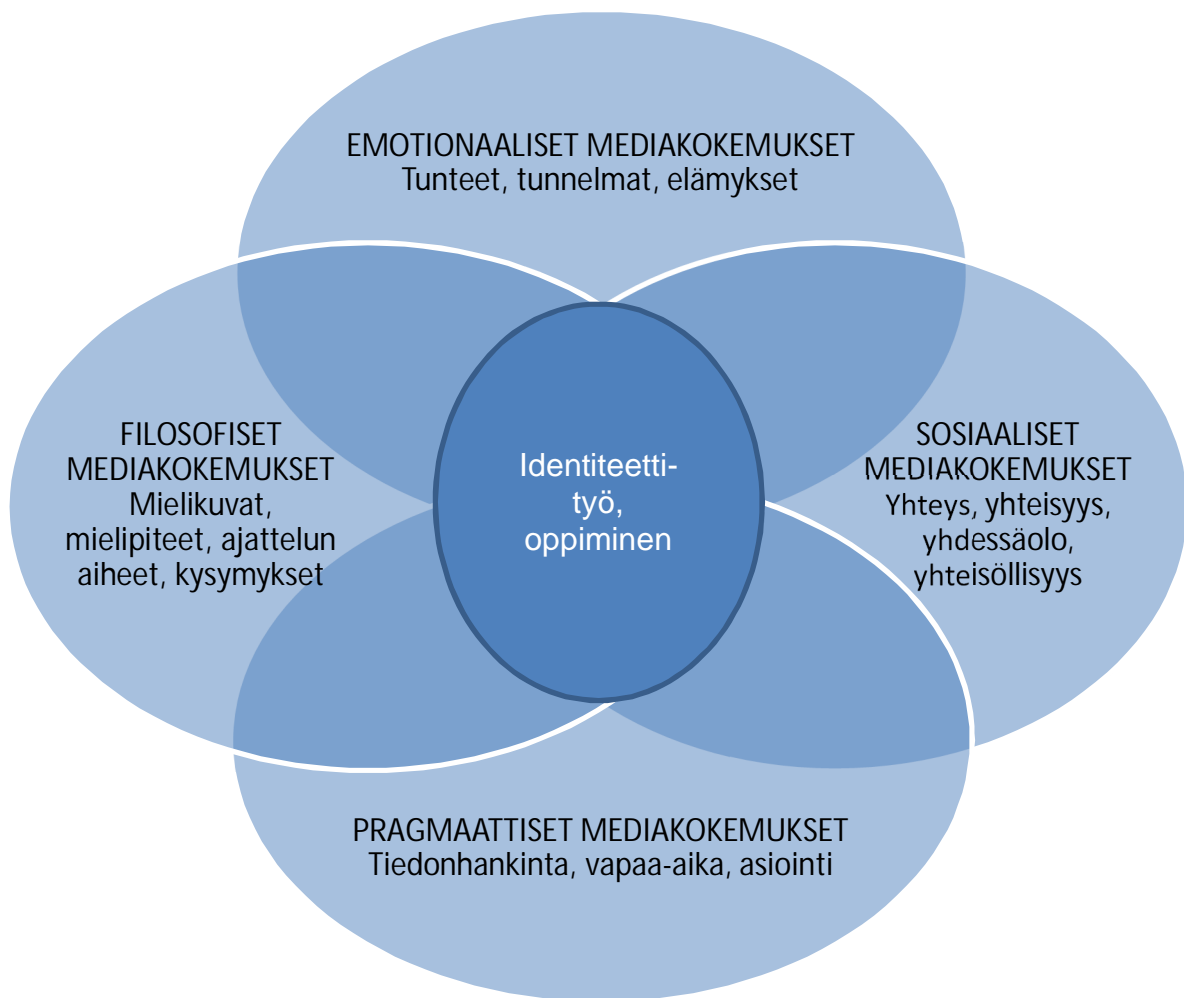
Aineistosta identifioimani tulkintarepertuaarit ovatkin paitsi kollektiivisia merkitysrakenteita sekä merkityksellistämisen ja puhumisen tapoja, myös subjektiivisesti rakentuneita aineiston erittelyn välineitä, jotka joku toinen olisi ehkä konstruoinut toisin. Puhuminen, kirjoittaminen ja kielen käyttäminen ovat tekoja. Diskurssianalyttisesti olennaiseksi kysymykseksi nouseekin Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 42–43) mukaan myös se, mitä kielen käyttäjä kulloisillakin ilmaisuillaan tulee tehneeksi ja tuottaneeksi; mitä mahdollisuuksia avan-

neeksi ja mitä rajoittaneeksi. Sensitiivisyyden vaade tämän asian huomioimisessa koskee myös tutkijaa ja hänen analyyttisiä tulkintojaan (Jokinen, Juhila & Suoninen, 45), sillä tutkijakin käyttää diskursseja pohtiessaan tutkimaansa ja ne termit, joilla hän diskursseja nimeää, ovat yhteydessä moraalisiin ja poliittisiin valintoihin (Suoninen 1993a, 62–63).

4 MONINAISET MEDIAKOKEMUKSET

Nuorten tuottamien, mediakokemuksia käsittelevien kirjoitelmien reflektioivista osuuksista oli aineiston ensimmäisen analyysivaiheen eli teemoittelun myötä tunnistettavissa neljä mediakokemusten merkitysulottuvuutta, joille erilaiset merkitykselliset mediakokemukset voidaan sijoittaa. Merkitysulottuvuudet ovat ikään kuin pääteemoja ja yläkäsitteitä, joiden alla erillisiä median merkityksiä käsitellään. Tällainen mediakokemusten ja median merkitysten jaottelu on toki vain yksi mahdollinen konstruktio, mutta tämän aineiston ja sen ensimmäisen analysointitavan puitteissa kohdallinen. Merkitysulottuvuuksien ja -teemojen rajat eivät kuitenkaan koskaan ole absoluuttisia eivätkä teemat esiinny aineistossa ”puhtaina” tai sellaisinaan, vaan limittyvät toisiinsa eriasteisesti ja muodostavat myös yhteisiä alueita. Tässä yhteydessä onkin ehkä luontevampaa puhua juuri merkitysten ulottuvuuksista kuin vaikkapa luokista tai kategorioista, jotka toki ovat yhtä lailla kielellisen rakentamisen ja neuvottelun tulosta.

Nuorten *sosiaaliset mediakokemukset* merkityksellistyivät yhteyden, yhteisyyden, yhdessäolon ja yhteisöllisyyden teemojen kautta. *Emotionaalisten mediakokemusten* ulottuvuudelle puolestaan sijoittuvat tunteiden, tunnelmien ja elämysten teemat. *Pragmaattisten mediakokemusten* eli mediakokemusten käytännöllisen merkitysulottuvuuden kautta on kuvattu median merkityksellistymistä tiedonhankinnan, vapaa-ajan vieton ja asioinnin näkökulmasta. Neljäs, *filosofisten mediakokemusten* merkitysulottuvuus taas pitää sisällään mielikuvien syntymiseen ja mielipiteiden muodostamiseen sekä ajattelemisen aiheisiin ja heränneisiin kysymyksiin liittyvät teemat. Nuoren *identiteettityö* ja *oppiminen* näyttäytyivät hajautuneina merkitysteemoina liittyen erivahvaisena juonteena useisiin mediakokemusten merkitysulottuvuuksiin. Myös *mediakritiikki* ja *oman mediasuhteen pohdinta* kulkevat mukana erilaisiin mediakokemuksiin liittyvässä merkityksenannossa, ja niitä käsitelläänkin erikseen omassa luvussaan. Seuraavassa kuviossa havainnollistuvat nuorten mediakokemusten merkitysulottuvuudet sekä niiden osittainen limittyminen:

**Kuvio 1. Mediakokemusten merkitysulottuvuudet ja -teemat nuorten mediakoke-
muksiinsa kohdistaman reflektion puitteissa.**

Vaikka tietyn merkitysteeman sijoittuminen yhdelle neljästä merkitysulottuvuudesta ei aina ole yksiselitteistä, ja teemoihin kietoutuu aina jossain määrin elementtejä myös muista teemoista, on median saamien merkitysten jäsentämisen selkiyttämiseksi kukin merkitys-
teema kuvattu vain kerran, yhden merkitysulottuvuuden kautta ja siihen sisältyvänä poislu-
kien identiteettityön ja oppimisen teemat, joiden käsittely on hajautettua. Näin on pyritty
välttämään saman teeman päällekkäistä ja toistuvaa käsittelyä raportissa. Raportointitek-
ninen valinta on myös käyttää kutakin, mahdollisesti useita eri teemoja samanaikaisesti
ilmentävää, aineistoa havainnollistavaa esimerkkitapahtumaa vain kerran ja yhden teeman
yhteydessä poislukien joidenkin yksittäisten ilmausten esiintyminen sekä mediakokemus-
ten merkitysulottuvuuksia että median tulkintarepertuaareja kuvaavassa tulosluvussa.

Merkityksiä sivuavassa tutkimuskirjallisuudessa puhutaan usein merkitysten verkoista tai verkostoista (esim. Moilanen & Räihä 2007, 46–47): tämä ilmaus havainnollistaakin osaltaan juuri sitä, miten eri merkitykset ovat yhteydessä toisiinsa, määrittyvät toinen toistaan vasten ja kohtaavat verkon solmukohdissa eri tavoin. Esimerkiksi filosofisten mediakokemusten merkitysulottuvuuden teemoihin sisältyy aina jossakin määrin elementtejä myös muista merkitysulottuvuuksista jo siksi, että ajattelu ja pohdinta ovat aina sidoksissa myös vuorovaikutukseen, tunteisiin ja käytännöllisiin päämääriin. Eriasteisesti päällekkäistyvät toisetkin merkitysulottuvuudet teemoineen. Esimerkiksi sosiaalisten mediakokemusten ulottuvuuden kautta käsitelty yhteyden teema voitaisiin sijoittaa myös pragmaattisten mediakokemusten ulottuvuuden alaisuuteen. Kuitenkin kyseinen merkitysteema oli aineistossa sosiaalisesti painottunut, jolloin sen sijoittaminen ensisijaisesti sosiaalisten mediakokemusten ulottuvuudelle on perusteltua. Merkitysten sanallistaminen ja ryhmittely ovatkin aina tulkinnanvaraista, valintojen sävyttämää ja kontekstisidonnaista toimintaa.

Aineistosta poimituissa, tehtyjä tulkintoja perustelemissa ja raportin tekstiä elävöittämissä, kursivoiduissa ja sisennetyissä esimerkkitilanteissa tyttöjä on merkitty kirjaimella T ja poikia kirjaimella P. Lisäksi sitaattimerkintä sisältää aineistonkeruuerän numeron, kirjoitelman numeron ja kirjoittajan iän. Esimerkiksi merkintä 1/10/T17 tarkoittaisi, että kirjoitelma sisältyy ensimmäiseen aineistonkeruuerään, kirjoitelman numero on 10, kirjoittaja on tyttö ja hänen ikänsä on 17 vuotta. Näiden tunnistetietojen rooli on lähinnä taustoittava sekä sitaattien monipuolista käyttöä todentava. Kirjoittajien sukupuolta, ikää tai aineiston keruuaikakohtaa ei käytetä tässä tutkimuksessa vertailutarkoituksessa poislukien muutamat raportissa esitetyt huomiot koskien aineistonkeruun laajempaa kontekstia tai joitakin aineiston yleisluontoisia piirteitä. Sitaateissa tai muissa suorissa lainauksissa joitakin ilmauksia tai yksittäisiä sanoja on voitu päätyä anonymiteetti- tai muista raportointiteknisistä syistä lyhentämään, korvaamaan toisilla tai muuten muokkaamaan, jolloin puuttuvaa tekstin osaa tarkoittaa (--) -merkintä ja muokattua tekstinkohtaa puolestaan osoittavat <> -sulkeet. Seuraavassa mediakokemusten merkityksellistymistä käsitellään yksi ulottuvuus kerrallaan.

4.1 Sosiaaliset mediakokemukset

Mediaa ja sen vaikutuksia käsittelevässä julkisessa ja arkisessakin keskustelussa esiin nousevat usein erilaiset käsitykset median sosiaalista vuorovaikutusta vähentävästä ja syrjäytymisen riskiä kasvattavasta luonteesta tai vähintään kysymykset tällaisen uhan

olemassaolosta. Medioiden käyttö voi kuitenkin olla sekä sosiaalista että yksinäistä toimintaa (esim. Tammi 2016, 140–150; Giles 2003, 23–25; Mustonen 2002, 59). Uudet median muodot ja palvelut tarjoavat yhä enemmän sosiaalisia alueita toisten ihmisten kohtaamiseen ja kehittyvät tietoverkot helpottavat yhteydenpitoa maailmanlaajuisestikin. Kuitenkaan virtuaalinen tai verkkoviestintä yksin eivät valmenna elämässä tarvittaviin sosiaalisiin taitoihin, sillä niistä puuttuu aito kohtaaminen ja useimmiten myös ei-verbaalisen kommunikation monimuotoisuus. (Mustonen 2002, 59.) Toisaalta voidaan myös kysyä, mitä on ”aito kohtaaminen”: onko se vaikkapa sitä, että voidaan katsoa toista ihmistä silmiin ja lukea sanojen ohella hänen kehonkieltään, vai kenties sitä, että vuorovaikutuksen osapuolet kokevat tulevansa älyllisellä tai tunnetasolla kohdatuiksi?

Median vuorovaikutusta mahdollistavien ominaisuuksien ohella nuoret pohtivat myös sitä, millaisia seurauksia viestintätekniikan jatkuvalla kehitymisellä saattaa olla. Tehokkuuden, helppouden ja nopeuden sekä muiden uusien viestintäinnovaatioiden etujen ohella tuotiin esiin myös kehityksen kääntöpuoli, jota sävytti huoli esimerkiksi kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen mahdollisesta vähenemisestä ja kommunikaatiotapojen yksipuolistumisesta sekä yhtäältä kasvaneesta syrjäytymisen riskistä ja toisaalta yksityisyyden suojan heikkenemisestä. Median vaikutuksia koskevan huolipuheen ohella hyvin monet nuoret olivat kuitenkin tuoneet kirjoitelmissaan esille sitä, miten medioiden käytöllä voi olla merkitystä nimenomaan sosiaalisina kokemuksina, joissa media on vain avustava, välittävä tai yhdistävä tekijä ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa. Eri viestintävälineiden kautta he kokivat olevansa tekemisissä nimenomaan toisten, todellisten ihmisten kanssa, eivätkä vain jonkin persoonattoman ja kasvottoman ”Median”, seurassa:

”Irkkaan päivittäin. Ainakin hetken. Onko se netin kanssa asioimista? Ei, se on ihmisten kanssa olemista; vaikka saattaakin tuntua hieman kummalliselta. Minulla taitaa olla kavereita enemmän tietokoneessa kuin koulussa. (--) Gallerian etusivu on täynnä mainoksia. Niiden sisältöä ei koskaan tule ajatelleeksi; ainakaan sitä, mitä niissä mainostetaan. Edelleen kyse on ihmisten kanssa olemisesta.” (1/P15/17)

Nuoret kokivat median yleensä paitsi tärkeänä vuorovaikutuksen ja yhteydenpidon väylänä myös eräänlaisena keskustelun areenana. Erilaiset verkkopohjaiset keskustelufoorumit ja sivustot nähtiin sekä uuden tiedon ja uudenlaisten näkökulmien lähteiksi että mielenkiintoisen ja avoimen, tarvittaessa anonyyminkin, ajatustenvaihdon alueiksi. Niitä kuitenkin pikemminkin luettiin kuin rakennettiin. Tänäpäin tällaiset ajatustenvaihdon, asioiden jakamisen sekä yleiseen keskusteluun osallistumisen tai sen seuraamisen kokemukset liittyvät nuor-

ten kohdalla yhä enenevässä määrin muun muassa erilaisten avointen ja suljettujen ryhmien ja yhteisöjen Facebook-sivuihin sekä verkkoblogeihin ja sosiaaliseen mediaan ylipäättään. Sosiaalisista mediasovelluksista lähinnä IRC-galleria ja Facebook nousivat tämän tutkielman aineistoerissä selkeästi esiin. Näistä jälkimmäinen on edelleen suosittu nuorten keskuudessa, mutta ensin mainittu ei enää vuonna 2011 saanut juurikaan mainintoja. Saman todenneet Aarnio ja Multisilta (2012, 18) huomauttavatkin, ettei sosiaalisen median yhteisöihin aina välttämättä sitouduta kovin pitkäaikaisesti, ja niihin kiinnittyminen vaihtelee uusien tarpeiden ilmettyä.

Tammen (2016, 102) tutkimuksen perusteella eräs 16–18-vuotiaiden lukiolaisnuorten mediankäyttöä kuvaava piirre oli henkilökohtaisiin kiinnostuksenkohteisiin liittyvien ja niin sanottujen lifestyle-blogien aktiivinen lukeminen ja kirjoittaminen, joka hänen mukaansa on kuitenkin näyttäytynyt muissa nuorten mediankäyttöä koskevissa tutkimuksissa vähäisempänä ja blogien kohdalla enemmänkin lukemiseen kuin kirjoittamiseen painottuvana. Sosiaalisen median palveluista merkittävä asema oli Facebookilla, ja verkkopohjaisten, henkilökohtaisesti kiinnostavaan sisältöön ja suositteluihin perustuvien palveluiden käyttö ylipäättään oli yleistä muodostaen tärkeän osan nuorten mediamaisemaa (mt. 103, 106). Myös Aarnio ja Multisilta (2012, 18) toteavat muihin kun sosiaalisen median tilapäivityksiin liittyvän, laajemman mediasisällön tuottamisen olevan nuorten keskuudessa yllättävän harvinaista.

Edellä esitetyt huomiot pätevät myös tämän tutkielman aineistossa, jossa mediasisällön tuottaminen kaiken kaikkiaan oli pienessä osassa ja mediakokemusten merkityksellistymisen nimenomaan itseilmaisun yhteydessä puolestaan jopa häviävän vähäistä pois lukien viimeksi mainitun ymmärtäminen vuorovaikutuksen ja yhteydenpidon kontekstissa. Osaltaan tähän toki vaikuttavat jo pelkästään ne mediateknologiset ja -kulttuuriset olosuhteet, jotka aineistonkeruuhetkinä olivat vallitsevia. Melko yllättävää kuitenkin on, että näiden olosuhteiden jatkuvasta kehittymisestä ja muuttumisesta huolimatta sekä riippumatta yhä monipuolisemman, niin sanotun matalan kynnyksen sisällöntuotannon mahdollistumisesta on nuorten oma mediasisällön tuottaminen yhä edelleen paljolti juuri ”päivittämistä”.

Reflektioaineiston mukaan myös sanoma- ja aikakauslehtien mielipide- ja kysymyspalstoja seurattiin jossain määrin. Niiden lukeminen oli useimmiten melko rutiininomaista, ja mielenkiinnon herättävät sisällöt koskivat pääasiassa omaa elämänpiiriä sekä kotiseudun

ajankohtaisia asioita. Jos kohta internetin foorumeillakin, niin etenkin näiden palstojen kohdalla pysyttiin kirjoittajan sijaan lähinnä sivustaseuraajan osassa. Virtuaalinen ja verkossa tapahtuva keskustelu sallii nuorten ottaa joustavammin erilaisia ja vaihtelevia rooleja, koska aktiivinen osallistuminen ja sisällöntuottaminen ovat sen puitteissa yhtälailla mahdollisia kuin pitäytyminen hiljaisessa tarkkailijan ja lukijan osassakin. Vain harvat kuitenkin hyödynsivät tätä mahdollisuutta monipuolisesti:

"Kotisivuillani julkaisen etupäässä ohjelmoimiani tietokoneohjelmia. Olen tehnyt sivuilleni myös oman keskustelualueen, jota käyttävät etupäässä kaverini, sekä 'polliplazan', alueen, jonne kuka tahansa voi lisätä mielipidetiedusteluita ja vastata muiden tekemiin kyselyihin. Päivitän sivujani satunnaisesti aina, kun on jotain lisättävää. (--) Lisäksi seuraan vähemmän säännöllisesti useita kymmeniä muita interaktiivisia sivustoja. Käytän keskustelemiseen myös paljon IRC-verkkoa ja Messenger-protokollaa käyttäviä pikaviestimiä kavereiden kanssa juttelemiseen." (1/P10/17)

Matkapuhelimella soittamisen ja tekstiviestien lähettämisen ohella sosiaalinen media ja erilaiset tietoverkkopohjaiset viestintävälineet kuten pikaviestimet ja sähköposti koettiin arkisen yhteydenpidon ja kommunikaation helpottajiksi, jotka voivat kyllä tilapäisesti korvata fyysisen läsnäolon puutteen, mutta eivät kokonaan syrjäytä "todellista", kasvokkain tapahtuvaa keskustelua ja yhdessäoloa. Toisilla nuorista median välityksellä tapahtuva vuorovaikutus oli hyvinkin olennaisessa osassa, mutta yleensä kaukoviestintä täydensi kasvokkaista vuorovaikutusta ja toimi ikään kuin yhteyden katkeamisen estävänä siltana tapaamisten välillä.

Internetin ja matkapuhelimen kiinteä yhteen liittyminen oli ensimmäisen aineistoerän keruujankohdana vasta aluillaan ja toisen aineistoerän aikana jo jonkin verran yleistynyt, mutta ei vielä mikään vallitseva trendi. Ensimmäiset maininnat älypuhelimesta löytyvätkin vasta toisesta aineistoerästä. Eri laitteiden ja sovellusten sulauttaminen toisiinsa on luonteenomaista nykylasten ja -nuorten mediankäytölle (Oksanen ja Näre 2006, 37). Viestintäyhteydessä oleminen on monitasoista ja -kanavaista; multimodaalista. On kuitenkin olennaista ymmärtää, että yhteyden saamisen ja yhteydessä olemisen kokemus ei pelkisty vain median mahdollistamaan tavoitettavissa olemisen kokemukseen. Tavoitettavissa oleminen on vasta potentiaalia ja teknologian mahdollistama viestintäyhteyden muodostaminen vasta yksi mahdollisuus sellaiseen sosiaaliseen mediakokemukseen, joka merkityksellistyy yhteyden kokemisen näkökulmasta. Huomionarvoista on toisaalta myös se, että yhteyden kokeminen ei myöskään aina välttämättä edellyttänyt itseilmaisua.

Viestintää ja mediakulttuuria voidaan katsoa sanomien siirtämisen ohella myös yhteisyyden tuottamisen ja sen ylläpitämisen näkökulmasta. Tällöin viestinnän informatiivisen puolen rinnalle nousee myös sen konfirmatiivinen, yhteisön jäseneksi ottamiseen liittyvä aspekti. (Kunelius 2003, 12.) Voidaan ajatella, että mediakulttuuri nykyisessä muodossaan korvaa perinteisesti esimerkiksi yhteisöön tai uskontoon pohjautuvia kokemuksia yhteisyydestä ja yhteisestä kokemusmaailmasta. Maan ja jopa maailmanlaajuiset surukokemukset, kuten luonnonkatastrofien tai terrori-iskujen tuhojen aikaansaamat reaktiot, ovat osoituksia tällaisesta median yhteisiä kokemuksia synnyttävästä ja välittävästä voimasta. (Kupiainen 2002, 73.) Sosiaaliseen mediaan liittyvissä mediakokemuksissa sekoittuvat monenlaiset sosiaalisuuden elementit sen toimiessa sekä yhteydenpidon, yhteisyyden tuottamisen ja ylläpitämisen sekä virtuaalisen yhdessäolon ja yhteisöllisyyden rakentamisen areenana:

"Facebook on oleellinen osa päivääni ja sieltä löytyy helposti päivän tuoreimmat uutiset. Minulle tuli yllätyksenä facebookissa se, että joku oli laittanut Islannin tulivuoren purkauksesta ja sen aiheuttamasta tuhkapilvestä joka saattaa vaarantaa lomailijoiden lennot ja Suomen ilmaliikenteen pysähtyminen. Kohua oli myös herättänyt Suomen jääkiekon maajoukkueen tapa juhlia mestaruutta ja sitä on arvosteltu rankasti joka on mielestäni typerää." (2/P4/17)

Paitsi osoituksina yhteisistä, median välittämistä kokemuksista, toimivat kulloisetkin päivänpolttavat uutiset ja ilmiöt osana myös mediakokemusten sekä näiden kokemusten ja median merkityksellistymisen kontekstia. Ensimmäisen aineistoerän keräämisen aikana pinnalla olivat esimerkiksi profeetta Muhammedista julkaistut pilakuvat sekä niiden aikaansaamat kohu ja levottomuudet, jokavuotiset Miss Suomi -kisat, Torinon talviolympialaisten Suomen maajoukkueen kokoonpano, öljyvahingot ja saasteet Itämerellä sekä lintuinfluenssa. Toisen aineistoerän kohdalla ajankohtaiseksi puolestaan nousivat muun muassa Suomen voittama jääkiekon maailmanmestaruus, islantilaisen tulivuoren purkautuminen ja sen aikaansaaman tuhkapilven laajat vaikutukset sekä erään suomalaispolitiikan rasistiseksi tulkitut kommentit julkisuudessa.

Ajan tasalla pysymisen merkitys osana nuorten mediakokemuksia ei kietoutunut pelkäämään median välittämää faktatietoon, vaan pikemminkin yhteisyyden sekä tietynlaisen yhteisen ymmärtämisen ja kulttuurisen avaruuden jakamisen mahdollisuuteen. Mediavälitteisten fiktiivistenkin tarinoiden tunteminen voi olla tästä näkökulmasta tärkeää: elokuvien ja televisiosarjojen kaltainen fiktio tarjoaa nuorille eräänlaisia lainattuja kokemuksia, jotka antavat jatkuvasti uutta sisältöä sosiaalistaville keskusteluille (Kytömäki 1999, 205). Toi-

saalta niin sanotut asiasisällöt tarjoavat myös mahdollisuuden erilaisten viihteellisten mediasisältöjen avautumiselle, sillä esimerkiksi sellainen komiikka, joka operoi nimenomaan kontekstilla, sen hauskuudella ja ajankohtaisuudella, vaatii onnistuakseen viitekehyksen tuntevan yleisön ja oikean esityshetken (Hietala 1990, 71). Ajan tasalla pysymisen erilaiset merkitykset ja funktiot näkyivät myös nuorten pohdinnoissa:

"Elämä ilman mediaa olisi kuin kasvaisi tynnyrissä. Ei pysyisi perillä maailman tapahtumista, olivat ne sitten poliittisia selkkauksia tai tämän vuoden Oscar-ehdokkaita. Mistä sitä muka keskustelisi ihmisten kanssa jos ei tietäisi ajankohtaisista tapahtumista? Tämän takia minun käy ehkä vähän sääliksi sellaisten perheiden lapsia, joilla ei ole televisiota. He jäävät kuitenkin koulukavereiden jutustelussa ulkopuolisiksi, kun eivät tiedä mitä Salkkareissa on viimeksi tapahtunut." (1/T13/17)

"Vaikka uutiset olivatkin aitoja ja ajankohtaisia, osa niistä ei kiinnostanut minua juuri lainkaan. Minusta kuitenkin tuntui siltä, että on melko tärkeä saada ajankohtaista ja yleissivistävää tietoa maailman tapahtumista, vaikka tieto ei olisikaan kiinnostavaa. (-) Se, että seurasin lähes joka päivä uutisia ja pysyin täten ajantasalla maailman tapahtumista, auttoi minua ymmärtämään mm. South Park -ohjelman sketsejä paremmin. South Parkissa näet vitsaillaan yleensä nykyhetkeä koskevien asioiden kustannuksella." (2/P5/17)

Kuvaava esimerkki mediakulttuurin yhteisyyden kokemusta luovasta potentiaalista on myös fanius, joka ilmiönä liittyy ihailuun, ihannointiin ja samastumiseen sekä kysymyksiin sosiaalisista voimavaroista, identiteeteistä ja erotteluista (Kupiainen 2002, 73). Fanit ovat yleisöistä se kaikkein tunnistettavin ja näkyvin, mutta usein myös leimatuin. Mielikuva passiivisesta ja kontrolloidusta sekä toisaalta myös epänormaalista ja typerästäkin faniyleisöstä on elänyt paitsi akateemisessa maailmassa myös populaarilehdistössä. Fanius voi kuitenkin auttaa yksilöä vaikkapa rakentamaan koherentin identiteetin, voimaantumaa ja rikastamaan tunne-elämäänsä. Kulttuurisina tuottajina sekä luovina sosiaalisen ympäristön toimijoina ja optimistisina sosiaalisiin olosuhteisiin mukautujina fanit ansaitsevat myös tunnustusta ja kunnioitusta. (Lewis 1992, 1–6.) Toisaalta on tunnustettava paitsi faniuteen liittyvä toimijuuspotentiaali myös fanien kytkeytyminen aina jossain määrin myös markkinoiden tapaan toimivan median yleisönä olemiseen (ks. Ridell 2006, 252). Nuorten kohdalla faniuteen nivoutuvat mediakokemukset liittyivät televisiosarjoihin, urheiluun ja musiikkiin:

"O.C. on oikeasti maailman ihanimpia sarjoja, oih! Ne henkilöt ja kaikki, vitsi. Tosin Everwood voittaa jopa O.C.:n. Se on vaan paras. Amy on niin nätti, ja Bright & Hannah maailman suloisin pari. Ja Ephram! Vähän ihana kun se tuli takaisin! Andyllä vaan on joku ihmeellinen itsekkyyysvaihe päällä, toivottavasti se menee pian ohi." (1/T7/17)

"Suomen voitettua MM-kultaa olen saanut Facebookin kautta paljon tietoa esimerkiksi Mertarannan selostuksista tehdyistä kappaleista sekä Leijonien kultajuhla-aikatauluista. Leijonien Tampereen juhlasta sain ensimmäiset tietoni facebookista ja sieltä myös pystyin osakseni seuraamaan juhlaa tilapäivityksien avulla. Facebookin linkkien-suositteleminaisuudella uutiset saavat enemmän näkyvyyttä varsinkin nuorison silmissä. Esimerkiksi <eräs poliitikko> on saanut enemmän suosiota nuorison kesellä, minkä on osaksi aiheuttanut hänen fraasiensa toisto sosiaalisessa mediasa. (--) Esimerkiksi Twitterissä ja Facebookissa olevien faniyhteisöjen kautta saa aina hyvin nopeasti tietoa esim. bändin settilistoista. Perjantaina 20.5 Venäjällä olleesta Muse-bändin keikan settilistan sain tietooni ehkä vain viiden minuutin viiveellä Twitteristä. Kun joku harvinaisempi biisi soitettiin, fanit päivittivät tilojansa niin, että mahdollisimman moni ihminen sai niistä tietää." (2/T8/16)

Media merkityksellistyi sosiaalisesta yhteisyyden näkökulmasta myös yhteisen toiminnan ja yhdessäolon kautta. Mediakokemuksia kuvattiin usein sosiaalisiksi hetkiksi, joita oikeastaan leimasi vielä yhdessä tekemistäkin voimakkaammin yhdessä *oleminen* (sikäli kun näitä voidaan toisistaan ylipäättään erottaa). Yhteisten mediakokemusten jakaminen saattoi toteutua mediavälitteisen vuorovaikutuksen muodossa, mutta myös mediasisältöjen äärelä vietettynä yhteisenä aikana, joka voi olla merkityksellistä, vaikkei siihen liittyisikään suoranaisesti havaittavaa keskinäistä kanssakäymistä:

"Elokuvat katsoin siskoni tai perheeni kanssa ja musiikkikanavaa kuuntelimme/katsoimme ystäväni kanssa. Yksin en televisiosta seurannut kuin yhtä sarjaa, enkä yleensä katsonut televisiota yksin." (2/T6/16)

"Uutisia minun ei tule seurattua oma-aloitteisesti, mutta pysähdyn kyllä katsomaan, jos näen jonkun muun katselevan niitä. (--) Viime lauantaina tuli katsottua (--) elokuva, mutta sekin vain perheen painostuksesta. Niin ikään perheen painostuksesta olen seurannut torstaisin juuri alkanutta (--) sarjaa." (1/P10/17)

Sosiaalisilla suhteilla ja toisten ihmisten arvostuksilla oli myös mediakokemuksia suuntaava ja muokkaava merkityksensä, mitä myös yllä oleva sitaatti osaltaan havainnollistaa. Jotkut nuorista tunsivatkin kuuntelevansa jollain tapaa väärää radiokanavaa tai katsovansa vääränlaisia televisio-ohjelmia, mutta jatkoivat huomautuksista piittaamatta oman makunsa ja kiinnostuksensa mukaista mediankäyttöä. Hietalan (2007, 32) mukaan esimerkiksi tosi-televisio ja saippuasarjat tunteisiin vetoavana viihteenä on vielä 2000-luvullakin mielletty varsin yleisesti "naisgenreen" kuuluvaksi, jopa "hömpäksi". Erityyppisten mediasisältöjen profiloituminen tietyn ryhmän maun ja arvostuksien peiliksi liittyikin median yhteisöllisen puolen sisällään pitämiin kysymyksiin identiteeteistä sekä erilaisiin viiteryhmiin liitetyistä ominaisuuksista ja mediatottumuksista:

"Toinen ohjelma, jota seuraan tiiviisti on OC. Kaikki sanovat, että se on tarkoitettu teinityöille, mutta mielestäni se sopii kenelle vaan." (1/P5/17)

"Olen monet kerrat saanut kuulla, kuinka kuuntelen muka väärää radiokanavaa, mutta onko jokaisen pakko kuunnella ylex:ä tai Kiss Fm:ää? Minusta Novan taajuus on ihan hyvä ja muusta viis." (1/T15/18)

*"Aamurutiinikseni on muodostunut Iskelmältä Jymypotti kisan kuunteleminen matkalla kouluun. Mielestäni on mukava miettiä itsekin vastauksia kysymyksiin ja kokeilla olisiko itse pärjännyt. Jymypotti on kyllä niin eläkeläisten juttu ettei sitä voisi tunnus-
taa kavereille kuuntelevansa." (2/P8/17)*

Mediaan liittyvä yhteisöllisyys on verkottuneen viestinnän ja verkkoympäristöjen kehittymisen myötä saanut uusia muotoja. Olennaisimmat muutokset ovat koskeneet ajan, tilan ja identiteettien moninaistumista, ja niistä puhutaan usein virtuaalisuuden käsitteen kautta. Teknologia yksin ei vielä kuitenkaan määrää yhteisöä tai yhteisöllisyyttä, ja nykyisessä kulttuurissa yksilöt kuuluvatkin eriasteisesti sekä paikkaan että virtuaalisuuteen tai medioitumiseen kietoutuviin yhteisöihin. (Herkman & Vainikka 2012, 53–55.) Media kuitenkin vahvistaa erilaisten ryhmien yhteistä identiteettiä esimerkiksi kansalaisjärjestöjen tai harrastustoiminnan tapaan (Nieminen & Pantti 2004, 18), ja verkko yhteisöjen kaltaiset vaihtuvat yhteisöt näyttelevät yhä suurempaa osaa identiteetin rakentumisessa - nykyihmisen identiteetistä muotoutuukin entistä muuttuvampi ja dynaamisempi. Verkko tilana on tärkeässä asemassa mahdollistamassa uusien yhteisöjen syntyä ja liikettä, mutta yhteisöllisyyden luonteen muuttuminen on kuitenkin laajempi kulttuurinen prosessi, eikä sinällään kietoudu pelkästään verkkoon tai medioihin ylipäätään. (Matikainen 2008, 72.)

Verkossa yhteisöt muodostuvat omanlaisikseen ja eroavat kenties joistakin perinteisempien yhteisöjen piirteistä, mutta koska verkko yhteisöissä kontakteja ja vuorovaikutusta esiintyy hyvin runsaasti, voidaan toimintaa Matikaisen (2008, 71) mielestä pitää yhteisöllisenä. Internet onkin mahdollistanut sellaisten toiminnallisten ja mielenkiinnonkohteisiin liittyvien virtuaaliyhteisöjen rakentamisen, jotka eivät ole riippuvaisia fyysisestä etäisyydestä ja paikallisuudesta sekä joilla on mahdollisuus toimia myös moninaisten kansainvälisten rajojen yli (Youngs 2002, 391). Tällainen ajan ja paikan ylittämisen mahdollisuuden tuoma vapaus tuli esille myös tavassa, jolla jotkut nuoret verkkoviestintää kuvasivat:

"<Tietoverkossa viestiminen> merkitsee minulle (--) vapautta, sillä tietokoneen avulla voi olla yhteydessä kehen tahansa ja milloin tahansa. Aina joku on jossain päin maailmaa hereillä ja tietokoneen avulla helposti tavoitettavissa." (1/T10/17)

Nykyisin monet median yleisöistä ovat globaaleja. Näin on esimerkiksi laajalevikkisten elokuvien ja suurten kansainvälisten urheilutapahtumien kohdalla. (Berger 2007, 59.) Kaikesta ”maapalloistumiskehityksestä” huolimatta välitön paikallisuus lokaaleine julkisine sfääreineen on Aldridgen (2007, 2, 20) mukaan ihmisille edelleen varsin merkityksellistä: paikallisuus on tärkeää muun muassa yksilöiden identiteetin kokemisen, päivittäisten mahdollisuuksien ja hyvinvoinnin valossa. Kuitenkin juuri paikallismediat ovat kaikesta suosiosiaan ja tärkeydestään huolimatta usein myös eräänlaisia huomiotta jätettyjä medioita. Kansainvälisen massamedian potentiaali luoda paikasta riippumattomia yhteisöjä sekä globalisaation mahdollistama ihmisten ja pääoman liikkuvuus saattavat saada meidät unohtamaan, että enemmistölle ihmisistä elämä on kuitenkin varsin paikallista, vaikkakaan ei eristynyttä. (Mt. 1, 6–8.) Nuoret toivatkin jonkin verran esiin sitä, että vaikka media tuo muassaan paljon tietoa toiselta puolelta maailmaa sekä monenlaisista uusista asioista ja ilmiöistä, on juuri tuttuus lopultakin kiinnostava ja monelle myös tärkeä osa mediakokemuksia. Paikallisuus mediassa ei tietenkään ole automaattisesti yhtä kuin yhteisöllisyys (mt. 8), mutta se voi toimia yhtenä johonkin kuulumisen tunnetta ja omia juuria vahvistavana tekijänä:

"<Kotipaikkakuntani> <paikallislehdessä> käsitellään usein yksittäisiä ihmisiä tai järjestöjä, joka on kiintoisaa, koska niissä näkyy aika usein tuttuja ihmisiä ja artikkelista tulee silloin paljon läheisempi itselle. Elleä tai muuta naistenlehteä en ikinä lukisi, ne ovat mielestäni tyhjänpäiväistä asiaa turhista aiheista, esim muodista." (2/T1/16)

"On tietenkin välillä turhautunut olo, jos ei saa kotipaikkakunnaltaan kuulla paikallisuutisia ja sitten melkein kaikki kysyvät; 'etkö sinä muka ole lukenut sitä?' tai; 'kaikillehan se lehti tulee'." (1/T8/18)

Nuorten mediakokemusten reflektoinnista ilmeni, että sosiaalisten mediakokemusten merkitykset eivät liity vain median kommunikatiiviseen rooliin. Yhteyden ottaminen toiseen ihmiseen ja tavoitettavissa oleminen mahdollistuvat median välityksellä, mutta tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että yhteyden koettaisiin kokemustasolla syntyneen. Mediakokemusten puitteissa yhteys ja yhteisyys voivatkin toteutua monin eri tavoin. Media merkityksellistyi nuorten mediakokemuksissa yhteyden katkeamisen estäjänä tapaamisten välillä, ja sen kautta myös luodaan ja ylläpidetään yhteisyyttä: nuoret kokivat median välittävän ja nostavan esille sellaisia asioita, joiden kautta jokaisen yksilön on mahdollista muodostaa horisontteja, jotka yhtenevät ainakin jossain määrin toisten ihmisten näköalojen kanssa.

Arkisen vuorovaikutuksen puitteissa ajankohtaiset mediasisällöt miellettiin tärkeäksi keskustelunaiheeksi ja mielipiteidenvaihdon polttoaineeksi. Esimerkiksi oman kotipaikkakunnan tapahtumiin tutustuminen paikallislehden kautta saattoi tuottaa ”johonkin kuulumisen” kokemuksia, kun taas mediasisältöjen äärelle pääsyn estyminen ehkä herätti jostain tärkeästä paitsi jäämisen ja ulkopuolisuuden tunteita. Ajan tasalla pysymisen tarve ylipäättään yhdistyi enemmän toisiin ihmisiin ja osallistumiseen johonkin yhteiseksi koettuun, kuin tiedonsaantiin sinänsä. Laajamittaisemman mediasisällön aktiivinen tuottaminen oli tämän tutkielman aineistossa hyvin vähäistä. Media tuottaa ja muokkaa osaltaan myös yhteisöllisyyden muotoja, joiden ohella se tarjoaa monia muitakin identiteettityön alueita ja aineksia. Näistä esiin nousi edellä mainittujen ilmiöiden ohella oman itsen määrittely erilaisiin ryhmiin kuuluvana vaikkapa suhteessa tiettyihin mediasisältöihin. Kokoavasti voidaan todeta, että sosiaalisissa mediakokemuksissa pääpaino oli nimenomaan toisiin ihmisiin, vuorovaikutukseen, jakamiseen ja liittymiseen nivoutuvilla merkityksillä.

4.2 Emotionaaliset mediakokemukset

Tämän tutkielman aineistossa nuorten mediakokemukset merkityksellistyivät osaltaan myös emotionaalisina eli tunnekokemuksina, joilla viitataan yksinkertaisesti niihin median parissa syntyneisiin kokemuksiin, jotka saavat joko suoraan tai välillisesti aikaan tunteita, tunnelmia ja elämyksiä. Mediakokemukset voivat herättää sekä myönteisiksi että kielteiseksi miellettyjä tunteita, joista jälkimmäiset eivät kuitenkaan välttämättä ole vaikutukseltaan negatiivisia (Mustonen 2002, 62), sillä kielteisiä tunteitakin tarvitaan. Kielteisen tunteen kokeminen median parissa ei siis välttämättä johda negatiiviseen mediavaikutukseen.

Mediaan liittyvät vaikutukset ylipäättään eivät ole kausaalisia tai yksioikoisesti jäljitettävissä, sillä iän ja kehitysvaiheen ohella myös esimerkiksi kertyneiden kokemusten määrä sekä yksilön persoona ja elämäntilanne kokonaisuudessaan muokkaavat mediakokemuksia ja siten myös kokemusten seurauksia (Niinistö & Ruhala 2006, 13). Mustosen (2002, 62) mukaan median aikaansaamat tunnevaikutukset ovat kuitenkin pääosin myönteisiä. Voimme kokea ”suuria tunteita” median välityksellä silloinkin, kun oikea elämä ei niitä sisällä. Tällaiset elämykset saattavat meidät kosketuksiin tunnemaailmamme kanssa, ja voivat tarjota jopa terapeutin väylän tunteiden läpikäymiseen. (Mt. 62.) Media siis vaikuttaa tunteisiin, herättää tunteita ja voi myös auttaa niiden käsittelyssä. Ihmisellä on jo syntyessään valmiudet perustunteisiin, mutta tästä huolimatta erilaisten tunteiden kokemista ja

hallitsemista on harjoiteltava, sillä tunteilla on merkittävä rooli esimerkiksi minäkäsityksen ja vuorovaikutustaitojen kehittymisessä. (Niinistö & Ruhala 2006, 30.)

Reflektioaineistossa jonkin tunteen aikaansaanutta mediakokemusta luonnehti melko usein suunnittelemattomuus ja satunnaisuus; eräänlainen ajautuminen tunnetilaan:

"Kuulin yhtenä päivänä radiosta kappaleen, joka vei sydämeni heti, kun kuulin siitä vähän melodias. (--) Se oli outo tunne, jonka tahtoisin kokea uudestaan. (--) Sama ihana kappale alkoi seuraavana aamuna radiosta, kun menin (--) kouluun. (--) Laitoin radion lujalle. Sillä kerralla meni kylmät väreet ja iho meni kananlihalle, mutta silmistä ei enää tullut kyyneleitä yhtä paljon kuin ensimmäisellä kuuntelukerralla. (--) Kappale loppui juuri, kun jäin koulun pihaan. Olin yhtä hymyä, ja tuntui, että päivä alkoi loistavasti, vain yhden kappaleen ansiosta!" (1/T6/17)

Yllä oleva sitaatti havainnollistaa sitä, miten voimakkaita ja kokonaisvaltaisia kokemuksia satunnaisetkin, emotionaalisella tasolla merkityksellistyvät mediakokemukset voivat olla. Slobodaan ja Julsiniin (2001) viitaten Bojner-Horwitz ja Bojner (2007) toteavat, että musiikki voi herättää tietynlaisia tunteita, laukaista erilaisia käyttäytymismuotoja sekä aiheuttaa fysiologisia reaktioita. Eri ihmiset reagoivat musiikkiin eri tavoin tilanteen, persoonallisuutensa ja mielentilansa mukaan, eikä musiikillisella tottumuksella tai maulla ole suoranaista vaikutusta yksilöllisen musiikkikokemuksen voimakkuuteen. "Taustamusiikin valinnalla voi olla suurempi merkitys kuin uskommeeseen", he muistuttavat. (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 36, 40–42, 48, 62.)

Elokuvien ja televisio-ohjelmien yhteydessä musiikin tehtävänä on auttaa katsojia luomaan tunneyhteys siihen, mitä kankaalla tai ruudulla näytetään. Musiikki tarjoaa vihjeitä siitä, miten nähtyä pitäisi tulkita ja ymmärtää sekä siitä, minkälaista tunnelmaa pyritään luomaan ja mitä on odotettavissa. (Berger 2007, 46.) Nuoretkin käyttivät mediaa tietoisesti juuri luodakseen erilaisia ilmapiirejä ja vaihtelevia tunnelmia. Eräänlaisena arjen äänitapettina usein toimivien radion ja television puheisisältöjen ohella etenkin musiikillisilla mediasisällöillä (osin myös audiovisuaalisessa muodossa) koettiin olevan tärkeä tunnelmaa rakentava rooli. Musiikin avulla muun muassa rauhoituttiin ja rentouduttiin sekä piristettiin ja kerättiin voimia:

"Aamulla minun olisi lähes mahdotonta päästä sängystä ylös ellen laittaisi heti herätyskellon soittua jotain menevää musiikkia soimaan. Musiikin ansiosta tanssijalkaa alkaa vipattaa ja sen avulla saan kaivauduttua ylös peiton kätkeistä. (--) Mielestäni on mukava, että lukiomme oleskelutilassa on yleensä välituntisin television musiikki-

kanava päällä. Se luo mukavan rennon tunnelman ja lisäksi se helpottaa irtautumista hetkeksi oppituntien aherruksesta. Musiikki on minulle siis tärkeä tunnelman luoja samalla tavalla koulussa kuin aamuisin kotona herätessä. Musiikin tehtävänä koulussa ja kotona on kuitenkin luoda erilaiset tunnelmat.” (1/T11/17)

Mediakokemusten kautta on mahdollista kokea erilaisia tunnetiloja myös välillisesti, esimerkiksi niiden herättämien muistojen kautta. Erilaiset kuvat ja äänet assosioituvat mielesämme erilaisiin aikoihin, paikkoihin ja ihmisiin, ja joidenkin mediasisältöjen kohtaaminen sekä niiden myötä syntyneet ajatukset voivat luoda miellelyhtymiä aikaisempiin tapahtumiin. Muistimme ja aikaisemmat kokemuksemme tuottavatkin kehyksiä uusien kokemusten tulkinnalle (Mustonen 2001, 25). Jotkut mediakokemuksista ovat voineet toistua suurin piirtein samanlaisina koko nuoren elämän ajan, ja siksi ne saattoivat paitsi palauttaa hänen mieleensä mennyttä aikaa myös saada hänet elämään joitakin hetkiä ikään kuin uudelleen:

”Sivusilmällä katselin perjantaina pikku kakkosta ja kun sieltä alkoi soida Nalle Luppakorvan tunnusmusiikki niin siitä tuli semmoinen kiva tunne. Lastenohjelmia katseltaessa tuntui kuin vaipuisi lapsen asemaan ja viattomuuteen, eikä se mielestäni ole häpeä.” (1/T15/18)

Eri ikäryhmissä hyvin yleiseen rutiininomaiseen mediankäyttöön voikin liittyä monia ritualistisia piirteitä, joihin kuuluva nostalgisuuden elementti muistoihin ja perinteisiin on läsnä ylläkuvatun kaltaisissa mediakokemuksissa. Tällaisia ritualistisia piirteitä ovat myös mediankäytön sosiaaliset aspektit (kuten jakaminen, keskusteleminen ja yhteisen ajan viettäminen) sekä mediankäytön yhdistäminen tiettyihin hetkiin (kuten rentoutumisen liittäminen tiettyihin vuorokauden tai viikon ajankohtiin) (Tammi 2016, 144–145). Moniaistisuus mediankäytön ritualistisena piirteenä puolestaan näyttäytyy vaikkapa herkuttelun ja aikakauslehden tai aamupalan ja sanomalehden lukemisen yhdistävissä mediakokemuksissa (mt. 144–145), joista viimeksi mainitusta eräs nuoristakin haaveili:

”Meille jaetaan lehdet vasta kymmenen aikoihin, mikä on väärin. Olen aina unelmoinut puurosta ja hieman viileän aamulehden kanssa. Turha toivo jos sattuu asumaan hieman kauempana keskustasta. Vajaa 6 kilometriä estää minulta tämän nautinnon. Joudun siis aamuisin turvautumaan edellisen päivän lehteen.” (1/T4/17)

Median parissa voi rentoutua, mutta toisaalta sen seurassa saattaa joutua myös pelkäämään tai ahdistumaan (Niinistö & Ruhala 2006, 31.) Positiiviseksi koettujen tunteiden ohella satunnaiset välähdykset median maailmasta saivat aikaan myös huolestuneisuutta ja

ärtymystä. Nuoruusiässä näitä tunteita herättää ehkä lapsuutta useammin fiktion sijaan nimenomaan median informatiivinen puoli. Media tavoittaa meidät usein silloinkin, kun emme siitä niin välittäisi, ja sellaisilla tavoilla, joita emme aina voi itse valita. Jatkuvan ja massiivisen mainonnan ohella nuoret kokivat etenkin uutiset sellaisten mediasisältöjen lähteiksi, jotka harvoin ovat miellyttäviä, mutta joiden kohtaamiselta on heidän mielestään melkein mahdotonta välttyä:

"Internetissä on pyörinyt jo kauan lintuinfluenssa tapaus ja sen vaarallisuus. On kamalaa, kun uutiset kertovat kamalia asioita, joita ei haluaisi kuulla. Lintuinfluenssa on pelon aihe maailmalla koko ajan." (1/T2/17)

"Ajatus terrori-iskusta Suomeen on hyvin pelottava ja se saa ymmärtämään ettei maapallo olekaan niin suuri ja ettei Suomi välttämättä olekaan aina niin turvallinen maa kuin sinisilmäisesti olen tähän asti uskonut." (1/T11/17)

Tunnelmien luomisen ohella tietoisesti pyrittiin kokemaan myös erilaisia mediavälitteisiä elämyksiä. Nuorille tärkeiksi ja tavoittelemisen arvoisiksi elämyksiksi osoittautuivat etenkin huumorin ja naurun sekä jännityksen kokemukset. Molempia etsittiin niin fiktiivisistä kuin todellisuuspohjaisistakin mediasisällöistä ja joskus yllättävistäkin yhteyksistä. Jännityksen elementit liitettiin melko yksimielisesti urheiluun ja muihin kilpailuihin sekä esimerkiksi rikoksia käsitteleviin draamasarjoihin ja elokuviin. Arkista hauskuutta sen sijaan haettiin hyvinkin luovasti ja monimuotoisesti: komediasarjojen ja -elokuvien ohella huumoria löydettiin myös esimerkiksi draamasarjojen ironisoivasta katselusta, keskustelupalstojen ja mielipideosastojen kommentteista ja kysymyksistä sekä tositelevisio-ohjelmista:

"Lehtien mielipidepalstat ovat hyviä. (--) Joskus nauran, kun luen niitä juttuja. <Joidenkin> lehtien palstoille otettavien kirjoitusten seula vuotaa ja paljon. Siellä on välillä asioita, joita ei ole kukaan vähänkään normaali kirjoittanut." (1/T4/17)

"American Idol on myös yksi sarja, jota on erittäin huvittava seurata. Varsinkin, kun siinä näytetään niitä, jotka eivät oikeasti osaa laulaa. Se on aika huvittavaa." (1/T12/17)

"(--) esimerkiksi Simpsonit, joka naurattaa yksinkertaisilla ja vakavilla asioilla. Sellaisia asioita ovat lapsen kurittaminen, alkoholilla läträäminen ja välinpitämättömyys lapsia kohtaan. Toinen sarja kategoria on jännitys sarjat, joissa aivonystyröitä koetellaan." (1/P2/17)

Mediasisällöistä tai teemoista yksinään ei voida tehdä päätelmiä koskien niihin liittyvien tunnekokemusten laatua. Edellisten aineistositaattien kaltaiset toteamukset muistuttavat myös siitä, että lapsiin verrattuna nuorilla on jo vaihtelevasti ymmärrystä erilaisten merki-

tyssisältöjen keskinäisistä suhteista ja merkitysten monitulkintaisuudesta sekä älyllisiä välineitä ja luovaa kapasiteettia käyttää samojakin mediasisältöjä eri tavoin tai soveltaa niitä omiin tarkoituksiinsa. Heillä on esimerkiksi tajua klassisen komiikan strategioista eli yhteen sopimattomien asioiden esittämisestä samassa yhteydessä ja jonkin yleväksi mielletyn halventamisesta (Hietala 1990, 71) sekä ymmärrystä siitä, miten moniin kiisteltyihin mediasisältöihin, kuten väkivaltaan, voi suhtautua keskittymällä mahdollisten vaikutusten sijaan niihin yksilöllisiin merkityksiin, joita sisällöille annetaan (ks. Giles 2003, 49–64):

"Isäni on monesti leikkimielisesti sanonut että ohjelmassa pitää olla väkivaltaa. Olen itsekkin kyllä samaa meiltä. Väkivalta poistaa viikon aikana kertyneet aggressiot tehokkaasti. Mielestäni on todella rentouttavaa katsoa kunnon toimintaelokuvaa isäni kanssa. Siitä on tullut ikään kuin yhteinen harrastus, johon kuuluu myös nauraminen toimintaelokuvien kliseisille kohtauksille, joissa tietää etukäteen mitä seuraavaksi tapahtuu." (2/P8/17)

Merkitys syntyykin osaltaan myös kokemukseen suhtautumisen tavasta (Pirnes & Tiihonen 2011, 440). Yllä olevan sitaatin tapauksessa voikin olla kyse esimerkiksi Gilesin (2003, 62) ja Hietalan (1990, 53) mainitsemasta psyykeen kuuluvien aggressiivisten impulssien käsittelemisestä fiktion keinoin, josta heidän mukaansa ei tulisi tehdä suoria johtopäätöksiä tosielämän väkivaltakäyttäytymisestä. Kuten negatiivisiksi koettujen tunteiden herääminen median parissa ei sinällään vielä johda kielteisiin mediavaikutuksiin, muistuttaa Aldridge (2007, 8) ettei myöskään ihmisten käytös ole yhtä kuin heidän tunteensa. Nuorilla on myös kykyä ikään kuin pelata median tuottamilla merkityksillä: he kierrättävät, käyttävät hyväkseen ja taivuttelevat näitä merkityksiä itselleen mieleisiksi sekä peilaavat omaa itseään median kautta (Herkman 2001, 69).

Media tarjoaa monimuotoisia samastumis- ja ajatusmalleja identiteettityömme aineksiksi. Samastumisen myötä voimme saada sijaiskokemuksia erilaisista ihmisistä ja tilanteista; eläytyä, ihailla, ottaa osaa ja vertailla sekä paitsi asettua toisen asemaan myös peilata itseämme. (Mustonen 2001, 119, 123–124.) Jaetuilla kokemusten kuvauksilla on tärkeä paikkansa yksilön ja erilaisten sosiaalisten ryhmien itseymmärryksen muodostumisessa. Samastumisen ohella identiteettityö liittyy kiinteästi myös erilaisuuden tunnistamiseen ja erotteluihin, koska identiteettejä rakennetaan aina suhteessa toisiin ihmisiin ja kulttuuriin. (Nieminen & Pantti 2004, 13, 18.) Nuoret pohtivatkin jossain määrin paitsi eroja suhteessa omaan elämäänsä, myös sitä, mitkä piirteet median esittämässä hahmossa, hänen toimin-

nassaan tai tilanteessa saivat aikaan samastumisen kokemuksia, ja mitä tunteita mediasällöt ylipäänsä herättivät:

"(--) samastumisen kohteita joskus huomaa, että jollakin sarjan tai elokuvan henkilöllä on saman kaltaisia ratkaisuja kuin itse tekisi. (--) Usein suurimmat tunnekuohut mediasta saa katsomalla elokuvia, joskus teeveestä ja joskus taas tietokoneelta. Silloin myös usein tuntee jonkinlaista samaistumista jonkin näyttelijän kanssa. Usein myös tuntee sympatiaa ja myötätuntoa roolihahmoa kohtaan jos hahmoa potkii onni persuksille tai hänellä on muuten vaan vaikeat ajat." (1/P16/17)

"Katsoin televisiosta erään elokuvan, jonka nimeä en muista enää, mutta se herätti tunteita. Elokuva kertoi rakkaudesta. Se herätti ilon ja surun tunteita sekä hieman katkeruutta. Elokuva oli samalla komedia, joten toisinaan elokuvaan pystyi samastumaan. Toisinaan taas elokuvassa oli suuria eroavaisuuksia. Elokuva opetti ihmisistä sen, että ennakkoluulot voivat koitua kohtaloksi." (2/T4/16)

Samastuminen on myös yksi sosiaalisen oppimisen mekanismeista, mutta vahvan tunne- ja eläytymiskomponenttinsa vuoksi se nostetaan tässä esiin juuri emotionaalisten mediakokemusten yhteydessä. Esimerkiksi kirjan tai elokuvan henkilöihin samastumalla voidaan käsitellä vaikeitakin kokemuksia ja tunteita, kuten pelkoa, menetystä tai onnettomuutta. Urheilu- ja muiden kilpailujen myötä esiin nousevat häviämisen ja turhautumisen tunteet, kun taas vaikkapa televisiosarjojen kuvitteellisiin hahmoihin eläytyminen saattaa antaa lohtua sekä avata uusia näkökulmia ja ymmärtämisen tapoja. (Mustonen 2002, 63.) Melodraamat voivat tarjota olkapäättään silloin, kun katsoja kokee elämänsä jollain tapaa puutteelliseksi, sillä ne viestittävät muun muassa sitä, ettei mikään teko tai ratkaisu ole peruuttamaton (Hietala 1990, 61). Toisaalta fiktiivisten hahmojen ja julkisuuden henkilöiden sijaan halutaan samastua myös itselle jollakin tapaa tuttuihin ja läheisiin hahmoihin, kuten median esiin nostamiin "arjen sankareihin" (Mustonen 2001, 128–129).

Nuorten kirjoitelmissa kuvattiin sitä, miten erilaisten kilpailujen ja televisiosarjojen seuraaminen ja ihmiset tempaavat mukaansa. Omia suosikkeja kannustetaan, heille toivotaan parasta ja heidän puolestaan koetaan joskus sietämättömältäkin tuntuvaa jännitystä. Ei ehkä olekaan kovin merkityksellistä, ovatko mediahahmot todellisia vai sepitteellisiä: heihin suunnataan yhtä kaikki aitoja ja oikeita tunteita (Hietala 2007, 35). Tähän ilmiöön viitataan toisinaan myös parasosiaalisuuden käsitteellä (Giles 2003, 188–201; Mustonen 2001, 125). Televisiosarjojen ja elokuvien hahmojen ohella nuoret samastuivat median esittelemiin ei-fiktiivisiin henkilöihin, kuten esimerkiksi urheilijoihin ja muihin kilpailijoihin, mutta

myös niin sanottujen tavallisten ihmisten tarinoin ja tilanteisiin sekä vaikkapa erilaisiin median välittämiin ammattikuviin:

"Tällä viikolla kiinnitin myös huomiota siihen, kuinka kiinnostunut olen terveyteen liittyvistä jutuista mediassa. Katsoin Suurinta pudottajaa ja mietin, kuinka hienoa olisi olla kunto-ohjaaja. Vasta nyt tajusin, että ammatti, jossa saan olla tekemisissä ihmisten ja terveyteen liittyvien asioiden kanssa on ainut oikea minulle. Ihailin myös erään Unelmakämppään osallistujan työtä. Hän on koulutukseltaan fysioterapeutti ja työskentelee kuntosalilla kunto-ohjaajana." (1/T4/17)

"Facebookista luin erään yllättävän julkaisun, mikä hämmästytti minua. Tunsin iloa sen, ja toisaalta surua. Opin siitä, että kaikki ei ole pysyvää. Jokin voi 'kadota' ja se pitää hyväksyä. Tässä asiassa oli myös suuria eroja elämääni, mutta toisaalta pystyin samastumaan tilanteeseen." (2/T4/16)

Televisiosarjojen näyttelijöitä kritisoitiin nuorten taholta enemmän kuin elokuvien rooleissa esiintyviä. Tämä saattaa johtua siitä, että ensin mainitut vierailevat monissa olohuoneissa tai kannettavien medialaitteiden ruuduilla lähes päivittäin liittyen vähitellen osaksi eräänlaista arkista hyvänpäiväntuttujen joukkoa. Suomalaisten televisiosarjojen käsikirjoitustyylien amerikkalaistumisen ja juonenkäänteiden epärealistisuuden koettiin vähentäneen niiden roolihahmojen joukkoa, joihin "tavallisten suomalaisten ihmisten" olisi mahdollista samastua. Toisaalta taas samoja päivittäissarjoja oli joissakin nuorten kirjoitelmissa kuvattu juuri päinvastaisesti: realistisiksi ja sellaisiksi, joiden tapahtumat voisivat olla osa kenen tahansa elämää. Tätä voi selittää se, että mediasisältöjen koettua realismia tarkastellaan usein suhteessa niille asetettuihin odotuksiin: kyse ei siis olekaan siitä, miten todellisen tuntuista ja uskottavia tapahtumat tai juonenkäänteet ylipäätään ovat, vaan siitä, kuinka hyvin ne ihmisen mielestä istuvat jonkin tietyn lajityypin konventioihin (Hietala 1990, 52).

Kupiaisen (2002, 73) mukaan nykyistä mediakulttuuria leimaavat eräänlainen utooppisuus sekä siihen kietoutuneet leikinomaisuuden ja viihteellisyyden elementit. Se, ettei juuri mitään "oteta vakavasti" näkyy erilaisten visailujen ja pelien suosion ohella myös yleisenä asenteiden taipuisuutena. Suorannan (2003, 9) sanoin "mediateknologia voi tuottaa elämyksellisyyttä missä ja milloin tahansa. Mediakulttuurissa kaikki on periaatteessa mahdollista kokea, nähdä, ostaa, kuluttaa riippuen itse kunkin ostovoimasta." Hietalan (2007, 15) mielestä elämme parhailaan elämys- ja tunnekulttuurissa. Viihdeteollisuus elämystuotantoinen onkin yksi nopeimmin kasvavista teollisuuden aloista (Mustonen 2002, 62), ja mediateollisuus tämän viihdeteollisuuden osana tuottaa erilaisia audiovisuaalisia, multimediaalisia ja virtuaalisia esityksiä eli representaatioita – ne ovat kuitenkin ihmiselle merkityk-

sellisiä vasta miellettyinä elämyksinä (Suoranta & Ylä-Kotola 2000, 173). Elämysten tuottaminen ei tarkoitakaan, että ne automaattisesti sellaisina merkityksellistyvät. Ja toisaalta: vaikka yksilö vertautuu yhä useammin kuluttajaan suhteessaan elämyksiin, tulee muistaa, että elämyksellisyyttä syntyy tuottamattakin (Pirnes & Tiihonen 2010, 207).

Media voi antaa iloa ja hyvinvointia, tarjota roolimalleja ja samastumisen kohteita sekä luoda mahdollisuuksia erilaisten tunteiden kokemiseen. Sen avulla voimme oppia paljon itsestämme ja ympäröivästä maailmasta. Monipuolinen ja moniarvoinen mediankäyttö paitsi pienentää mediaan liittyvien haittavaikutusten riskiä, myös antaa aineksia moniulotteisen ja värikkään maailmankuvan muodostamiseen. (Niinistö & Ruhala 2006, 26.) Jo pelkästään erilaisten tunnetilojen kokeminen uudelleen ja uudelleen auttaa ihmistä pääsemään ”sinuiksi” tunteidensa kanssa. On kuitenkin muistettava, että tälläkin kepillä on aina kaksi päätä: on mahdollista, että jatkuvassa median suoltamassa elämysvirrassa yleisön tunnemaailma alkaa turtua huomaamatta, jolloin tunnereaktiot loivenevat sekä empatia- ja eläytymiskyky heikkenevät. (Mustonen 2002, 63.)

Tunteet, tunnelmat ja elämykset ovat tärkeä osa nuorten mediakokemusten merkityksellistymistä. Median parissa niitä kohdataan satunnaisesti, niihin ajaudutaan ja toisinaan niiden piiriin myös joudutaan. Niitä myös tietoisesti luodaan, etsitään, hankitaan ja pyritään kokemaan. Media muuttuu jatkuvasti, ja niin muuttuu myös lasten ja nuorten kiinnittyminen mediaan: nykyisin se tapahtuu paljolti viihteen, mielihyvän, yhteisyyden ja elämysten kautta (Kupiainen 2002, 71). Näitä merkitysteemoja sisältävät sosiaaliset ja emotionaaliset mediakokemukset olivatkin tämän tutkielman reflektioaineistossa merkittävässä osassa.

4.3 *Pragmaattiset mediakokemukset*

Pragmaattisilla eli käytännöllisestä näkökulmasta merkityksellistyneillä mediakokemuksilla viitataan tiedonhankintaan, vapaa-ajan viettoon ja asiointiin liittyviin, välineellisiksi koettuihin mediakokemuksiin. Median merkityksellistyminen tiedonhankinnan välineenä toteutui sekä tiedon aktiivisen etsimisen (tiedon hankinnan) että sen odottavaisen vastaanottamisen (tiedon saannin) puitteissa. Ensin mainittu liittyi usein koulutehtäviin ja siten välillisesti oppimiseen, ja oli siten hyvinkin suunnitelmallista. Myös omiin harrastuksiin ja mielenkiinnonkohteisiin liittyvää tietoa haettiin mediasta, mikä tietenkin mahdollisti myös monenlaista informaalia eli epämuodollista oppimista. Ajan kuluttaminen median äärellä onkin yhtey-

dessä myös tiedon omaksumiseen; oppiminen voi kuitenkin olla sekä myönteistä että kielteistä sisällöistä ja aktiviteeteista riippuen, ja media voi toimia paitsi tiedon lähteenä myös oppimisen välineenä ja tukena (Salokoski & Mustonen 2007, 31–32). Jos tiedonhankinta oli ulkoisesta pakosta riippumatonta ja omaehtoista, nuoret kokivat sen mielekkäämmäksi. He kuvasivatkin tilanteita, joissa satunnainen eksyminen tietolähteen ääreen sai ”nälän kasvamaan” johdattaen heitä edelleen yhä kiinnostavamman informaation pariin. Tällainen kulkeutuminen oli tyypillistä etenkin internetiin liittyvissä kokemuksissa, joissa suuren informaatiomäärän vaivaton saatavilla olo kannusti tekemään uusia löytöjä.

Sosiaalisten mediakokemusten yhteydessä esiin noussut ”ajan tasalla pysyminen” sai aineiston valossa paljolti yhteisyyteen, jakamiseen ja osallistumiseen liittyviä sosiaalisia merkityksiä. Niiden lisäksi se kuitenkin näyttäytyi myös tiedonsaannin käytännöllisemmästä näkökulmasta katsottuna merkityksellisenä. Vaikka esimerkiksi uutisten välittämän tiedon valikoinnin mahdottomuus koettiin välillä ahdistavaksi, arvostettiin tiedonsaannin helpoutta ja vaivattomuutta jopa siinä määrin, että tiedon toivottiin usein löytävän ihmisen luo, eikä päinvastoin. Monet nuoret halusivatkin viettää arjen rutiineilta ja velvollisuuksilta jäljelle jääneen aikansa rentoutuen joko harrastusten tai median viihteellisen sektorin parissa. Tällöin he käyttivät tietolähteenään medioita, joiden seuraaminen ei vaadi täyttä keskittymistä tai juurikaan ajallista panostusta. Kokemus mediankäytön joustavuudesta ja käytännöllisyydestä kuitenkin muotoutui erilaiseksi eri konteksteissa, eikä se suinkaan aina liittynyt tietoverkkopohjaisiin medioihin, vaikka niin ehkä yhä useammin tullaan ajatelleeksi:

”Internetin ja muun sähköisen median yleistyttyä sanomalehdet ovat menettäneet arvoaan. Uutisia on helpompi seurata Internetistä ja niistä on helpompi kertoa ystäville sitä kautta. Lehdet eivät silti ole kuolleet sukupuuttoon, esimerkiksi aamupöydässä ja työpaikalla lehti on kätevämpi ja käytännöllisempi.” (2/P11/16)

”Radion kuuntelu on huipussaan kesällä kesätoissa kun on kuulokkeet koko ajan päässä. Kesällä huomaa sen että on perillä kaikista asioista ja tapahtumista kun uutisia tulee tasatunnein. On hyvä että kaikki tuo tieto tulee ilman keskittymistä työn ohessa. (--) Kun avaan tietokoneen netti on koko ajan päällä ja aloitus sivuna on uutis sivu jossa näkyy uutiset ja mielipidekyselyt.” (1/P7/17)

Mediakokemuksiin liitettiin runsaasti vapaa-ajan viettoon ja rentoutumiseen liittyviä merkityksiä ja mielikuvia. Mediankäyttöön tai median läsnäoloon kietoutuvat, usein hyvinkin samanlaisina päivästä toiseen toistuvat kokemukset toimivat nuorille apuvälineenä hetkellisessä arkisesta aherruksesta irrottautumisessa tai ikään kuin siirtymäriitteinä julkisesta

elämänpiiristä yksityiseen ja arjen aherruksesta ”omaan aikaan”. Näitä mediakokemuksia osattiin odottaa, ja niiden toteutumatta jääminen saattoi oudoksuttaa, harmittaa tai jopa suututtaa. Ilmiö liittyy mediankäytön ritualistisiin piirteisiin, joita sivuttiinkin jo emotionaalisten mediakokemusten kohdalla, ja jotka sisältävät usein myös nostalgisia juonteita (ks. Tammi 2016, 144–145):

”Huomasin kuitenkin, että tärkein mediaan liittyvä rutiinini on päivän lehden lukeminen. Eikä päivän lehdeksi kelpaa mikä tahansa lehti, vaan sen on oltava <maakuntalehti>. Tämä johtuu varmasti siitä, että meille on tullut <maakuntalehti> kotiin niin kauan kuin muistan ja se on siten ollut ensimmäinen sanomalehti, johon olen kunnolla tutustunut. Päivän lehden lukeminen on minulle enemmän kuin vain uutisten lukemista. Se on minulle se hetki päivässä, kun minun ei tarvitse miettiä enää koulupäivää eikä vielä läksyjä tai harrastuksiin lähtemistä vaan saan vain olla. Mikäli lehti jää lukematta tai joudun lukemaan sen kiireessä ilman rauhoittumista tunnen oloni helposti levottomaksi ja ärtyneeksi. Vaikka minulla on tietyt televisiosarjat, joita seuraan, ei edes jonkin niiden jakson väliin jääminen harmita niin paljon kuin se, etten ehdi lukea lehteä.” (1/T11/17)

”Radio kuuluu jokapäiväiseen media 'annokseeni', se on päällä melkeinpä koko ajan kotona ollessani. (--) Radion avulla ja musiikin mitä radiosta tulee niin se auttaa rentoutumaan ja saa ajatukset pois kaikesta arkipäiväisestä.” (2/T2/16)

Sinänsä on paradoksaalista, että monet nuoret pitivät jo itsessään rutiineiksi muodostuneita tai toisiin rutiineihin limittyneitä mediakokemuksiaan tärkeinä ja virkistävinä *poikkeuksina* rutinoituneen arjen keskellä. Yllä olevan sitaatin tapaan monet nuoret kaipasivat mediaa myös muiden tekemistensä taustalle. Toisaalta ”informaatioyhteiskunnalle” tyypilliseksi nähty jatkuvien virikkeiden tulva koettiin kirjoitelmissa rasittavaksi ja kuormittavaksi, ja vaikka esimerkiksi lehtien lukeminen, internetissä ”surffailu”, radion kuuntelu ja television katselu vain kasvattavat sitä informaation määrää, jonka yksilö joutuu joka päivä kohtaamaan, liitettiin näihin kokemuksiin enimmäkseen positiivisia merkityksiä. Toiset nuoret kaipasivat viihteeltäkin älyllisiä haasteita, mutta tehokkuus- ja hyötyajattelun sekä jatkuvan uuden tiedon kohtaamisen vastapainoksi monet nuorista halusivat ottaa aikaa vain itselleen ja ajatuksilleen, tai jopa olla ajattelemta – ainakaan tietoisesti – mitään:

”Nykyään vain rentoudun televisiota katsellessa, enkä etsi sieltä mitään elämää suurempaa. Täydelliset naiset -sarja on parasta, mitä televisiosta tulee. Sitä katsellessa voi jättää aivot narikkaan ja nauraa.” (2/T3/17)

”<Televisiosarjat> ovat tietenkin fiktiota, eikä niiden avulla sen paremmin pääse maailmanmenosta jyvälle, mutta ne ovat keinoni rentoutua ja pistää aivot hetkeksi lomalle.” (1/T10/17)

Harrastukset kietoutuivat mediaan joko suoraan siihen liittyen, kuten musiikin kuuntelun, digitaalisten pelien ja elokuvien katselun kohdalla tai välillisesti niiden sisältöjen kautta, joita mediasta etsittiin ja joita mielellään seurattiin. Toiset nuoret käyttivätkin median tarjontaa määrätietoisesti harrastustensa tukemiseen ja itselleen merkityksellisen tiedon hankintaan. Joillekin nuorille media ja esimerkiksi tietotekniikka jo itsessään olivat harrastuksia, jotka kuitenkin merkityksellistyivät itseilmaisun ja sisällöntuottamisen näkökulmasta vain vähäisessä määrin. Vastoin yleistä käsitystä myös tieto onkin nuorille tärkeä mediasisältö ja yksi hyvä syy käyttää mediaa (Suoninen 2004, 63–65). Vaikka nyky-yhteiskunnassa työ ja vapaa-aika sekä hyöty ja huvi usein sekoittuvat iloisesti, assosioituu ”tieto” käsitteenä edelleen usein nimenomaan opiskeluun ja työhön sekä hyötyyn ja tehokkuuteen. Nuorten mediakokemukset merkityksineen kuitenkin osoittivat, että tiedon äärellä myös viihdytään ja sitä tarvitaan vapaa-aikaan ja harrastuksiinkin liittyvissä yhteyksissä:

"Tärkeimpänä median välityksellä saatavista tiedoista pidän säähän ja ilmasto-oloihin liittyviä tiedotuksia. Tämä johtuu siitä, että viihdyn paljon ulkona ja säätiedotuksen avulla suunnittelen mitä aion tehdä tulevana päivinä. Erityisesti vapaapäiviin liittyvät tiedotukset ovat erittäin tärkeitä, koska olen silloin paljon ulkona." (2/P9/16)

"Urheilusta seuraan eniten jalkapalloa, sillä itsekin harrastan sitä. Toinen syy miksi seuraan urheilua aktiivisesti on siksi, koska veikkaan aika paljon, en varmaan seuraisi urheilua niin intensiivisesti ellen veikkaisi. (--) Uskon, että jos seuraan tarpeeksi urheilua ja joukkueiden peliesityksiä pystyn voittamaan veikkauksilla paljon rahaa. (--) Bändien kotisivuilta katson tulevat keikat, palaute postin, sekä uusien levyjen ilmentymispäivän ja seuraan levyn tekemis vaiheen." (P2/17)

Nykymedian merkitystä voidaan pohtia osaltaan juuri eräänlaisena rajojen hämärtäjänä. Media ja uusi, kehittyvä teknologia etenkin internetiin ja virtuaalisuuteen liittyen ovat lapsuuden ja aikuisuuden rajojen ohella sekoittaneet myös työn ja vapaa-ajan saaden ne vaihtamaan paikkaa ja sisältymään toisiinsa. Esimerkiksi internetin käyttöä kuvaava ilmaisu ”surffailla netissä” kantaa itsessään vapaa-aikaan ja viihtymiseen liittyviä konnotaatioita, vaikka sitä voidaan käyttää myös puhuttaessa esimerkiksi työhön liittyvästä tiedonhankinnasta. (Sefton-Green 1998, 3–4; Oksanen & Näre 2006, 100.) Myös suhde aikaan ja paikkaan on verkon kohdalla ristiriitainen. Yhtäältä verkossa voi liikkua vapaasti ja kasvottomasti yli rajojen, mutta toisaalta se kytkeytyy erilaisiin instituutioihin ja organisaatioihin (Matikainen 2008, 24).

Vaikka aikuisille tyypillinen taipumus arvottaa ”todellisen maailman” kasvokkainen vuorovaikutus internetin maailmaa autenttisemmaksi ja merkittävämmäksi kuuluu toisinaan myös nuorten puheessa, eroaa nuorten tapa lomittaa internet osaksi arkeaan perinteisestä mediakäsityksestä. Nuorille internet virtuaalisena todellisuutena on usein analogisen todellisuuden jatke jopa siinä määrin, että näiden rajat hälvenevät toisinaan kadoten kokonaan. (Jaakkola 2012, 50.) Tällaisen median rajoja liudentavan luonteen vuoksi mediakokemusten jakaminen esimerkiksi hyöty- ja huvikokemuksiin tai niiden kokemisen fyysisen paikan perusteella olisikin ollut tämän tutkielman kontekstissa paitsi vaikeaa myös epätarkoituksenmukaista.

Jonkun verran, mutta melko vähäisessä määrin mainintoja saivat myös asioinnin puitteissa merkityksellistyneet mediakokemukset, kuten ammatinvalintaan ja tulevaan opiskelupaikkaan, asunnon etsintään tai erilaisiin tapahtumatietoihin liittyvä mediankäyttö. Sähköpostien lukeminen ja kirjoittaminen taas kietoutuivat enemmänkin sosiaalisiin mediakokemuksiin ja merkityksellistyivät lähinnä yhteydenpidon ja vuorovaikutuksen näkökulmasta. Sähköisten asiointipalvelujen jatkuvan kehittymisen myötä saattaisivat nämä kokemukset näyttäytyä tänään erilaisina tai määrällisesti suurempina. Toisaalta: asiointi onnistuu niin puhelimella kuin internetitsekin, eikä teknologian kehitys välttämättä ole selittävä tekijä. On mahdollista, että asioinnin pieni osuus nuorten mediakokemuksissa johtuu yksinkertaisesti siitä seikasta, että aineisto käsitteli nimenomaan merkityksellisiä mediakokemuksia, joihin asiointikokemukset eivät ehkä nuorten reflektioina niinkään lukeutuneet.

Pragmaattisten mediakokemusten eli käytännöllisyyden näkökulmasta media merkityksellistyi tiedon hankkimisen ja saamisen, vapaa-ajan vieton ja harrastusten sekä jossain määrin myös asioinnin puitteissa. Omaehtoinen tiedon etsiminen näyttäytyi mielekkäämpänä kuin vaikkapa opiskeluun liittyvä informaation metsästys, mutta toisaalta median myös odotettiin antavan tietoa vaivattomasti ja muun toiminnan ohessa ilman erityistä panostusta. Monilla nuorilla tietynlaiset mediakokemukset yhdistyivät vapaa-aikaan tai siihen siirtymiseen liittyviin rutiineihin ja rituaaleihin. Tällöin mediasta haettiin erityisesti rentoutumisen ja viihtymisen mahdollistavia kokemuksia. Nuorten vapaa-aika kietoutui mediaan myös sellaisten harrastusten muodossa, joihin liittyvää tietoa media saattoi tarjota, ja joidenkin nuorten kohdalla mediankäyttö itsessään näyttäytyi harrastuksena. Identiteettityön teema pragmaattisten mediakokemusten kohdalla kietoutuukin enimmäkseen juuri tällaisiin yksilöllisiin kiinnostuksenkohteisiin liittyviin mediakokemuksiin.

4.4 Filosofiset mediakokemukset

Tämän tutkimuksen viitekehyksessä filosofisilla mediakokemuksilla tarkoitetaan sellaisia mediaan liittyviä kokemuksia, jotka herättelevät kokijassaan muun muassa todellisuuteen, ajatteluun ja tietoon, kauneuteen, arvoihin tai hyvään elämään liittyviä pohdintoja. Toinen nimitys filosofisille mediakokemuksille voisikin olla esimerkiksi mietiskelevät mediakokemukset. Mediakokemusten merkityksellistyminen tämän merkitysulottuvuuden puitteissa käsitellään nuorten sosiaalisten, emotionaalisten ja pragmaattisten mediakokemusten jälkeen osin siksi, että kaikki edellä mainitut mediakokemusten tyypit voivat merkityksellistyä myös filosofisesta näkökulmasta käsin joko kokemuksen aikana ja välittömästi sen jälkeen, toisten mediakokemusten kautta tai vasta myöhemmin, tietoisien reflektion myötä.

Nuorten filosofiset mediakokemukset merkityksellistyivät mielikuviin ja mielipiteisiin sekä erilaisiin ajattelemisen aiheisiin ja heränneisiin kysymyksiin kytkeytyen. Mediakriittisten ajatusten esiin nouseminen erilaisten mediakokemusten aikana ja niitä reflektoidessa oli melko yleistä, ja se näkyi myös filosofisten mediakokemusten yhteydessä. Mediakritiikki kietoutuikin kaikkiin mediakokemusten merkitysulottuvuuksiin liittyen eriasteisesti sekä sosiaalisiiin, emotionaalisiin, pragmaattisiin että filosofisiin mediakokemuksiin. Toisaalta mediakritiikki ja oman mediasuhteen pohdinta itsessään voitaisiin lukea myös filosofiseen mediakokemusten merkitysulottuvuuteen. Selkeyden vuoksi nuorten esittämää mediakritiikkiä ja heidän omaa mediasuhdettaan koskevia ajatuksiaan kuitenkin käsitellään omassa luvussaan filosofisten mediakokemusten jälkeen.

Erityisesti mielikuvat ovat sellainen merkitysteema, jonka alueella nuorten mediakokemusten sosiaaliset, emotionaaliset ja pragmaattiset ja filosofiset merkitykset leikkaavat toisiaan – koostuvathan mielikuvat paitsi kokemuksista, myös tunteista, asenteista ja tiedosta sekä toimivat ikään kuin polkuna, jota kuljemme, kun palautamme tilanteita tai asioita mieleemme (Baer, Heikkinen & Issakainen, 82). Media on niin vahvasti läsnä arjessa, ettei se toisten nuorten mukaan voi olla vaikuttamatta heidän omiin ajattelutapoihinsa ja toimintamalleihinsa. Tämän tiedostaminen kuitenkin mahdollisti myös mediakokemusten toisinaan aikaansaamien negatiivisten ajatusten vastustamisen. Osa kirjoittajista taas oli pohtinut median mahdollisia vaikutuksia ihmisten mielenliikkeisiin yleisemmällä tasolla. Median koettiin muokkaavan esimerkiksi ihmissuhteisiin, ulkonäköön ja erilaisten ihmisten kohtaamiseen liittyviä mielikuvia:

"Katsoessani kauniita saippuasarjojen näyttelijöitä ja mainosten malleja minulle kehittyy mielikuva myös siitä miltä minun pitäisi näyttää. Välillä tällainen ahdistaa, mutta lopulta järki vie voiton. Televisiosarjoista oppii vapaamielisyyttä niin hyvässä kuin pahassakin mielessä. Rotuennakkoluulot vähenevät tiedon lisääntyessä, mutta esimerkiksi vapaamielisyys parisuhteessa voi muuttua arkipäiväksi." (1/T16/17)

"Ai niin, katottiin isän kanssa Selviytyjätkin lauantaina. Ihme bitchejä ne aina löytää sinne. :Z Onneksi Elizasta on tullut kivempi. Hämmmentää vaan, kun sain tietää Scoutin ja Amin elävän naisten kanssa, ja nyt katson niitä ihan eri tavalla. Vaikkei seksuaalisuus saisiakaan vaikuttaa." (1/T7/17)

Mediaviihde on yksi niistä areenoista, joilla käydään vaikkapa sukupuolta, rotua, vanhemmuutta ja seksuaalista suuntautumista koskevia identiteettineuvotteluja (Nieminen & Pantti 2004, 33). Esimerkiksi tyttöjen ja poikien kasvaminen naisiksi ja miehiksi on paitsi ajallinen tapahtuma, myös mitä suurimmassa määrin sosiaalinen ja yksilöllinen etenemisprosessi kohti joitakin tiettyjä tavoitteita, joita myös media on luomassa (Laiho & Ruoho 2005, 10). Paitsi identiteetin rakentumisessa ja toiseuden ymmärtämisessä, populaaritelevisiolla on tärkeä rooli myös yksilön seksuaalisen kansalaisuuden kehittämisessä (esim. Arthurs 2004). Mediajulkisuus tarjoaakin loputtomasti samastumismalleja oman itsen määrittelyyn: toiset näistä malleista ovat demokraattisia, avartavia ja jopa voimaannuttavia, kun taas toiset välittävät stereotyyppisiä ja vinoutuneita ihmiskuvia (Nieminen & Pantti 2004, 18). Lapsen ja nuoren kasvussa olennaiseen sosiaaliseen oppimiseen on mediassa, ja etenkin verkossa tarjolla valtava määrä virikkeitä, joiden hyödyllisyys ja toisaalta myös arveluttavuus tai jopa vahingollisuus vaihtelevat suuresti (Matikainen 2008, 110):

"<Pikkusisarukseni> katsoo paljon nykyään itse vaatteensa netistä, ja näkee huippuunsa treenatut miehet ja langanlaihat naiset esittelemässä tiukkoja vaatteita. Tästä on seurannut, että <alle 10-vuotias sisarukseni> sanoo itseään lihavaksi ja puhuu laihduttamisesta, vaikka sikspäkki näkyy. Hän saa sieltä hulluja ideoita ja katsoo videoita, joissa ammutaan pupuja. Hän kuuntelee kirosanaista räppiä ja ottaa vaikutteita pukeutumisesta ja kielenkäytöstä ja asenteesta." (--) "Laitteet joilla laihdut, voiteet jolla saat sileät posket, vaatteet jotka saa näyttämään hoikalta. Kaikki kukkupuhetta, mutta koska siinä on julkkiksen kuvia mediasta, niitä ostetaan ajatuksella 'eihän nyt Jennifer Lopez suosittelisi tätä ellei se olisi hyvä'." (2/T1/16)

Yllä esitetyt ajatukset ovat yksi esimerkki koskien sitä, miten kaupallisuus ja identiteettityö kietoutuvat yhteen nykyisenlaisessa kulutuskulttuurissa, jossa jopa elämäntyyli ja identiteettivalinnat ovat ostettavissa ja myytävissä. Vaikka kaupallinen mediamaailma, kuten teknologiakaan, ei itsessään ole varsinainen uhka, luo se yhä monimutkaisemmat olosuhteet tasapainoisen identiteetin rakentamiselle. (Oksanen & Näre 2006, 46, 50.) Kaupallis-

ten, ideologisten ja poliittisten tahojen intressit vaikuttavat myös niin sanotun mediaruumiin esittämiseen, ja vaikka median välittämät, kulttuuriset ruumiin esittämistavat ja tulkinnat ovat jatkuvan uudelleenneuvottelun alaisena, ei kuluttajien ole järin helppoa purkaa tai vastustaa näitä vakiintuneita merkityksiä (Halonen 2005, 16). Valitettavan usein nuorten identiteetti on varsin alisteinen ulkonäölle, ja erityisesti sosiaalisen median yhteisöissä harjoitellaan paitsi itsensä altistamista arvostelulle myös oman itsen tuotteistamista ja markkinointia – sanalla sanoen brändäämistä (Oksanen & Näre 2006, 98). Edellä siteeratut mietteet kirjoittanut nuori jatkaakin pohdintaansa aiheesta:

"Välillä tuntuu, että joidenkin omien ystävien sosiaalinen elämä rajoittuu kokonaan faceen ja siellä tykkäämiseen. Mutta olet tyhmä ja aikaasi jäljessä, jos et liity. Facea myös mainostetaan, esim. televisiossa ja lehdissä 'tykkää tästä, liity ryhmään'. tuntuu välillä, että omaa persoonallisuutta tulee muokattua valtavirran mukana, ja itsetunto rakentuu sen varaan, mitä kuviin kommentoidaan tai kuinka moni kuvista tykkää ja kuinka moni lisää/hyväksyy kaveriksi." (2/T1/16)

Mediasta yleensä, mutta erityisesti vuorovaikutteisesta verkosta tehokkaasti opittava asia ovat Matikaisen (2008, 147) mielestä asenteet. Ne kietoutuvat tietoon, tunteisiin ja käyttäytymiseen. Näistä tieto on asenteen olemassaolon ehto, ja tunteet puolestaan määrittävät asenteen voimakkuutta ja jyrkkyyttä. Asenteen elementit ovat monimutkaisissa suhteissa toisiinsa: ne eivät välttämättä kerro toisistaan mitään, ja ne voivat olla myös ristiriidassa keskenään. Siksi asenteita ja median asennevaikutuksia ei olekaan lainkaan yksinkertaista tutkia. (Mustonen 2001, 42–44.) Toiset nuorista totesivat huomanneensa median mielikuvia ja asenteita muotoilevan vaikutuksen konkreettisesti omassa elämässään. Median arveltiin vaikuttavan muun muassa niihin ajattelu- ja käyttäytymismalleihin, joita nuoret arjessaan ja ihmissuhteissaan sovelsivat:

"Humpuukisarjat televisiossa vaikuttavat käytökseeni, vaikka sitä itse en aina edes tiedosta. Parisuhdemalleja on helppo omaksua television välityksellä. Ne opettavat minua ajattelemaan paljon vapaammin. (--) Verratessa menneisyyteen huomaan, että kuinka paljon omaksun käyttäytymismalleja nimenomaan televisiosta." (1/P6/17)

Koska median asennevaikutuksista on oltu huolissaan, on niihin suhtautuva tutkimuskin ollut paljolti kielteisiin vaikutuksiin, kuten stereotypioihin ja antisosiaalisiin malleihin liittyvää. Media voi kuitenkin muokata arvoja, normeja ja asenteita niin pahassa kuin hyvässäkin. (Salokoski & Mustonen 2007, 35.) Esimerkkinä jälkimmäisestä toimivat vaikkapa median välittämä tietoisuus erilaisista maailmanlaajuisista kysymyksistä, niihin liittyvä hyvän-

tekeväisyys sekä terveyden edistämiseen liittyvät asenteet (Giles 2003, 78–82). Vaikka median koettiin ”opettavan ajattelemaan” joillakin tietyillä tavoilla, eivät nuoret kuitenkaan kokeneet olevansa täysin passiivisia, vaikutukselle alttiita median mielikuvatehtailun kohteita. Sen sijaan he saattoivat halutessaan ottaa hyvinkin aktiivisen roolin suhteessa mediasta oppimiseen tarvitessaan tietoa, vaihtoehtoja ja erilaisia näkökulmia sekä aineksia mielipiteiden muodostamiseen tai ratkaisun avaimia ongelmiinsa. Media saatettiin siis toisinaan nähdä myös ystävällisenä ja hyödyllisenä apurina, joka kykeni antamaan vinkkejä sen pohdinnassa, mitä erilaisista asioista voisi ajatella:

*”(--) viikolla tuli myös käytyä AVO-ohjelman sivuilla, sillä halusin tietää mille alalle so-
pisin ja mitkä ovat parhaimmat kykyni. Onneksi on tällaisia sivuja, sillä muuten olisin
ammatinvalinnan kanssa ihan hukassa.” (1/T8/18)*

Muun muassa Kupiainen ja Suoranta (2002, 118) kritisoivat elämysmedian taipumusta jättää tosiasiamailman tapahtumat taustoittamatta: todellisuutta ei pyritä tekemään ymmärrettäväksi useista näkökulmista ja mahdollisimman monien ihmisten puhuja-asemista käsin. Tekijöidensä valintojen kautta media myös luo omaa todellisuuttaan pelkän sen kuvaamisen sijaan (esim. Mustonen 2002, 55). Median suorittamat rajaukset ja näkökulma-
valinnat vaikuttavat niihin aineksiin, joita meille tarjotaan mielipiteiden ja mielikuvien rakennusaineiksi. Toiset nuorista pohtivatkin tällaista median tapaa kertoa asiat usein vain yhdestä näkökulmasta:

*”Ja juu, tiedetään, saahan sitä uutisia muualtakin, netistä ja radiosta. Mutta ne eivät
anna kokonaiskuvaa asioista. Eivät todellakaan. Luin lauantaina yhden sodasta kerto-
van kirjan. Siinä eräs poika heitti kivellä sotilasta, ja poika ammuttiin. Okei, ei siinä mi-
tään. Mutta kun äiti meni itkemään pojan ruumiille, neljä sotilasta ampuivat hänetkin.
Vaikkei hän ollut tehnyt mitään! Ja medioissa kerrottiin vain kivitetystä sotilaasta.”
(1/T7/17)*

Tähän liittyen monet nuorista olivat huomanneet, miten itsekin muodostavat mielikuvia varsin vähäisten ja näkökulmaltaan rajoittuneiden tiedonmurusten ohjaamana. Mediatek-
steille ominaisen toistavan luonteen vuoksi vakiintuneet representaatiot eli tavat esittää asi-
oita hyväksytään usein kyseenalaistamatta (Bernstein 2002, 311). Voimakkaimmin vaikut-
tavat juuri toistuvasti ja ylikorostuneesti useissa erilaisissa mediakanavissa esiintyvät
asenteet ja mallit (Salokoski & Mustonen 2007, 36). Tällaiset jäykät stereotypiat voivat il-
metä kaavamaisena suhtautumisena asioita, ihmisiä tai ihmisryhmiä kohtaan. Medialla
onkin erityisen suuri rooli stereotypioiden synnyttämisessä, sillä se välittää informaatiota

asioista, joista ihmiset eivät aina voi saada omakohtaista kokemusta. (Mustonen 2002, 57.) Kuten aiemmin todettiin, voi media toisaalta tarjota myös hyödyllisiä toimintamalleja ja avartavia ajatuksellisia mahdollisuuksia.

Se, että tiettyjen median instanssien välittämät tiedot koetaan luotettavammiksi ja ajattelun aineksina oikeammiksi kuin toisten, ei poista sitä tosiasiaa, että kyse on aina representaatioista, konstruktioista, valinnoista ja näkökulmista. Esimerkiksi uutiset eivät varsinaisesti luo mielipiteitä, mutta ne nostavat esiin asioita, jotka kullakin hetkellä vaikuttaisivat ylipäänsä mielipiteen arvoisilta (Kivikuru 1999, 119). Uutiset ovatkin ohjelmatyyppi, jonka esitysstrategia palvelee nimenomaan objektiivisuuden illuusiota. Katsojan suora puhuttelu, uutistenlukijan välittämä ”ei-kenenkään-näkökulma”, uutisissa esiintyvien toimittajien hierarkia sekä studion ja uutistoimituksen ilme ovat esimerkkejä kehyksistä, joiden kautta todellisuuteen rakennetaan tietynlainen ikkuna. Nämä ikkunat kehyksineen vaikuttavat myös siihen, miten ikkunasta näkyvää todellisuutta tulkitaan. (Hietala 1990, 24–27.) Vaikka televisiouutisia pidetään usein varsin neutraalina tiedonvälityksen muotona, saattavat ne vaikuttaa suurestikin siihen, mitä jostakin tapahtumasta, ilmiöstä, paikasta, ihmisestä tai ihmisryhmästä ajattelemme:

”Uutiset ovat harvoja kunnollisia asioita joita televisiosta vielä voi katsoa, mutta nekin kertovat monesti asian vain yhdestä näkökulmasta ja lietsovat tällöin esimerkiksi ennakkoluuloja.” (1/P17/17)

”Lähi-Idässä räjähtänyt pommi saadaan televisiokuvissa näyttämään hurjalta, koko maata koskettavalta tapahtumalta, vaikka todellisuudessa räjähtäneestä pommista ei naapurikaupungissa tiedetä yhtään mitään. Sinänsä tämänlainen mediavaikutus ei ole pahasta, mutta se saattaa vähentää esimerkiksi kyseisen maan matkailua, koska ainakin minä yleistän helposti maan vaaralliseksi jo yhdestä pommista.” (1/P6/17)

Erilaiset median kertomukset ja representaatiot saivat nuoret pohtimaan monenlaisia asioita ja kysymään monenlaisia kysymyksiä. Laajemmassa mittakaavassa ajattelemisen aiheet ja mietteet median meren äärellä liittyivät muun muassa moraalisiin, eettisiin ja elämänkatsomuksellisiin kysymyksiin esimerkiksi oikeasta ja väärästä. Oman maailmankuvan muodostamisen tapoihin ja sen rakennusaineisiin liitettiin muun muassa pohdintoja siitä, mikä on todellisuutta, ketkä sitä luovat ja mistä sen tunnistaa:

”(--) olen katsonut lempisarjojani kuten Siskoni on noitaa. Sitä on mukava katsoa, sillä se tavallaan irroittaa arjesta ja saa ajattelemaan filosofisesti. Herää usein kysymys,

että onko olemassa muita rinnakkaismaailmoja oikeasti vai pelkästään tv-ohjelmissa.” (1/T8/18)

”Merkittävimpiin mediakokemuksiini kuuluu varmasti myös ne hetket, jolloin surffailin internetissä. (--) Internetin jakamien tietojen todellisuudesta ei kuitenkaan voi aina olla täysin varma. Siksi minussa heräsi usein ajatus: 'Onko tämä varmasti totta?’” (2/P5/17)

Maailmankuvaa ja todellisuuskäsitystä sivuavien kysymysten ohella nuorten kirjoitelmissa käsiteltiin myös yksityiskohtaisempia tapahtumia ja ilmiöitä, jotka lähes poikkeuksetta liittyivät päivänpolttaviin uutisiin tai yleisluontoisempiin ajankohtaisteemoihin. Esille nousivat muun muassa sananvapauteen, median toimintatapoihin, kulttuurisiin erityispiirteisiin ja kansainvälistymiseen, ympäristön tilaan ja luonnonmullistuksiin sekä sotaan ja politiikkaan liittyvät aiheet itsessään sekä niiden nostattamat yleisemmätkin pohdinnat:

”Mieleeni myös painui erityisesti tämä Islannin tulivuoresta tuleva savu ja tuhka. Tätä uutista lukiessani ajattelin, että kuinka suuret vaikutukset taas tällä luonnon ilmiöllä on ihmisten elämään. Ilmakehässä oleva tuhka haittasi erityisesti lentoliikennettä ja näin ollen tavarankuljetusta maiden välillä. Samalla mieleeni tuli ajatus miten Islannissa tulivuoren lähellä asuvat ihmiset pystyvät elämään kaiken tämän keskellä ja ovatko he joutuneet lähtemään pois kotoaan. Tämän uutisen lukiessa tajusi kuinka avuton ihminen on kun on luonnonvoimista kyse vaikka muutoin ihminen hallitsee melkein kaikkea.” (2/P9/16)

Ajankohtaisia asioita tarkasteltiin jossain määrin myös muutoksen näkökulmasta: verrattiin mennyttä aikaa ja nykyisyyttä sekä arvailtiin tulevaa. Muutos liitettiin tällöin useimmiten väljästi kulttuuriin tai teknologiseen kehitykseen. Yhteiskunnan muutoksen nähtiin heijastuvan mediassa etenkin sen esille nostamien ilmiöiden, ihmisten ja heidän edustamiensa arvojen kautta. Luostarisen (2006) mukaan julkisuuden henkilöt ovatkin eräänlaisia sosiaalisia tienviittoja ja oman aikakautensa tiivistymiä. Samansuuntaisia näkemyksiä olivat jotkut nuoristakin esittäneet:

”Tuli mieleen, että minkälainen rooli misseillä on nykypäivän Suomessa. Ovatko missit yhä roolimalleja nuoremmille tytöille, vai onko heidän tehtävänsä vain näyttää hyvältä? Haluaako media aina vain kohumissejä, vai käykö tavallisempikin tyttö? Ja miksi ratkaisevimmat kysymykset esitetään uimapukukierroksella, jolloin ehdokkaat ovat niin keskittyneitä vetämään vatsaa sisään, että hädin tuskin ymmärtävät, mitä heiltä kysytään?” (1/T1/17)

”Missikisat on kärsinyt inflaation. Entisaikojen misseissä oli enemmän hohtoa. Nykyään he ovat jotenkin muovisia. Tai sitten aika kultaa muistot. Olen kuitenkin sitä mieltä, että missikisat on karjanäyttely. Ja mikä sitten olisi sairaampi yhdistelmä kuin pikkuruiset bikinin, korkokengät ja suuret korut? Toisaalta mis-

seihin kohdistuvaa arvostelua tapahtuu myös tavallisten ihmisten elämässä. Missikisat ovat siis vain heijastus sairaasta kulttuuristamme. Surullista, mutta totta. ” (1/T4/17)

Filosofisessa mielessä merkityksellistyneet mediakokemukset herättelivät nuorissa monenlaisia ajatuksia; sekä yleisempiä pohdintoja että omaan itseen ja ajankohtaisiin ilmiöihin sidoksissa olevia kysymyksiä. Median koettiin antavan aineksia mielikuvien, mielipiteiden ja asenteiden muodostamiseen. Mielikuvat yhdistävät elementtejä erilaisista mediakokemusten merkitysulottuvuuksista, ja nuorten kohdalla niiden muotoutuminen kietoutui usein ihmissuhteisiin, ulkonäköön, omaan itseen sekä erilaisuuteen ja erilaisten ryhmien ominaisuuksiin liittyviin seikkoihin. Mielikuvien ja mielipiteiden kohdalla median tarjoamat ajattelun ainekset ja sen suorittamat näkökulmien rajaukset saattavat olla sekä hyödyllisiä että vahingollisia vaikuttaen paitsi tiedollisella ja tunteen tasolla myös käytännön toiminnassa sovellettujen käyttäytymismallien kautta. Myös median kaupallisuuden koettiin kytkeytyvän mielikuviin ja oman itsen peilaamiseen. Mediasisältöjen käyttöä nykynuoren identiteetin rakennusaineiksina on toisinaan kuvattu niin sanotun ”tilkkutäkki-identiteetin” käsitteellä: tällä viitataan siihen, että toisin kuin aikaisempien nuorisokulttuurien kohdalla, tarjoaa nykymedia valtavan kattauksen erilaisia elämäntapaa ja kuluttamiseen liittyviä aineksia, joita sekoittelemalla nuori voi koostaa omanlaisensa, yksilöllisen identiteetin. (Giles 2003, 156). Media voi toki paitsi mahdollistaa, myös rajoittaa tai vinouttaa identiteettityötä.

4.5 Mediakritiikki ja oman mediasuhteen pohdinta

Mustosen (2002, 53, 57) mukaan lapsi ja nuori on sitä kriittisempi mediaa kohtaan, mitä enemmän hänellä on omakohtaisia kokemuksia ja niiden kautta saatuja tulkintakehyksiä. Tämän medialukutaidollisen ulottuvuuden ohella tärkeäksi nousevat myös tekniset, välineisiin liittyvät taidot, jotka mahdollistavat median monipuolisen ja omia tarpeita mukailevan käytön. Myös nuorten mahdollisuudet käyttää mediaa ja saada tähän käyttöön aikuisen tukea vaihtelevat, ja tämän myötä vaihtelevat myös heidän mediataitojensa ja -kriittisyytensä aste ja ilmiäsu (Kotilainen 2007, 153). Vaikka aineiston tuottamiseen osallistuneiden nuorten kasvu- ja koulupolkunsa varrella saama mediakasvatus ei vielä olekaan ollut järin laajamittaista ja systemaattista, tai ainakaan juuri mediakasvatukseksi artikuloidua, näyttäisi nuorilla olevan käytössään jo monenlaisia työkaluja mediaan kohdistetun kriittisen pohdinnan saralla. Heidän mediakriittiset huomionsa liittyivät median tarjoaman

tiedon monipuolisuuteen ja luotettavuuteen, median sisältöihin ja sen tehtäviin, kaupallisuuteen ja mainontaan sekä median mielikuvia ja ihanteita muokkaavaan potentiaaliin.

Näiden mediakriittisten ajattelumallien voidaan otaksua rakentuneen paitsi juuri kokemusten ja toiston kautta hankituista tulkintakehyksistä, median omaehtoisen käytön mahdollistavista teknisistä valmiuksista sekä elämäkokemukseen liittyvistä ajattelun taidoista ja perspektiivin laajentumisesta, myös kaikkinaisen aikuisten (ja vertaisryhmän) tarjoaman kasvatuksen, opetuksen ja keskusteluiden myötä. Mediakasvatuksen toteuttaminen on itse asiassa tavanomaista kasvatustoimintaa mahdollisuuksia ja haasteita luovan mediatarjonnan keskellä; työtavat ja menetelmätkin ovat pääosin muulta kasvatuksen ja opetuksen kentältä tuttuja (Niinistö & Ruhala 2006, 5). Saman voisi sanoa käänteisesti: tavanomainen kasvatustoimintakin on mediakasvatusta silloin, kun se tarjoaa välineitä oman itsen, muiden ihmisten, kulttuurin ja maailman ymmärtämiseen, asioiden kyseenalaistamiseen ja toisin näkemiseen sekä kannustaa itseilmaisuun, toisten kuuntelemiseen ja tasa-arvoiseen osallistumiseen.

Median eri välineiden tavat esittää asioita ja niiden tuottamien representaatioiden muoto saivat nuorten taholta osakseen kritiikkiä. Vaikka tiedonvälityksen keinojen ja viestintäkanavien monimuotoisuus ansaitsi myös kiitosta, olivat nuoret huolestuneita median kaapeista ja yksipuolisista kerrontatyyleistä sekä taustatyön ja -tiedon mahdollisesta puutteellisuudesta. Jatkuvasti laajenevaan tietomassaan liitettiin myös esimerkiksi luotettavuuden ja tuottajien motiivien kyseenalaistamista. Vaikka median tarjonta on runsasta, koki osa kirjoittajista todellisen valinnanvapauden ja ihmisen mahdollisuuden hallita kohtaamiaan mediasisältöjä joutuneen jollain tavoin uhatuksi:

”Tämä 2000-luvun mediasirkus on karannut täydellisesti käsistä. Kukaan ei enää tunnu hallitsevan sitä informaation tulvaa joka tänä päivänä maailmassa velloo. Ihmisten on hyvä tietää ajankohtaisista asioista ja sivistää itseään mutta nykypäivänä tietoa on liikaa, eikä sen luotettavuudesta ole enää mitään takeita. (--) jos tieto ei ole paikkansapitävää, kukaan ei yleensä ole siitä vastuussa. Tämän tyyppisen tiedon ainoa hyvä puoli lienee siinä, että ihmiset oppivat olemaan mediakriittisiä. Missä siinäkin on vaarana ylikriittisyys – kohta suomalaiset eivät usko enää edes Arvi Lindiä.” (1/P4/17)

Median tuottamien esitysten todellisuuspohja ja välitetyn informaation luotettavuus tulivat kirjoitelmissa melko usein kyseenalaistetuiksi. Nuoret näkivät, ettei yksilöllä ole juuri muuta mahdollisuutta tietojen oikeellisuuden ja realistisuuden arvioimiseksi kuin valikoiva ote

mediankäyttöön ja oman harkintakyvyn vaaliminen sekä monipuolisten tietolähteiden oma-aloitteinen seuraaminen ja erilaisten näkemysten vertailu. Televisioon ja lehdistöönkin, mutta erityisesti internetiin liitettiin tiedon alkuperään ja sen tuottamisen motiiveihin kietoutuvia pohdintoja. Joku nuorista myös mietti, liittyykö internetin sisällään pitämän tietomäärän jatkuvaan laajenemiseen kenties teknisiäkin rajoituksia.

Etenkin juuri verkko mediana ravistelee moninaisin tavoin luottamukseen ja luotettavuuteen liittyviä käsityksiä ja oletuksia (Matikainen 2008, 75). Luottamuksen käsite kietoutuu verkon käyttöön sekä välineen että tilan ja sekä sisällön tuottajan että sen kuluttajankin näkökulmasta. Yksityisen ja julkisen rajan ohella hämärtyvät myös faktan ja fiktion välinen erottelu sekä yksittäisten käyttäjien tai erilaisten yhteisöjen ja palvelujen motiivit ja päämäärät. Myös verkolle luonteenomainen tiheään muuttuva aikajänne ja tietynlainen riippumattomuus fyysisestä paikallisuudesta luovat omat haasteensa suhteessa luottamukseen ja luotettavuuteen. (Mt. 75.) Tämä ilmeni seuraavatyypisissä pohdinnoissa:

"Itse käytän nettiä vähän. Viikossa n. 2 tuntia. En ole edes vielä facebookissa, koska olen ajatellut, että sen jälkeen olisin koko ajan siellä! Netti muuttuu koko ajan eikä ikinä voi olla varma ketä hörhöjä siellä on. Siksi mainonta siellä voi olla epäluotettavaa ja outoakin. Koskaan ei voi tietää, jos joutuu väärän mainonnan uhriksi." (2/T10/16)

Mainosten voidaan sanoa olevan eräänlaista peruselokuvaa tai -draamaa. Niiden lyhyen keston taakse kätkeytyy usein pidempi kertomus, johon liittyy puutteen tai häiriön ilmeneminen ja sen poistaminen, tuotteen kuuluminen olennaisena osana tietynlaiseen elämäntapaan sekä tuotteeseen liittyvien mielikuvien ja merkitysten verkostojen luominen. Etenkin nuorille, joskin myös muille kuluttajille, markkinoidaan varsinaisen kulutustuotteen sijaan pikemminkin mielikuvia ja merkityksiä sekä tietynlaista tyyliä. Mainosten kuvakieli aikaansaa assosiaatioketjuja, joiden tuloksena tiettyjä toivottavia ominaisuuksia odotetaan siirtyvän myös tuotteen ostavalle kuluttajalle. (Hietala 1990, 97–100.) Osa nuorista tiedosti tämän logiikan selvästi:

"Yksi minua ihmetyttänyt asia on lasten tavaroiden mainonta niin televisiossa kuin mainoksissa. Lapsista tehdään mainoksissa hyvin aikuismaisia ja lapsia ohjataan jo pienestä pitäen tiettyyn tyyliisuuntaan. Myös nuorille annetaan esimerkiksi 'epäihmissiä', joiden kaltaisiksi meidän pitäisi tulla. Minua järkyttää ajatus siitä, että jo hyvin nuoret henkilöt ottavat vaikutteita median epäinhimillisyyksistä. Valitettavasti media on löytänyt hyvät keinot aivopestä lapset ja nuoret. Nuorisolle pitäisikin saada selvä käsitys siitä, mikä riittää eli ei kaikkien tarvitse olla mainosten jumalia." (2/T5/17)

Mediayleisön ajatellaan useimmiten ajautuvan suostuvaisen osanottajan rooliin, jota median tuottajat ja tuotteet lähestyvät niin mielihyvän, tiedon kuin kommunikaationkin kautta. Kuluttajat voidaan kuitenkin nähdä myös irrallisina ja suhteellisen itsenäisinä, potentiaalisesti kriittisinä tarkkailijoina. (Newbold, Boyd-Barrett & Van Den Bulck 2002, 10.) Tällainen kriittinen tarkkailija olikin ainakin osassa nuoria jo idullaan. Toisinaan se kuitenkin kääntyi lähes kyynisyydeksi, jota yhtäältä voidaan pitää kirjoittamiseen liittyvänä tehokeinona, mutta toisaalta myös yhtenä mahdollisena seurauksena nykyisenlaisen mediakulttuurin asettamista haasteista:

"Media muokkaa ihmisen kuvaa maailmasta ja tapahtumista. Näemme asiat yksipuolisesti julkaisijan näkökannalta, ja taakse jää huimasti piiloon totuutta. Olemme tahdottomia orjia, joita vedetään naruista ruoan, musiikin, muodin ja kulttuurin perässä vailla omaa mielenhallintaa. Piilomainonta kasvaa, ja mielen täyttää pelkkä roska. Kulissien takana seisoo nauravana, Media." (2/T1/16)

"Mielestäni median tärkein tehtävä on välittää tietoa ihmisille ja viihdyttäminen pitäisi olla toisella sijalla. Kuitenkin viihdyttäminen näyttäisi olevan median päätehtävä jopa siinä määrin, että se tarjoaa meille väärää tietoa varsinkin aikakauslehtien sivuilla. Mutta raha ratkaisee. (--) Medialla on tapana paisutella asioita suuriin mittakaavoihin, jotta kansa kiinnostuisi enemmän. Ajattelin, että rahako on ainoa syy tietojen tahalliseen vääristelyyn. (--) Lopullinen kokemukseni mediasta on positiivinen, mutta olen hyvin kriittinen sitä kohtaan. Rahan tärkeysasema mediassa on mielestäni yksi tärkeimmistä syistä kriittisyyteen." (1/P6/17)

Newboldin, Boyd-Barrettin ja Van Den Bulckin (2002, 10) mukaan viimeistään mediapäiväkirjan pitäminen herättää ihmiset huomaamaan median keskeisen roolin arjessa. He otaksuvat päiväkirjan pitäjän todennäköisesti yllättävän mediakulutuksensa määrästä ja mediakokemustensa moninaisuudesta sekä näiden kokemusten herättämien reaktioiden laajasta skaalasta. Laadullisen tutkimuksen yhdeksi tavoitteeksi usein asetettu tutun ja jokapäiväisen nostaminen tiedetyksi voikin toteutua myös tutkittavien näkökulmasta heidän oman, tietoisien reflektionsa kautta:

"Kuluneen viikon aikana olen kirjannut ylös kokemuksiani mediasta. Media on laaja käsite, kun miettii miten paljon sitä on ihmisille tarjolla. Luulin, että en ole hirveästi tekemisissä median kanssa, mutta vuorovaikutus onkin lähes jatkuvaa ja väistämätöntä. Esimerkiksi musiikkia tulee kuunneltua hyvin paljon aivan huomaamattaan. Aamuisin kotonani on aina radio päällä ja kuuntelen siitä musiikkia ja aamu-uutisia, usein myös säätiedotuksen." (2/T5/17)

"Tehdessäni päiväkirjaa media kokemuksistani viikon ajalta, tajusin kuinka tärkeä ja vastustamaton media on. Se on kaikki kaikessa ja se esiintyy kaikkialla. (--) Mennyt viikko oli oikein mukava ja se sai tajuamaan monia tosiasioita. Esimerkiksi juuri sen,

että ainakin minä ja melkein jokainen ihminen on riippuvainen mediasta nykypäivänä.” (1/P12/17)

”Päiväkirja merkintöjen perusteella huomaan, että käytän aika paljon mediaa ja siihen kuuluvia laitteita. Toisinaan se on hyvä juttu, mutta pääasiassa huono. Saan lisää tietoa, riippuen tietenkin, mitä teen. Kuitenkin median aloihin kuluu aikaa paljon ja siksi aikaa tavallaan kuluu hukkaan.” (2/T4/16)

Yksilö voi toimia mediasuhteissaan joko aktiivisesti tai passiivisesti jälkimmäisen viitatessa yhteiskunnan ja kulttuurin asettamiin rajoituksiin mukautumiseen (Kotilainen 2007, 151). Nuorten pohtiessa omaa mediasuhdettaan esiin nousivat yllä olevien sitaattien tapaan aktiivisuuden ja passiivisuuden ulottuvuudet sekä se, onko media huono vai hyvä alamainen, vai onko se kenties jopa hallitsija. Medialla koettiin olevan vahva vaikutus arjessa, ja sen nähtiin tunkeutuvan lähes jokaiselle elämänalueelle. Mediaan liittyvät rutiinit miellettiin yhtäältä virkistäviksi ja toisaalta hyvinkin urauttaviksi sekä jossain määrin jopa addiktoiviksi:

”Median houkutukset saavat ihmisen helposti riippuvaiseksi. Televisiosarjat katkeamattomilla juonillaan houkuttelevat katselijan television ääreen kerta toisensa perään. Tämä saattaa tuntua ahdistavaltakin, jos tuntee, ettei pysty olemaan jaksoakaan erossa lempisarjastaan. Median monet palvelut tarjoavat helpotusta arkeen, joten ihminen ottaa elämänsä löysin rantein, koska tuntee, että kaikkea saa, kun vain viitsii nappia painaa. Itse ainakin tunnen ajoittain tämän tyyppisiä ongelmia. Media turhauttaa ja saa tuntemaan itsensä tarpeettomaksi, mutta silloin tällöin se tarjoaa mahdollisuuden paeta arjen rutiineista.” (1/P6/17)

Nuorten mediankäyttö ei aina ollut lainkaan suunnitelmallista ja keskittynyttä, vaan erilaiset mediavälineet toimivat usein pikemminkin taustahälynä, äänitapettina tai totutun tunnelman luojina. Mediasta, sen läsnäolosta ja kulutuksesta on muodostunut suurelle osalle ihmisistä niin elimellinen osa arkea, ettei siihen aina edes kiinnitetä huomiota. Tässä suhteessa media muistuttaakin monia muita kehittyneen yhteiskuntamme palveluita ja hyödykkeitä – niitä ei useinkaan edes huomata, ennen kuin ne jostain syystä puuttuvat:

”Meillä kotona radio on koko ajan auki. En oikeen enää kiinnitä siihen mitään huomiota, se on vaan taustalla hölsemässä. Sitten sen vasta huomaa, kun radio on kiinni.” (1/T9/18)

Inkinen (2005, 10) muistuttaa, että vaikka lasten ja nuorten tieto- ja viestintätekniikan käytöstä puhutaan usein liiallisuuden, passivoitumisen ja kehityshaittojen näkökulmasta, eivät tietotekniset laitteet kuitenkaan yksinomaan lisää lasten ja nuorten pahoinvointia: laitteiden käytön oppiminen ja itse käyttö ovat hyvin usein myös sosiaalista, vuorovaikutussuhteiden

sävyttämää toimintaa. Tällainen näkökulma mediakulutukseen nousi esiin myös nuorten kirjoitelmista. Aktiivisuus oman mediasuhteen elementtinä liitettiin useimmiten internetissä tapahtuvaan liikkumiseen, tiedonhakuun ja verkkopohjaiseen viestintään sekä lehtien ja muiden tekstimedioiden seuraamiseen. Passiivisuuden kautta puolestaan luonnehdittiin jossain määrin radion kuunteluun, mutta vielä useammin television katseluun liittyviä mediakokemuksia:

”Vaikka dokumenteista ja muista asiaohjelmista saa paljon hyödyllistä tietoa, on elämänsä antaminen päivä toisensa jälkeen mustalle laatikolle mielestäni jonkin sortin passivoitumista.” (1/P1/17)

Kuvamedioista usein juuri televisiota onkin pidetty passivoivana ja epä-älyllisenä mediana, jonka viestien vastaanottaminen ei vaadi aktiivista merkitysten luomista. Huolta on sävyttänyt vahva kuvan ja sanan vastakkainasettelu sekä ajatukset kuvatulvan mielikuvitusta köyhdyttävästä vaikutuksesta. On kuitenkin muistettava, että televisio välittää informaatiota monikanavaisesti eli kuvan ohella myös äänen ja tekstin kautta. (Hietala 2002, 83–84.) Vaikka osasta nuorten kirjoitelmia nousikin esiin mielikuva television eteen juuttuvasta ja siihen täysin uppoutuvasta katsojasta, on esimerkiksi television elokuvien seuraaminen harvoin intensiivistä, sillä mahdolliset samastumisprosessit ja emotionaalisälyllinen osallistuminen katkeavat toistuvasti kilpailevien ärsykkeiden, kuten mainosten, jääkaappikäyntien tai jutustelevan kommentoinnin, toimesta. (Hietala 1990, 13.) Nykyisin paitsi liikutaan pois television äärestä, liikkuu myös televisio ihmisen mukana mobiilisti.

Tutkielmaan osallistuneet nuoret vaikuttaisivat tunnistavan melko hyvin oman mediankäytönsä ja mediakokemustensa piirteitä sekä tiedostavan näin myös oman mediasuhteensa eri puolia – ainakin siinä määrin, kuin aineistonkeruun tehtävänanto ja heidän oma, tietoinen pohdintansa antoivat ymmärtää. Jossain määrin ja joidenkin viestintävälineiden kohdalla nuoret kokivat olevansa riippuvaisia mediasta, mutta tätä riippuvuutta kuvattiin pikemminkin arjen mediarutiinien tärkeyden ja turvallisuuden kuin varsinaisten addiktoivien mediasisältöjen näkökulmasta (poislukien jatkuvajuonisten televisiosarjojen seuraaminen, jota käsitteellistettiin useissa yhteyksissä ”koukkuun jäämisenä”). Median vahva ote ihmisten arkeen myönnettiin käytännössä yksimielisesti: toiset kuitenkin liittivät median mahdollisten vaikutusten tarkastelun henkilökohtaisiin kokemuksiinsa, kun osa taas pohti median näkyvää ja seurauksia tuottavaa roolia yleisemmin, koko yhteiskunnan tasolla. Mediakulttuurin voimakasta läsnäoloa ja kietoutumista jokapäiväisiin toimintoihin ei nähty varsina-

sena uhkana niin kauan, kuin media ja sen käyttö eivät nouse elämän prioriteetiksi, pääsällöksi ja tärkeimmäksi arvoksi:

"Niin kauan kun kuitenkin käyn säännöllisesti ulkona harrastuksissa ja kavereiden kanssa vaikka shoppailemassa, en aio huolestua tietokoneen ääressä viettämästäni ajasta." (1/T10/17)

Nuoret olivat kritisoineet mediaa niin sisältöjen kuin muodonkin osalta. Toiset kokivat median päätehtäväksi tiedon välittämisen, toiset taas painottivat tiedonvälityksen rinnalla median viihteellistä arvoa. Osa nuorista oli sitä mieltä, etteivät median sisällöt vastaa ajattelevan ja valistuneen kuluttajan tarpeita; etenkin mainonnan miellettiin syylistyvän kuluttajan aliarvioimiseen sekä usein liiankin ilmeisiin ja siten jo lähtökohdiltaan epäonnistumaan tuomittuihin manipulaatioyrityksiin. Median luotettavuuden kyseenalaistaminen ja siihen liittyvät kysymykset valituista näkökulmista, erilaisista kuluttajille tarjotuista tulkintakehyksistä sekä informaation tuottamisen intresseistä ja mediateollisuuden motiiveista saivat nuoret pohtimaan sitä, mihin on turvallista uskoa. Oman osansa kritiikistä saivat myös jotkut median tarjoamat, vääristyneinä pidetyt ihanteet ja ihmisen mallit sekä median välityksellä mahdollisesti tarttuvan, vinoutuneen mielikuvat ja asenteet. On kuitenkin syytä muistaa, ettei kriittisyys tarkoita samaa kuin kielteisyys: vaikka nuoret pohtivat paljon nimenomaan mediaan liittyviä negatiivisia piirteitä tai seurauksia, ymmärsivät he myös monien ilmiöiden kaksijakoisen luonteen sekä osasivat arvostaa median tarjoamia kokemuksia ja pitivät niitä oman elämänsä kontekstissa tärkeinä.

Ihmiselle sosiaalisen ja symbolisen, yksilöä muokkaavan maailman rakentaminen on jatkuvaa. Hänen mediasuhteessaan on aina kaksi mahdollisuutta, kaksi kolikon puolta, jotka voivat ruokkia sekä kielteistä että myönteistä kehitystä. (Kotilainen 2007, 151.) Edellä on tarkasteltu nuorten pohdintoja mediasuhteestaan lähinnä juuri "kolikon eri puolien", eli tässä tapauksessa aktiivisuuden ja passiivisuuden, kautta. Jos kolikon kaksiulotteisuudesta siirrytään ihmisen kokemuksellisen maailmasuhteen moniulotteisuuteen, kyetään tasapainoisen mediasuhteen rakentumista lähestymään erilaisten mediakokemustyyppien ja kokemuksellisuuksien kautta. Mediasuhteen tarkasteluun voidaan liittää myös median merkityksellistämisen tavoista, eli luvussa 5 käsiteltävistä tulkintarepertuaareista, seuraavia erilaisia toimijarooleja suhteessa mediaan. Näitä kysymyksiä yhdessä pohditaan luvussa 6.2.

5 MEDIAA MERKITYKSELLISTÄMÄSSÄ

5.1 Viisi tulkintarepertuaaria ja median merkityksellistäminen

Tutkimusprosessin alussa usein mieleen nousseet mieli- ja kielikuvat ”mediakokemusten mereen sukeltamisesta” jäivät hyväksi toviksi unholaan nousten taas esiin analyysin toisessa, reflektiokirjoitelmissa käytettyyn kieleen keskittyvässä vaiheessa. ”*Surffailun*”, ”*up-poutumisen*” ja ”*tulvimisen*” kaltaiset ilmaisut aineistossa, sattumalta syntynyt huomio mediankäyttöön ja matkustamiseen liitettyjen motiivien samankaltaisuudesta sekä nuorten oman toimijaroolin vaihtelu ja eri tulkintarepertuaarien välillä toimivat eräänlaisina vihjeinä, joiden perusteella päädyttiin katselemaan neljää ensimmäistä tulkintarepertuaaria mereen ja purjehtimiseen liittyvien metaforien ja vertausten silmälasien läpi.

Merkittävä osa ajattelustamme on luonteeltaan metaforista ja vertauskuvallista. Metafora perustuu yhdenmukaisuuteen ja samanlaisuuteen, ja käytämme sitä puhuessamme yhdestä asiasta toisen asian avulla. Vertaus taas on metaforaa muistuttava, mutta hieman sitä heikompi, asioita keskenään rinnastava kielikuva. (Berger 2006, 26.) Metaforien ja vertausten käytöstä ja oikeutuksesta tieteellisessä kielessä esiintyy varmasti erilaisia mielipiteitä. Jos kuitenkin nojataan tämän tutkielman lähtökohtanakin toimiviin näkemyksiin kielen tulkinnallisesta ja todellisuutta rakentavasta luonteesta sekä ajatukseen tutkielmasta konstruktiona, tietynlaisesta näkökulmasta käsin tuotettuna ja tietynlaiseen käsitteistöön nojaavana esityksenä (mm. Eskola & Suoranta 2005, 140–142), on tämän raportin kielen tukeutuminen paikoin myös metaforiin ja vertauksiin paitsi yhdenlainen kirjoittamiseen liittyvä valinta myös luontevaksi koettu kuvaamisen tapa.

Neljä ensimmäistä tulkintarepertuaaria – purjehtimisen, kellumisen, ajelehtimisen ja heijastamisen repertuaarit – merkityksellistävät mediaa eri näkökulmista käsin ja tulevat samalla tuottaneeksi erilaisia rooleja, joihin mediakokemuksiaan refleктоiva nuori sijoittuu suhteessa mediaan. Kolmessa ensimmäisessä repertuaarissa media vertautuu joko alukseen tai mereen, neljännessä se puolestaan näyttäytyy peilauspintana ja heijastelijana. Viides, di-

kotominen repertuaari ei ole varsinainen itsenäinen mediaa merkityksellistävä tulkintarepertuaari, vaan esiintyy muiden repertuaarien kanssa yhdessä. Se on kuitenkin selkeästi tunnistettavissa reflektiopuheessa ja sen puitteissa tapahtuva merkityksenanto kulkee vaihtelevan vahvuisena juonteena läpi koko aineiston. Ilmosen (2001, 100) mukaan diskurssianalyttisessä analyysiprosessissa yksilölliset puheet merkityksineen ikään kuin sulautetaan osaksi yleisempiä diskursseja, joiden kautta sosiaalista todellisuutta tuotetaan. Tätä prosessia on havainnollistettu sekä tuloksia käsittelevien lukujen kirjoitustyyliin liittyvien valintojen kautta että tulkintarepertuaareista koko aineiston tasolla kootuissa tiivistelmissä (liitteissä 4–8). Nämä tiivistelmät on muodostettu kaikkien kirjoitelmien reflektiopuheen merkityssisällöistä ja ilmaisuista: ne eivät kuvaa sitä, miten yksittäiset kirjoittajat mediaa merkityksellistävät, vaan sitä, miltä median merkityksiä rakentava reflektiopuhe voisi kuulostaa, jos siinä tukeuduttaisiin pääosin yhteen tulkintarepertuaariin kerrallaan.

Tässä median tulkintarepertuaareja käsittelevässä luvussa aineistosta poimitut ilmaukset ja käsitteet on upotettu raportin tekstiin lainausmerkkien sisällä. Ne ovat nuorten omia, tietylle repertuaarille ominaista kielenkäyttöä havainnollistavia ilmaisuja, mutta saattavat toisinaan esiintyä raportin tekstissä eri tavoin taivutettuina alkuperäisiin kirjoitelmiin verrattuna. Tämän tulosluvun tekstin yhtenäisen luonteen säilyminen ja analyysin kohdistuminen kirjoitelma-aineistoon kokonaisuutena (yksittäisten kirjoittajien kielenkäytön vaihtelevuuden sijaan) ovat perusteena sille, ettei lainausten tunnistetietoja esitetä sitaattien yhteydessä toisen tulosluvun tapaan. Sitattien käytöllä pyritään siis tässä yhteydessä kuvaamaan kielenkäytön ja merkityksellistämisen tapaa eli tulkintarepertuaaria itsessään siitä tehtyjen tulkintojen sijaan (Eskola & Suoranta 2005, 195). Vaikka erilaiset, eri kirjoittajilta peräisin olevat ilmaukset on tulosluvussa koottu tietyn tulkintarepertuaarin otsakkeen alle, niitä on itse analyysissä tarkasteltu ja tulkittu siinä yhteydessä, missä ne esiintyvät, ilman samankaltaisuuteen pakottamista (mt. 195–196). Kielenkäytön moniulotteisuus ja ristiriitaisuus kuitenkin mahdollistavat sen, että eri repertuaarit saattavat päällekkäistyä ja sekoittua paitsi pidemmissä tekstikatkelmassa myös jopa muutaman sanan ilmauksissa. Tällaisissa tapauksissa juuri ilmaisun esiintymisen konteksti on antanut viitteitä siitä, mihin repertuaariin kuuluvaksi ilmaisu tulisi tulkita.

5.2 Purjehtimisen repertuaari: media kulkuvälineenä ja tutkimusmatkojen kohteena

Tämä repertuaari on nimetty purjehtimisen mukaan, sillä media merkityksellistyy sen puitteissa ikään kuin veneenä, jota ohjataan kohti määränpäättä tietoisin päätöksin ja valinnoin tai kuin merenä, joka puolestaan näyttäytyy tutkimusmatkojen kohteena. Purjehtimisen repertuaarissa media tuotetaan siis joko välineeksi ja kulkuneuvoksi tai objektiksi, tarkkailtavaksi ja tutkittavaksi kohteeksi. Välineenä median merkitys kietoutuu sen mahdollistamiin asioihin, kuten matkantekoon ja siirtymiseen sekä perille pääsemiseen ja erilaisten tavoiteltavien päämäärien saavuttamiseen. Mediaa käytetään oma-aloitteisesti ja tiettyjen periaatteiden mukaisesti, kulloisetkin olosuhteet huomioiden ja sen hallitseminen näyttäytyy taitona, jossa on täten mahdollista myös kehittyä. Merenä eli tutkimusmatkojen kohteena media merkityksellistyy osin tuttuna ja osin tuntemattomana, paikoin ennalta arvattavana ja toisissa kohdissa arvaamattomana. Median merellä matkaaja pyrkii tutkimaan tiettyjä alueita toisia paremmin tai tavoittelee vaihtoehtoisesti kokonaiskuvaa kohteesta tiedostaen, että se voi näyttäytyä erilaisena eri tilanteissa ja että matkaan sisältyy paitsi antoisia huippuhetkiä myös tasaista matkantekoa ja haastavia tilanteita.

Purjehtimisen tulkintarepertuaari merkityksellistää mediaa faktapitoisen, erittelevän ja perustelevalle reflektiopuheen puitteissa. Sen sävy on toteava, tiedostava ja paikoin pohtiva-kin sekä tunneilmaisujen suhteen neutraali. Suhde mediaan määrittyy toiminnallisena ja tekemisen kautta: nuori *"päättää"*, *"valitsee"* ja *"erittelee"*, *"käyttää"*, *"julkaisee"* ja *"seuraa"*, *"keskustelee"* ja *"pitää yhteyttä"*, *"rentoutuu"*, *"katsoo"* ja *"kuuntelee"*, *"silmailee"* ja *"selaillee"* sekä *"etsii"* ja *"löytää"*, *"ratkaisee"*, *"sivistää"* ja *"oppii"*. Median kanssa siis *"olla tekemisissä"* – sananmukaisesti. Median äärellä paitsi etsitään tietoa, kasvetaan ja opitaan, myös ollaan yhteydessä toisiin ihmisiin, viihdytään ja luodaan tunnelmia. *"Kun on vielä oikea osoite, niin pääsee lähemmäksi määränpäättä"*.

Median käytössä on *"selkeä periaate"*, ja sen *"seuraaminen on tavallisesti suunniteltua"*, eikä vaikkapa *"päivän lehdeksi kelpaa mikä tahansa"*. Mediavälineet voivat olla *"hyödyllisiä kapistuksia"* ja *"käteviä vaihtoehtoja"*, joista toiset pitävät toisia paremmin *"perillä maailman tapahtumista"*, *"kertovat paljon tarkemmin"* ja antavat *"kokonaiskuvan"*. Aina median meri ei ole järin houkutteleva kohde, mutta silti *"on melko tärkeää saada ajankohtaista ja yleisivistävää tietoa maailman tapahtumista, vaikka tieto ei olisikaan kiinnostavaa"*. Media pal-

veluineen tarjoaa myös *”helpotusta arkeen”, mihin liittyen eräskin nuori totesi: ”painoin muutamaa nappia, ja ongelmani oli ratkaistu”*. Tästä huolimatta, ja osittain juuri tämän vuoksi, on tärkeää osata olla myös *”kriittinen”* mediaa kohtaan. Mediassa esitetyn tarinan *”aihetta ei välttämättä ole tarpeeksi käsitelty”, ja ”näin juttu jää avonaiseksi”*. Monesti jopa *”uutiset ovat lähinnä otsikoita”* ja *”jos asioista haluaa jotain tietää, pitäisi lukea eri lähteitä oma-aloitteisesti.”* Mediassa mainostamisen *”keinot vaihtelevat suuresti”, ja ”rahan tärkeysasema mediassa”* onkin *”yksi tärkeimmistä syistä kriittisyyteen.”*

Media konstruoituu tässä repertuaarissa välineenä, jota voidaan hallita ja käyttää tietoisesti muiden asioiden tavoittelemiseen sen sijaan, että se nousisi itseisarvoiseen asemaan. Media rakentuu niin ikään kohteeksi, jota on syytä tarkastella paitsi avoimin mielin ja uteliaina, paikoin myös kriittisesti. Median avulla nähdään olevan mahdollista saavuttaa monia erilaisia asioita, joita ei aseteta keskinäiseen paremmuusjärjestykseen: tiedonkalasteluretket, matkanteko ja huvipurjehdus ovat samalla viivalla. Olennaista on tietoisuus mediasta sekä sen muodoista, sisällöistä ja toimintatavoista sekä sen roolista ja erilaisista funktioista nuoren omassa elämässä. Purjehdus- eli navigointitaitoon vertautuva mediavälineiden hallinta ja -sisältöjen tuntemus sekä mediakulttuurin olosuhteiden huomioon ottaminen lepäävät tässä repertuaarissa kapteeniksi kutsutun, aktiivisen toimijan harteilla. Kapteenilta vaaditaan myös luovimisen eli vastatuuleen purjehtimisen kykyä sekä luotsaamisen eli karikoiden välttelyn taitoa, jotka vertautuvat itsenäisen, valistuneen ja kriittisen ajattelun valmiuksiin suhteessa mediaan.

Purjehtimisen tulkintarepertuaarin puitteissa tapahtuva median merkityksellistäminen on monissa kohdin yhteydessä etenkin hieman varhaisempiin mediakasvatuksen tarkoituksen määrittelyihin ja tavoitteenasetteluihin, jotka alkuaikojen synkähkön ja moralistisenkin sävyn hieman hälvettyä painottuivat paljolti juuri mediaesitysten representaatio- ja konstruktioluonteen tunnistamiseen sekä median arvositonnaisuuden tiedostamiseen. (Ks. esim. Kotilainen 1999, 13–28.) Nämä samat piirteet olivat esillä nuorten tavassa merkityksellistää mediaa tämän tulkintarepertuaarin kautta: mediaesitysten ymmärtäminen vain yhdenlaisina esityksinä maailmasta ja yhtenä näkökulmana todellisuuteen sekä median kietoutuminen erilaisiin ideologioihin ja kaupallisuuteen näyttäytyivät nuorten kokemuksissa tärkeimpänä perusteena mediakriittisyydelle.

Nuorten pohdinnoissa markkinoiden ja median liittoa toisaalta arvosteltiin ja kyseenalaistettiin, mutta toisaalta se myös nähtiin luonnollisena ja osin tarpeellisenakin. Nieminen ja Pantti (2004, 13–14, 22–23) ovatkin kuvanneet tähän kysymykseen liittyviä erilaisia näkemyksiä. Niistä eräiden mukaan media kykenee toteuttamaan sille asetettuja tehtäviä parhaiten markkinajulkisuuden ja vapaiden markkinoiden myötä, kun taas toiset näkevät puhtaan markkinajulkisuuden ja (uus)liberalismin uhkana demokraattiselle julkisuudelle sekä tasa-arvoisuuden ja moniarvoisuuden ideaaleille. Jälkimmäisestä, pluralistiseksiin kutsutusta näkökulmasta katsottuna markkinoiden toiminnan säätelyminen poliittisin ja oikeudellisin toimenpitein on tarpeen. Kolmannen, kriittisen katsantokannan mukaan median tulisi taas olla mahdollisimman riippumaton markkinavoimista markkinajulkisuuden ja demokratian ollessa periaatteessakin yhteen sovittamattomia. (Mt. 2004, 13–14, 22–23.)

Mediakriittisyyden tiedostavan aspektin ohella purjehtimisen tulkintarepertuaarissa olivat vahvasti läsnä myös aktiivisuus ja omaehtoisuus oman mediasuhteen piirteinä. Niiden kautta mediankäyttö merkityksellistyi toimintana, tekemisenä ja tulkintana pelkän esitysten vastaanottajana olemisen sijaan. Mediayleisönä olemisen määrällisestä lisääntymisestä ja laadullisesta muuttumisesta huolimatta yleisö-käsitteen sateenvarjon alle saadaan nykyään mahdutettua varsin kirjava joukko paitsi television ja muun joukkoviestinnän ”perinteisiä” yleisöjä myös muun muassa internetissä toimivia faniryhmiä, digitaalisten pelien pelaajia ja verkkofoorumien keskustelijoita (Ridell 2006, 235). Syventymättä sen enempää mediayleisön käsitteen moniulotteisuuteen (ks. Ridell 2006, 231–257) voidaan kokoavasti todeta, että ajan kuluessa sekä median toiminnassa että tutkimuksessa on alettu yhä enenevässä määrin huomioida mediayleisön aktiivisuus. Massamedian välittämien viestien ei enää ajatella tunkeutuvan vastaanottajien ”ihon alle” sellaisinaan, vaan eri tavoin tulkittuina vastaanottajan temperamenttia, koulutusta ja kasvatusta sekä taustaa ja tietoperustaa vasten. (Berger 2007, 77–78.)

Samanlaisessa laajassa mielessä koko tunne-elämän, tiedonhallinnan ja sosiaalisen kehityksen muodostama kokonaisuus määrittää myös nuoren mediasuhteen laatua (Salokoski & Mustonen 2007, 18–30). Vaikka tietoiseen mediankäyttöön purjehtimisen repertuaarissa liitetään myös media rentoutumisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä, eivät elämykselliset ja tunnepitoiset sisällöt, kokemuksellisuus tai yhteisöllisyys näyttäytyä järkevinä vahvoina mediasuhteen elementteinä sen yhteydessä. Vaikka nuoret olivat liittäneet mediankäyttöön myös nimenomaan aktiivisia ja mahdollistavia piirteitä, tulkitaan julkisessa

keskustelussa mediakriittisyyden tavoite usein sen negatiivissävytteisen aspektin kautta: mediakriittisyys nähdään vaikutusten ja sisältöjen torjuntaan painottuvana, vaikka siihen liittyvät vahvasti myös valintojen mahdollistuminen, erilaisten sisältöjen tulkinnan taidot, niiden luova ja omaehtoinen käyttö sekä itseilmaisu ja osallistuminen. Yleisen mediakriittisyysdiskurssin toivoisikin kattavan useammin myös nämä positiiviset juonteet sekä rikastuvan edelleen erilaisilla elämys-, kokemus-, luovuus- ja osallisuuskursseilla. Kupiainen (2005, 9) laajentaakin kysymyksen ihmisen ja tämän mediasuhteen eettisestä ongelmanasettelusta sekä median vaikutuksien pohtimisesta siihen, miten ihminen toteutuu ja kasvaa mediakulttuurissa sekä median käyttäjänä.

Median merkityksellistymisen purjehtimisen tulkintarepertuaarin puitteissa on tiivistetty alla olevaan taulukkoon 1. Kooste mediaa tämän repertuaarin kautta merkityksellistävästä reflektiopuheesta puolestaan on luettavissa liitteessä 4.

Taulukko 1. Median merkityksellistymisen purjehtimisen tulkintarepertuaarin kautta.

Tulkintarepertuaarille tunnusomaista	Tietoisuus, tarkoituksellisuus, omaehtoisuus, valikoivuus, kriittisyys ja faktuaalisuus suhteessa mediaan ja mediakokemuksiin
Reflektiopuheen sävy	Toteava
Median merkitys	Väline (asioiden saavuttamisessa), objekti (tarkastelun kohde)
Median metaforat	Alus seilaamassa, meri tutkimuskohteena
Nuoren rooli	Aktiivinen
Nuoren metafora	Kapteeni
Nuoren ja median suhde	Toiminnallinen

4.3 Kellumisen repertuaari: media pysähtymisen paikkana ja toisena maailmana

Kellumisen tulkintarepertuaari on saanut nimensä tavastaan merkityksellistää mediaa pysähtymisen ja toiseen maailmaan uppoutumisen näkökulmasta: media on kuin vene, jonka kyydissä kellutaan veden pinnalla tai kuin vedenalainen maailma, jonne sukeltaessa eteen aukeaa toisenlainen maisema. Kellumisen repertuaarin viitekehyksessä media tuotetaan purjehtimisen repertuaarin tapaan joko välineeksi ja kulkuneuvoksi tai tarkkailtavak-

si ja tutkittavaksi kohteeksi - tulokulma on kuitenkin toinen. Välineenä media merkityksellistyy tässä repertuaarissa nimenomaan pysähtymisen kautta; ikään kuin kelluvana alustana ja lauttana, jota ei erityisesti pyritä ohjaamaan. Ulkoa käsin tarkasteltavan kohteen sijaan media taas näyttäytyy enemmänkin toisena maailmana ja todellisuutena, joka on jatkuvasti saavutettavissa ja läsnä sekä jonne voidaan uppoutua ja jota koetaan kokonaisvaltaisesti. Median kannateltavaksi antaudutaan tietoisesti tai puolivahingossa joko tiettyihin odotuksiin ankkuroituen tai vapaasti erilaisissa mediakokemuksissa kelluen. Mediakokemusten meri mahdollisuuksineen on jatkuvasti läsnä, ja päätöksen siihen sukeltamisesta voi tehdä itse ja aina niin halutessaan.

Kellumisen tulkintarepertuaarin puitteissa mediaa merkityksellistää kuvaileva ja sävyltään melko tunnepitoinen reflektiopuhe, jossa nuoren suhde mediaan määrittyy olemisen ja eläytymisen kautta. Tässä puheessa muun muassa *"istutaan ja nautitaan"*, *"ollaan"*, *"koetaan"* ja *"tunnetaan"*, *"innostutaan"* ja *"ärsyynnyttään"*, *"uppoudutaan"*, *"vaivutaan"* ja *"syvennyttään"* sekä *"paetaan"* ja *"päästään irti"*. *"Median valtakuntaan"* siirtyminen *"tarjoaa mahdollisuuden paeta arjen rutiineista"* ja *"todellisuudesta"* toiseen *"olotilaan"*, jossa *"ei yleensä ajattele mitään, ainakaan sitä ei tiedosta."* *"Tietokoneessa"*, *"internetin ihmeellisessä maailmassa"*, voi jollakulla olla kavereitakin, mutta *"netti muuttuu koko ajan eikä ikinä voi olla varma ketä hörhöjä siellä on"*, ja toisinaan sitä halutaan muuten *"vain nopeasti pois sieltä"*.

Toisaalta se, että *"mediamaailma"* etenkin äänineen ja kuvineen on lähes joka hetki läsnä ja saatavilla, ikään kuin arjen tapettina, on jo itsessään monelle tärkeä rutiini. Media *"tuo ääntä ja eloa ympärille"* sekä *"tietoa ilman keskittymistä"*. Se *"luo mukavan rennon tunnelman"* ja ilman sitä voi *"olo tuntua jotenkin tyhjältä"* ja jopa *"oudolta"*. Toisinaan media *"on vaan taustalla hölisemässä"*. Median sisällöistä erityisesti musiikilla on kyky esimerkiksi *"tehdä olo mukavaksi"*, *"viedä sydän"* sekä *"saada iho kananlihalle"* ja *"vesi silmiin"*: sen *"ansioista tanssijalkaa alkaa vipattaa"* ja sen avulla saa *"kaivauduttua ylös peiton kätköistä"*. Media siis paitsi *"aiheuttaa tunnekuohuja"* ja *"käsittämätöntä jännitystä"* myös *"piristää"* ja on *"osa rentouttavia hetkiä"*.

Media rakentuu tässä repertuaarissa välineenä, jota ei tarvitse yrittää hallita, vaan jonka kanssa voi vain olla ja ottaa vastaan erilaisia kokemuksia, elämyksiä ja tunnetiloja. Tämä kelluminen voi tapahtua niin, että mediankäyttäjä ikään kuin ankkuroituu tiettyihin välinei-

siin tai sisältöihin, tuttuun ja turvalliseen tyveneeseen, tai niin, että hän sallii kulkeutumisen hieman vieraammillekin vesille. Kellumisen tulkintarepertuaarissa media konstruutuu myös tilana, jonne on mahdollista siirtyä niin halutessaan, ja joka koetaan tavalla tai toisella arkisesta elämästä eroavana, omanlaisenaan todellisuutena. Keskiössä on median potentiaali tuottaa kokemuksia ja elämyksiä, jotka värittävät, rikastavat tai laajentavat niiden kokijan elämää. Elämykselliseen suhteeseen median kanssa asettuva nuori vertautuu tässä repertuaarissa edelleen kapteeniksi, sillä hän tekee joko aktiivisen päätöksen median mereen sukeltamisesta tai jättäytyy tarkoituksella neutraaliin asemaan aalloilla kellujaksi. Tulee kuitenkin muistaa, että kokemaan antautuminenkaan ei koskaan ole luonteeltaan passiivista, sillä siinä on aina jossain määrin kyse myös ihmisen yksilöllisen todellisuuden, senhetkisen elämäntilanteen ja aiempien kokemusten vuorovaikutuksesta suhteessa kokemuksiin ja elämyksiin sekä monisysisistä merkityksenannon ja tulkinnan prosesseista.

Mediavälineistä internet ja televisio merkityksellistyivät nuorten reflektiopuheessa voimakkaimmin niin sanottuina toisina maailmoina. Televisio on ollut hallitsevin media 1900-luvun loppupuolen viestintäkulttuurissa, ja tämä rooli on liittynyt paitsi tiedonvälitykseen ja maailmankuvan muokkaamiseen myös nimenomaan eräänlaisena toisena tai jatkettuna todellisuutena toimimiseen (Hietala 1990, 7). Internetin kohdalla toisena todellisuutena näyttäytymisen oli televisiotakin vahvempaa ja liittyi paljolti virtuaalisuuteen. Virtuaalitodellisuuden ote esimerkiksi taidokkaasti luoduissa peleissä (jotka tämän tutkielman aineistossa olivat vain vähäisessä roolissa) on rautainen: jopa aikuiset, kokeneet pelaajat voivat kokea niiden välityksellä suoranaista kauhua tai hankkia itselleen pelkoja ja nukkumisvaikeuksia (Oksanen & Näre 2006, 82). Virtuaalisuus merkitsee myös olemista puolijulkisessa tilassa; samaan aikaan sekä kotona että ulkomaailmassa, sekä tässä että tuolla (mt. 44).

Vaikka virtuaaliset tilat voivat toisinaan vaikuttaa hyvinkin intiimeiltä, on muistettava, että internetin julkisuus on paitsi globaalia, myös ajallisesti moniulotteista (mt. 100). Viestintä verkossa saattaa myös tuntua keskinäisviestinnältä, mutta jo yksikin viesti voi saada suuren yleisön (Jaakkola 2012, 47). Matikaisen (2008, 25, 28) mukaan verkkoa voidaankin käsitteellistää eri tavoin esimerkiksi viestinnän välineenä ja mediana sekä sosiaalisen toiminnan mahdollistavana julkisena tilana – olennaista on ymmärtää, että verkko välineenä tai mediana ei asetu mihinkään valmiiseen kategoriaan ja että verkko on tärkeää nähdä myös tilana, joka tarjoaa omanlaisensa puitteet sosiaaliselle toiminnalle ja vuorovaikutukselle. Tilaluonteestaan huolimatta verkko ei ole oma erillinen avaruutensa, vaan se liittyy

monella tapaa fyysisiin tiloihin ja on hyvin usein ikään kuin niiden jatke (Matikainen 2008, 31). Vaikka aikuiset usein mieltävät median ja verkon maailman tästä todellisuudesta erilliseksi avaruuksiksi, jonne nuoret tekevät eskapistisia sukelluksia, eivät nuoret itse välttämättä rakenna samanlaisia erotteluita. Tämä ei suoraan tarkoita, etteivätkö he ymmärtäisi eri areenoilla tapahtuvan vuorovaikutuksen ja kohtaamisten laadullisia eroja. (Jaakkola 2010, 51.)

Hietala (2007, 34) toteaa, että ”1900-luvun modernismia ovat hallinneet vahvasti rationaaliset diskurssit: poliittiset ideologiat, valistuksen projektia jatkava usko koulutukseen, teknologiaan, edistykseen ja tieteeseen. Myös taiteelta on vaadittu pikemminkin älyllisyyttä, filosofista sanomaa, kuin tunteita ja elämyksiä. Näiden vahvasti patriarkaalisten ja maskulinististen diskurssien rinnalla elämykselliset ja tunteelliset fiktiot on tavallisesti leimattu naiselliseksi ”hömpäksi.” (Mt. 34; ks. myös Giles 2003, 252–253.) Hän kuitenkin jatkaa huomauttaen, että havaittavissa on sittemmin ollut siirtymä uuteen uusromantiikan ja suurten tunteiden aikakauteen, joka nostaa häpeilemättä elämykset ja vaikkapa tunneälyn kaltaiset käsitteet tavoiteltaviksi seikoiksi. (Mt. 34.)

Myös lapsille ja nuorille luonteenomaiset mielihyvään ja elämyksellisyyteen kietoutuvat, usein populaarikulttuuriin liittyvät tulkinnat ja kokemukset ovat monesti jääneet syrjään opetussuunnitelmissa. Koulun perinteisesti korostama (aikuinen) rationaalisuus onkin mielletty jopa vastakohtaiseksi lasten ja nuorten kokemuksellisuuteen liitetyille emotionaalisille, affektiivisille, sensuaalisille ja irrationaalisille piirteille. (Kupiainen 2005, 137.) Uudemmissa mediakasvatukseen liittyvissä keskusteluissa mainitunkaltaiset yksilön mediasuhteen elementit ovat jo enemmän läsnä, mikä ei kuitenkaan vielä kerro niiden riittävästä huomioon ottamisesta käytännön kasvatus- ja opetustyössä.

Mediakasvatuksen kontekstissa on jo jonkin aikaa puhuttu muun muassa elämyskasvatuksesta ja elämyskulttuurista (esim. Kupiainen & Suoranta 2002). Samaan aikaan elämyksistä on tullut myös tuote. Markkinat, valtaosa media- ja viihdeteollisuudesta mukaan lukien, ovat nykyään kenties keskeisin elämyksiä tuottava sektori, johon muun yhteiskunnan suhde on monessakin mielessä ristiriitainen: elämystarjonnan yhteiskunnallista hyvää ja voimaantumista tuottavaan potentiaaliin ei luoteta, mutta toisaalta elämyskulttuuri on hyvinkin demokraattista läpäistessään elämänmuotomme siten, että se koskettaa jollakin tapaa käytännössä jokaista meistä (Pirnes & Tiihonen 2011, 444). Vaikka elämyksiä usein pyri-

tään varta vasten kokemaan – joskus lähes hinnalla millä hyvänsä – tullaan tunteet ja elämykset edelleen helposti sijoittaneeksi jonkin ”vakavasti otettavan”, ”todellisen”, ”hyödyllisen” tai ”merkityksellisen” ulkopuolelle. Kokemuksellisuus sen sijaan nähdään jo tärkeämpänä; oppimisen kontekstissakin. Voidaan kuitenkin todeta, että ilman elämyksellisyyttä, nautintoa ja mielihyvää tuskin kokemuksellisuudesta edes puhuttaisiin (Pirnes & Tiihonen 2010, 207).

Median merkityksellistyminen kellumisen tulkintarepertuaarin puitteissa on tiivistetty alla olevaan taulukkoon 2. Kooste mediaa tämän repertuaarin kautta merkityksellistävistä reflektiopuheesta puolestaan on luettavissa liitteessä 5.

Taulukko 2. Median merkityksellistyminen kellumisen tulkintarepertuaarin kautta.

Tulkintarepertuaarille tunnusomaista	Oleminen, kokeminen, elämyksellisyys ja kokonaisvaltaisuus suhteessa mediaan ja mediakokemuksiin
Reflektiopuheen sävy	Kuvaileva
Median merkitys	Väline (kokemusten vastaanottamisessa), objekti (kokemisen ja eläytymisen kohde)
Median metaforat	Alus kellumassa, meri toisena maailmana
Nuoren rooli	Aktiivinen, neutraali
Nuoren metafora	Kapteeni
Nuoren ja median suhde	Elämyksellinen

5.3 Ajelehtimisen repertuaari: media veneenä tuuliajolla ja vastustamattomana vaikuttajana

Ajelehtimisen repertuaarissa media välineenä vertautuu veneeseen tuuliajolla, ilman määränpäättä tai keinoja perille pääsemiseksi. Vaihtoehtoisesti media merkityksellistyy tämän repertuaarin kautta vastustamattomana vaikuttajana; ikään kuin merenä, joka arvaamattomana luonnonvoimana houkuttelee kulkijaa salakavaliin pyörteisiinsä tai hyökyy voimalla tätä kohti. Median merkityksellistyessä kulkuvälineenä, joka ajautuu mielivaltaisten merivirtojen mukana tai jota tuuli puskee milloin minnekin sekä toisaalta merenä, joka aukeaa ympärillä laajana ja hallitsemattomana muuttuu nuori kapteenista matkustajaksi. Media välineenä on kuin vene vailla ohjauksen mahdollisuutta: päätös sen kyytiin astumisesta

tehdään itse, mutta sen jälkeen kontrollin koetaan häviävän tai sen annetaan kadota. Median merellä voi olla ensi katsomalta tyyntä, mutta äkkiä sen huomataan kuljettaneen matkaa mielensä mukaan. Toisinaan taas tuuli yltyy ja vesimassat paiskautuvat aina rauhallisille rannoille asti tavoittaen lähes jokaisen. Aalloilla tai rannoilla voi olla välillä hieman epämurkavaa, vaarallistakin kenties, ja usein olisi myös jotain tähdellisempää tekemistä, mutta mereltä ei haluta, osata tai kyetä pysymään poissa.

Ajelehtimisen tulkintarepertuaarissa mediaa tuotetaan hallitsemattomuuden ja omalakiisuuden, houkuttelevuuden ja vaikuttavuuden sekä passiivisuuden ja riippuvuuden näkökulmista. Tässä repertuaarissa ilmaistut ovat usein voimakkaita ja sanastojen käyttö noudattelee melko yhteneväisiä linjoja. Reflektiopuheen sävy on maalaileva ja latautunut, paikoin jopa demonisoiva. Media sisältöineen *"velloo"* *"joka puolella"*, *"tulee joka tuutista"* ja *"ympäröi"* ihmisen, aiheuttaen *"kaaoksen"* ja hallitsemattoman ärsykkeiden ja informaation *"tulvan"*, jota *"kukaan ei tunnu enää hallitsevan"*. Media *"suoltaa"*, *"tyrkyttää"* ja *"tunkee"*, *"paisuttelee"*, *"kärjistää"* ja *"ohjaa"* sekä jopa *"aivopesee"* ja *"käyttää hyväksi"*. Tämän se voi tehdä avoimesti ja näkyvästi, *"mediasirkuksen"*, *"mediapelleilyn"* ja *"mediamyllyn"* kautta, mutta on myös hienovaraisesti ja ihan *"huomaamatta soluttautunut arkeen"*: esimerkiksi internetiä ei välttämättä edes *"osaa mieltää mediaksi"*, mainosten *"sisältöä ei tule ajatella"* ja *"humpuukisarjat televisiossa vaikuttavat käytökseen"*, vaikka sitä itse ei *"aina edes tiedosta"*. Median veneeseen istahtaminen on monelle *"muuttunut jo tavaksi"*, josta ei *"pääse helposti irti"*, sillä median sisällöt *"ovat niin mielenkiintoisia"*, että niiden ääreen *"juututaan"* ja *"jämhähdetään"* *"tuijottamaan"* jopa *"moneksi tunniksi"*.

Varsinainen tekijä ja toimija tämän merkitysrepertuaarin puitteissa on nuoren sijaan media, joka suoran vaikuttamisen ohella *"pyrkii saamaan ihmisiä"* toimimaan odotetuilla tavoilla ja *"laittaa ihmiset tilanteeseen"*, jossa median jatkuvalta kohtaamiselta *"on hankala välttyä"*. Media ikään kuin käyttää ihmistä, eikä toisin päin, ja näin ihmisen suhde mediaan näyttäytyy hallitsemattomana vaikutuksen kohteena olemisena. Tämän vuoksi *"media turhauttaa ja saa tuntemaan itsensä tarpeettomaksi"* ja *"elämänsä antaminen päivä toisensa jälkeen mustalle laatikolle"* koetaan *"jonkin sortin passivoitumisena"*. Saattaa *"tuntua hassulta"*, kun vaikkapa *"suuri median välikäsi"* eli *"TV 'pakottaa' valvomaan"*. Jossakin median muodossa mielletään sentään olevan vielä *"kunnollista valinnan vapautta"*, mutta esimerkiksi *"ihmisten yksityiselämää puututaan"*, vaikka nämä eivät haluaisikaan *"jakaa kaikille koko elämänsä"*. Äärimmillään ihminen vertautuu *"tahdottomaksi"* *"koneen"* tai *"rutiinien orjaksi"*

ja ”uhriksi”, jota ”vedetään naruista ruoan, musiikin, muodin ja kulttuurin perässä vailla omaa mielenhallintaa” samalla, kun ”kulissien takana seisoo nauravana Media”. Media – isolla alkukirjaimella – rakentuu näin paitsi tehokkaaksi informaatio-, viihde- ja markkinakoneistoksi myös jopa hieman myyttiseksi olennoksi, joka ”epäinhimillisyyksineen”, ”houkutuksineen” ja ”addiktoivine” sisältöineen ”tempaa mukaansa” tai viekoittelee ”tarttumaan” verkkoonsa ja ”jäämään koukkuun”.

Saattaa olla myös niin, että mediaan tällaisena sieppaajana on ikään kuin rakastuttu: ”ajatus elämästä ilman mediaa kauhistuttaa”, sillä ”ilman sitä nykypäivän ihminen ei selviäisi”. Tai ehkä kuitenkin selviäisi, mutta jo asian kuvittelemisen on haastavaa, sillä ”ihmisen on todella vaikea yrittää sulkeutua mediamaailman ulkopuolelle”. Oman mediankäytön on kenties ajateltu olevan vähäistä, mutta mediakokemuksia kirjatessa huomataan, että ”vuorovaikutus onkin lähes jatkuvaa ja väistämätöntä”. Media on ”kaikki kaikessa ja se esiintyy kaikkialla”. Joku nuorista toteaaakin: ”näen sen joka puolella, mutta en ole huomaavinani”. ”Karkuun mediaa” on kuitenkin ”mahdotonta päästä”, sillä ”nykyään joutuisi asumaan todella syrjäisessä paikassa, ettei olisi median kanssa tekemisissä”. Tällainen tilanne nähdään juuri tälle ”informaation tulva-ajalle” leimallisena, osin jopa ”sietämättömänä”, mutta toisaalta sellaisena, johon jollakin tapaa myös jättäydytään: ”minuun media on tehonnut ja se ei voi olla vaikuttamatta.” Nuoren rooli suhteessa mediaan on täten muuttunut aktiivisesta tai neutraalista toimijasta ja kokijasta passiiviseksi; kapteenista on tullut matkustaja, joka ei voi vaikuttaa tapahtumien kulkuun tai jonka aalto voi pyyhkäistä mukanaan hetkenä minä hyvänsä.

Ajelehtimisen tulkintarepertuaarissa on jotakin kumman tuttua, ja siihen voikin törmätä mitä moninaisimmissa yhteyksissä. Esimerkiksi Heideggerin (2002/1959, 19) mukaan ”kaikki tämä, millä modernit tekniset tiedotusvälineet joka tunti houkuttelevat, valtaavat ja ympäröivät ihmisiä – kaikki tämä on nykyään jo valmiiksi paljon lähempänä ihmistä kuin aito pihaa ympäröivä pelto, lähempänä kuin taivas maan yllä, lähempänä kuin päivän ja yön kulku, lähempänä kuin kylän tapa ja moraali, lähempänä kuin perimätieto kotiseudun maailmasta.” Tämä lainaus edustaa sitä Boyerin (2007) kuvaamaa, nykyään varsin yleistä mediasta puhumisen tapaa, jota voitaisiin nimittää vaikkapa median ”läpitunkevuusdiskurssiksi” tai ”kaikenkattavuusdiskurssiksi”. Yhdessä niin sanottujen median vaikuttavuus- ja riskidiskurssien kanssa se muodostaa sellaisen median merkityksellistämisen tavan, jossa mediaa tuotetaan ajelehtimisen repertuaarille tyypillisin ilmaisin: ”media on kotona, kadul-

la, koulussa, kaupassa ja kuntosalillakin, eikä sitä pääse pakoon kuin hetkellisesti” (Niemi-
nen & Pantti 2004, 16), ”media kytkee meidät tahtomattammekin osaksi kulutusyhteiskun-
taa” (mt. 2004, 16), ”nykyisin mediassa marinoidutaan altistuen sen lähes kaikkialle lähes
kaiken aikaa ulottuvalle läsnäololle” (Ridell 2006, 234), mediakuvien myötä meidät on ”vie-
koiteltu täydellisen ruumiin fantasiaan” (Laiho & Ruoho 2005, 5) ja niin edelleen.

Mainitunkaltaiset median tuottamisen tavat ovat havaittavissa sekä populaarissa että tie-
teellisessä keskustelussa, ja siksi ei liene kovinkaan yllättävää, että ne kuuluivat selkeästi
erottuvana kokonaisuutena myös nuorten mediasta puhumisen tapoihin. Kupiainen, Sinto-
nen & Suoranta (2007, 4) toteavat, että onpa julkisen keskustelun myötä toisinaan raken-
tunut sellainenkin mielikuva, että median maailmassa asustaisi jonkinlainen ”ulkopuolinen
mörkö, joka pelottelee lapsia ja kulttuuriministereitä”, vaikka media voitaisiin ulkopuolisuu-
den sijaan nähdä pikemminkin osana yhteistä todellisuuttamme. Kellumisen tulkintareper-
tuaarikin merkityksellisti mediaa eräänlaisena toisena maailmana, mutta median maailma
oli sen valossa jotakin, joka oli arjessa jatkuvasti lähellä ja saatavilla; ajelehtimisen reper-
tuaarin mediaan sen sijaan yhdistyy jotakin mystistä, meistä erillistä, vierasta, jopa uhkaa-
vaa.

Kupiainen, Sintonen ja Suoranta (mt. 23) ounastelivat kymmenisen vuotta sitten, aikana
jolloin tämän tutkielman ensimmäinen aineistoerä kerättiin, että tuolloin oltiin mahdollisesti
siirtymässä sellaiseen mediakasvatuksen vaiheeseen, jossa pureuduttaisiin etenkin niihin
kasvatuksellisiin ja pedagogisiin mahdollisuuksiin, joita mediakasvatus opetuksellisena
prosessina sisältää. Samaan hengenvetoon he kuitenkin totesivat, että suojelullinen näkö-
kulma tulee todennäköisesti edelleen saamaan paljon julkisuutta mediakasvatuskeskuste-
lussa. (Mt. 23.) He näyttäisivät olleen oikeassa, ja suojelun näkökulma onkin edelleen tär-
keä osa paitsi julkista keskustelua myös mediakasvatuksen sisältöjä ja tavoitteita. Koska
media esittää ja luo elämäntavan ja maailman näkemisen malleja, on mediakasvatuksen
näkökulmasta edelleen kiinnitettävä huomiota myös ”niihin tapoihin, joilla media ottaa sub-
jekteja valtaansa ja muokkaa niitä” (Kupiainen & Sintonen 2009, 125). Tästä näkökulmasta
katsottuna ajelehtimisen tulkintarepertuaarin tapa merkityksellistää mediaa on yksi perus-
teltu näkökulma, joskaan ei toivottava vallitsevana saati ainoana media- ja mediakasva-
tusdiskurssina – puhumattakaan toteutumisesta pelkkinä moraalisin paniikkeina tai truis-
meina (ks. Johnson 2006, 180–181) vailla perusteluita ja kyseenalaistamista.

Uusien medioiden tuloon ja niiden herättämiin yhteiskunnallisiin ahdistuksiin on media- ja kulttuurintutkimuksessa viitattu juuri moraalisiin paniikkeina, joissa huoli on kautta historian kohdistunut yhteiskunnassa heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin eli lapsiin ja nuoriin, naisiin ja työväenluokkaan. Omat moraaliset paniikkinsa ovat aikanaan saaneet niin sanomalehdet, populaarikirjallisuus, musiikinäyttämöt, elokuvat, televisio, elektroniset pelit ja tietokonepelit kuin internet ja vuorovaikutteiset palvelutkin. Uusien medioiden aiheuttamien mahdollisten haittojen ohella on oltu huolissaan vanhojen medioiden elämän edellytyksistä. (Nieminen & Pantti 2004, 66–69.) Teknologia on nähty potentiaalisesti vieraannuttavana voimana, joka on vaaraksi kokemuksellisuudelle, kehollisuudelle ja eettisyydelle (Kupiainen & Sintonen 2009, 169).

Niemisen ja Pantin (2004, 69) mielestä moraalisten paniikkien historia osoittaa meille sen, että eri medioihin kohdistuneilla huolilla on ollut paljon yhteistä: oletettuja vaikutuksia on yksinkertaistettu ja suoraviivaistettu surutta. Toisaalta tämä historia myös nostaa esiin uusien sääntöjen ja toimintamallien kehittämistarpeen aina uuden median syntyessä. Mediateknologian kehitys onkin tuonut mukanaan paitsi uusia huolenaiheita kasvattajille, ollut myös osaltaan muovaamassa kunkin ajan mediakasvatusta, joka tästä näkökulmasta katsottuna on ollut kehityksensä suhteen varsin media- ja teknologiasidonnaista (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 22–23). Teknologiset laitteet ja sovellukset sekä niiden käytön taustalla vaikuttavat sosiaaliset rakenteet ja vuorovaikutussuhteet olisi kuitenkin kyettävä erottamaan toisistaan ainakin siinä määrin, ettei kysymys nykyisen mediamaiseman tuottamista uhkista tai riskeistä pelkistyisi teknologian syyllistämiseen (Oksanen & Näre 2006, 16) ja etteivät keskustelut mediaosaamisesta tai mediakasvatuksesta palautuisi pelkäsi uuteen teknologiaan reagoimiseksi.

Boyerin (2007, 7–8) mukaan median kaikkialla läsnä olevan luonteen toteaminen ei vielä ole vastaus johonkin kysymykseen, vaan vasta nostaa niitä: miksi mediaan liittyvä puhe on usein sävyllään niin intuitiivista ja läpitunkevaa nykyään? Kuten aiemmin todettua, on ajatteleminen repertuaarin merkityssisällöissä ja puhumisen tavoissa tottakin, juuri se toinen puoli. Länsimainen kulttuuri ja elämäntapa ovat lähes kauttaaltaan median läpitunkemia, ja mediaa on vaikea paeta, vaikka usein emme edes huomaa sen läsnäoloa. Media on naamioitunut niin luontevaksi osaksi todellisuuttamme, että kyseenalaistamme ja ihmettelemme sen esityksiä vain harvoin. Näihin esityksiin on kuitenkin aina sisällytetty jokin näkökulma maailmaan, jokin tapa tuottaa todellisuutta ja palanen jotakin ideologiaa. (Nieminen

& Pantti 2004, 16, 111.) Niemisen ja Pantin (2004, 12) mukaan tämän päivän media ei myöskään ole 1900-luvun alkupuolen sanomalehtien, elokuvien ja radion muodostaman median tavoin ihmisten hallittavissa. Median mystifiointi juontuu osaltaan siitä, että media ei enää muodosta omaa, erillistä lohkoaan, vaan se nähdään osana kaikkea ja koko yhteiskuntaa (Kotilainen & Kivikuru 1999, 24). Ei tule kuitenkaan unohtaa, että median takana seisoo aina inhimillinen toimija (Nieminen & Pantti 2004, 15), vaikka se saattaakin toisinaan näyttäytyä omalakisena, itseään ruokkivana organismina tai jopa koneena.

Sen sijaan, että keskityttäisiin vain median yksilöitä, ryhmiä ja yhteiskuntaa koskeviin vaikutuksiin, on Bergerin (2007, 79) mielestä tärkeää pohtia myös sitä, miten ihmiset käyttävät massamedian tekstejä – ja miten nämä tekstit käyttävät heitä. Median merkityksellistämisen esimerkiksi vain ajalehtimisen tulkintarepertuaarin kautta tuottaa sekä yksiselitteisen kuvan mediasta, että varsin yksiulotteisen käsityksen siitä, millainen toimijuus suhteessa mediaan on mahdollista. Johnsonin (2006, 181) mukaan useimmat populaarikulttuurin laskevia standardeja ja ”roskakulttuurin” menestystä koskevat tarinat sisältävät samalla myös piiloisen syytä uhria -viestin. Tällaisten kertomusten kautta määritellään negatiivisessa valossa paitsi mediaa, myös ennen kaikkea ihmistä. Sen lisäksi, että mietitään, miten käytämme median tekstejä ja päinvastoin, tulisi pohtia myös sitä, miten käytämme erilaisia mediaa merkityksellistäviä tulkintarepertuaareja – ja miten ne käyttävät meitä.

Median merkityksellistyminen ajalehtimisen tulkintarepertuaarin puitteissa on tiivistetty seuraavassa taulukossa 3. Kooste mediaa tämän repertuaarin kautta merkityksellistävästä reflektiopuheesta puolestaan on luettavissa liitteessä 6.

Taulukko 3. Median merkityksellistyminen ajalehtimisen tulkintarepertuaarin kautta.

Tulkintarepertuaarille tunnusomaista	Kulkeutuminen, joutuminen, juuttuminen, hallitsemattomuus, vaikutetuksi tuleminen ja addiktoituminen suhteessa mediaan ja mediakokemuksiin
Reflektiopuheen sävy	Latautunut
Median merkitys	Väline (jota ei voi hallita), objekti (joka ottaa subjektin aseman)
Median metaforat	Alus tuuliajolla, meri omalakisena luonnonvoimana
Nuoren rooli	Passiivinen

Nuoren metafora	Matkustaja
Nuoren ja median suhde	Vaikutuksellinen, hallitsematon

5.4 Heijastamisen repertuaari: media peilauspintana ja todellisuuden heijastelijana

Heijastamisen tulkintarepertuaarissa media merkityksellistyy eräänlaisena peilauspintana suhteessa ihmiseen. Toisaalta se rakentuu myös kaikkea ympäröivää todellisuutta heijastelevana merenä. Media heijastuspintana vertautuu peiliin, välineeseen, johon katsomisen kautta määritellään jokin osa siitä, millaisena ihmisenä nuori itsensä näkee ja kokee, millaisia aineksia hän maailmankuvaansa ja mielipiteisiinsä poimii sekä millaisia ihanteita tai mittapuita vasten hän kasvuaan rakentaa. Jos jatketaan yhteneväistä kielikuvien käyttöä, vertautuu media tässä repertuaarissa myös veden pintaan, joka heijastelee todellisuutta eri tavoin riippuen olosuhteista, kuten vaikkapa tuulen voimakkuudesta ja valon määrästä. Median meri ei näin ollen toisinnakaan maailmaa, yhteiskuntaa tai kulttuuria sellaisenaan, vaan sen veteen piirtyy erilaisia asioita paitsi kulloisenkin tilanteen ja olosuhteiden eli kontekstin, myös tuottajan ja tulkitsijan sekä näiden kokemus- ja merkitysvarantojen mukaan.

Kuten veden pinta ei ole staattinen, eivätkä edes fyysiset muodot tai värit heijastu siitä muuttumattomina, eivät median koostamat kuvatkaan pelkästään heijasta todellisuutta, vaan myös muokkaavat ja tuottavat sitä ollen aina vain yhdenlainen esitys tästä todellisuudesta. Tämä repertuaari onkin tarkoituksellisesti nimetty heijastumisen sijaan nimenomaan *heijastamisen* kautta: sanan muoto ei ole sattumaa, vaan sen valinnalla on pyritty korostamaan juuri nuoren itsensä tekemää aktiivista peilaamistyötä sekä median konstruoivaa roolia todellisuuden kuvaamisessa ja tuottamisessa. Heijastamisen repertuaarissa media rakentuu erilaisia näkökulmia esittelevän, sävyltään pohdiskellevan ja paikoitellen filosofiseksikin luonnehdittavan reflektiopuheen kautta lähteenä, josta voi ammentaa ajattelun ja kasvun aineksia sekä jonka läikkeenä voi terävästi piirtyvien kuvien ohella kohdata myös vääristyneitä heijastuksia.

Tulkintarepertuaari voi koostua muun muassa sanontatavoista sekä käsite- ja asiakokonaisuuksista, joiden ilmauksilla on sisällöllinen yhteys (Eskola & Suoranta 2005, 198). Heijastamisen repertuaarissa merkitysten rakentamisen tapa kietoutuu paljolti juuri asiakoko-

naisuuksiin ja sisällöllisiin yhteyksiin eli tulkinnallisesti hieman laajempiin yksiköihin tietynlaisten käsitteiden, ilmaisujen tai sanastojen sijaan. Mediaa merkityksellistetään muun muassa ajankohtaisuuden ja tiedonvälityksen, erilaisten näkökulmien, käsitysten ja mielikuvien, henkilökohtaisten kiinnostuksenkohteiden sekä maailmankuvan, minäkuvan ja media-käsityksen teemojen puitteissa. Viimeksi mainitulla viitataan tässä yhteydessä yksinkertaisesti siihen kokonaiskuvaan, joka nuorelle mediasta, sen sisällöistä ja toimintatavoista on rakentunut. Nuoren ja median suhde näyttäytyy tässä repertuaarissa vuorovaikutuksellisenä ja joustavana, ja se sallii nuorelle monenlaisia, vaihtuvia rooleja eräänlaisena tähystäjänä, joka joskus vain katselee maisemaa vastaanottavaisena ja satunnaisia huomioita tehden sekä toisinaan taas hakee siitä aktiivisesti erilaisia merkityksiä, viiheitä ja tulkinnan mahdollisuuksia.

Media välittää tietoa ajankohtaisista asioista ja ilmiöistä, ja ilman sitä saattaa tuntea olevansa *”pihalla”* tai kuin *”tynnyrissä”*; pahimmillaan vailla mediaa *”joutuisi elämään kaiken ’sivistyksen’ ulkopuolella, mutta niinhän sitä ennen elettiin eikä ihmiset moittineet elämäntyyliään.”* Esimerkiksi uutisissa *”yleensä esitetään asiat jotka ihmisten tulisi tietää”*, mutta *”nekin kertovat monesti asian vain yhdestä näkökulmasta ja lietsovat tällöin esimerkiksi ennakkoluuloja”*. Todellisuuden ja median suhde saakin nuorten puheessa erilaisia tulkin-toja. Jonkun mielestä media-ilmiöt, kuten esimerkiksi *”karjanäyttelyksi”* kuvatut ja *”inflaati-on kärsineet”* missikisat, ovat *”vain heijastus sairaasta kulttuuristamme”* ja tämä on *”surul-lista, mutta totta”*. Ilmiöiden muuttumisesta ajassa todetaan kuitenkin myös, että on mah-dollista, että *”aika kulta muistot”*. Joskus median taas nähdään kuvaavan tosielämän ta-pahtumia, jotka vaikuttavat taruakin ihmeellisemmiltä: *”ajattelin, että ei voi olla totta”* ja *”tä-tä jupakkaa kohtaan olen ollut suuresti ihmeissäni”*.

Mediasta heijastuvaa kuvaa tulee helposti pidettyä totuutena, ja *”vasta kun pysähtyy ajat-telemaan”*, saattaa huomata joidenkin heijastusten olevan *”epärealistisia ja kaukaa haettu-ja”*. Joku toteaa myös, että tiedon suoran välittämisen sijaan *”media muokkaa ihmisen ku-vaa maailmasta ja tapahtumista.”* Tavoiteltavana pidetty *”asioiden näkeminen monista perspektiiveistä on helpompaa”* silloin, kun tietoa on saatavilla mahdollisimman paljon ja useiden eri tahojen tuottamana: jos *”ihmiset näkevät asiat vain yhdestä perspektiivistä”*, voivat *”heidän kommenttinsa”* olla *”tästä syystä asiattomia, huonoja tai esimerkiksi asiaan liittymättömiä.”* Toisaalta pelätään, että *”tietoa on liikaa, eikä sen luotettavuudesta ole enää mitään takeita”*. Todellisuuden heijastelun ohella median merkitys rakentuu peilipintana

suhteessa omaan itseen. Nuori tietää, mistä medialähteistä hän todennäköisimmin *"löytää itselleen tärkeimmät asiat"*. Tietylnainen sisältö vain *"uppoaa"* häneen *"kuin kivi järveen joka kerta"*, kun taas muunlaisella saattaa olla *"huono maine"* tai se on *"aivan turhanpäiväistä"*. Toisinaan nuori katselee eri vaihtoehtoja siltä varalta, että *"niistä löytyisi jotain kiinnostavaa"* ja omaan *"elämäkuvaan sopivaa juttua."* Tämän hän voi tehdä tietäen etukäteen, millaiset asiat häneen vetoavat: *"olen kiinnostunut sisustamisesta."* Median myötä saattaa kuitenkin tulla vastaan myös jotakin sellaista, jonka myötä omasta itsestä on mahdollisuus oppia uutta: *"tällä viikolla kiinnitin myös huomiota siihen, kuinka kiinnostunut olen terveyteen liittyvistä jutuista mediassa"* ja *"vasta nyt tajusin, että ammatti, jossa saan olla tekemisissä ihmisten ja terveyteen liittyvien asioiden kanssa on ainut oikea minulle"*. Median esittämät tarinat aktivoivat paikantamaan samanlaisuutta ja eroja suhteessa omaan itseen: yhdestä on löydettävissä *"suuria eroja"* omaan elämään nähden ja toisesta taas *"samankaltaisia ratkaisuja kuin itse tekisi"*. Tuttuus ja vieraus mediassa voidaan kokea yhtälailla kiinnostavina: esimerkiksi paikallismediassa *"käsitellään usein yksittäisiä ihmisiä tai järjestöjä, joka on kiintoisaa, koska niissä näkyy aika usein tuttuja ihmisiä ja artikkelista tulee silloin paljon läheisempi itselle"*, mutta toisaalta mediassakin *"aina uudet asiat kiinnostavat eniten"*.

Median sisältöjen ja oman mediasuhteen kautta peilataan myös sitä, millainen ihminen nuori kokee olevansa: kenties *"aika kaavoihin kangistunut ihminen"* tai vaikkapa *"urheilullinen ihminen"*. Samalla tavoin pohditaan sitä, millaista on ollut ennen ja millaista nyt: muistellaan, kuinka *"nykylasten"* laajamittaisen mediankäytön sijaan omassa lapsuudessa *"leikkittiin pihalla mielikuvitusleikkejä"* ja miten *"iän karttuessa moni lastenohjelma menetti merkityksensä ja pikku hiljaa alkoi kiinnostua yhteiskunnallisista ohjelmista"*. Oman ajattelun reviiri on kasvun myötä kenties laajentunut: *"monta vuotta luin vain pelkät sarjakuvat sanomalehdistä, kun eihän silloin vielä osannut katsoa 'maailman toiselle puolelle'."* Media esittelee myös erilaisia mittapuita, joita vasten omaa itseä ja elämää arvioidaan, ja näin *"kehittyy mielikuva"* esimerkiksi *"siitä, miltä pitäisi näyttää"*. *"Välillä tällainen ahdistaa, mutta lopulta järki vie voiton."*

Median sisällöt ja käyttötapa määrittävät paitsi tiettyjä ryhmiä, myös rakentavat kokemusta eri ryhmiin kuulumisesta. Joku on *"monet kerrat saanut kuulla, kuinka kuuntelee muka väärää radiokanavaa"* ja pohtiikin, *"onko jokaisen pakko kuunnella"* juuri tiettyjä kanavia, joiden ilmeisesti yleisesti mielletään soittavan *"nuorten musiikkia"*. Lempitelevisiosarjaansa

liittyen eräs nuori mies puolestaan kommentoi, että *"kaikki sanovat, että se on tarkoitettu teinityöille, mutta mielestäni se sopii kenelle vaan."* Median ja sisältöjen välineitä määritellen myös itse vaikkapa kuvaamalla niitä *"nuorekkaiksi"* tai *"vanhemmalle ikäluokalle"* suunnatuiksi. Vertaisryhmästä kumpuava paine tietynlaiseen mediaan kiinnittymiseen on nähtävissä esimerkiksi jonkin tietyn palvelun käytön kohdalla: *"yhä nuoremmat liittyvät, koska siitä on tehty hieno asia"* ja toisaalta *"olet tyhmä ja aikaasi jäljessä, jos et liity"*. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan julkaisemiseen liittyen eräs nuori toteaa myös, että *"tuntuu välillä, että omaa persoonallisuutta tulee muokattua valtavirran mukana, ja itsetunto rakentuu sen varaan, mitä kuviin kommentoidaan tai kuinka moni kuvista tykkää ja kuinka moni lisää/hyväksyy kaveriksi."*

Eräänlaista jaettua ihmisenä olemisen kokemusta voivat vahvistaa sellaiset median kertomukset, joissa *"käsitellään syvällisiä ja koskettavia asioita, jotka voivat hyvinkin tapahtua kenen tahansa elämässä"*, kun taas eroavaisuudet omaan elämään nähden voivat kiehtoa vaikkapa siksi, että ne *"saavat omat ongelmat unohtumaan"*. Elokuvien kaltaisista mediakertomuksista löydetään erilaisia sanomia: *"koskettava elokuva"* esimerkiksi *"opetti, että periksi antaminen ei ole oikein, ja että syvä ystävyys suhde toimii turvana ja tukena"*. Oma kokemus ja tulkinta jostakin mediatekstistä tai vaikkapa uutisesta voi olla myös muistutuksen kaltainen: *"ennakkoluulot voivat koitua kohtaloksi"* ja *"kaikki ei ole pysyvää"*. Media tarjoaa tilaisuuksia *"ihailla"*, *"samastua"*, *"tuntea sympatiaa ja myötätuntoa"*, *"oppia elämänviisauksia"* sekä *"ihmissuhteiden"* ja oman itsen *"ymmärtämistä"*. Se *"käsittelee mielenkiintoisia ongelmia"*, *"herättää kysymyksiä"* ja *"laittaa miettimään"*, mutta myös *"opettaa ajattelemaan"* tietyllä tavalla ja *"ohjailee ajatuksiamme"* sekä saa *"omaksumaan käyttäytymismalleja"*. Mediasta *"oppii vapaamielisyyttä niin hyvässä kuin pahassakin mielessä"* ja sen myötä asioista voi *"jäädä vääristyneitä mielikuvia"*. Toisaalta *"<>ennakkoluulot vähenyvät tiedon lisääntyessä"*.

Erilaisiin ihmisryhmiin liitettyjen ominaisuuksien tapaan mediakokemusten ja niiden tulkintojen kautta heijastetaan sisältöjä ja merkityksiä erilaisille reflektiopuheessa esiintyville käsitteille, kuten *"keskiluokkainen"* ja *"eliitti"*, *"tavallinen"* ja *"normaali"* sekä *"ylirikas"* tai *"klisee"*. Median käyttämien diskurssien ja sen aktivoimien tulkintakehysten myötä rakentuu myös osa niistä käsityksistä, jotka liittyvät siihen, millaisena nuoret näkevät vaikkapa *"tavanomaisen suomalaisen kuvan"*, *"normaalien ihmisten arkipäiväisen elämän"* tai *"hy-*

vän perheen kulissin”, mitä piirteitä liitetään ”suomalaisuuteen”, ”brittiläisyyteen” tai ”amerikkalaisuuteen” sekä millaista on ”meillä Suomessa” ja millaista ”Lähi-idässä.”

Tämän tulkintarepertuaarin kautta rakentuvaa, median peilaavaa ja heijastelevaa luonnetta kuvaa hyvin toteamus ”me rakennamme omaa sisäistä todellisuuttamme ja tarinaamme median antamin eväin, ja media saa polttoaineensa meidän kertomistamme tarinoista” (Suoranta 2003, 72). Siinä kiteytyvät hyvin median merkityksellistyminen jonakin sellaisena, jota vasten ja jonka kautta on mahdollista määritellä ja rakentaa omaa itseään, identiteettiään ja maailmankuvaansa sekä jonakin sellaisena, joka voi kertoa meille maailmasta. Heijastaminen tässä yhteydessä ei viittaa median tarjoamien ajattelun ainesten mutkattomaan siirtymiseen osaksi ihmistä itseään, eikä toisaalta myöskään ihmisen todellisuuden suoraan toisteisuuteen mediassa. Heijastamisen prosessi on monimutkainen, muuttuva ja vuorovaikutteinen. Tällaiseen median ja siihen suhteessa olevan ihmisen merkityksellistämisen tapaan lukeutuu myös Mustosen (2001, 55) sanoittama näkemys mediavaikutusten kompleksisuudesta, yksilöllisyydestä ja kontekstisidonnaisuudesta: ”mediavaikutus on vuorovaikutusta”.

Vaikka media on osa ympäröivää maailmaa, se myös luo itse todellisuutta valintojensa ja välittämiensä arvoasetelmien kautta. Media rakentaa sekä ulkoista että sisäistä maailmaamme tarjoamalla näkökulmia ja ideologioita sekä identiteettien, unelmien ja tunteiden aineksia (Nieminen & Pantti 2004, 14, 111). Tällaisia merkityksiä oli havaittavissa myös suuressa osassa nuorten tuottamia kirjoitelmia. Karvonen (1999, 79) tähdentää, että media on kaikkea muuta kuin passiivinen välittäjä ja siirtokanava. Se on tehokas tiedustelija ja suodatin tulkitessaan informaatiota omia tarkoitusperiään varten sekä muotoillessaan asiat uudelleen ja tuottaen valikoitua tekstiä. Media voi vahvistaa tarinoita tai vaieta ne kuoliaiksi. Median retoriikka, sen käyttämä puhetapa, on myös sen valitsemista, missä valossa ja millaisten intressien ohjaamana jokin asia esitetään sekä millaiseksi ihmisten subjektiivisuus tuotetaan. (Mt. 79.)

Erityisesti nuoremmat sukupolvet ovat Herkmanin (2001, 69) mukaan kasvaneet varsin tietoisiksi median konventioista: he refleктоivat itseään median kautta ja yhä useammin myös taivuttelevat median tuottamia merkityksiä omiin tarkoituksiinsa. Heijastamisen tulkintarepertuaarin seurauksena nuoren rooli suhteessa mediaan rakentuikin joko neutraalina median tarinoinnin tarkkailijana tai aktiivisena merkitysten etsijänä ja käyttäjänä, muun-

tuen aina tarpeen mukaan. Kaiken kaikkiaan heijastamisen repertuaari näyttäytyy kenties joustavimpana tapana merkityksellistää mediaa, mutta yksinään sei riittä kattamaan sitä monimuotoisuutta ja ristiriitaisuutta, joka median merkityksiin liittyy.

Median merkityksellistyminen heijastamisen tulkintarepertuaarin puitteissa on tiivistetty alla olevassa taulukossa 4. Kooste mediaa tämän repertuaarin kautta merkityksellistävästä reflektiopuheesta puolestaan on luettavissa liitteessä 7.

Taulukko 4. Median merkityksellistyminen heijastamisen tulkintarepertuaarin kautta.

Tulkintarepertuaarille tunnusomaista	Minäkuvan, maailmankuvan ja mediakäsityksen pohtiminen sekä näihin liittyvien erilaisten käsitysten rakentaminen suhteessa mediaan ja mediakokemuksiin
Median merkitys	Kuvastin (suhteessa omaan itseän) Heijastelija (suhteessa todellisuuteen, yhteiskuntaan ja kulttuuriin)
Median metaforat	Peilaava vedenpinta, heijasteleva meri
Reflektiopuheen sävy	Pohdiskelleva
Nuoren rooli	Aktiivinen, neutraali
Nuoren metafora	Tähystäjä
Nuoren ja median suhde	Vuorovaikutuksellinen, joustava

5.5 Dikotominen repertuaari: vastakkainasetteluja, punnitsemista ja vertailua

Dikotomiseksi repertuaariksi nimetty puhumisen tapa viittaa reflektioaineistossa esiintyvään, vastakkainasetteluja rakentavaan sekä asioiden ja ilmiöiden vaihtoehtoisia tai vastakkaisia puolia punnitsevaan ja vertailevaan merkityksenantoon. Mediaa sisältöineen, välineineen ja toimintatapoineen, nuoren omaa mediankäyttöä ja mediasuhdetta sekä mediaan kietoutuvia ilmiöitä ylipäättään merkityksellistetään tässä repertuaarissa kontrastivasti: ne merkityksellistyvät luonteeltaan kaksijakoisina, jotakin vasten tai sen määrittelyn kautta, mitä ne eivät ole. Median merkitystä tuotetaan muun muassa vasten muita aktiviteetteja, harrastuksia, kulttuurin muotoja ja arvoja sekä vastakkaisena reaalityodellisuudelle ja fyysiselle vuorovaikutukselle. Median sisältöjä ja välineitä taas määritellään vertailevas-

sa suhteessa toisiinsa. Mediankäyttöä puolestaan tuotetaan esimerkiksi aktiivisena tai passiivisena ja kohtuullisena tai hallitsemattomana toimintana sekä itseohjautuvuuden tai addiktoivuuden ja arkikäytön tai analyttisyyden näkökulmista. Oma itse mediankäyttäjänä voi rakentua vaikkapa ”ei-johonkin-ryhmään-kuuluvana”, tyyppillisenä tai epätyypillisenä ja normaalina tai epänormaalina. Mediaan liittyviä merkityksiä tuotetaan myös esimerkiksi faktan ja fiktion, tiedonvälityksen ja viihteen, hyödyn ja haitan, ajattelun ja toiminnan, ajan-kohtaisuuden ja ahdistavuuden, syvällisyyden ja pinnallisuuden sekä sananvapauden ja loukkaavuuden kaltaisten käsiteparien muodostamien jatkumoiden kautta.

Esimerkiksi ilmaisulla *”en ole sellainen henkilö, joka on riippuvainen televisiosta”* tullaan merkityksellistäneeksi itseä mediankäyttäjänä ja omaa mediasuhdetta itseohjautuvuuden näkökulmasta, mutta samalla myös tuottaneeksi vastakkaisia merkityksiä liittyen jonkun toisen mediankäyttöön ja sen addiktoivaan luonteeseen. Toteamalla, että *”jokaisella on sananvapaus, kunhan ei loukkaa muita”* puolestaan rakennetaan julkaisemisen ja sisällön tuottamisen kahtalaista luonnetta sekä vapautena että vastuuna. Kun kerrotaan, että iän myötä *”moni lastenohjelma menetti merkityksensä”* ja *”alkoi kiinnostua yhteiskunnallisista ohjelmista”*, tullaan tulkinnasta riippuen tuottaneeksi paitsi sisällöllinen vertailuasetelma lapsille ja aikuisille suunnattujen ohjelmien välille myös vaikkapa lapsen minäkeskeisen maailmankuvan ja aikuisen laajemman, yhteiskunnallisen kontekstin huomioivan maailmankuvan välille. Laajemmin dikotomista tulkintarepertuaaria havainnollistavia aineisto-esimerkkejä on löydettävissä liitteestä 8 (taulukkoista 1, 2, ja 3).

Dikotominen repertuaari ei ole itsenäinen, mediaa merkityksellistävä tulkintarepertuaari siinä mielessä, kuin neljä ensin esiteltyä repertuaaria: dikotomisen repertuaarin elementtejä on löydettävissä kaikista muista tulkintarepertuaareista, ja dikotomisen tai kontrastoivan puhumisen tavan kautta voidaan merkityksellistää lukuisia erilaisia teemoja. Dikotomisen repertuaarin käyttö ei myöskään nimestään huolimatta ole pelkästään mustavalkoista tai kärjistävää merkityksenantoa, sillä saman ilmiön eri puolien havaitseminen ja esiin tuominen mahdollistaa myös niin sanottujen harmaiden sävyjen löytämisen sekä vastakkaisten näkemysten olemassaolon huomioimisen ja ymmärtämisen. Maailman näkeminen toisella tavalla onkin mahdollista vain, jos ymmärrämme, että se ylipäänsä voidaan nähdä monella tavalla (Von Wright 1992, 63). Media ilmiönä on usein paremmin tavoitettavissa juuri harmaan sävyjen kautta: esimerkiksi median tietolähteiden monipuolistuminen voi yhtäältä vahvistaa oppimista, vuorovaikutusta ja sosialisatiota, mutta toisaalta se myös synnyttää

uusia mahdollisia uhkia, ja tietoteknisten laitteiden käyttö taas tehostaa tavoitettavuutta ja työelämän suorituksia, mutta on osaltaan luomassa myös uusia syrjäytymisen muotoja ja riippuvuusilmiöitä (Inkinen 2005, 9-10).

Vastakkainasettelut ja eroavat näkökannat ovat mediaa koskevissa tieteellisissä, ammatillisissa ja populaareissa keskusteluissa vähintäänkin tavallisia. Arkisia debatteja media herättää niin runsaasti jo siitäkin syystä, että se on niin kiinteä osa elämäämme (Croteau, Hoynes & Milan 2012, 14). Keskustelut koskevat muun muassa seuraavia kysymyksiä: Onko lehdistö vapaa vai ei? Tulisiko median ja hallituksen olla vastustajia vai kumppaneita? Pyrkiikö media ensisijaisesti tuottamaan voittoa vai palvelemaan yleistä etua? Onko ihmisillä oikeus tietää vai ei, ja onko yleisöllä agendoineen oikeus esillepääsyyn mediassa vai eikö ole? Onko uutismedia vinoutunutta vai ei ja onko journalistinen objektiivisuus mahdollista vai ei? Päättävätkö markkinavoimat vai toimittajien arviot esiin nostettavista uutisista? Onko mainostaminen negatiivinen vai positiivinen sosiaalinen voima? Tulisiko uutisten kokoamisen taktikka olla tilanteista ja suhteellista vai yhdenmukaista ja universaalia? Onko medialla paljon vai vähän valtaa? Toimiiko se propagandan vastustajana vai sen välineenä? Manipuloidaanko uutisia julkisten suhteiden kautta vai toimivatko ne pikemminkin uutisten lähteenä? Entä onko mediasisällön laatu yleisesti heikkoa tai heikkenemässä vai kenties aivan päinvastoin? Ja miten on globalisaation laita: hyödyttääkö se ihmisiä, mediaa ja sananvapautta vai vahingoittaako se kansallista ja paikallista mediaa sekä heikentääkö se sananvapautta ja yksilön oikeuksia? (Ks. Dennis & Merrill 1996.)

Onko televisiossa liikaa seksiä ja väkivaltaa vai ei, ja ovatko television talk show't ja tositelevisio menneet jo liian pitkälle sensaationhakuisine aiheineen vai eivät? Paljastavatko teini-ikäiset tarpeettoman paljon itsestään Facebook-sivuillaan vai eivät? Tai ovatko sanomalehdet kuolemassa? (Croteau, Hoynes & Milan 2012, 14.) Kysymysten lista voisi jatkua lähes loputtomiin. Dennisin & Merrillin (1996,1–2) mukaan monet mediaa koskevat päivänpolttavatkin väittelyt tai keskustelut ulottavat juurensa joltain osin kauas menneisyyteen noustakseen huomion kohteeksi yhä uudelleen ja uudelleen, muodossa tai toisessa. Nämä keskustelut ovat tärkeitä siksi, että niiden käsittelemät kysymykset saattavat vaikuttaa ihmisten elämään sekä suorasti että epäsuorasti, ja niiden käsittely kaikessa moniulotteisuudessaan ja ristiriitaisuudessaan palvelee ihmisiä paremmin kuin vaikkapa selkeyden nimissä tapahtuva latistaminen näennäiseen yksimielisyyteen (mt. 1–2). Tämän vuoksi myös dikotomisuus ja kontrastiivisuus ovat keskeisiä keskustelun, kyseenalaistamisen ja

merkityksenannon moottoreita, kunhan niihin nojautuminen ei pelkisty vain köyhdyttäväksi ”joko tai” -ajatteluksi, vaan huomioi myös ”sekä että” -näkökannat.

Median tiedollisen ja vakavan ulottuvuuden korostamista säestää usein sen populaarin, viihteellisen ja kevyen sisällön vähättely, johon voivat syyllistyä yhtä hyvin niin kriittisen kuin perinteisen liberalistisen medianäkökulman edustajat, sekä niin maallikot kuin ammat-
tikriitikotkin (Nieminen & Pantti 2004, 32, 131–132). Mediankäytön syyt kantavatkin harteil-
laan paitsi henkilökohtaisia mieltymyksiä ja tarpeita, myös yhteiskunnallisia arvolatauksia
(Suoninen 2004, 54). Niemisen ja Pantin (2004, 32) näkemyksen mukaan viihde on kui-
tenkin tärkeä ja luonnollinen osa mediaa poliittisen keskustelun ja informaation rinnalla.
Viihteelliset mediatekstit tuottavat arkiymmärrystä ja sellaisia todellisuuden kehyksiä, joilla
on poliittisia seurauksia. Viihde voi toimia esimerkiksi myös yhteiskunnan marginaalisten
ryhmien ilmaisukanavana sekä liittyä tiiviisti identiteetti- ja arvokeskusteluihin. (mt. 32.)

Kuten kellumisen repertuaarin kohdalla todettiin, ovat kokemuksellisuus ja elämyksellisyys
mediankäyttöön liittyvinä arvoina vähitellen saaneet enemmän jalansijaa esimerkiksi ope-
tuksessa ja kasvatuksessa. Silti yleisessä keskustelussa edelleen jossain määrin vaikutta-
vat vanhat asenteet ja normit saattavat saada myös nuoret korostamaan tiedonhankintaa
ja vähättelemään median viihdekäyttöään. (Suoninen 2004, 57.) Mediatekstien sisäistä
hierarkiaa määrittäviin tekijöihin kuuluvat myös käsitykset eri genrejen omaperäisyydestä
ja kaupallisuudesta siten, että ensin mainittu on mediatekstin asemaa kohottava ja jälkim-
mäinen taas sitä laskeva ominaisuus (Nieminen & Pantti 2004, 132). Mediasisältöjen ar-
vohierarkia ulottaa vaikutuksensa myös median käyttöön, joka on usein ”hyväksyttäväm-
pää” tiedonhankinnan kuin viihtymisen kontekstissa (Suoninen 2004). Nuorten reflektiopu-
heessa kuuluikin vahvana median viihteellisten ja asiasisältöjen vertailu ja vastakkainaset-
telu, mutta arvottavaa otetta enemmän toteavassa mielessä.

Paitsi vastakkainasettelujen ja vertailujen areenana, toimii media ja sen merkityksellistymi-
nen myös monin tavoin rajoja kyseenalaistavalla ja liudentavalla tavalla. Esimerkiksi ny-
kymediaan vahvasti liitettyä niin sanotulla tabloidisaatiolla viitataan (uutis)median kauppal-
listumiseen, johon kietoutuu muun muassa siirtyminen julkisesta informaatiosta yhä
enemmän viihteellisten sisältöjen suuntaan sekä lajityyppien rajojen hämärtyminen ja esi-
tystapojen muuttuminen (Nieminen & Pantti 2004, 94–95). Dikotomiseen tapaan tuottaa
median merkitystä kuuluu myös taipumus todellisen ja epätodellisen tai aidon ja seipitteelli-

sen erotteluun. Reaalisen jonkinlainen vastakohta voisikin olla virtuaalisuus, joka kuitenkin median yhteydessä ei aina viittaa mihinkään suoranaisesti epätodelliseen: päinvastoin, vaikka virtuaaliset tilat ja paikat yhdistelevät faktaa ja fiktiota, ovat ne meille hyvinkin todellisia ja muovaavat omalta osaltaan sosiaalisia suhteitamme sekä tapaamme hahmottaa maailmaa (Oksanen & Näre 2006, 21–22, 91).

Sefton-Green (1998, 3–4) on pohtinut nykymedian merkitystä myös sosiaalisten rajojen häivyttäjänä. Tavanomaiset käsitykset tiettyyn ryhmään kuulumisesta biologisen iän ja fyysisen olemuksen perusteella ovatkin murtumassa: lapsi voi liikkua aikuisten tuottamilla informaation areenoilla melko vapaasti tai jopa esiintyä aikuisena, ja päinvastoin. Aikuisille uudenlainen teknologia ja kehittyvät viestinnän muodot sallivat entistä hyväksyttävämmän astumisen pelien ja leikkien (lapselliseksi miellettyyn) maailmaan, kun taas tarinat Internet-sivustoja valmistavista ja tietokone-konsultteina työskentelevistä hyvinkin nuorista henkilöistä eivät ole enää harvinaisia. Myös Sihvonen (2004, 9–10) kiinnittää huomiota aikuisuuden ja lapsuuden suhteen perinteisten piirteiden hämärtymiseen.

Muun muassa Buckingham (2006, 2008) on kirjoittanut paljon muuttuvasta lapsuudesta paitsi laajemman yhteiskunnallisen kehityksen, etenkin median muutoksen kontekstissa. Tähän ilmiöön hän viittaa esimerkiksi termein ”new media childhoods” ja ”changing childhood’s” (uudet medialapsuudet” ja ”muuttuvat lapsuudet”) sekä jopa termillä ”death of childhood” (”lapsuuden kuolema”). Herättelevien termien tarkoitus ei kuitenkaan ole määrittää mediaa vaikutuksineen lähtökohtaisesti hyväksi (media vapauttajana ja mahdollistajana) tai pahaksi (media lapsuuden vaarantajana), vaan tuoda esiin sen dynaaminen, monikasvoinen luonne ja mediaympäristön kompleksiset suhteet ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksiin. (Mt.) Nämä ominaisuudet eivät sovittaudukaan väkivalloitta dikotomiseen median merkityksellistämisen tapaan, vaan vaativat ymmärtämiseensä monenlaisia tulkintakehyksiä.

6 POHDINTAA

6.1 Tutkielman luotettavuudesta

Kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensä, on tämänkin tutkielman luotettavuus sidoksissa pikemminkin erilaisiin valintoihin ja etenkin näiden valintojen eksplisiittiseen perusteluun, kuin joihinkin systemaattisesti sovellettaviin, ulkoisiin luotettavuuden mittareihin. Tutkielman lähtökohdat -luvussa on paitsi avattu keskeisiä käsitteitä ja pyritty tuomaan esiin tutkimuksellista esiyymmärrystä, kuvattu myös sitä, millaista tietoa tutkielman myötä tavoitellaan – ja on ylipäättään mahdollista tavoitella. Tutkielman toteuttaminen -luvussa puolestaan on pyritty perustelemaan aineiston hankintaan ja analyysiin liittyviä tutkimuksellisia valintoja sekä näihin valintoihin liittyviä luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä seikkoja. Tässä luvussa palataan vielä tutkimusprosessin keskeisiin elementteihin luotettavuuden ja etiikankin näkökulmasta tukeutuen seuraavassa kuvattuun Perttulan (1995, 41) esittämään jaotteluun. Hän lukee laadullisen tutkimusprosessin keskeisiksi rakennetekijöiksi

- toisen ihmisen kokemuksen ja hänen tapansa ilmaista tämän kokemuksensa,
- tutkijan kokemuksen toisen ihmisen kokemuksesta ja ilmaisusta sekä
- tutkijan tavan ilmaista kokemuksensa toisen ihmisen kokemuksesta.

Tämä mielellinen ketju ei koskaan etene täysin muuttumattomana sisältönsä suhteen (mt. 42), mikä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö tutkielman lopputuloksena voisi syntyä tietoa, jolla on merkitystä. Vaikka konstruktion konstruktioista, tulkintojen tulkinnoista ja diskurssi-diskursseista puhuminen saattaa tuottaa mielikuvan tehtyjen tulkintojen tutkimuksellisesta ja tieteellisestä ”heppoisuudesta” tai jopa merkityksettömyydestä, Jokinen ja Juhila (1993, 106–107) kuitenkin muistuttavat, että huolelliseen aineiston analyysiin perustuva tulkinta useimmiten ylittää arkielämän pyrkimykset ja ymmärryksen ollen jo siksi arvokasta ja tärkeää.

Toisen ihmisen kokemus ja hänen tapansa ilmaista tämä kokemus. Se, että elävä kokemus on saanut muotonsa tutkimukseen osallistuvien omassa elämässä ja se, että tutkittavat tekevät itse ratkaisunsa tutkimukseen osallistumisesta on kokemuksen empiirisen tutkimuksen lähtökohta (Perttula 2005, 137). Osaltaan juuri tähän ehtoon nojasi mediapäiväkirjojen pohjalta tuotettujen kirjoitelmien käyttö tämän tutkielman aineistona. Tee-moittelu analyysitapana on melko joustava. Muotonsa puolesta myös diskurssianalyysiin soveltuvat monenlaiset aineistot, joita erilaiset näkökulmat, eri merkityssysteemit ja vuorovaikutuksellisuus vain rikastavat (Suoninen 1993a, 49–51). Tutkimuskohteena on elävä kokemus, mutta tutkijalle näyttäytyy aina vain kuvaus siitä (Perttula 2005, 143), sillä ihmisen mieli itsessään, subjektiivisena merkityksimaailmana ja kokemuksina, on tutkijan aistien tavoittamattomissa ja asettuu tutkimuksen mahdolliseksi kohteeksi vain tutkittavien itsensä ilmaistessa kokemuksiaan jollain tavoin (Latomaa 2005, 17). Jo tämä tosiasia itsessään herättää muutamia luotettavuuteen liittyviä pohdintoja.

Kokemuksiin palaava reflektio on käytännössä mahdotonta ilman käsitteitä ja käsitysten ilmaisemista. Ne eivät useinkaan ole pelkästään kokemusten omakohtaisessa pohdinnassa syntyneitä, vaan osa kasvatuksen ja opetuksen kaltaisten sosiaalistavien käytäntöjen myötä sisäistettyjä yhteisöllisiä ja kulttuurisia ajattelutapoja. Tällöin voidaan myös kyseenalaistaa niiden mahdollisuudet kertoa omakohtaisesta, alkuperäisestä kokemuksesta. (Laine 2007, 38.) Tämän vuoksi ensimmäisen tutkimuskysymykseen vastatessa ei pyritäkään väittämään, että tulokset kuvaisivat nuorten mediakokemuksia sinällään. Sen sijaan niiden ajatellaan kuvaavan näiden kokemusten saamia merkityksiä siinä valossa, joka niihin mediakokemuksia refleктоitaessa lankeaa. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla yksilön ajatusten ja kielenkäytön sosiaaliset ja kulttuuriset yhteydet eivät ole ongelma, vaan jo yksi lähtökohtaisista oletuksista. Näin mediakokemusten reflektion voidaan mieltää kertovan paitsi median merkityksellistämisen tavoista ja sen myötä mahdollistuvista rooleista tai toimijuuksista suhteessa nuoreen itseensä, myös laajemmista yhteiskunnallisista keskusteluista ja käytännöistä.

On myös huomattava, että kokemusten kirjalliset kuvaukset mahdollistavat nimenomaan sen näkemisen, miten ihmiset itse sanovat kokevansa asioita. Niitä ei tule täten pitää tapahtumien ketjun rekonstruktiona, vaan kertomuksina siitä, miten kertojan elämä ja kokemukset ovat juuri kirjoittamishetkellä hänelle hahmottuneet. (Eskola & Suoranta 2005, 122–123.) Heideggerilaiseen fenomenologiseen näkemykseen liittyen Kupiainen (2005,

42) tuokin esiin ihmisen taipumuksen eräänlaiseen kokemuksen peittämiseen, jossa alkuperäinen kokemus korvataan perinteeseen liittyvillä merkitysrepertuaareilla ja tulkintamalleilla, ja jossa ajattelu ja toiminta kiinnittyvät valmiisiin käsitteistöihin ja ideaaleihin. Diskurssianalyysin kannalta on huomionarvoista, että selonteot eli tässä tapauksessa merkityksellistävä reflektiopuhe on tuotettu tiettyä tarkoitusta varten, ja jo tämä yksinään voi johtaa selontekojen yhdenmukaisuuteen (Eskola & Suoranta 2005, 199). Aineistossa esiintyi kuitenkin erilaisia vaihtoehtoisia ja ristiriitaisiakin puhumisen tapoja, mikä on tässä yhteydessä lähinnä tutkielman luotettavuutta lujittava seikka: diskurssianalyysi sijoittuu laadullisen tutkimuksen perinteeseen ja eräs sen perustavimmista ajatuksista on juuri moninaisuuden ja ainutkertaisuuden tunnustaminen (Valtonen 1998, 106).

Sanotaan, että kirjoittaessaan ihminen on yksin ajatustensa, kokemustensa ja motivaationsa kanssa ilman minkäänlaisen vuorovaikutussuhteen tuottamaa häiriötä. Tällöin voi kuitenkin jäädä pimentoon myös monia kysymyksenasettelun kannalta keskeisiäkin seikkoja. On myös muistettava, että tekstit eivät niinkään kuvaa kohdettaan, vaan rakentavat jonkinlaisen version asioista ja sosiaalisesta todellisuudesta. (Alasuutari 2001, 124, 198.) Toisaalta ihminen on aina, kirjoittaessaankin, jonkinlaisessa vuorovaikutteisessa suhteessa johonkin; vähintään kontekstiin, jos kohta ei toiseen ihmiseen. Kirjoitelma-aineisto soveltui käsillä olevaan tutkielmaan ja sen päämääriin kohtuullisen hyvin. Syvällistä ja reflektiivaa kokemusten pohdintaa tavoiteltaessa kirjoittamisen sallima harkinta voi kuitenkin näyttäytyä sekä etuna että haittana: toisaalta kirjoitelman tuottajalla on aikaa pohtia ja muotoilla ajatuksiaan, mutta toisaalta tulkitsijan on vaikeampaa päästä verbaalista tasoa syvemmälle kasvokkaisen vuorovaikutuksen puuttuessa. Silloin, kun tutkitaan kielenkäyttöä itsessään, kuten toisen tutkimuskysymyksen kohdalla, tämä ei kuitenkaan välttämättä muodostu ongelmaksi.

Lisäksi on otettava huomioon, kuten Tuomi ja Sarajärvi (2003, 86) huomauttavat, että yksityisten kirjallisten dokumenttien, kuten kirjoitelmien, käyttö tutkimusaineistona sisältää oletuksen, että kirjoittaja kykenee ilmaisemaan itseään kirjallisesti. Tällaisessa aineistonkeruumuodossa kirjoittajien ikä ja kirjalliset kyvyt muodostuvat usein tutkimuksen kannalta merkityksellisiksi kysymyksiksi. Tämän seikan huomioimista sivuttiinkin jo aineistoa kuvaavassa luvussa, kuten myös sitä, miten tiettyjen tekstintuottamiseen liittyvien reunaehtojen vaikutusta pyrittiin vähentämään. Tästä huolimatta myös opiskeluun liittyvissä kirjallisissa tuotoksissa, kuten mediateksteissäkin, tekstin genre määrittää tekemisen raameja muun

muassa sisältämiensä konventioiden, rutiinien ja totuttujen lukutapojensa kautta (ks. Valtonen 1998, 108–109). Laadun kriteeriksi aineiston osalta nousee lopulta lähinnä se, miten todenmukaisesti tutkimuksen osallistujat ilmaisevat käsillä olevaa aihetta merkityksellistäviä kokemuksiaan (Perttula 2005, 142). Tästä on kuitenkin mahdollista esittää vain valistuneita, lähinnä kirjoitelma-aineistoon itseensä ja sen pohjana toimiviin mediapäiväkirjoihin perustuvia arvauksia. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla kyse ei enää oikeastaan ole siitä, ovatko nuorten kuvaukset ja tulkinnat mediakokemuksistaan ”totuudenmukaisia”, vaan enemmänkin siitä, miten ne voivat vaikuttaa sosiaaliseen todellisuuteen. Diskursiivinen tapa lukea erilaisia tarinoita ei kohtaa niitä todellisuuden välittöminä heijastajina, vaan ymmärtää ne ”kulttuurissa tuotetuiksi kulttuurituotteiksi.” Yhden totuuden sijaan etsitään siis erilaisia totuuksia ja mahdollisia merkityksiä. (Eskola & Suoranta 2005. 139–141.)

Tutkijan kokemus toisen ihmisen kokemuksesta ja tämän kokemuksen ilmaisusta.

Kokemuksiin suuntautuvaa tutkimusta edeltää usein tutkijan havahtuminen siihen, että hän itsekkin elää kokemusten merkityksellistämässä maailmassa. Hän päätyy monesti tutkimaan aiheeltaan omakohtaisesti tuttuja kokemuksia, mikä ei tutkimuksen näkökulmasta ole tarpeellista, joskaan ei haitallistakaan. (Perttula 2005, 155.) Niin ristiriitaiselta kuin se tuntuukin, tulee toisen ihmisen kokemuksellinen vieraus tunnustaa ja nostaa esiin, jotta häneen voi ylipäänsä saada kokemuksellisen yhteyden (Perttula 2000, 441). Mediakokemusten kaltaisten, tuttujen ja arkipäiväisten kokemusten kohdalla tämä voi olla erityisen hankalaa. Haasteista huolimatta tutkijan tehtävänä on pyrkiä herkistämään itsensä niille asioille, jotka tulkittavien maailmassa ovat itsestään selviä (Moring 1998, 235) – ja samalla myös niille seikoille, jotka tulkitsijan omassakin maailmassa jäävät useimmiten vaille tietoa kyseenalaistamista ja pohdintaa. Sitä, että tutkija ennalta käsin pohtii ja tunnistaa tutkittavaan ilmiöön liittämääns merkityssuhteita ja tutkimusta toteuttaessaan pyrkii niiden sivuun siirtämiseen, kutsutaan sulkeistamiseksi. Sulkeistaminen on eräänlaista ”luonnollisen asenteen keskeyttämistä”, ja sen tarkoituksena on saada tutkijalle näkyväksi juuri kohteena olevan tutkimusaineiston kokemukset eikä vain sitä, mitä hän itse niistä aiemman kokemuksensa perusteella ymmärtää. (Perttula 2005, 145.)

Hermeneuttisesta näkökulmasta käsin tutkimustilanne voidaan nähdä kokemuksia koskevien kuvausten tulkintakehyksenä: tutkijan onkin tärkeää pohtia sitä, millainen sosiaalinen tilanne tutkimustilanteesta muodostuu ja miten jo se itsessään voi johdattaa ihmisiä kokemustensa tulkinnassa. (Mt. 142.) Siitä huolimatta, että kirjoitelmien tehtävänanto johdatteli

kenties turhan paljon keskittymään nimenomaan positiivisiksi tai negatiivisiksi arvioituihin mediakokemuksiin, olivat nuoret kuitenkin reflektoineet paljon myös sellaisia mediakokemuksia, jotka he arvottivat melko neutraalisti. Tämä oli tutkimuksellisesti pelkästään eduksi: se toimi vastavoimana ihmisten yleiselle, ja ehkä (myös tutkijalle) luontaiselle tavalle merkityksellistää asioita erilaisten dikotomisten ja kontrastoivien, kaksinapaisten jaottelujen ja vastakkainasettelujen kautta tuoden siten aineistoon myös harmaan sävyjä.

Tutkimustilanteen ohella tulkintakysymykset rajaavat sitä, millaisia merkityksiä ollaan etsimässä ja millaisia vastauksia voidaan löytää. Ne kumpuavat osaltaan myös tutkijan oma-kohtaisista kokemuksista ja hänen aihetta koskevasta tiedostaan kietoutuen näin niihin erilaisiin oletuksiin, joita tutkija tekee tutkimuskohteestaan. (Moilanen & Räihä 2007, 51.) On muistettava, että tutkijalla on aina esiymmärrystä kulttuurista, jossa hän elää. Tämän esiymmärryksen huomiotta jättäminen tutkimuskysymyksiä asetettaessa ja aineiston tulkinnan vaiheessa olisi naiivia. Kuitenkaan tutkimuksen ei tulisi olla vain esiymmärryksen kautta muodostuneiden kategorioiden löytämistä empiriasta. (Moring 1998, 234–235.) Tutkimuksellista esiymmärrystä on pyritty avaamaan tämän tutkielman lähtökohtia ja keskeisiä käsitteitä esittelevässä luvussa.

Hermeneuttisuus yhtenä tutkimuksen lähtökohdista tuo väistämättä mukaan myös niin sanottua subjektiivista ymmärtämistä. Kokemuksen tutkimuksessa ymmärtäminen tapahtuu aina tutkijan tajunnassa ja siinä mielessä myös subjektiivisesti. Tutkimuskohde ilmenee tutkijalle aina jollakin tavalla, ja tässä tavassa toteutuu myös tutkijan ymmärtäminen, joka on myös kokemusta. (Perttula 2005, 157, 143.) Vaikka tutkijan on mahdollista ymmärtää jotakin olennaista toisten ihmisten kokemusmaailmasta ja tutkittavasta ilmiöstä, jää häneltä aina myös jotakin piiloon, löytämättä ja ymmärtämättä. Eksistentiaalisen fenomenologian linssein ilmiön ymmärtäminen on aina tutkijan elämäntilanteeseen kietoutunutta ja siten väistämättä vajavaista. (Lehtomaa 2005, 192–193.)

Ihmisten puhetta, vaikkakin kirjoitettua sellaista, tarkastellessa voidaan kysyä, mitä tarjottavaa jossain määrin hetken huumassa tuotetuilla sanoilla on todellisuuden ymmärtämisen kannalta. Sosiaalinen konstruktionismi kuitenkin olettaa juuri sanojen rakentavan kaikkea sitä inhimillistä, jota nimitämme sosiaalisesti todellisuudeksi. Koska tämän tutkielman yhtenä kiinnostuksen kohteena on juuri sosiaalinen todellisuus moninaisine tulkintarepertuaareineen, on sanojen merkityksillä todellista merkitystä. Diskurssianalyttinen tulkintaote

pyrkii pääsemään ikään kuin sanojen pinnan alle: se, miten puhutaan, on vähintäänkin yhtä tärkeää kuin se, mistä puhutaan. Moilasen ja Räihän (2001, 44) mukaan merkitykset ovat osittain tiedostettuja ja osittain piileviä, ja juuri niiden piiloinen ulottuvuus tekee niistä varteenotettavan tutkimuskohteen. Diskurssianalyysin tavoitteena on nimenomaan tähän piiloiseen tarttuminen toiminnalle tietoisesti annetun mielen tai tarkoituksen esille nostamisen sijaan (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 37), ja siksi sen myötä rakennetuilla tulkinnoilla on tässä tutkielmassa pyritty täydentämään ja monipuolistamaan aiempia tuloksia.

Diskurssianalyysi on luonteeltaan aineistolähtöistä tutkimusta, jossa empiirisen aineiston kontekstisidonnainen analyysi toimii pohjana tulkinnoille. Kun tulkitsija käyttää työssään apunaan omaa kulttuurista pääomaansa, astuu kuvaan mukaan spekulatiivisuus ja sen myötä myös altistuminen kritiikille, joka liittyy aineiston tulkinnalliseen ylittämiseen. (Valtonen 1998, 100.) Tähän liittyen Valtonen kuitenkin toteaa, että "(--) analyysia on mahdotonta tehdä tyhjiössä ja intertekstuaalisuus on käsitteellisestikin diskurssiteorian peruslähtökohtia", ja edelleen, että "(--) aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkijan omaan kulttuuriseen ja tutkimuskulttuuriseen pääomaan viittaaminen <on> ainoa keino päästä irti puhtaasta aineistovetoisen tutkimuksen tuottamista 'pienoismaailmoista' ja niiden sosiaalisten ilmiöiden mikroanalyysista". (Mt. 100.) Mahdollisimman aineistolähtöisen analyysin suorittamisen jälkeen sen tuloksia onkin tässä raportissa käsitelty sekä tieteellisessä että yleisemmässä keskustelullisessa viitekehyksessä. Tällaiseen pohdintaan palataan vielä tuonnempana luvuissa 6.2, 6.3 ja 6.4.

Tutkijan tapa ilmaista kokemuksensa toisen ihmisen kokemuksesta. Kieli on yhtä aikaa sekä sosiaalisen todellisuuden tuote että sen tuottaja (Eskola & Suoranta 2005, 140). Tutkimustulokset nähdään tutkijan konstruktiona ilmiöstä, eikä tutkijalla ole mahdollisuutta murtautua oman tajuntansa ja maailmasuhteensa ulkopuolelle (Perttula 1995, 43). Kuten uutisten ankkurit ja kommentaattorit tutkivat, kehystävät ja selittävät meille todellisuutta (Hietala 1990, 15), on myös tutkija yksi todellisuuden tulkitsijoista ja tuottajista. Tekstin, niin kuin kielen yleensäkin, mahdollisuudet asioiden värittämiseen, häivyttämiseen ja korostamiseen ovat lähes rajattomat. Tekstin tuottaminen ja sen analysointi ovatkin luonteeltaan tulkinnallista toimintaa (Suoninen 1993a, 59). Tämä tulkinnallisuus on väistämättä läsnä jo aineistonkeruuvaiheessa, eikä laadullisen aineiston keruuta tai sen käsittelyä voida täysin erottaa toisistaan (Hakala 2001, 20). Raportoinnin tuottama tieto on aina myös

jossain määrin vajavaista, sillä kaikki se, mikä jää tutkijalle hämäräksi hänen pyrkiessään ymmärtämään, jää myös kuvaamatta (Lehtomaa 2005, 193).

Kuten jo niin useasti ja monessa yhteydessä on todettu, ei kieli ole peili, joka vain heijastaisi todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 20). Sen tehtävä on enemmänkin luoda rakenteet havainnoillemme maailmasta. Kielenkäyttö on myös erittäin valikoivaa toimintaa; se on lingvistisen koodaamisen prosessi, joka pitää sisällään suuressa määrin myös abstraktioiden tuottamista. (Lee 1992, 8–9.) Abstraktioiden tuottamisella viitataan siihen, ettemme voi kielen avulla koskaan tavoittaa reaalitytodellisuutta täydellisesti – voimme luoda vain erilaisia todellisuutta koskevia käsitteellisiä konstruktioita (mt. 8–9), joista käsillä oleva raporttikin tuloksineen ja pohdintoineen koostuu.

Ainoa tapa varmistaa tutkijan muodostaman käsitteellisen muotoilun käyttökelpoisuus on analysoida uuden toisen ihmisen kokemusta (Perttula 1995, 42). Tähän on pyritty paitsi yksittäisten kirjoitelmien kesken myös koettelemalla ensimmäisessä aineistonkeruu- ja analyysisyklissä muodostuneita merkitysteemoja suhteessa toisen aineistoerän sisältöihin. Moilasen ja Räihän (2001, 53) mukaan teemoittelun kompastuskiveksi muodostuu usein se, että tutkija luo tekstiin sellaisiakin teemoja, joita siitä ei alun perin ole löydettävissä. Tulkitsijan ei myöskään pidä alkaa rakentaa liian kokonaisvaltaista kuvaa tulkittavastaan (mt. 53), mitä erilaiset aineistonkeruun tapaan liittyvät valinnat, kuten osallistujien anonymiteetti voivat osaltaan estää. Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 13) mukaan diskurssianalyttistä tutkimusotetta sovellettaessa ”tulkintojen perusteltavuutta ei ole mahdollista todentaa muulla tavoin, kuin seurustelemalla aineistonsa kanssa riittävän tiiviisti ja raporttoimalla seurustelun kuluessa kehkeytyneet havaintonsa”, mihin tämänkin tutkielman puitteissa on pyritty.

Kokemus on aina subjektiivinen, ainutkertainen ilmiö. Henkilökohtaiseen kokemukseen sisältyvää tai sen pohjalta syntynyttä ajatusta tai tunnetta ei olekaan oikeastaan mahdollista tutkia ulkopuolelta – sen voi tehdä vain yksilö itse. (Keski-Luopa 2001, 180.) Tutkijan tehtävänä onkin pyrkiä tavoittamaan se kokemus, jonka tutkittava tunnistaa omakseen ja pyrkiä näin kohti objektiivista tietoa subjektiivisesta kokemuksesta. Tästä huolimatta on ymmärrettävä, että juuri tutkijan oma subjektiivinen tajunta toimii välineenä tutkittaessa toisen subjektiivista kokemusta. (Mt. 180.) Käytännössä tutkimuksen analyysi ja raportointi ovat tasapainoilua yleisen tiedon kattavuuden ja kuvauksen yleisyytensä sekä ilmaisu-

voimaisuuden vaateen välillä (Lehtomaa 2005, 186). Tutkimuksen luotettavuuden kohdalla nostetaan usein esiin juuri tiedon objektiivisuus ja sen yleistämisen mahdollisuudet. Tiedon objektiivisuus laadullisen tutkimuksen yhteydessä kuitenkin liittyy lähinnä mahdollisuuteen välittää tietoa suhteellisen muuttumattomana läpi tutkimuksen eri vaiheiden (Perttula 1995, 45). Yleistämistä kohdallisemmaksi käsitteeksi diskurssianalyysin kohdalla taas nousee Valtosen (1998, 106) mukaan suhteutettavuus, eli sen tulkitseminen, miten analyysin tulokset voivat kertoa jostakin laajemmasta oman aineiston lisäksi. Tällaista median merkitysteemojen suhteuttamista on tavoiteltu nostamalla niiden esittämisen ohkeen myös muuta tieteellistä keskustelua, kun taas aineistosta identifioituihin, mediaa merkityksellistäviin tulkintarepertuaareihin liittyy jo lähtökohtaisesti ajatus niiden yhteydestä laajempiin kulttuurisiin merkityksenannon tapoihin.

Tutkimuksellisen mielenkiinnon kohdistamiseen toisten ihmisten kokemuksiin liittyy vielä muutamia eettisiä huomioita, jotka on syytä tuoda esiin. Ensiksi: pyytäessään toisia ihmisiä kuvaamaan kokemuksiaan tutkijan on samalla osoitettava, että hän pitää niitä oikeina ja todellisina (Perttula 2005, 156). Tutkimuksen kohteena kaikki kokemukset ovatkin samanarvoisia ja inhimillisesti todellisia, olivatpa ne sitten tuntevaa, intuitiivista, tietävää tai uskovaa kokemuslaatua tai näiden yhdistelmistä koostuvia käsityksiä, ajatuksia, arviointeja, muistoja, mielipiteitä, kertomuksia, selityksiä, ennakointeja, arvauksia tai kuvitelmia (mt. 123–124, 137). Toiseksi: kokemuksen tutkimuksessa aineiston tuottamiseen osallistuminen vaatii vaivaa, mutta toisaalta se voi antaa paljon (mt. 153). Tutkittavan kannalta olisi hienoa, jos osallistuminen olisi jollain tapaa vaivan väärtti. Kolmanneksi: kokemusten reflektointi voi olla monella tapaa hyödyllistä ja tärkeää luoden tietoista yhteyttä tapahtumiin, mutta silläkin on varjopuolensa: oman kokemisen ja toiminnan tarkkailu ylettömissä määrin voi häiritä kokonaisvaltaista kokemista (Keski-Luopa 2001, 205).

Reflektiotaitojen edistämisen monenlaisista eduista huolimatta vaatimus kaiken kokemuksen käsitteellistämisestä tieteellisyyden nimissä on kohtuuton, sillä se voi viedä vain kauemmas omakohtaisesti eletystä, aidosta kokemuksesta (mt. 206). Keski-Luovan (2001, 206) mukaan älyllistä reflektointia ei tulisikaan yliarvostaa ja harjoittaa liikaa, koska se voi jopa haitata ihmisen todellista ymmärretyksi tulemistä. Älyssä piileekin fenomenologisesta näkökulmasta katsottuna paradoksi: yhä kehittyneempi äly antaa ihmiselle yhä monipuolisempia mahdollisuuksia todellisuuden tajuamiseen, mutta mitä kehittyneempi ihmisen äly on, sitä kauemmas kokonaisvaltaisesta maailmasuhteestaan se myös voi ihmisen vie-

raannuttaa (Keski-Luopa 2001, 206). Tällä ajatuksella on yhteytensä myös tasapainoiseen mediasuhteeseen, johon kuuluvat osaltaan myös viihteelliset, elämykselliset ja affektiiviset elementit ilman liiallista älyllistämistä ja kokemusten tyhjäksi analysointia.

6.2 *Tasapainoinen mediasuhde mediakasvatuksen yhtenä tavoitteena*

Median tavoin myös mediakasvatus ja medialukutaito joustavina käsitteinä taipuvat monenlaisten käsitysten, lähtökohtien, ongelmanmäärittelyjen ja tavoitteenasettelujen käyttöön (Uusitalo 2015, 161). Mediakasvatusta voidaan kuvata toiminnaksi, joka ”ottaa kasvatuksen näkökulmasta kantaa viestimiin ja välittyneeseen, medioituneeseen viestintään osana ihmisen toimintaa, kehitystä, ympäristöä ja kulttuuria” (Mediakasvatus 2005, 78). Tiiviimmin, mutta samalla laajemmin voidaan mediakasvatuksen sanoa olevan ”tavoitteellista vuorovaikutusta”, jonka ”osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava ja mediakulttuuri”, ja jonka ”tavoitteena on medialukutaito.” Mediakasvatus voidaan myös määritellä ”kasvatukseksi ja opiksi mediasta median parissa”. (Kupiainen & Sintonen 2009, 31, 15.) Mediakasvatus on siis kanta-aottavaa ja tavoitteellista, yhteiseen kasvuun tähtäävää vuorovaikutusta, jonka parissa opitaan mediasta, mediassa ja median kautta sekä myös ympäröivästä maailmasta, toisista ihmisistä ja omasta itsestä.

Medialukutaito puolestaan on laaja sateenvarjokäsite, jonka voidaan ajatella pitävän sisällään erilaisia osalukutaitoja ja painotuksia (Kotilainen 1999, 36); se on kimppu taitoja, jotka kietoutuvat mediatekstien vastaanottamiseen, vuorovaikutukseen, osallisuuteen ja kulttuuriseen tuottamiseen (Kupiainen & Sintonen 2009, 15). Siihen sisältyvät muun muassa kyky ilmaista itseään ja hankkia tietoa eri viestimien kautta sekä taito eritellä ja tulkita kriittisesti mediaa ja sen sisältöjä (Niinistö & Ruhala 2006, 8). Medialukutaitoon kuuluu paitsi kognitiivisia ja kriittisiä, myös osallistavia, yhteistoiminnallisia, affektiivisia ja luovia elementtejä, ja sitä voi kehittää jatkuvasti, mutta sen suhteen ei koskaan tule valmiiksi (Kupiainen & Sintonen 2009, 14–15).

Medialukutaito mediakasvatuksen tavoitteena pitää sisällään paitsi teknistä osaamista, myös eettistä pohdintaa, harkintaa ja valintoja, jotka puolestaan tuovat mukanaan vastuun oman itsen kannalta tasapainoiseen mediasuhteeseen pyrkimisestä (mt.122). Suoninen (2004, 58) muistuttaa, että nuoren tietoinen pohdinta koskien sitä, miksi hän käyttää mediaa ja millaisia asioita hän mediakokemuksiltaan odottaa, on tärkeää paitsi valitsemaan

oppimisen kannalta myös siksi, että nuori saattaa tämän myötä oppia jotakin olennaista erilaisten medioiden luonteesta ja sisällöistäkin. Tasapainoisen mediasuhteen rakentaminen voikin täten vahvistaa myös muita medialukutaidon osa-alueita. Yksilön tasapainoinen mediasuhde tämän tutkielman viitekehyksessä viittaa mediasuhteen rakentumiseen paitsi valitsemisen taidoille ja tilaisuuksille, myös joustavien ja mahdollistavien toimijaroolien kautta sekä erityyppisille, monipuolisille mediakokemuksille. Nämä kaikki ulottuvuudet tulisi myös mediakasvatuksen pyrkiä huomioimaan, ja tässä luvussa tarkastellaankin kahta viimeksi mainittua tämän tutkielman tulosten valossa, aloittaen seuraavasta ajatuksesta:

”Mediakasvatuksessa ilmenevään huoleen lasten ja nuorten mediasuhteista ei ole olemassa yksiselitteistä lääkettä. Nykykulttuuri on median ja visuaalisuuden läpikäymä eikä kasvattajien tai koulun ole mahdollista tai edes tarpeen sulkea mediakulttuuria ulkopuolelle. On kuitenkin ymmärrettävä median ja mediateknologian merkitys elämässä ja kokemusta välittävänä ja muuttavana tekijänä. Tällöin voidaan löytää mahdollisesti vaihtoehtoisia ja kestävämpiä suhteita median käyttöön. Tavoitteena on tasapainoinen mediasuhde, jossa mediasuhteisiin tuodaan mukaan kehollisia, kokonaisvaltaisia ja sosiaalisia (--) suhteita, jotka auttavat rakentamaan elämän merkityksellisyyttä ja avaamaan maailmaa. (--)” (Kupiainen 2005, 147.)

Ihmisen suhdetta mediaan voidaan Ridellin (2006, 244–245) mukaan lähestyä ainakin kolmella tasolla: rakenteellisesta (mediakoneistojen omistuksen ja hallinnan) suunnasta, toiminnallisesta (omaehtoisuuden asteen ja subjektiivisuuden) perspektiivistä ja kommunikatiivisesta (viestinnän ja vuorovaikutuksen) näkökulmasta. Kun kaksi ensimmäistä ulottuvuutta huomioidaan samanaikaisesti, päästään muun muassa kysymyksiin toimijarooleista tai -asemista, joihin median käytön ja tulkinnan puitteissa tullaan asettautuneeksi (mt. 245). Tässä tutkielmassa nuorten mediasuhdetta tarkastellaan osaltaan juuri toimijaroolien näkökulmasta, ja vaikka niissä on kyse enemmänkin toimijuuden koetuista ja sisäistetyistä, kuin ulkoisista ehdoista ja rajoista, on mukana aina jossain määrin kuitenkin myös vallan ulottuvuus (ks. mt. 245).

Toimijaroolien suhteessa mediaan voidaan ajatella asettuvan akselille, jonka alkupäässä on yleisön, ja loppupäässä julkison käsite. Yleisöä määrittävät mediateollisuuden intressit, valmiit tuotteet, yksilökeskeisyys, (re)aktiivisuus ja yksityisyys, kun taas julkisoa yhdistää jokin sosiaalisen ryhmän tunnustama kysymys, prosessin jatkuvuus, kollektiivisuus, omaehtoisuus ja julkisuus. (Mt. 248–249.) Akselin yleisö-ulottuvuudelta liikkeelle lähtien toimijaroolit ja niiden lähtökohdat suhteessa mediaan ovat *kohde* (vastaanotto), *käyttäjä* (tarpeiden tyydyttäminen), *kokija* (tunteiden kokeminen), *tulkitsija* (merkityksenanto), ilmaisija

(esittä<ty>minen) ja *keskustelija* (vuorovaikutus) sekä viimeisenä, lähimpänä julkisoa, *tekijä* (luominen). Nämä erilaiset toimijapositiot sijoittuvat yleisön ja julkison käsitteiden väliseen avaruuteen lineaarisuuden sijaan enemmänkin kolmiulotteisesti ja eri tavoin limit-tyen aina kulloisestakin lähestymistavasta riippuen. (Mt. 248–250.)

Kuvio 2. Toimijaroolit suhteessa mediaan (mukaillen Ridell 2006, 249).

Mediaa merkityksellistävien tulkintarepertuaarien kautta rakentuneet nuorten roolit suhteessa mediaan asettuvat edellä kuvattuun jäsennykseen varsin ymmärrettävällä tavalla. Ajelehtimisen repertuaarin passiivinen toimija vertautuu kohteeseen, joka vastaanottaa sen, mitä medialta ja mediasta tuleman pitää. Kellumisen repertuaarin aktiivinen tai neutraali toimija taas rinnastuu jossain määrin käyttäjään, mutta etenkin kokijaan ja tulkitsijaan asettautuessaan elämykselliseen suhteeseen median kanssa. Purjehtimisen repertuaarin aktiivinen, tietoisten valintojen kautta rakentuva toimija puolestaan yhdistyy kaikkiin toimijaroleihin tulkitsijan, ilmaisijan ja keskustelijan roolin painottuessa. Heijastamisen repertuaarissa nuori toimijana on sekä neutraali tarkkailija että aktiivinen etsijä toteutuen täten jossain määrin kaikkien toimijaroolien kautta. (Ks. Ridell 2006, 248–250.)

Erilaiset mediaa merkityksellistävät tulkintarepertuaarit päällekkäistyvät, limittyvät ja vaihtelevat nuorten reflektiopuheessa, eivätkä asetu keskenään minkäänlaiseen arvo- tai suositeltavuusjärjestykseen, mutta tarkasteltaessa niiden mahdollistamia toimijaroleja yllä kuvatun jäsennyksen avulla on syntyvä havainto mielenkiintoinen: siirryttäessä ajelehtimisen repertuaarista kohti purjehtimisen ja heijastamisen repertuaareja mahdollistuvien toimijaroolien lukumäärä kasvaa. Tästä voidaan päätellä, että vaikka tämän tutkielman yhteydessä kutakin aineistosta identifioitua repertuaaria kohden on konstruoitu vain yksi toimijarooli, voidaan näiden roolien olevan toteutumisensa suhteen ikään kuin erilaajuisia, jolloin toisten sisään mahtuu rikkaampaa, monipuolisempaa, joustavampaa ja vaihtelevampaa toimijuutta kuin toisten.

Tulkintarepertuaarien ja niistä seuraavien toimijaroolien ohella nuoren mediasuhdetta on käsillä olevassa tutkielmassa tarkasteltu myös mediakokemusten merkityksellistymisen valossa. Erilaisten tutkimusaineistojen keräämisessä, tulkinnessa ja soveltamisessa käyttämänsä kokemuksellisuuden luokittelun kautta Tiuhonen (2014, 239; Pirnes & Tiuhonen 2010, 208) on käsitteellistänyt kokemuksellisuutta seuraavien alalajien kautta:

1. *Elämyskokemukset* ovat kokemuksia, jotka tuottavat henkilökohtaista, lähinnä psyykkistä ja hetkellistä mielihyvää ja nautintoa. Ne voidaan määritellä laadultaan passiivisiksi.
2. *Merkitykselliset identiteettikokemukset* ovat kokemuksia, joilla on tai on ollut merkitystä ihmisen tavalle ymmärtää itsensä ja identiteettinsä, ehkä myös maailmaa. (Käsitteellisen hämmennyksen välttämiseksi sekä koska merkitys ja merkityksellisyys ovat moniulotteisia käsitteitä, jotka kietoutuvat tämän tutkielman asetelmaan ja raportin tekstiin lukuisin eri tavoin, viitataan toiseen kokemuksellisuuden muotoon jatkossa pelkästään identiteettikokemuksen käsitteellä.)
3. *Osallisuuskokemukset* ovat kokemuksia, joissa keskeisellä sijalla on osallistuminen ja osallisuus jossakin yhteisessä tekemisessä sekä ryhmään kuuluminen.
4. *Toimijuuskokemukset* ovat kokemuksia, joissa on läsnä oma toiminta esimerkiksi tekijänä, ohjaajana tai tukijana. Se pohjaa omaan ja toisten elämään vaikuttamiseen ollen laadultaan vaikuttava kokemuksellisuuden muoto. (Tiuhonen 2014, 239; Pirnes & Tiuhonen 2010, 208.)

Nämä kokemuksellisuuden tyypit ovat sovellettavissa myös tämän tutkielman reflektio-aineistoon ja analyysin tuloksiin. Ne ovat mediakokemusten merkitysulottuvuuksien tapaan yhdenlainen kokemusten ja merkitysten moninaisuutta jäsentävä käsitteellinen työkalu, eivätkä ne täten toimi todellisten kokemusten yksioikoisessa lajittelussa ja luokittelussa – mikä ei toisaalta olisi edes mahdollista. Kokemuksellisuuksiin liittyy myös toimijuuden erilainen ja eriasteinen toteutuminen, millä puolestaan on yhteytensä myös mediaa merkityksellistäviin tulkintarepertuaareihin ja niiden seurauksiin nuorelle mahdollistuvan rooliin suhteen.

Elämyskokemus käsitteenä on hyvin lähellä emotionaalista mediakokemusta, jonka yhtenä merkitysteemana elämykset näyttäytyivät. Vaikka elämyskokemus määritellään edellä laadultaan passiiviseksi, eivät kokeminen, eläytyminen ja tulkinta kuitenkaan tapahdu ilman

yksilöllistä, sosiaalisesti ja kulttuurisesti sitoutunutta, monitasoista merkityksenantoa. Elämykselliseen mediasuhteeseen asettuvana, kellumisen tulkintarepertuaarin toimijana nuori näyttäytyi passiivisen sijaan pikemminkin neutraalina tai aktiivisena kokijana. Osallisuuskokemuksilla puolestaan on yhteytensä sosiaaliin mediakokemuksiin, jotka voivat toteutua myös osallisuuden puitteissa. Osallisuus on jonkin ryhmän toimintamotiiveihin tai toimintatilanteen ehtoihin samaistumista ja ryhmän toimintaan osallistumista (Pirnes & Tiihonen 2011, 441). Yhteenkuuluvuus ja osallisuus eivät ainoastaan kuvaa kokemusta käsitteellisesti, vaan ne ovat myös itsessään aito kokemus (Pirnes & Tiihonen 2010, 207). Sosiaalisten mediakokemusten yhteydessä osallisuuden kokemus voi syntyä tai olla syntymättä, sillä vuorovaikutuksessa mukana oleminen tai jonkin yhteisen äärelle kokoontuminen ei automaattisesti synnytä osallisuutta ja johonkin kuulumisen tunnetta.

Edellä sanottu on huomioitava keskusteltaessa vaikkapa erilaisista sosiaalisen median sovelluksista, joiden yhteydessä nostetaan usein esiin yhteisöllisyyden käsite. Yhteisöllisyys-sanan myönteisestä soinnista huolimatta on hyvä muistaa, että yhteisöllisyyttä on monenlaista jo pelkästään samankin palvelun piirissä koko verkkomaailman kirjosta puhumattakaan. Verkon luonne ainakin jossain määrin yhteisöllisenä tilana mahdollistaa monenlaisen sosiaalisen toiminnan: esimerkiksi keskustelemisen ja yhteydenpidon, yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja poliittisen osallistumisen sekä kaupallisen toiminnan palveluiden myynnin, markkinoinnin ja vertaiskaupan muodossa. Yhteisöllisyyden nimissä tapahtuva toiminta voi siis olla niin yksityistä kuin julkista, niin kaupallista kuin vapaaehtoista ja niin rehellistä kuin arveluttavaakin. (Matikainen 2008, 81, 28–31.) Silloin kun puhutaan sosiaalisuudesta ja yhteisöllisyydestä, ei aina puhutakaan osallisuudesta.

Toimijuus taas on tekemisen kautta syntyvä kokemuksellisuuden muoto sekä myös sen itsenäinen elementti: siinä yksilö toimii, tai ainakin kokee toimivansa (Pirnes & Tiihonen 2010, 208). Tällainen rooli nuorelle tarjoutui etenkin sosiaalisten ja pragmaattisten mediakokemusten kautta sekä purjehtimisen tulkintarepertuaarin yhteydessä. Jos ilmeisimmän toiminnan tason lisäksi luetaan mukaan myös aktiivinen kielenkäyttö, ajattelu, tulkinta ja merkityksenanto, esiintyy toimijuutta kaikilla mediakokemusten ulottuvuuksilla sekä myös kellumisen ja heijastamisen tulkintarepertuaareja käytettäessä. Se, ettei osallistu tekemällä kovin aktiivisesti, ei tarkoita, etteikö silti voisi kokea osallisuutta suhteessa toimintaan. Osallisena oleminen puolestaan mahdollistaa myös osaamisen kehittymisen.

(Pirnes & Tiihonen 2011, 442.) Tämän vuoksi yksilöiden tavoittaminen yhteisen toiminnan piiriin on jo sinällään tärkeää ja mahdollistaa myöhempää aktiivisempaa toimijuutta.

Erilaisia kokemuksia arvottava ja vertaileva merkityksenanto on jossain määrin läsnä myös mediakokemuksia koskevassa keskustelussa. Individualismiin nojaava aikamme saattaa väheksyä osallisuutta kokemuksena (Pirnes & Tiihonen 2010, 207), mutta toisaalta osallisuutta on alettu yhä enemmän korostaa kaikkinaisen (kasvatus)toiminnan kontekstissa sekä tekemisen aikaisena että sen myötä syntyvänä kokemuksena. Myös passiiviseksi ja vähemmän hyödylliseksi mielletty elämyksellisyys nähdään usein aktiiviselle ja vaikuttavalle toimijuudelle alisteisena. Kaikki kokemuksellisuuden muodot ovat kuitenkin yksilölle tärkeitä, ja esimerkiksi elämyksellisyys ja toimijuus tarvitsevat toinen toistaan (Pirnes & Tiihonen 2010, 208–209). Tasapainoisen mediasuhteen yhtenä edellytyksenä voidaankin näin ollen pitää maailmasuhteemme kokonaisvaltaisuutta, joka koostuu erilaisten kognitiivisten elementtien rinnalla myös *olemisen kokonaisuudesta* (Kupiainen 2005, 70).

Erilaisten kokemusten ymmärtämisen myötä monenlainen voimaannuttava toiminta voi olla yksilöille merkityksellistä (Tiihonen 2014, 241) ja erilaisiin kokemuksellisiin kiinnittyvien ihmisten osallistaminen paitsi todennäköisempää myös helpompaa. Luovuudellakin on oma paikkansa kokemuksellisuudessa, sillä se on eräs hyvää toimintaa mahdollistavista tekijöistä (Pirnes & Tiihonen 2010, 208). Kokemukset ja kokemuksellisuus yhdessä osatekijöidensä eli merkityksenannon, elämysten, luovuuden, osaamisen, osallisuuden ja osallistumisen kanssa aikaansaavat toimijuutta (Pirnes & Tiihonen 2011, 441). Tätä toimijuutta sekä osallisuutta tulisi pyrkiä vahvistamaan niin, että toiminnan riittävä elämyksellisyys ja tilaisuudet oman identiteetin rakentamiseen säilyvät ja mahdollistuvat (Tiihonen 2014, 241).

Viestinnässä ja mediakulttuurissa on aina jossain määrin kyse myös identiteettien rakentamisesta, vahvistamisesta ja muokkaamisesta, ja jo niinkin arkisiin mediakokemuksiin, kuin televisiouutisten katsomiseen tai mielilevyn kuuntelemiseen, liittyvät kysymykset paitsi yhteisöllisyydestä myös identiteetistä (Kunelius 2003, 12–13). Identiteetit ja viestintä kietoutuvat toisiinsa monikerroksisesti aina mediasta ja yhteisöviestinnästä ilmaisuun ja kieleen asti. Media nähdään sekä identiteetin kantajana että rakentajana ja sen mielletään liittyvän myös median ja ihmisen suhteeseen. (Kivikuru 1998, 319–320.) Puhuttaessa identiteettityön medioitumisesta taas viitataan median välittämien kokemusten kasvavaan roo-

liin ihmisten elämänhistorioita ja identiteettiä rakentavien kokemusten joukossa (Nieminen & Pantti 2004, 17). Identiteetin käsitteen tiivis määrittely yleisellä tasolla on haastavaa, koska se kumpuaa monenlaisista traditioista ja kirjavasta tutkimuksellisesta perimästä. Viestinnällisen identiteettitutkimuksen kontekstissa identiteettiin liittyvät muun muassa kollektiivisen minuuden, kansallisen identiteetin ja toiseuden tuottamisen mekanismien näkökulmat sekä viestinnän ajan ja paikan merkitystä muokkaavaa roolia koskeva keskustelu. (Kivikuru 1998, 319–335.)

Mustonen (2001, 120) esittää yhdeksi mahdolliseksi identiteetin määrittelyksi seuraavan: ”identiteetti sisältää ihmisen itseään koskevia käsityksiä, mielikuvia, asenteita ja tunteita, ja se rakentuu sosiaalisessa toiminnassa etenkin samastumalla, rooleihin sitoutumalla sekä haasteita ja ongelmia työstämällä”. Tämän määritelmän valossa identiteettityön esiintyminen aineistossa erilaisia – sosiaalisia, emotionaalisia, pragmaattisia ja filosofisia – mediakokemuksia halkovana merkitysteemana näyttää luonnolliselta. Mediakokemus identiteettikokemuksena onkin ikään kuin vuoropuhelua yksilön kokemuksen ja sosiokulttuurisen maailman merkitysten välillä herättäen sen kaltaisia kysymyksiä kuin ”kuka minä olen?” ja ”mihin minä kuulun?” (Pirnes & Tiihonen 2010, 207). Kaikenlaiset mediakokemukset ja kokemuksellisuuden tyypit voivat potentiaalisesti merkityksellistyä tällaisena identiteettikokemuksena. Identiteetin käsite nousi esiin myös tulkintarepertuaarien sisällöllisissä yhteyksissä ja erityisesti heijastamisen repertuaarin puitteissa, jonka kautta media merkityksellistyi paitsi todellisuuden heijastelijana myös identiteettityön aineksia nuorelle tarjoavana peilipintana.

Jos ihmisen maailmasuhde ylipäättään mielletään kokemukselliseksi, tullaan myös hänen mediasuhdettaan väistämättä katselleeksi kokemusten ja niiden merkityksellistymisen näkökulmasta. Erilaisiin kokemustyyppeihin kietoutuvat merkitykset ovat niitä tekijöitä, jotka sitovat ihmisiä toimintaan ja elämäntapoihin (mt. 213) ja näin ollen myös niitä elementtejä, joiden kautta ja varassa nuoret kiinnittyvät mediaan ja merkityksellistävät sitä. Merkitykset eivät ole vain yksilöllisiä, vaan myös intersubjektivisia, kulttuurisia ja yhteisöllisiä. Ne ovat aina jossain määrin sidoksissa laajempiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin merkityksenannon tapoihin eli tulkintarepertuaareihin ja diskursseihin, jotka kielellisine konstruktioineen ja todellisuuden rakentamisen tapoineen avaavat erilaisia ikkunoita mediakokemuksille sekä niiden mahdollisille tulkinnoille ja merkityksille.

Tiihonen (2014, 240) muistuttaa, että kokemuksellisuudet on otettava todesta silloin, kun pyritään vaikkapa estämään syrjäytymistä ja lisäämään hyvinvointia. Ne voivat tarjota yhden mahdollisen tavan ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja myös vaikuttaa siihen (mt. 239.) Näin ollen kokemukset ja kokemuksellisuus tulisi nähdä yhtenä lähtökohtana myös mediakasvatuksessa, jonka tavoitteena on paitsi suojella ihmisiä, myös pyrkiä vahvistamaan heidän osallistumistaan ja osallisuuttaan sekä edistää median merkityksellistymistä myös luovuuden, mielihyvän ja hyvinvoinnin lähteenä. Nämä kaikki ulottuvuudet kuuluvat tasapainoiseen mediasuhteeseen, johon aiemmin todettuun tapaan liittyy aina myös eettisen pohdinnan elementtejä. Herkman (2001, 70) toteaaakin, että lapsuuden ja nuoruuden kokemuksilla on tutkitusti merkittävä rooli ihmisen eettisten käsitysten rakentumisessa ja jatkaa huomauttamalla, että eettisen tietoisuuden herättäminen olisi kenties syytä nostaa näkyvämmiin myös mediakasvatuksen keskiöön sen sijaan, että keskityttäisiin liiaksi esimerkiksi yksittäisten ”turmelevien” mediaesitysten kritisointiin. Median mahdollisten vaikutusten tunnustaminen ja huomioiminen ei kuitenkaan sulje pois oppimisen ja kasvatuksen mahdollisuutta (Kotilainen 2007, 151), mikä on niin ikään syytä pitää mielessä.

Mediakasvatuksen kautta pyritään kehittämään niitä perusvalmiuksia, joita ihminen tarvitsee mediakulttuurissa eläessään. Mediakasvatuksen päätavoitteen, kriittisen medialukutaidon, saavuttanut ihminen kykenee hyödyntämään mediaa aktiivisesti ja osallistuvasti omien tarpeidensa mukaan, näkemään asiat ja ilmiöt eri näkökulmista käsin, kyseenalaistamaan ja kysymään sekä myös käyttämään mediaa luovasti ja nauttimaan siitä (Niinistö & Ruhala 2006, 8–9). Tämä tavoite voi toteutua osaltaan sellaisen tasapainoisen mediasuhteen rakentamisen myötä, joka tämän tutkielman tulosten viitekehyksessä voitaisiin muotoilla seuraavasti:

Tasapainoisen mediasuhteen omaavalla nuorella on

- tilaisuuksia, edellytyksiä ja osaamista (ainakin) sosiaalisten, emotionaalisten, pragmaattisten ja filosofisten mediakokemusten kohtaamiseen, elämiseen, käsittelemiseen ja tulkitsemiseen siten, että
- ne voivat kokemuksellisuuden näkökulmasta merkityksellistyä sekä elämys-, osallisuus- ja toimijuuskokemuksina että potentiaalisina identiteettikokemuksina, ja että
- median merkityksellistymisen ja nuoren toimijaroolin rakentuminen tapahtuisivat myös sellaisten merkityksenannon resurssien puitteissa, jotka mahdollistaisivat asettumisen joustaviin ja monipuolisilla tavoilla toteutuviin toimijarooleihin.

6.3 Mediasta puhuminen median ja toimijan merkityksellistämisenä

Kuten luvun otsikkokin antaa olettaa, on yksi tämän tutkielman lähtökohdista ajatuksessa, että kielenkäyttö – oli se sitten kirjoittamista, puhumista tai kuvien kieltä – on myös teko, jossa tuotetaan sosiaalista todellisuutta jostakin näkökulmasta käsin ja jonkinlaiseksi. Tällöin myös mediasta, mediakasvatuksesta ja mediakasvatuksen kohteesta kirjoittaminen ei vain kuvaa, vaan myös merkityksellistää kohdettaan. Tässä luvussa pohditaan nuorten reflektiopuheesta löydettyjen, mediaa merkityksellistävien tulkintarepertuaarien suhdetta niihin median merkityksen ja mediakasvatuksen kohteen (eli tässä tapauksessa nuoren) tuottamisen tapoihin, joita suomalaisissa mediakasvatuksen hallinnan asiakirjoissa (ks. Uusitalo 2015) on ollut havaittavissa. Niin ikään sivutaan edellisessä luvussa käsiteltyjen, tyypiltään erilaisten mediakokemusten yhteyttä näihin median merkityksellistämisen tapoihin (ks. myös Tiihonen 2014, Pirnes & Tiihonen 2010; 2011).

Uusitalo (2015) on tarkastellut väitöskirjassaan muun muassa mediakasvatuksen osallistujien subjektiuksia eli positioita, joita rakennetaan diskursiivisesti erilaisissa suomalaisen mediakasvatuksen hallinnan asiakirjoissa vuosina 1999–2013. Jokainen kuudesta, asiakirja-aineistosta tunnistetusta subjektiudesta, eli suojeltava, työllistytävä, osallistuva, transnationaali, joustava oppija ja kriittinen subjekti, sisältää erilaisen käsityksen toiminnasta ja toimijuudesta, medialukutaidosta ja mediaympäristöstä sekä liittyy johonkin laajempaan diskurssiin. (Mt. 101, 158.) Myös tämän tutkielman reflektioaineistosta identifioituista, mediaa merkityksellistävistä tulkintarepertuaareista neljä ensimmäistä tuottivat erilaisen kuvan siitä, mikä tai mitä media on sekä mikä on nuoren rooli suhteessa siihen. Roolin käsite tässä tutkielmassa vertautuu Uusitalon (2015) käyttämiin subjektiuden ja position käsitteisiin sekä kietoutuu näin ollen myös nuorelle mahdollistuvaan toimijuuteen suhteessa mediaan. Samaan tapaan tämän tutkielman aineiston analyysin myötä konstruoidut median tulkintarepertuaarit eli nuorten tavat merkityksellistää mediaa liittyvät myös laajempiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin mediasta sen sijaan, että leijuisivat tyhjiössä.

Suoranta (2008, 73) huomauttaa, että uskomus koulutuspoliittisten linjausten ja niiden toimeenpanon suorasta vaikutuksesta itse opetukseen ja oppimiseen on ihmiskäsityksen kannalta ongelmallinen. Virallisia, abstraktiotasoltaan korkeita asiakirjoja tutkimalla ei hänen mukaansa päästäkään kiinni kasvatuksen ja koulutuksen elettyyn käytäntöön (mt. 74); tekemiseen, kokemiseen ja tapahtumiseen. Koulutuspoliittisten asiakirjojen tavat merkityk-

sellistää ilmiöitä ovat kuitenkin yksi osa niitä kulttuurisia merkityksenannon resursseja, joiden kautta kasvatuksen ja opetuksen tavoitteita sekä kentän käytännön toimijoiden työtä käsitteellistetään. Mediakasvatuksenkin kohdalla ne ovat osa laajempia keskusteluita tai diskursseja, joiden puitteissa mediaa, mediakasvatusta ja mediakasvatuksen kohteita tehdään ymmärrettäväksi. Mediakasvatuksen hallinnan asiakirjoissa havaittuja puhumisen tapoja seurauksineen (ks. Uusitalo 2015) käsitellään tämän tutkimuksen aineistosta identifioitujen, mediaa merkityksellistävien repertuaarien yhteydessä siitä syystä, että näissä molemmissa tuotetaan käsityksiä siitä, mikä on median merkitys ja mikä on nuoren rooli suhteessa siihen. Näkökulma vain on eri: ensimmäinen on (media)kasvatuspolitiikan ja toinen nuorten oma. Voisiko näillä olla jotakin yhteistä?

Ajelehtimisen tulkintarepertuaarin tuottamana media rakentuu hallitsemattomana välineenä ja omavaltaisena vaikuttajana, joka ottaa toiminnan tai tarkastelun kohteen sijaan toimijan roolin. Näin ollen nuoren eli ”matkustajan” osaksi jää passiivisena tekemisen, tapahtumisen ja vaikuttamisen kohteena oleminen. Nuori vertautuukin Uusitalon (2015, 158) tutkimuksen ensimmäiseen eli **suojehtavaan subjektiin**, joka niin ikään kohtaa mediassa ongelmallisen toimintaympäristön. Kuten ajelehtimisen tulkintarepertuaarin ”passiivinen matkustaja”, myös suojehtava subjekti rakentuu suhteessa pulmallisina pidettyihin median sisältöihin ja teknologioihin sekä riskialttiiseen mediaympäristöön. Mediakasvatuksen rajoittavan ja kontrolloivan näkökulman puitteissa suojehtavan subjektin toimijuus on passiivista, ja lapset ja nuoret määrittyvät avuttomina mediakasvatuksen kohteina. Jos taas medialukutaitoa tarkastellaan eräänlaisena itsepuolustuksen taitona, esiin nousevat myös subjektin omat mahdollisuudet sisältöjen valikointiin ja kriittiseen arviointiin. Tällöin suojehtavan subjektin toimijuus rakentuu aktiivisena, mutta passiivisen toimijuuden tapaan edelleen suhteessa riskidiskursseihin. (Mt. 2015, 102–106.)

Medialukutaidon mieltäminen itsepuolustustaitona, mihin edellä viitattiin, voisikin olla osaamista, jonka avulla median merellä ja sen myrskyjen armoilla ajelehtiva nuori kykenisi siirtymään hieman lähemmäs purjehtimista ja sen mahdollistamaa navigointia (aktiivista toimijuutta ja kriittisyyttä), luovimista (omaehtoisuutta) ja luotsaamista (valikointia). Kuitenkin matkaaminen tapahtuisi yhä edelleen arvaamattomilla ja vaarallisilla vesillä, eli mediaa merkityksellistävän riskidiskurssin puitteissa. Tällöin oltaisiin jossakin purjehtimisen ja ajelehtimisen tulkintarepertuaarin välimaastossa. Tämä voidaan tulkita yhdeksi osoitukseksi siitä, että erilaiset tulkintarepertuaarit tai subjektiudet eivät esiinny tai toteudu sellaisinaan

ja puhtaina, vaan erilaisina tilanteittain vaihtelevina yhdistelminä ja eri tavoin päällekkäisyyden. Nuoren mediasuhteen rakentuminen ajalehtimisen eli hallitsemattomuuden ja vaikutuksen kohteena olemisen näkökulmasta kietoutuu todennäköisesti osaltaan myös negatiivisesti merkityksellistyneisiin elämys-, osallisuus-, toimijuus- ja identiteettikokemuksiin (ks. Tiihonen 2014; Pirnes & Tiihonen 2010; 2011) median parissa – sekä johtuen niistä että johtaen niihin. Tämä olisi hyvä muistaa käytännön mediakasvatustyössä, jossa puhe yhä edelleen saattaa toisinaan tukeutua hieman liiaksi median mahdin ja sen (yleensä negatiivisten) vaikutusten korostamiseen.

Mediäväkivallan vaikutusten pohtiminen yleisessä (kasvatus)keskustelussa on hyvä esimerkki niin sanotusta riskidiskurssista. Joukkoviestinnän sisällöllisistä elementeistä juuri väkivalta onkin ollut kasvattajien suurimpia huolenaiheita (Kotilainen & Kivikuru 1999, 17). Gilesin (2003, 67–71) mukaan mediäväkivallan vaikutuksiin liittyvään debattiin ja keskusteluun median ”vaikutusperinteen” ympärillä ylipäättään kietoutuu monenlaisia kulttuurisia ja ideologisia аспекteja. Oli henkilön kanta median väkivaltaan kytkeytyviin vaikutuksiin millainen tahansa, voi hän löytää paljon omaa näkemystään puoltavia, mutta myös sitä vastustavia tieteellisiä tutkimustuloksia. Väkivaltaisten mediasisältöjen vaikutuksia on tarkasteltu muun muassa imitaation, kiihtymisen, siedättymisen, käyttäjien piirteiden ja motiivien sekä erilaisten kognitiivisten tekijöiden näkökulmasta osin ristiriitaisin tuloksin tai ongelmallisiksi koetuin asetelmin. Se, ettei median suoria vaikutuksia käyttäytymiseemme ole pystytty tyhjentävästi todentamaan, ei kuitenkaan tarkoita, että mediavaikutukset kaiken kaikkiaan voitaisiin unohtaa. Sen sijaan niitä voitaisiin koettaa lähestyä eristynyttä yksilöä kokonaisvaltaisemmin, sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön huomioiden. (Boyle 2005, 15–16, Giles 2003, 49–72.) Median riski- ja vaikutusdiskurssi tarvitsevatkin rinnalleen myös muun muassa mahdollisuus- ja kokemusdiskursseja, joista viimeksi mainittuun tämä tutkielma pyrkii pienellä osuudellaan osallistumaan.

Purjehtimisen tulkintarepertuaarin puitteissa media merkityksellistyy ajalehtimisen tulkintarepertuaarille vastakkaisena: määränpäähän kuljettavana välineenä sekä kohteena, jota on mahdollista tutkia ja tarkastella omaehtoisesti ja kriittisesti. Nuoren rooli suhteessa mediaan rakentuukin aktiiviseksi toimijaksi, ”kapteeniksi”. Median merkityksen ja nuoren roolin tuottaminen tämän repertuaarin kautta lähenee Uusitalon (2015, 158) tutkimuksen kolmatta, **osallistuvaa subjektia** ja kuudetta, **kriittistä subjektia**, joille media näyttäytyy nämä toimijuudet mahdollistavana toimintaympäristönä. Tällaisten subjektien kokemuksel-

lista mediasuhdetta luonnehtivat otaksuttavasti paitsi myönteiset elämyskokemukset, myös etenkin osallisuus- ja toimijuuskokemukset, jotka merkityksellistyvät osittain osallistujan ja toimijan roolia lujittavina identiteettikokemuksina (ks. Tiihonen 2014; Pirnes & Tiihonen 2010; 2011).

Osallistuvan subjektiuden rakentuminen on mediakasvatuksellisessa asiakirjapuheessa kahtalaista tapahtuen ensinnäkin suhteessa verkko-osallistumiseen ja toiseksi suhteessa osallisuuteen. Ensin mainittu liittyy erilaisten kanavien ja verkkoratkaisujen tarjoamiin osallistumisen mahdollisuuksiin sekä myös osaltaan uskoon teknologian ja siihen liittyvien taitojen automaattisista positiivisista ja tasapuolisista seurauksista. Taustalla vaikuttavat uusiin oppimisympäristöihin sekä uuden teknologian mahdollistamaan oppimiseen ja opetukseen kietoutuvat diskurssit. (Uusitalo 2015, 110–111.) Purjehtimisen metaforiselle kielelle käännettynä tällöin voisi olla kyse siitä, että mediateknologian meren mielletään automaattisesti olevan kaikkien saavutettavissa ja valloitettavissa, kunhan vene vain on viimeistä huutoa ja purjehduksen peruskurssi käyty. Näinhän ei todellisuudessa välttämättä tapahdu, eikä nopeankaan veneen taitava avomerelle ohjaaminen (siis verkko-osallistuminen) välttämättä johda osallisuuskokemuksen syntymiseen (ks. Tiihonen 2014; Pirnes & Tiihonen 2010; 2011) suhteessa muihin vesillä liikkujiin.

Osallisuuden näkökulmassa korostuvat mediaympäristön mahdollisuudet yhteisöjen muodostamisessa ja vahvistamisessa, mihin liitetään niin ikään tiettyä automaattisuutta silloin, kun toimitaan digitaalisten verkkojen ja sosiaalisen median puitteissa (Uusitalo 2015, 112). Tätä median merkityksellistämisen tapaa voitaisiin kutsua vaikkapa yhteisöllisyysdiskursiksi, joka liittyy tänä päivänä paitsi verkkopedagogiikkaan ja yhteisölliseen oppimiseen myös sosiaalisen median ympärillä käytävään yleisempään keskusteluun. Toisaalta voitaisiin puhua myös vaikkapa demokratia- ja kansalaisvaikuttamisen diskursseista. Uusitalon tutkimuksessa (2015) osallisuutta määrittivät itseilmaisu ja yhteisöihin kiinnittyminen sekä verkko-osallistumista enemmän subjektien omaehtoinen toiminta. Osallisuuden perspektiiviin liittyy myös käsitys koulutuksesta pikemminkin epämuodollisen ja muodollisen oppimisen maailman yhdistäjänä kuin nuorten mediankäytön tai -taitojen muuttajana. Ajatukset yksilöiden tarpeiden kuulemisesta ja heidän elämismaailmansa huomioimisesta ovat pohjalla, kun pyritään rakentamaan yhteisöllisyyttä ja vastuunottoa. (Mt. 113–114.) Subjektin kokemus omasta vaikutuskyvystään tekee osallistuvasta subjektiudesta jotakin enemmän kuin pelkän subjektiposition: siitä tulee ”pikemminkin pysyvä subjektiuden kokemus” (Uusi-

talo 2015, 113–114), mitä voitaisiin pitää jo hyvin voimakkaana osallisuudelle ja toimijuudelle pohjaavana identiteettikokemuksena (ks. Tiihonen 2014; Pirnes & Tiihonen 2010; 2011).

Jos koulutusta muodollisena oppimisen tarjoajana ei asetetakaan dikotomiseen tapaan median epämuodollisen oppimisympäristön vastavoimaksi (kuten monesti tapahtuu), ja mediakasvatus nähdään myös erilaisten oppimisen maailmojen yhdistämisen areenana (kuten yllä), tavoitetaan ehkä paremmin sellaisetkin nuoret, joiden kiinnittyminen mediaan etenkin emotionaalisten kokemusten kautta on voimakasta. Nämä nuoret saattavat olla juuri niitä, jotka merkityksellistävät mediaa paljolti **kellumisen tulkintarepertuaarin** kautta: he asettuvat elämykselliseen, joskaan ei missään nimessä passiiviseen suhteeseen median kanssa, ja heille media tarjoaa nimenomaan mahdollisuuksia olemiseen ja uppoutuvaan kokemiseen. Tällöin heidän mediakokemuksiaan luonnehtii paljolti elämyksille rakentuva kokemuksellisuus, joka ei pelkisty eskapismiin tai hyödyttömyyteen, vaan on osaltaan, mutta tokikaan ei ainoana kokemuksellisuutena muodostamassa tasapainoista mediasuhdetta. Elämyksellisten mediasisältöjen ohella mediakasvatuksen valjastaminen yhdeksi muodollisen ja epämuodollisen oppimisen yhdistäjästä voisi tapahtua luontevasti myös esimerkiksi sosiaalisen median alueella, jossa lapset ja nuoret tänään rakentavat identiteettejään siinä missä kotona ja koulussakin (Vesterinen 2007, 81–83).

Työllistyvä subjekti ja joustavan oppijan subjekti puolestaan kohtaavat mediassa muuttumista ja sopeutumista edellyttävän toimintaympäristön (Uusitalo 2015, 158). Toisen eli **työllistyvän subjektiuden** kohdalla olennaista on työllistymisen ja työssä menestymisen suhteen riittävien tieto- ja viestintätekniisten taitojen omaksuminen. Työllistyvä subjekti määrittyy tietoyhteiskuntadiskurssi taustanaan sekä suhteessa (pakottavan tuntuiseen) teknologiauskoon, talouskasvun ja kilpailun merkityksen korostamiseen sekä medialukutaidon esittämiseen työelämätaitoina. Tieto- ja viestintätekniikka sinällään toki liittyy myös tasa-arvoa korostavaan osallistuvaan subjektiuteen. (Mt. 2015, 108–110.) Nuoret eivät juurikaan merkityksellistäneet mediaa tällaisesta työelämätaitojen näkökulmasta käsin reflektiopuheessaan. Työelämä näyttäytyy ehkä lukiolaisnuorille jollakin tapaa kaukaisena, koska yleissivistävät lukio-opinnot eivät vielä valmista mihinkään ammattiin ja jatko-opiskelu jossain muodossa on siten heistä jokaiselle käytännössä välttämätöntä. Toisaalta jotkut nuorista mainitsivat muutamia työhön liittyviä mediakokemuksia, mutta ne liittyivät lähinnä median seuraamiseen työn ohessa tai tauoilla kesä- tai muun osa-aikaisen työn

kontekstissa. Saattaa myös olla, että mediataitojen mieltäminen osaksi työelämässä tarvittavia taitoja on heidän sukupolvelleen jo eräänlainen itsestäänselvyys, vaikka tutkielman kohderyhmän nuoret eräänlaisena siirtymäsukupolvena (ks. Herkman & Vainikka 2012, 27) eivät vielä ehkä varsinaisiin diginatiiveihin lukeudukaan. Ylipäätään voidaan todeta, että media merkityksellistyi nuorille enemmänkin mediasisältöihin ja mediakulttuuriin kytkeytyvinä kokemuksina, kuin teknologiaan ja erilaisten välineiden käyttöön yhdistyvinä kokemuksina.

Viides, **joustavan oppijan subjekti**us kietoutuu muutokseen, epävarmuuteen ja elinikäiseen oppimiseen ja joustavuuden vaade puolestaan muuttuneeseen median toimintaympäristöön. Eräänlaisen yleisen, yhteiskunnan muutoksen ja epävarmuuden diskurssin lisäksi joustavan oppijan taustalla on retorisesti positiivinen, kasvatuksellinen elinikäisen oppimisen diskurssi, joka on vallitsevassa osassa myös mediakasvatustieteessä. Elinikäiseen oppimiseen linkittyvät myös medialukutaidon määrittäminen muutokseen sopeutumisen mahdollistajana ja oppimisen laajeneminen muodollisista epämuodollisiin ympäristöihin. (Uusitalo 2015, 119–121.) Nämä teemat ja diskurssit eivät olleet juurikaan läsnä nuorten mediakokemuksia koskevassa reflektiopuheessa poislukien oppimisen teema, joka liittyi muun muassa emotionaalisiin, pragmaattisiin ja filosofisiin mediakokemuksiin lähinnä samastumisen ja asenteiden sekä yleissivistyksen ja tiedonhaun kontekstissa. Media hahmoineen ja tarinoineen toimikin samastumisen mahdollistavana lähteenä, representoi erilaisia asenteita, toimintamalleja ja mielikuvia, välitti ajankohtaisia asioita, antoi yleistietoa sekä toimi eräänlaisena ”hakuteoksena” esimerkiksi koulutehtävissä ja harrastuksiin liittyvissä tiedontarpeissa. Yhteiskunnan muutos puolestaan tuli jossain määrin esiin filosofisten mediakokemusten yhteydessä, mutta siihen ei, kuten ei oppimisen teemaan, liittynyt yksilön joustavuuden tai sopeutumisen aspektia, vaan pikemminkin toteava suhtautuminen kulttuuriseen tai teknologiseen muutokseen.

Purjehtimisen tulkintarepertuaarin yhteydessä mainittu kuudes, eli **kriittinen subjekti**us näyttäytyy sekä mediakriittisyytenä että radikaalina kriittisyytenä (Uusitalo 2015, 122). Se on yhteydessä sekä purjehtimisen repertuaarin aktiiviseen ”kapteeni-toimijaan” että heijastamisen repertuaarin aktiiviseen ”tähtäjä-toimijaan”, joiden mediakokemukset merkityksellistyvät mitä ilmeisimmin vahvasti osallisuus- ja toimijuuskokemuksina (ks. Tiihonen 2014; Pirnes & Tiihonen 2010; 2011). Kriittinen subjekti

asiantuntijoiden puheenvuoroissa. Kriittinen subjekti syntyy mediakasvatukseen osallistumisen ja medialukutaidon omaksumisen myötä. Mediakriittisyys liittyy subjektin kykyyn suhtautua kriittisesti median sisältöihin ja käytäntöihin, ja asiakirjojen puitteissa se kohdentui erityisesti median merkityksiä ja todellisuuskuvia sekä tietoa ja uskomuksia tuottavaan, subjektin maailmankuvaa muokkaavaan rooliin. (Uusitalo 2015, 122–125.)

Edellinen näkökulma on esillä myös tämän tutkimuksen **heijastamisen tulkintarepertuaarissa**, jonka keskiössä on nuoren minäkuvan, maailmankuvan ja mediakäsityksen pohdiminen, ja jonka puitteissa media merkityksellistyy eräänlaisena kuvastimena suhteessa nuoreen itseensä sekä heijastelijana suhteessa todellisuuteen, yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Tämän repertuaarin kautta nuoren ja median suhde rakentuu vuorovaikutukselliseksi ja joustavaksi sekä nuoren rooli joko aktiiviseksi tai neutraaliksi ”tähtystäjäksi”. Kriittinen suhtautuminen mediaan toimii kompassina myös purjehtimisen tulkintarepertuaarin kapteenilla, joka uskoo sen varassa kykenevänsä paitsi pääsemään määränpäähänsä myös luoviin vastatuuleen ja luotsaamaan läpi karikkoistenkin mediavesien.

Samaan tapaan myös neljäs, eli **transnationaali subjekti** (Uusitalo 2015, 115–118) voisi vertautua sekä purjehtimisen tulkintarepertuaarin kapteeniin että heijastamisen tulkintarepertuaarin tähtystäjään, joille taitava suunnistaminen kansainvälisellä median merellä ja sen riittävän perusteellinen tarkasteleminen avaavat tilaisuuksia laajan ja monivivahteisen maailmankuvan muodostamiseen. Kokemuksellisuuksien näkökulmasta nousevat tällöin tärkeiksi osallisuus- ja toimijuuskokemukset, jotka voivat muodostua myös omaa itseä maailmankansalaisena rakentaviksi identiteettikokemuksiksi (ks. Tiihonen 2014; Pirnes & Tiihonen 2010; 2011). Transnationaali subjekti toimii mediaympäristössä, joka mahdollistaa globaalin vuorovaikutuksen verkkovaikuttamisen ja sosiaalisen median välityksellä. Tällaisessa globaaliksi rakentuvassa toimintaympäristössä subjektit kasvavat ja heidät kasvatetaan myös vastuuseen globaaleista ongelmista, joskaan käsitykset subjektin globaalista toimijuudesta ja vastuusta eivät olleet havaittavissa nimenomaan toimeenpanevaa voimaa sisältävissä asiakirjoissa. (Uusitalo 2015, 115, 117–118.) Uusitalo (2015, 115) kuvaa, että ”transnationaalisuuteen sisältyy käsitys humanista ja erilaisuutta arvostavasta subjektista, joka kykenee eläytymään toisissa olosuhteissa elävien ihmisten osaan ja arvostaa monikulttuurisuutta.” Transnationaali subjekti näyttäytyykin asiakirjoissa pääosin positiivisessa valossa, ja median kasvattava rooli puolestaan jopa korostuneen myönteisenä. Osana mediakasvatuksen tehtävää nähdään transnationaalin subjektin synnyttämi-

nen. Transnationaali subjekti on havaittavissa myös työllistyvän ja osallistuvan subjektiuden taustalla sekä liittyneenä kriittisen kansalaisuuden muotoihin. (Uusitalo 2015, 115–117.)

Uusitalon (2015, 123) mukaan kriittisyys ja lähdekriittisyys suhteessa medioihin voivat potentiaalisesti liittyä osaksi laajempaa, tavanomaisuuksia kyseenalaistavaa ja uutta luovaa toimintatapaa. Kun kriittisyys kehittyy tällaiseksi yhteiskunnan valtarakenteita muuttamaan pyrkiväksi asenteeksi ja toiminnaksi, voidaan jo puhua radikaalista kriittisyydestä, jossa tärkeä sijansa on myös (mediatekstien) kielenkäytön, valtarakenteiden ja ideologioiden yhteyden tunnistamisella (mt. 2015, 122–125). Se, millaiseksi nuorten kapteenien, matkustajien ja tähystäjien kriittisyys ajan, kasvun ja kokemusten myötä muotoutuu, jää nähtäväksi. Mediakasvatus on kuitenkin yksi väline, jolla tätä prosessia on mahdollista tukea. Uusitalo (2015, 126) tosin huomauttaa, että hallinnan asiakirjojen kautta välittyy käsitys valtiohallinnon mediakasvatuspolitiikan normatiivisuudesta: asiakirjojen tapa sitoa kriittisen subjektin toimintatavoitteet status quon ylläpitämiseen viestittää hänen mukaansa, ettei radikaali kriittisyys esimerkiksi valtarakenteisiin kohdistuvana olisi järin suotavaa yhteiskunnan toiminnan ja kehityksen näkökulmasta. Kuten tämän luvun alussa todettiin, eivät hallinnolliset ja poliittiset asiakirjat kuitenkaan sinällään vielä kerro tilanteesta kentällä, jossa Uusitalon (2015, 162) mielestä toimiikin jo monia kriittisiä mediakasvattajia. Tästä huolimatta on hänen mukaansa merkitystä myös sillä, mitkä hallinnan asiakirjojen näkökulmista päätyvät opetussuunnitelmiin ja käytännön opetukseen.

Subjektiuksien erottelu tarjoaa yhden väylän nähdä kasvatuspolitiikan ja julkisen keskustelun tarjoamat mediakasvatukseen osallistujan subjektiudet jonakin sellaisena, joka on luonnollisen sijaan rakennettua, ja joka täten on mahdollista myös kyseenalaistaa (Uusitalo 2015, 160). Nuorten erilaiset mediaa merkityksellistävät tulkintarepertuaarit puolestaan osoittavat, että media ja nuoren rooli suhteessa siihen voivat merkityksellistyä monilla, usein päällekkäistyvillä ja toisinaan ristiriitaisillakin tavoilla. Ne kertovat osaltaan myös siitä, että ihmisen suhde mediaan, kuten muuhunkin sosiaaliseen todellisuuteen, on paitsi kokemuksellinen, myös kielellinen: kuten kokemukset ja merkitykset ovat yhteen liittyneitä, ovat myös puhuminen ja sosiaalisen todellisuuden tuottaminen toisiinsa kietoutuneita. Ja edelleen, kuten mediakasvatuksen osallistujille tarjottuja subjektiuksia on mahdollista kyseenalaistaa, on myös mediaa ja nuoren suhdetta siihen mahdollista tarkastella useista erilaisista näkökulmista käsin – mahdollista, ja tarpeellista, jos halutaan tarjota heille paitsi

suojelevaa, myös mahdollistavaa ja osallistumisen esteitä poistavaa mediakasvatusta. Valtosen (1998, 118) mukaan juuri käytäntöjen osoittaminen on edellytys niiden seurausten reflektoinnille ja kyseenalaistamiselle. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia myös sitä, miten ovat muodostuneet ja mistä ovat peräisin ne työkalut ja mallit, joita nuorilla on käytössään heidän reflektoidessaan ja merkityksellistäessään mediakokemuksiaan.

Alasuutari (2014, 185) muistuttaa foucaultlaisittain, että samalla kun kielellinen vuorovaikutus tuottaa asiaintiloja, asemia ja identiteettejä, on varsinkin yhteiskunnassa vallitsevasti käytetyillä diskursseilla myös laajempia, institutionaalisia seurauksia: puhetilanteissa diskurssit voidaan kyseenalaistaa, mutta toiset niistä ovat jo materialisoituneet instituutioiksi, jotka edelleen uusintavat tiettyjä diskursseja. Median tuottaminen jonkinlaiseksi, tapahtuipa se kenen toimesta tahansa, on aina yhteydessä myös laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Se on aina myös mediaan suhteessa olevien toimijoiden tuottamista jonkinlaisiksi sekä samalla myös mediakasvatuksen tavoitteiden, toteuttajien ja osallistujien tuottamista tietystä näkökulmasta. Se, miksi median erilaisista merkityksellistämisen tavoista ja näiden tapojen seurauksista suhteessa toimijoihin (sekä mediakasvatuksen toteuttajiin että osallistujiin) ja itse toimintaan on syytä kiinnostua kasvatuksellisessa mielessä, voitaisiin muotoilla vaikkapa seuraavanlaiseksi sananparreksi: *Millainen media, sellainen toimija – millainen toimija, sellainen mediakasvatus*.

6.4 Mediakokemukset, reflektio ja mediakasvatus

Tässä toiseksi viimeisessä, mediakokemusten reflektiota käsittelevässä luvussa palataan vielä hetkeksi tutkimusprosessin alkupäähän eli aineistonkeruuseen kietoutuvaan reflektion käsitteeseen, jonka luonnetta ja merkitystä pohditaan suhteessa mediakasvatukseen ja sen päämääriin. Tuolloin merkitykseltään ja seurauksiltaan vielä kovin jäsentymätön, mutta tästä huolimatta aineistonkeruun yhdeksi tavoitteeksi asetettu ”pyrkimys saada nuoret refleктоimaan omia merkityksellisiä mediakokemuksiaan” osoittautui odotettua kauaskantoisemmaksi ratkaisuksi. Se vaikutti paitsi aineiston analyysimetodien valintaan, myös koko tutkielman muotoon. Sen lisäksi, että reflektio toimii aineiston tuottamisen yhtenä reunaehdona ja tutkijan omana työvälineenä se näyttäytyy tärkeänä kokemusten merkityksellistymisen ja kokemuksista oppimisen väylänä myös mediakasvatuksen kontekstissa.

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen näkökulmasta katsottuna oppimisen lähtökohdiksi nousevat oppijan tapa hahmottaa maailmaa ja opittavan aineksen liittyminen hänen omaan elämäänsä kokemusten ja elämysten kautta. Mieleenpainamisen sijaan keskitytään ymmärtämiseen ja tulkintojen tekemiseen sekä suoran opettamisen sijaan näiden prosessien herättelemiseen ja ohjaamiseen. (Kotilainen & Kivikuru 1999, 18.) Koska ainutkertaisen kokemusten tulkintaa ei voi tehdä ulkopuolelta, ei voida myöskään opettaa kaikkiin tilanteisiin sopivia, yleispäteviä tulkintoja (Keski-Luopa 2001, 124). Sen sijaan oppijan omaa ajattelua ja toimintaa tukemalla tähdätään viime kädessä tämän kasvamiseen aktiiviseksi, osallistuvaksi ja kriittiseksi kansalaiseksi (Kotilainen & Kivikuru 1999, 27). Tämän päivän mediakasvatuksen ydintehtävä kiteytyykin juuri mediakulttuurin keskellä kasvavan yksilön emansipatoristen, demokraattisten ja autonomisuuteen pyrkivien valmiuksien mahdollistamiseen (Kupiainen 2005, 9).

Huomattava määrä oppimista tapahtuu arkielämän kokemuksista ja tapahtumista pohtimalla sekä soveltamalla näin hankittua tietoa myöhemmin (Ruohotie 2005, 9). Oppija rakentaa todellisuuttaan oppimalla kokemuksistaan (Ojanen 1996, 53), mutta kokemusten ja oppimisen suhde ei ole aivan näin yksinkertainen, eikä kokemus yksinään takaa oppimista. Tämä tarkoittaa, että kokemus kyllä tuottaa oppimisen raaka-ainetta ja kehittymisen mahdollisuuksia, mutta kokeminen itsessään ei vielä ole oppimista. Oppiminen toteutuu vasta, kun kokemuksille annetaan merkitys – kun niitä tulkitaan. Emme siis oikeastaan opikaan kokemuksesta, vaan merkityksestä, jonka kokemukselle annamme. (Ruohotie 2005, 11.) Voidaan sanoa, että kokemuksellisen oppimisen kontekstissa oppimisen ydin ei sijoitu niinkään lähtökohtana olevaan kokemukseen, vaan siihen kokemukseen, joka syntyy oppimisprosessissa. Kokemus on täten enemmänkin oppimisprosessin tulos kuin sen alkukohta. (Järvinen, Koivisto & Poikela 2000, 89.) Kuten edellä todettiin, ei kokemus sinällään riitä sysäykseksi oppimiseen tai muutokseen, vaan tarvitaan jotakin enemmän: tarvitaan reflektiota (Boud, Keogh & Walker 1995a, 8).

Reflektio on yksinkertaisimmillaan pohtimista, miettimistä ja kokemusten tietoista merkityksellistämistä. Tutkielman otsikossa erään nuoren ilmaus *”ei sellaisia tule normaalisti mietittyä”* kertoo, että tietoinen reflektio ei välttämättä ole jotakin sellaista, joka yhdistyisi automaattisesti arjen ja rutinoitumisen sekä toisaalta myös elämyksellisyyden ja kokemuksellisuuden värittämään mediankäyttöön – eikä sen tulisikaan olla. Reflektio ei ole jotakin, joka asettuisi elämyksellisyyden ja kokemuksellisuuden tilalle, yläpuolelle, vastapuolelle tai en-

sisijaiseksi niihin nähden. Se on toimintaa, jonka kautta mediasuhteemme eri puolia on mahdollista oppia ymmärtämään paremmin sekä joka voi opettaa meille paljon myös meistä itsestämme ja keskustelun kautta myös toisista ihmisistä. Tunteet eivät ole irrotettavissa aidosta kokemuksesta, vaan tärkeä osa sitä (Keski-Luopa 2001, 205). Tietoon yhdistyneenä ne auttavat yksilöä orientoitumaan todellisuuteen kertoen jotakin siitä, millainen maailma on. Oppimisen näkökulmasta tunnekokemukset ovat hyvin merkityksellisiä liittyen myös motivaatioon ja intentioon. Reflektointi edellyttää yksilön kokevan ja tutkivan puolen yhdistämistä toisiinsa ollen taito, jota on mahdollista oppia. (Mt. 205, 208.)

Reflektio on osa kokemusten merkityksellistymisen prosessia. Reflektiivisen ajattelun ja sen tuottaman tiedon ainutlaatuinen merkitys kietoutuu siihen, että ”reflektion avulla määrittelemme, mitä kokemuksessa itse asiassa tapahtuu, mitä se tarkoittaa ja mitä asialle kenties tulee tehdä, kuinka siihen tulee reagoida” (Ruohotie 2005, 213–214). Järvisen, Koiviston ja Poikelan (2000, 89–90) mukaan kokemuksen tiedostaminen alkaa tapahtuneen tajuamisesta juuri sellaisen reflektiivisen havainnoinnin kautta, jonka tavoitteena on tapahtuneen ymmärtäminen ja käsitteellistäminen myös muiden kanssa jaettavaan muotoon. Yksilölliset kokemukset mahdollistavat näin yhteisen kokemustenvaihdon ja reflektoinnin, jolloin on mahdollista oppia paitsi omista myös muiden kokemuksista (mt. 109). Toisaalta jo toisen ihmisen näkökulman ymmärtämiseen pyrkiminen sinällään pakottaa tutkiskelemaan myös omaa ajattelutapaansa reflektiivisesti (Von Wright 1992, 66).

Reflektion perusolemuksen kuuluu oman toiminnan tarkastelu suhteessa erilaisiin teoreettisiin käsitteisiin ja ajattelumalleihin (Saarenheimo 2001, 22), joita opiskelu eri muodoissaan voi osaltaan tarjota. Se, että korkeatasoinen reflektointi ei ole mahdollista ilman käsitteitä ei tarkoita, että reflektiossa olisi aina kyse aikaa vaativasta pohdiskelusta tai päättelystä: ilmiöllä onkin useita nimiä, kuten intuitio, luovuus ja taitaminen (Järvinen, Koivisto & Poikela 2000, 78). Kuitenkin nimenomaan reflektio on nähty keinona yhdistää teellinen ja henkilökohtainen tietojärjestelmä (Ruohotie 2005, 142). Reflektion ei siis toimia tarvitse olla mitään suurta tai monimutkaista, mutta se ei myöskään tarkoita, että sen toteuttaminen olisi vallan yksinkertaista tai vaivatonta. Uutta oppimista aikaansaava reflektointi vaatiikin aina jonkinasteista mukavuusalueelta poistumista sekä omien ajatusten ja toimintamallien kyseenalaistamista, mikä tuskin on harjoittelunkaan jälkeen kenellekään meistä täysin vaivatonta.

Vaikka reflektio jossain määrin voidaan nähdä ihmiselle luontaisena toimintana, ei ajattelussamme ilmenevien itsestäänselvyyksien paikantaminen, saati niiden muuttaminen ole kuitenkaan yleensä kovin helppoa, sillä meille on luontaista myös pyrkiä säilyttämään merkitysperspektiivimme entisenlaisena ja pysytellä näin tutulla mukavuusalueella. Tämän mukavuusalueen laitojen lähestyminen saattaakin saada aikaan niin sanottuja reunatuntemuksia, jotka kertovat merkitysperspektiivimme jonkin osan kyseenalaistumisesta. Nämä tuntemukset voivat kuitenkin toimia paitsi reflektiota vaimentavina voimina, myös sen siemeninä ja konkreettisena lähtökohtana. (Mälkki 2011b, 152–153). Keski-Luovan (2001, 129–130) mukaan kasvattajien suurimmat pulmat vaikuttaisivat liittyvän nimenomaan siihen, miten saada kasvatettavat ihmettelemään ja kysymään vieläpä niin, että he kykenisivät sietämään myös epävarmuutta sekä kokisivat tietämättömyyden tilan riittävän turvallisiksi. Reflektioon liittyviä, koettuihin tunteisiin kietoutuvia riskejä on omiaan lieventämään sellainen sosiaalinen ympäristö, jossa paitsi hyväksytään kilpailevat, epätäydellisetkin ajatusmallit ja katsantokannat myös suorastaan kannustetaan niiden esittämiseen (Mälkki 2011a, 40–41).

Omaa käyttäytymistään koskevan, uudenlaisen ymmärryksen saavuttaminen vaatii yksilöltä samanaikaisesti sekä toimintaa että sen arviointia, yhtäaikaista sekä näyttelijän että kriitikon rooliin astumista (Ojanen 1996, 57). Se, mitä tällainen itsereflektio voi potentiaalisesti tarjota, liittyy Von Wrightin (1992, 61) mukaan sen mahdollistamaan uudenlaisen tiedon saavuttamiseen: tieto ei liity vain toimintaan, aikomuksiin tai representaatioihin sinällään, vaan sallii myös niiden suhteellisen tarkastelun. Tällöin representaatiot kyetään näkemään representaatioina ja uskomukset uskomuksina. Lisäksi itsereflektio on vapaaehtoisin valitsemisen perusta, sillä sen myötä yksilö kykenee näkemään itsensä useita mahdollisia vaihtoehtoja omaavana toimijana (mt. 62). Medialukutaitoon viitattiin aiemmin valmiutena, joka ei koskaan tule valmiiksi. Tärkeää onkin muistaa se, ettei reflektion kautta edes pyritä tavoittelemaan yhtä päämäärää tai tietynlaista lopputulosta, vaan käyttämään sitä yhtenä keinona syvällisemmän ymmärryksen saavuttamisessa (Ojanen 1996, 54). Reflektioprosessin mahdolliset lopputulemat ovatkin moninaisia: se voi tuottaa muun muassa uusia tekemisen tapoja, ajatusten selventymistä, osaamisen kehittymistä, ongelmien ratkaisuja, uudenlaisia kognitiivisia rakenteita ja ideoita sekä oppimaan oppimisen taitoja (Boud, Keogh & Walker 1995b, 34). Jokainen reflektioprosessi on erilainen ja päättyy erilaiseen lopputulokseen, mutta reflektioprosessien ketju voi johtaa lopulta uuden oppimiseen ja johonkin tärkeään, joka ilman reflektiota olisi jäänyt löytämättä.

Vaikka mediasta ja mediakulttuurista puhutaan paljon yhä keskeisempänä toiminta- ja oppimisympäristönä suhteessa lapsiin ja nuoriin, on (media)kasvattajan tiedostettava, että juuri sillä hetkellä hän itse on kasvatettavalleen keskeinen kasvuympäristö (ks. Keski-Luopa 2001, 130). Matikainen (2008, 171) muistuttaa, että ”kasvattajan vastuu ja vapauksien antaminen on siis edelleen kasvattamisen keskeinen pulma, eikä verkko sitä mihinkään poista” – sama koskee nykyistä mediamaailmaa kokonaisuudessaan. Lapsia ja nuoria ylipäänsä erilaisilta haitallisilta vaikutteilta suojaavat tekijät, kuten turvallinen kasvuympäristö ja ihmissuhteet sekä tasapainoinen tunne-elämä ovat niitä samoja, jotka turvaavat myös heidän matkaansa median merellä (Niinistö & Ruhala 2006, 13; ks. myös Salokoski & Mustonen 2007, 30). Kuten ei mediaa itsessään, ei mediakasvatustakaan tulisi mystifoida liikaa. Moni kasvattajakin on varmasti toiminut mediakasvattajana jo ihan huomaamattaan, mutta oman toiminnan tarkastelu ja kehittäminen mediakasvatuksen näkökulmasta lisäävät tietoisuuden ohella myös tämän kasvatustoiminnan tavoitteellisuutta (Niinistö & Ruhala 2006, 5). Ettei median kanssa työskentely jäisi vain pinnalliseksi puuhasteluksi, tulisi median sekä oman toiminnan erittely ja pohdinta eli reflektointi liittää osaksi mediakasvatuksen käytäntöjä. Sen myötä kyetään vähitellen, ajan kuluessa tukemaan myös kriittisen tulkinnan taitojen kehittymistä. (Kotilainen & Kivikuru 1999, 24.)

Arkipäiväisten mediakokemustemme kokemuksellisella tasolla kohtaamme vain median välineitä ja sisältöjä, emmekä kykene tavoittamaan esimerkiksi median kietoutuneisuutta valtaan, ideologioihin tai markkinataloudellisiin kysymyksiin (Kupiainen 2005, 22, 48). Kivikuru (1999, 117) muotoilee tämän niin, että ”karrikoiden sanottuna valta asuu kielessä ja kulttuurissa ja ainoastaan putkahtaa esiin yksittäisissä jutuissa.” Sosiologinen näkökulma mediaan kannustaa meitä pohtimaan median roolia jokapäiväisessä elämässämme eli mediamaisemaamme (Tammi 2006) myös erilaisten sosiaalisten voimien, kuten talouden, politiikan, ja teknologisen kehityksen kontekstissa (Croteau, Hoynes & Milan 2012, 14). Kupiainen (2005, 18) ulottaakin mediakasvatuksen eetoksen myös sivistystehtävään: ”Sivistyminen ei tällöin tarkoita oppisisältöjen, median analyysitapojen tai muiden sellaisten omaksumista, vaan aktiivista merkityksenannon prosessia, jossa ihminen etsii paikkaansa ja kasvaa itsekseen.”

Mediasivistyneen kasvattajan puolestaan ei tulisi vain opettaa, vaan myös itse oppia lapsista ja nuorista mediakulttuurin toimijoina (Vesterinen 2007, 78). Mediakasvattajana kehittyminenkin vaatii usein omakohtaista, toiminnallista ja elämyksellistä otetta, sillä asioihin

tutustuminen kirjallisuuden tai luentojen myötä ei yleensä vielä riitä niiden kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Tämän ohella on hedelmällistä myös keskustella yhdessä erilaisista mediaan liittyvistä käsityksistä ja niiden hankauskohdista, joita erilaisiin mediasukupolviin kuuluvien ihmisten välillä voi olla havaittavissa. (Jaakkola 2012, 55–57.) Vaikka erilaiset mediasukupolvet erilaisine mediamaisemineen ja käsityksineen voidaan nähdä yleistyksinä ja käsitteellisinä konstruktioina, on niillä todellista merkitystä silloin, kun toimitaan mediakasvatuksen kontekstissa hyvin erilaisten elämismaailmojen ja mediakokemusten pohjalta: tällöin erilaiset mediasuhteet ja eri tavoin merkityksellistyvät mediakokemukset voivat aikaansaada keskinäistä ymmärtämättömyyttä (Herkman 2010, 65). Keskusteleavuus onkin parhaimmillaan reitti molemminpuoliseen oppimiseen, jossa vaikkapa nuorten teknologisen osaaminen ja aikuisten laajempi kokemusperspektiivi voivat täydentää toinen toistaan. Se voi olla väylä myös sellaisen luottamuksen rakentumiseen, jonka myötä esimerkiksi internetiä voidaan käsitellä julkisissa keskusteluissa yhtäältä vailla moralisointia, mutta toisaalta myös ilman romantisointia. (Jaakkola 2012, 55–58.)

Kokemuksesta oppiminen edellyttää myös kasvattajalta jatkuvaa uuden oppimista, oman ajattelun tutkimista ja ainutkertaisista kokemuksista ammentamista niin, että hän seuraa myös oman mielensä liikkeitä pyrkiessään eläytymään kasvatettavansa subjektiiviseen kokemukseen. Tehtävänsä kasvamiseen saattamiseksi ymmärtävä, eettisesti vastuullisesti toimiva kasvattaja on herkkä niille kokemuksille, joita kasvatettavalle kasvatustilanteessa syntyy. Tämä edellyttää kasvattajalta kokonaisvaltaista läsnäoloa ilman, että hänen oma reflektionsa rajautuu vain älylliseksi tapahtumaksi. Kasvattajan tärkeimpiä instrumentteja, kasvatuksellisia välineitä ovat hänen oma persoonansa, inhimillisyytensä, elämänkokemuksensa ja elämänviisautensa. Niitä ei tulisi pyrkiä irrottamaan kasvatustilanteesta, jonka todellisuus muodostuu sekä kasvattajan että kasvatettavan kokonaisvaltaisesta kokemuksesta molempien omassa ja yhteisessä tilanteessa. On myös huomioitava, että kasvattajan esiymmärrys pohjautuu hänen tähänastiseen elämänkokemukseensa, ja että juuri tämän esiymmärryksen pohjalta hän valitsee omat toimintatapansa. (Keski-Luopa 2001, 126, 210–211.)

Puhuessaan 50-luvun teknologisista edistysaskeleista ja ”atomiajan” ihmisestä Heidegger (2002/1959, 23, 28) totesi:

"(--)" – yksi asia on se, mitä olemme kuulleet ja lukeneet eli tunnemme asiasta; toinen asia on se ymmärrämmekö kuulemamme ja lukemamme eli mietimmekö sitä. (--)". Ja edelleen: "(--) Silloin, yhdessä laskevaan suunnitteluun ja keksimiseen sisältyvän korkeimman ja menestyksellisimmän älyn mukana, seuraisi välinpitämättömyys ajattelemista kohtaan ja täydellinen ajattelemattomuus. Entä sitten? Silloin olisi ihminen kieltänyt ja heittänyt pois erityisyytensä, nimittäin sen, että hän on ajatteleva olento. Siksi on merkitystä sillä, että tämä ihmisen olemus pelastetaan. Siksi on merkitystä sillä, että ajatteleva pidetään hereillä."

Heideggerilaiseen sävyyn Varto (1992a, 90) puolestaan muistuttaa, että "tiede ei ajattele, se on instituutio tai toimintaa." Myöskään media ei ajattele: se voi antaa ajattelemisen aiheita, se voi mahdollistaa ja rajoittaa ajatteluamme, sen avulla voimme välittää ja vaihtaa ajatuksiamme ja sen kautta voimme jopa hakeutua tilaan, jossa "ei tarvitse ajatella". Media ei voi kuitenkaan ajatella meidän puolestamme. Olennaista on, että me ihmiset itse ajattelemme – toimimme sitten perheen, työelämän, kasvatuksen, koulutuksen, kulttuurin, tutkimuksen, median tai minkä tahansa yhteiskunnallisen instituution puitteissa. Medialukutaito oman elämänhallinnan edistämisen taitona kietoutuu sellaiseen tajuun, tietoisuuteen ja autonomiaan, joka koostuu paitsi mediakulttuurisesta ymmärryksestä myös itsenäisen pohdinnan kyvystä (Kotilainen & Kivikuru 1999, 25). Juuri kriittisen reflektoinnin taito sekä kyky luovaan ja vastuulliseen kuvitteluun voidaankin nähdä mediakasvatuksen keskeisinä tavoitteina (Kupiainen & Sintonen 2009, 179).

Ihmetteleminen ja kyseenalaistaminen tekevät ihmisestä ajattelijan, joka oppii ja kehittyy jaksessaan tutkia, ottaa selvää ja nähdä vaivaa (Keski-Luopa 2001, 129). Tämä koskee paitsi mediakasvatuksen toteuttajia ja siihen osallistujia, myös tutkielman tekijää sekä tutkielman aineiston tuottamiseen osallistuneita nuoria, joista eräs totesi: *"Tämän kirjoitustehtävän tehtävänanto on melko vaikea, sillä ei sellaisia tule normaalisti mietittyä (--)"* ja toinen nuori, toisessa kirjoitelmassa ikään kuin jatkoi ajatuksen loppuun: *"Kokonaisuudessaan tehtävän teko oli valaisevaa."*

7 LOPUKSI

Voidaanko nuorten mediakokemuksiinsa kohdistamaa reflektiota tutkimalla tavoittaa jotakin niistä tavoista, joilla media merkityksellistyy ja joilla mediaa merkityksellistetään? Ja jos voidaan, mitä merkitystä sillä on kasvatuksen kannalta? Tässä tutkielmassa median merkityksiä nuorten elämässä lähestyttiin sekä kokemusten että kielenkäytön kautta. Nuorten mediakokemuksia käsittelevissä kirjoitelmissaan tuottama reflektiopuhe toimi kahtalaisena reittinä näiden merkitysten jäljittämässä.

Ensimmäistä polkua kulkemalla löytyivät sosiaaliset, emotionaaliset, pragmaattiset ja filosofiset mediakokemukset, joiden saamat merkitykset liittyivät yhteyden, yhteisyyden, yhdessäolon ja yhteisöllisyyden, tunteiden, tunnelmien ja elämysten, tiedonhaun, vapaa-ajan ja asioinnin, mielikuvien, mielipiteiden, ajattelemisen aiheiden ja heränneiden kysymysten sekä identiteettityön ja oppimisen teemoihin. Nuorten mediakokemusten reflektoinnin rinnalla kulkivat myös mediakritiikki ja oman mediasuhteen pohdinta. Toinen polku median merkityksiin johti niiden puhumisen tapojen tarkasteluun, joiden kautta mediaa ja samalla myös nuorta itseään suhteessa mediaan merkityksellistettiin. Median merkitys rakentui reflektiopuheessa viiden tulkintarepertuaarin kautta: purjehtimisen, kellumisen, ajelehtimisen ja heijastamisen repertuaarit tuottivat kukin median merkitystä eri perspektiivistä ja muodostivat siten myös nuorille itselleen erilaisia toimijarooleja, kun taas dikotominen repertuaari merkityksellisti mediaa vertailevan ja kontrastoivan puheen kautta. Aineistolähtöisen analyysin myötä saatuja tuloksia tarkasteltiin suhteessa tieteelliseen, mediakasvatukselliseen ja yleisempään keskusteluun sekä erityisesti yksilön mediasuhteen, kokemuksellisuuden, diskursiivisten käytäntöjen ja reflektion näkökulmasta.

Mediakasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi voidaan asettaa yksilön tasapainoisen mediasuhteen saavuttaminen. Tällöin mediakasvatuksenkin kontekstissa tulisi huomioida yksilön kokemuksellinen suhde mediaan sekä ottaa se yhdeksi lähtökohdaksi myös medialukutaidon kehittämisessä. Tämä voi tapahtua keskustelevan, refleктоimaan kannustavan, osal-

listavan, luovan ja elämyksellisen mediakasvatuksen kautta. Tutkielman tulosten valossa tasapainoiseksi määriteltävän mediasuhteen omaavalla nuorella onkin tilaisuuksia, edellytyksiä ja osaamista monipuolisten ja merkityksiltään rikkaiden mediakokemusten kohtaamiseen, elämiseen, käsittelemiseen ja tulkitsemiseen siten, että ne voivat kokemuksellisuuden näkökulmasta merkityksellistyä sekä elämys-, osallisuus-, toimijuus- että identiteettikokemuksina. Lisäksi median merkityksellistymisen ja nuoren toimijaroolin rakentumisen olisi toivottavaa tapahtua sellaisten merkityksenannon resurssien puitteissa, jotka mahdollistaisivat asettumisen joustaviin, mahdollistaviin ja monipuolisilla tavoilla toteutuviin toimijarooleihin suhteessa mediaan.

Voimme rutiininomaisesti puhua mediasta välineenä, jonka avulla on mahdollista toteuttaa erilaisia tavoitteita ja aikomuksia, kuten kommunikaatiota. Yhtä sujuvasti kuitenkin puhumme mediasta myös ylenmääräisten, vaikutusvaltaisten ja vaikeasti taltutettavien voimien näkökulmasta. (Boyer 2007.) Tämän tutkielman tulosten puitteissa näyttäisi myös siltä, että näiden merkityksellistämisen tapojen ohella puhumme mediasta ainakin oman itsemme peilaajana, todellisuuden heijastelijana ja elämyksellisyyden lähteenä. Nuorten tavat merkityksellistää mediaa eivät ole pelkästään yksilöllisiä, sillä kulloinenkin puhe mediasta kertoo aina myös jotakin niistä puhumisen ja merkityksellistämisen tavoista, joita sosiaalisessa todellisuudessamme risteilee sekä samalla myös niistä median merkityksellistämisen potentiaaleista, joihin nuoret sosiaalistuvat kulttuurin ja kasvatuksen kautta.

Uusitalo (2015, 160) muistuttaa, että politiikanteossa määritellyt, keskeisenä pidetyt kansalaistaidot syntyvät aina tietyssä kasvatuksellisessa ilmapiirissä: ne eivät ole neutraaleja tai valtasuhteista vapaita ja liittyvät käsityksiin ideaalikansalaisuudesta ja -toiminnasta sekä ratkaistavina pidetyistä ongelmista. Keskustelun suuntautuessa ja painottuessa yhtäälle jäävät jotkut osa-alueet ja näkökulmat toisaalla varjoon (mt. 160). Tulisikin muistaa, että mediaa merkityksellistävillä puhetavoilla, sijoittuivat ne sitten politiikan ja asiakirjojen, kasvatuksen ja oppimisen tai arjen ja kahvipöytäkeskustelujen kontekstiin on seurauksensa paitsi yksilön mediasuhteelle ja -käsityksille myös esimerkiksi mediakasvatuksen tavoitteenasettelulle ja käytännöille. Puhuminen on teko, ja sen rakentamia merkityksiä on mahdollista myös kyseenalaistaa: ”diskurssin käsite viittaa sanojen ja todellisuuksien alati uudistuvaan yhteyteen: puhe ja kieli paitsi paljastaa merkityksiä myös tuottaa asiaintiloja ja konstruoi subjekteja ja identiteettejä, ja kun joku näistä tekijöistä muuttuu, muuttuvat myös muut tekijät” (Alasuutari 2014, 188).

Vaikka medialukutaidon omaksuminen mahdollistaa mediakulttuuristen ilmiöiden laajemman, syvemmän, yhteisöllisemmän ja eettisemmän ymmärtämisen ja hyödyntämisen, eivät niin sanotun medialukutaidottoman henkilön mediakokemukset ole yhtään vähemmän merkityksellisiä (Kupiainen & Sintonen 2009, 31). Tämän tutkielman viitekehyksessä tärkeää ei olekaan ollut se, miten taitavasti tai ”oikein” nuoret ovat mediakokemuksiaan reflektoineet, sillä tavoitteena ei ole ollut selvittää heidän medialukutaidollisia, kriittisiä tai reflektiivisiä valmiuksiaan, vaan sitä, millaisia merkityksiä media saa nuorten mediakokemuksiinsa kohdistaman erittelevän pohdinnan valossa. Se, että nuoret tutkielman aineiston tuottamisen kannustamina ovat mediakokemuksiaan reflektoineet ja siinä ehkä hieman harjaantuneetkin, on toki arvokasta jo sinänsä.

Tutkielman aineiston tuottaneet nuoret ovat nyt nuoria aikuisia. He ovat syntyneet 1980-luvun lopussa ja 1990-luvulla edustaen sellaista mediasukupolvea, joka on alkanut käyttää internetiä viimeistään 10–15-vuotiaana, mutta jonka elämässä mobiili ja simultaanisuuden värittämä mediamaisema ei ole ollut samaan tapaan aina ja kaikkialla läsnä kuin nuoremman sukupolven millenniaalien tai diginatiivien kohdalla (Herkman & Vainikka 2012, 27; Jaakkola 2010, 45). Tämän eräänlaisen siirtymäsukupolven kautta olisikin mahdollista peilata muun muassa digitalisoitumisen ja verkkoviestinnän leviämisen aikaansaamia muutoksia mediaympäristössä (Herkman & Vainikka 2012, 27) ja tämän muutoksen vaikutuksia muun muassa julkisuuskäsitykseen, joka on muuttunut heidän elämänsä aikana joukkoviestintäjulkisuudesta niin sanottuun Web-2.0 -julkisuuteen ja sosiaalisen median aika-kauteen, joita leimaavat aikaisempaa enemmän toiminnallisuus sekä vastaanottajan ja tuottajan roolin yhteensulautuminen (Herkman & Vainikka 2012, 26; Jaakkola 2010, 46).

Tässä tutkielmassa analysoidut aineistot on kerätty viiden vuoden välein, ja tätä sykliä noudatettaessa käsillä olisi jälleen kolmannen, uuden aineistoerän hankkimisen aika. Vaikka tutkielman lähestymistapa ei ole ollut vertaileva, ja itse mediakokemusten ja kielenkäytön puitteissa median merkityksellistymisessä ja merkityksellistämisessä ei ollut havaittavissa aineistoeräkohtaisia eroja, heijastuu aineistoissa kuitenkin jossain määrin myös niiden kokoamisajankohtaa värittävä laajempi konteksti niin mediakulttuurin kuin teknologisen mediamaisemankin osalta. Erityisesti sosiaalisen median kehittyminen ja sen käytön yleistymisen sekä median muuttuminen paljolti mobiiliksi ovat niitä muutuskulkuja, joiden vaikutukset ovat havaittavissa jossain määrin jo näissä aineistoissa, mutta jotka näkyisivät oletettavasti vielä enemmän, jos aineistoeriä olisi kolme ja viimeisin olisi vasta kerätty.

Tässä voisikin piillä hedelmällisiä tutkimuksellisia kysymyksiä, jotka voisivat liittyä juuri sosiaaliseen mediaan kietoutuviin mediakokemuksiin tai siihen, miten sosiaalinen media kenties on muuttanut mediakokemuksiamme, suhdettamme mediaan tai tapojamme merkityksellistää mediaa. Niin ikään viimeistään syksyllä 2016 (7.– 9. luokkien osalta 2017–2019) voimaan astuvien uusien opetussuunnitelman perusteiden tavoitteita, sisältöjä ja yhteyksiä mediakasvatuksen käytännön toteutumiseen voisi olla mielenkiintoista tarkastella.

Tämän tutkielman aineisto on syntynyt ja koottu tiettyinä aikoina, tietyissä ihmisryhmissä ja tiettyjen reunaehtojen vallitessa. Se on niin ikään analysoitu vain kahdella tavalla kaikista mahdollisista, mutta tulkittu ja ymmärretty sitäkin useammilla. Lopulta saadut tulokset ja niitä koskevat pohdinnat on koottu raportiksi, joka sekin on vain yksi kielellinen konstruktio ja näkökulma aiheeseen. Kaikesta tästä kontekstisidonnaisuudesta ja subjektiivisuudesta huolimatta paitsi tuloksia käsiteltäessä, myös erityisesti raportin viimeisissä luvuissa on pyritty kuvaamaan sitä, miten tutkielman tuloksilla ja niiden pohjalta syntyneillä johtopäätöksillä voisi olla yleisempääkin merkitystä.

Tämän tutkielman tavoitteena oli sen valmistuttua ymmärtää mediakokemusten merestä ja median merkityksistä enemmän kuin alussa. Tavoitteen voi todeta jossain määrin täyttyneen. Kuitenkin ymmärrys aihepiirin laajuudesta on vasta syntynyt, minkä myötä tilanne on varsin samankaltainen, kuin Muumipapalla pitkällisten meritutkimustensa äärellä:

”Peltikanisteri oli ruosteinen ja rikkonainen, se ei nähtävästi ollut koskaan sisältänyt mielenkiintoisempaa ainetta kuin tärpättiä tai öljyä. Mutta se oli todiste. Musta lampi oli meren kätköpaikka, salalokero. Isällä oli asiasta kiihkeä varmuus: kätkötavara odotti häntä lammen syvyyksissä. Se saattoi olla mitä tahansa. Mutta hän uskoi, että saatuaan sen nostetuksi hän ymmärtäisi merta, kaikki asettuisi paikoilleen. Myös hän itse. Hänestä tuntui niin. Siksi isä naarasi itsepintaisesti ja luotasi lammen keskustaa, jota hän sanoi pohjattomaksi. Pohjaton, hän kuiskasi itsekseen ja tunsu sanan taian kihelmöivän selkärankaansa.”

(Muumipappa ja meri. Tove Jansson 2015/1965, 64.)

LÄHTEET

- Aarnio, A. & Multisilta, J. 2012. Facebook ja Youtube – ne on meidän juttu! Kansallinen tutkimus lasten ja nuorten sosiaalisen median ja verkkopalveluiden käytöstä 2011. Helsingin yliopisto: CICERO Learning. Saatavilla <http://www.cicero.fi/selected-publications-from-cicero-learning-researchers.html>. Viitattu 28.3. 2016.
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alasuutari, P. 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. 5.painos. Tampere: Vastapaino.
- Aldridge, M. 2007. Understanding the Local Media. Berkshire: McGraw-Hill.
- Arthurs, J. 2004. Television and Sexuality. Regulation and the Politics of Taste. Berkshire: McGraw-Hill.
- Baer, S., Heikkinen, M. & Issakainen, T. 2002. Hattiaisten mediakirja. Viestintäkasvatuksen opas. Helsinki: Lasten Keskus.
- Berger, A. A. 2005. Introduction: The Media in our lives. Teoksessa A. A. Berger (toim.). Making Sense of Media. Key Texts in Media and Cultural Studies. Oxford: Blackwell Publishing, 1–8.
- Berger, A. A. 2006. 50 Ways to Understand Communication. A Guided Tour of Key Ideas and Theorists of Communication, Media and Culture. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Berger, A. A. 2007. Media & Society. A Critical Perspective. 2nd edition. R&L Series in Mass Communication. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994/1966. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. V. Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Bernstein, A. 2002. Representation, identity and the media. Teoksessa C. Newbold, O. Boyd-Barrett & H. Van Den Bulck (toim.) The Media Book. London: Arnold, 259–317.
- Bojner-Horwitz, E. & Bojner, G. 2007. Mielihyvää musiikista. Helsinki: Wsoy.
- Boud, D., Keogh, R. & Walker, D. 1995a. What is reflection in learning? Teoksessa D. Boud, R. Keogh & D. Walker. (toim.) Reflection: turning experience into learning. London: Kogan Page, 7–17.

- Boud, D., Keogh, R. & Walker, D. 1995b. Promoting reflection in learning: a model. Teoksessa D. Boud, R. Keogh & D. Walker. (toim.) Reflection: turning experience into learning. London: Kogan Page, 18–40.
- Boyer, D. 2007. Understanding Media: A Popular Philosophy. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Boyle, K. 2005. Media and Violence. Gendering the Debates. Lontoo: Sage Publications.
- Buckingham, D. 2006. Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press.
- Buckingham, D. 2008. After the Death of Childhood. Growing up in the Age of Electronic Media. Cambridge: Polity Press.
- Croteau, D., Hoynes, W. & Milan, S. 2012. Media/Society. Industries, Images, and Audiences. 4th edition. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Dennis, E. E & Merrill, J. C. 1996. Media Debates. Issues in Mass Communication. 2nd edition. New York: Longman Publishers USA.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.
- Giles, D. 2003. Media Psychology. Lontoo: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Hakala, J. T. 2001. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 10–23.
- Halonen, I. K. 2005. Uhkaava ikä ja naistenlehden kurittava katse. Teoksessa M. Laiho & I. Ruoho (toim.) Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–29.
- Heidegger, M. 2002/1959. Silleen jättäminen. Suom. R. Kupiainen. Tampere: 23*45.
- Herkman, J. 2001. Median monet funktiot lasten ja nuorten elämässä. Teoksessa M. Kangassalo & J. Suoranta (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press, 60–71.
- Herkman, J. 2010. Median markkinoituminen, millenniaalit ja mediakasvatus. Teoksessa M. Meriranta (toim) Mediakasvatuksen käsikirja. UNIpress, 63–85.
- Herkman, J. & Vainikka, E. 2012. Lukemisen tavat. Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella. Tampere: Tampere University Press.
- Hietala, V. 1990. Teeveen merkit. Television lukutaidon aakkoset. Oy Yleisradio Ab. Opetusjulkaisu 1990.

Hietala, V. 2002. Lapset, nuoret ja elävän kuvan luno. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 82–88.

Hietala, V. 2007. Media ja suuret tunteet. Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan. Helsinki: BTJ Kustannus.

Höglund, K. & Kivimäki, R. 2005. Tuoko etätyö työn kotiin? Etätyön mahdollisuuksia ja esteitä. Teoksessa Lahikainen, A., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus, 34–53.

Ilmonen, K. 2007. Muuan diskurssianalyysi. Esimerkkinä Chydenius-instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 126–141.

Inkinen, T. 2005. Johdattava polku lasten tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Lahikainen, A., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus, 9–18.

Jaakkola, M. 2010. Uuden julkisuuden sääntöjä luomassa – keskustelevat vuorovaikutussuhteet keinona sukupolvien välisen digitaalisen kuilun kaventamiseen. Teoksessa M. Meriranta (toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. UNIPress, 37 – 62.

Jansson, T. 2015/1965. Muumipappa ja meri. Suom. L. Järvinen, tark. P. Kivelä. Teoksessa Muumilaakso juhlii. Helsinki: WSOY, 7–109.

Jokinen, A. & Juhila, K. 1993. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 75–110.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 17–47.

Järvinen, A., Koivisto, T. & Poikela, E. 2000. Oppiminen työssä ja työyhteisössä. Juva: WS Bookwell.

Karvonen, E. 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kellner, D. 1995/1998. Mediakulttuuri. Suom. R. Oittinen ja useat suomentajat. Tampere: Vastapaino.

Keski-Luopa, L. 2001. Työnohjaus vai superviisaus. Työnohjausprosessin filosofisten ja kehityopsykologisten perusteiden tarkastelua. Oulu: Metanoia Instituutti.

Kivikuru, U-M. 1998. Identiteetit viestinnässä. Samastumisen ja erottautumisen kierre. Teoksessa U-M. Kivikuru & R. Kunelius (toim.) Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. Juva: WSOY, 319–388.

Kivikuru, U-M. 1999. Henkistä kolmiloikkaa eli faktan, merkitysten ja vuorovaikutuksen pyörteissä Sirkkusen tahtiin. Teoksessa Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru, U-M. (toim.) Mediakasvatus. Helsinki: Edita, 107–121.

Kotilainen, S. 1999. Mediakasvatuksen monet määritelmät. Teoksessa Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru, U-M. (toim.) Mediakasvatus. Helsinki: Edita, 31–42.

Kotilainen, S. 2007. Mediakasvatusta nuorisotyössä. Teoksessa H. Kynäslahti, R. Kupiainen & M. Lehtonen (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, 151–157. Saatavilla <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf>. Viitattu 15.3.2016.

Kotilainen, S. & Kivikuru, U-M. 1999. Mediakasvatus ihanteiden ja todellisuuden ristipaineissa. Teoksessa Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru, U-M. (toim.) Mediakasvatus. Helsinki: Edita, 13–30.

Kotilainen, S. & Rantala, L. 2008. Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura: Julkaisuja 89.

Kunelius, R. 2003. Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.

Kupiainen, R. 2002. Mediakokemuksia viihteen, mielihyvän ja nautinnon labyrinteissa. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 70–81.

Kupiainen, R. 2005. Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Väitöskirja. Acta Universitatis Lapponiensis 86. Rovaniemi: Lapin yliopiston julkaisuja. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111121005>. Viitattu 1.12.2015.

Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutadot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia.

Kupiainen, R. & Suoranta, J. 2002. Elämys- ja mediakasvatus elämyskulttuurissa. Teoksessa Saarinen, J. (toim.) Elämys. Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta? Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä tutkimuksia 2, 115–133.

Kupiainen, Sintonen & Suoranta. 2007. Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Teoksessa M. Lehtonen, R. Kupiainen & H. Kynäslahti (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, 3–25. Saatavilla <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf>. Viitattu 15.3.2016.

Kytömäki, J. 1999. Täytyy katsoa, jos saa katsoa. Sosiaalipsykologisia näkökulmia varhaisnuorten televisiokokemuksiin. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos: Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 1.

Laiho, M. & Ruoho, I. 2005. Lihaan kirjoitettu. Teoksessa M. Laiho & I. Ruoho (toim.) Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–14.

Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle

tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Latomaa, T. 2005. Ymmärtävä psykologia: psykologia rekonstruktivisena tieteenä. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 17–88.

Lee, D. 1992. *Competing Discourses. Perspective and Ideology in language*. Lontoo ja New York: Longman.

Lehtomaa, M. 2005. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 163–194.

Lewis, L. A. 1992. Introduction. Teoksessa L. A. Lewis (toim.). *Adoring Audience. Fan Culture and the Popular Media*. London: Routledge, 1–6.

Luostarinen, H. 2006. Media-analyysin näkökulmia. Media-analyysin perusteet -luentokokonaisuus. Tampereen yliopisto/tiedotusoppi. Moniste.

Mediakasvatus. 2005. Kansalliset kehittämistarpeet. Oikeusministeriön julkaisu 5/2005.

Moilanen, P. & Räihä, P. 2007. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 46–69.

Moring, I. 1998. Tee se itse -teoria. Grounded theory mediatutkijan työkaluna. Teoksessa Kantola, A., Moring, I. & Väliaverronen, E. (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 229–258.

Mustonen, A. 2001. Mediapsykologia. Helsinki: WSOY.

Mustonen, A. 2002. Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 55–69.

Mälkki, K. 2011a. Theorizing the nature of reflection. University of Helsinki, Institute of Behavioural Sciences, Studies in Educational Sciences 238.

Mälkki, K. 2011b. Reflektio ja emotiot: teorioiden yhdistämisen ongelmia ja ratkaisuja. Teoksessa K. Holma & K. Mälkki (toim.) Tutkimusmatkalla. Metodologia, teoria ja filosofia kasvatustutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus, 136–155.

Niskanen, S. 2005. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 89–114.

Newbold, C. 1997. The Media Effects Tradition. Teoksessa O. Boyd-Barrett & C. Newbold (toim.) *Approaches to media. A reader*. London: Arnold, 118–123.

Nieminen, H. & Pantti, M. 2004. Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-kirjat.

Ojanen, S. 1996. Reflektion käsite opettajankoulutuksessa. Muotihulluus vai kasvatusreformin kulmakivi? Teoksessa S. Ojanen (toim.) Tutkiva opettaja 2. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 51–61.

Oksanen, A. & Näre, S. 2006. Lapset pelissä. Virtuaaliviidakon ansat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Opetushallitus. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Saatavilla http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/lukio_koulutus. Viitattu 7.2.2016.

Perttula, J. 1995. Kokemuksen tutkimuksen luotettavuudesta. Kasvatus 1/1995, 39–46.

Perttula, J. 2000. Kokemuksesta tiedoksi: fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. Kasvatus 31 (5), 428–442.

Perttula, J. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tietenteoria. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 115–162.

Pirnes, E. & Tiihonen, A. 2010. Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista. Käsitteiden, kokemusten ja vastuiden uusia tulkintoja. Kasvatus & Aika 4(2) 2010, 203–235. Saatavilla http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?page_id=275. Viitattu 15.3.2016.

Pirnes, E. & Tiihonen, A. 2011. Merkityksellisen ja kokemuksellisen (kansalais)toimijuuden pelikenttä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117856>. Viitattu 15.3.2016.

Ridell, S. 2006. Yleisö. Elämää mediayhteiskunnan normaalina jäsenenä. Teoksessa S. Ridell, P. Väliäho & T. Sihvonen (toim.) Mediaa käsittämässä. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 233–253.

Ridell, S. & Väliäho, P. 2006. Mediatutkimus käsitteiden kudelmana. Teoksessa S. Ridell, P. Väliäho & T. Sihvonen (toim.) Mediaa käsittämässä. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 7–26.

Ruohotie, P. 2005. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY.

Saarenheimo, M. 2001. Oppimista edistävä reflektio. Tampereen yliopisto, psykologian laitos: Psykologipalveluiden kehittämissyksikön julkaisuja.

Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutus lapsiin ja nuoriin - katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Saatavilla <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>. Viitattu 3.2.2016.

Sloboda, J. & Julsin, P. 2001. Psychological perspectives on music and emotions. Music and emotion, theory and research. P. Julsin, & J. Sloboda, J. (toim.). New York: Oxford University Press.

Suoninen, E. 1993a. Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Jyväskylä: Vastapaino, 48–74.

Suoninen, E. 1993b. Mistä on perheenäidit tehty? Haastattelupuheen analyysi. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Jyväskylä: Vastapaino, 111–150.

Suoninen, E. 2003. Tutkimusmenetelmät: diskurssianalyysi. Opetusmateriaali. Tutkijakoulu. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <https://www.jyu.fi/hum/aineistot/tutkijakoulu/suoninen.pdf>. Viitattu 15.3.2016.

Suoninen, A. 2004. Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 81.

Suoranta, J. 1997. Konstruktionismi ja realismi kasvatustieteissä. Teoksessa Eskola, J. (toim.) Reflektio, realismi ja konstruktionismi sekä muita kasvatustieteellisiä teemoja. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja: C 15 Katsauksia ja puheenvuoroja, 7–39.

Suoranta, J. 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. Mitä kasvattajan tulee tietää. Tampere: Vastapaino.

Suoranta, J. 2008. Markkinavoimat vastaan kasvatusvoimat. Teoksessa J. Ojajärvi & L. Steinby (toim.) Minä ja markkinavoimat. Yksilö, kulttuuri ja yhteiskunta uusliberalismin valtakaudella, 67–109.

Suoranta, J. & Ylä-Kotola, M. 2000. Mediakasvatus simulaatiokulttuurissa. Helsinki: WSOY.

Syrjälä, L. 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodin valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 203–217.

Tammi, R. 2016. Engaging with media in the fragmented media environment: using multiple methods to discover elements of media engagement. Doctoral dissertation. Aalto University. School of Arts, Design and Architecture. Department of Media. Aalto University publication series DOCTORAL DISSERTATIONS 11/2016. Saatavilla <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/19539>. Viitattu 15.3.2016.

Tiihonen, A. 2014. Miten tästä eteenpäin hyvinvoinnin tiellä? Having, Loving, Being ja Experiencing, Meaning, Doing. Teoksessa A. Nieminen, A. Tarkiainen & E. Vuorio (toim.) Kokemus, hyvinvointi ja paikallisuus. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 1457–7925; 177, 228–246. Saatavilla <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164353.pdf>. Viitattu 15.3.2016.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turtia, K. 2001. Sivistyssanat. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

TYT; Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. 2002. Verkko-tutor. Reflektio oppimisessa. Saatavilla <http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/reflekt.htm>. Viitattu 26.1.2016.

Uusitalo, N. 2015. Hallinnan tekemiset: Mediakasvatuspolitiikan diskursiivinen tuottaminen. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampere University Press. Acta Electronica Universitatis Tamperensis: 1605. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9956-2>. Viitattu 15.3.2016.

Valtonen, S. 1998. Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, A., Moring, I. & Väliverronen, E. (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-Paino Oy, 93–121.

Varto, J. 1992a. Fenomenologinen tieteen kritiikki. Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta. SUFI-TUTKIMUKSIA 1.

Varto, J. 1992b. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vesterinen, Olli. 2007. Mediakasvatus oppilaitosinstituution yhte(nä)isenä alueena. Teoksessa M. Lehtonen, R. Kupiainen & H. Kynäslahti (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007, 73–85. Saatavilla <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf>. Viitattu 15.3.2016.

Von Wright, J. 1992. Reflections on reflection. Learning and Instruction, The Journal of the European Association for Research on Learning and Instruction, vol. 2, num. 1, 59–68.

Youngs, G. 2002. Virtual Communities. Teoksessa C. Newbold, O. Boyd-Barrett & H. Van Den Bulck (toim.) The Media Book. London: Arnold, 391–399.

LIITTEET

Liite 1(8)

Mediakokemukset: kirjoitustehtävän ohjeistus

- Tee mediakokemuksiisi liittyviä muistiinpanoja päiväkirja-tyyliin yhden (1) viikon ajalta. Koosta päiväkirjasi pohjalta kirjoitelma, jossa käsittelet ja pohdit omakohtaisesti näitä mediaan liittyviä kokemuksiasi. **Mediakokemukset voivat olla mitä tahansa median välineisiin ja sisältöihin liittyviä kokemuksia.** Ne voivat olla harkeituja ja suunnitelmallisia, mutta myös spontaaneja ja arkeen sujuvasti tai rutiininomaisesti liittyviä hetkiä. Ne voivat olla pitkäkestoisia tapahtumia, lyhyitä tuokioita tai nopeita välähdyksiä. Pääasia on, että koet ne omalta kannaltasi merkityksellisiksi - joko positiivisessa ja/tai negatiivisessa mielessä.
- Kun kirjaat ylös ja pohdit mediakokemuksiasi, muista, että perinteisen median (televisio, radio, lehdistö jne.) lisäksi median alaan kuuluu myös vuorovaikutteinen uusia media (internet, erilaiset matkapuhelinpalvelut jne.).
- Päiväkirjamerkintöjen tarkoituksena on olla muistisi tukena ja eräänlaisena runkona, jonka avulla voit eritellä ajatuksiasi ja tuntemuksiasi. Kirjoitelmaan kannattaa valita päiväkirjasta ne sinulle itsellesi merkityksellisimmät kokemukset, sillä **tarkoituksena ei ole luetteloida median tulvaa, vaan eritellä ja pohtia juuri SINULLE itsellesi merkityksellisiä mediakokemuksia:** miten ne koit, millaisia tunteita ja ajatuksia ne herättivät, miksi ne olivat sinulle merkityksellisiä, mitä opit tai jäit kysymään, löysitkö samastumisen kohteita tai eroa tuottavia seikkoja, oivalsitko jotain itsestäsi, muista ihmisistä tai elämästä yleensä jne.
- Liitä päiväkirjamerkintäsi kirjoitelmasi mukaan. Sekä päiväkirja että kirjoitelma toimitetaan minulle nimettömänä. **Merkitse kuitenkin molempiin ikäsi ja sukupuolesi, ja huolehdi, etteivät päiväkirja ja kirjoitelma joudu toisistaan erilleen palautusvaiheessa.** Käsittelen keräämäni aineiston täysin luottamuksellisesti, eikä yksittäisten kirjoittajien henkilöllisyys voi käydä ilmi raportista.

Kiitos osallistumisestasi!

”Viestintä- ja mediaosaaminen

Lukio-opetuksen tulee tarjota opiskelijalle opetusta ja toimintamuotoja, joiden avulla hän syventää ymmärrystään median keskeisestä asemasta ja merkityksestä kulttuurissamme. Lukion tulee vahvistaa opiskelijan aktiivista suhdetta mediaan ja valmiutta vuorovaikutukseen sekä yhteistyötä paikallisen/alueellisen median kanssa. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään mediavaikutuksia, median roolia viihdyttäjänä ja elämysten antajana, tiedon välittäjänä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana, käyttäytymismallien ja yhteisöllisyyden kokemusten tarjoajana sekä maailman- ja minäkuvan muokkaajana. Opiskelija havainnoi ja erittelee kriittisesti median kuvaaman maailman suhdetta todellisuuteen. Opiskelija oppii huolehtimaan yksityisyyden suojastaan, turvallisuudestaan ja tietoturvastaan liikkeessaan mediaympäristöissä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa riittävät viestien tulkinta- ja vastaanottotaidot: hän oppii mediakriittisyyttä valinnoissa ja mediatekstien tulkinnoissa sekä kuluttajan tarvitsemia yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja
- osaa käsitellä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä: hän oppii vastuuta median sisällöntuottamisessa, käytössä ja mediakäyttäytymisessään
- saa paremmat vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaidot
- pystyy tuottamaan mediatekstejä ja monipuolistamaan ilmaisullista osaamistaan tuottaessaan itse mediatekstien sisältöjä ja välittäessään niitä
- tottuu käyttämään mediaa opiskelun välineenä ja opiskeluympäristönä, harjaantuu käyttämään mediaa opiskeluun liittyvissä vuorovaikutustilanteissa sekä tiedonhankinnassa ja välittämisessä
- tuntee median toimintaan vaikuttavia taloudellisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä
- saa tietoa viestintäalasta, mediatuotannosta ja tekijänoikeuksista.

Mediaosaaminen on lukiossa sekä taitojen että tietojen oppimista. Media on sekä opiskelun kohde että väline. Mediakasvatus on verbaalisten, visuaalisten, auditiivisten, teknisten ja yhteiskunnallisten taitojen sekä opiskelutaitojen kehittämistä. Se edellyttää oppiaineiden välistä yhteistyötä ja yhteistyötä eri viestintävälineiden kanssa sekä oppimista aidoissa toimintaympäristöissä. Lukion eri oppiaineiden on määriteltävä ja rakennettava suhteensa mediaan ja siinä tapahtuvaan kommunikaatioon, sen tekniikkaan, sisältöihin, materiaaleihin ja sen ympärille syntyvään mediakulttuuriin. Mediaosaamisessa korostuvat monivälineisyys ja visuaalisuus.”

”Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Äidinkielen myötä ihminen omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa identiteettiään. Tämä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa arvostamaan omaa kulttuuria ja kieltä. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisyyden ymmärtämiseen ja kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen.

Lukion kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on kaunokirjallisuuden ymmärtäminen, tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kaunokirjallisuus tarjoaa aineksia henkiseen kasvuun, kulttuuri-identiteetin muodostumiseen ja omien ilmaisuvarojen monipuolistamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja vankkaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä tavoitteellisesti toimivana, itseään ilmaisevana, merkityksiä tulkitsevana ja tuottavana viestijänä.

Opetuksen tavoitteet

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan kielestä, kirjallisuudesta ja viestinnästä ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen
- oppii käyttämään kieltä entistä tarkoituksenmukaisemmin sekä puheessa että kirjoituksessa
- oppii ymmärtämään ja analysoimaan tekstin ja kontekstin suhdetta
- syventää tekstitaitojaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä entistä tietoisempana niiden tavoitteista ja konteksteista
- oppii arvioimaan tekstin ilmaisua, esimerkiksi retorisia keinoja ja argumentaatiota, sekä soveltamaan tietojaan tekstien vastaanottamiseen ja tuottamiseen
- syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa
- hallitsee kirjoitetun kielen normit ja ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden
- osaa valikoida ja kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoituspieriä, osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa oppiaineen opiskelussa
- nauttii kulttuurista ja arvostaa sen monipuolisuutta.

Arviointi

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. Arvioinnin pohjana on opiskelijan tieto kurssien tavoitteista ja sisällöistä niin, että hän pystyy seuraamaan omaa edistymistään. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä aktiivinen osallistuminen. Henkilökohtainen tavoitteenasettelu ja palaute sekä toisilta opiskelijoilta että opettajalta ovat opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehittämisessä tärkeitä. Opetuksessa tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja, joiden avulla hän voi rakentaa myönteistä mutta realistista käsitystä itsestään puhujana, lukijana ja kirjoittajana.

Pakolliset kurssit

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puheviestintä, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla syvennetään kirjoitetun kielen hallintaa ja kehitetään lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja sekä luetaan runsaasti kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta.”

Lähde: Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Opetushallitus. Saatavilla http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/lukiokoulutus. Viitattu 7.2.2016.

Tutkimuksen analyysiprosessin eteneminen

1. Kiinnostuksenkohteena nuorten mediakokemukset, näihin kokemuksiin kohdistettu reflektio ja median merkitykset
2. Mediapäiväkirja- ja kirjoitelma-aineiston kerääminen sekä kirjoitelmien valinta varsinaiseksi aineistoksi
3. Aineistolähtöisen lähestymistavan valinta, aihetta koskevan esiyymmärryksen tarkastelua ja tutkimuksen lähtökohtien hahmottelua
4. Aineiston lukeminen läpi useita kertoja, aineiston järjestäminen ja ryhmittely
5. Aineiston herättämien ajatusten kirjaamista, muistiinpanojen ja käsitekarttojen tekoa
6. Tutkimustehtävän alustava muotoilu: Millaisia merkityksiä media saa nuorten mediakokemuksiinsa kohdistaman reflektion myötä? Mitä ovat median merkitykset?
7. Reflektiota ilmentäviin aineiston kohtiin keskittyminen: poimiminen ja ryhmittely
8. Teemoittelun valinta merkitysrakenteiden tulkinnan välineeksi
9. Merkitysteemojen aineistopohjainen rakentaminen sekä sijoittaminen yläkäsitteiden alle ja suhteessa toisiinsa
10. Toisen aineistoerän kerääminen
11. Koko aineiston läpikäynti muodostetun merkitysrakenteen avulla → tutkimustehtävän täsmentyminen: Millaiset mediakokemukset nuoret kokivat merkityksellisiksi, ja mitä merkityksiä medialle näiden kokemusten reflektion puitteissa annettiin?
12. Tuloksena mediakokemusten merkitysulottuvuudet merkitysteemoineen (paljolti myös sen valossa, mihin tarkoitukseen tai miksi nuoret mediaa käyttävät)
13. Tulosten tarkastelua → tarve syventää analyysia ja lähestyä aineistoa toisesta näkökulmasta → ns. menetelmätriangulaatio ja uuden analyysikierroksen aloittaminen
14. Tutkimustehtävän täsmentyminen vielä kertaalleen toisella tutkimuskysymyksellä: Miten mediaa merkityksellistetään nuorten mediakokemuksia koskevassa reflektiopuheessa? Millä eri tavoilla se merkityksellistyy?
15. Tutkimuksellisen esiyymmärryksen tarkastelua ja lähtökohtien tarkentamista
16. Diskurssianalyttisen lähestymistavan valinta aineiston analyysin kehykseksi
17. Reflektiota ilmentäviin aineiston kohtiin keskittyminen, reflektiopuhetta sisältävien tekstikatkelmien lukeminen sen selvittämiseksi, miten mediasta puhutaan
18. Aineistossa laajemmin esiintyvien merkitysrepertuaarien (ns. merkityksenannon kehysten ja puhumisen tapojen) valitseminen analyysiyksiköksi yksittäisten kirjoittajien reflektiopuheen yksilöllisten vaihteluiden sijaan
19. Merkitysrepertuaarien ja niitä ilmentävien ilmaisujen aineistopohjainen identifioiminen reflektiopuhe-aineistosta
20. Aineiston läpikäynti uudelleen, identifioitujen merkitysrepertuaarien viitekehyksessä → tuloksena mediaa merkityksellistävät tulkintarepertuaarit sekä niiden seuraukset median merkitykselle ja nuoren roolille suhteessa mediaan
21. Aineistolähtöisten analyysien kautta saatujen tulosten suhteuttaminen aikaisempaan tietoon ja keskusteluun

Purjehtimisen repertuaari: media kulkuvälineenä ja tutkimusmatkojen kohteena

Pohdin, mikä media oikein on ja mitä kaikkea siihen oikein kuuluu. Mietin myös omaa mediankäyttöäni. Media on luonnollinen osa arkeani, mutta valitsen itse, kuinka suuren osan ajastani ja ajatuksistani sen parissa käytän. Tämä saattaa vaihdella päivästä ja tilanteesta toiseen. Mediankäyttöni on pääosin oma-aloitteista ja harkittua. Koska olen valikoiva tai kiireinen, valitsen välineet ja sisällöt tarkasti. Käytän mediaa silloin, kun aika on minulle sopiva. Päätän yleensä etukäteen, mitä haluan katsoa tai kuunnella. Media voi olla osa rutiinejani, mutta joskus myös hairahdun ja teen jotakin tavallisesta poikkeavaa median parissa.

Toisissa median välineissä valinnan vapautta on toisia enemmän. Suosinkin tiettyjä medioita valinnan mahdollisuuksien, vaivattomuuden, nopeuden ja helppouden perusteella. Joskus haluan keskittyä mediaan rauhassa ja joskus taas tehdä samaan aikaan jotakin muuta mukavaa tai tarpeellista. Osa median sisällöistä on minusta turhaa ja tarpeetonta, ja toiset sen välineistä vaivalloisia käyttää. Toisaalta media monine palveluineen voi mielestäni helpottaa nykyihmisen arkea liikaakin, ja mielestäni myös hitaammilla ja perinteisemmillä medioilla on oma paikkansa.

Haluan myös haastaa itseäni ja saada mediasta ajattelemisen aiheita. On tarpeen pysyä ajan tasalla ja perillä maailman tapahtumista, vaikka sisällöt eivät aina niin kiinnostaisikaan: en halua kasvaa tynnyrissä. Mediasta saan myös ainesta arkisiin keskusteluihin. Eri aiheet voivat kiinnostaa minua uutuutensa ja vierautensa vuoksi, mutta myös tuttuus mediassa on kiinnostavaa.

Median avulla voin ratkaista ongelmia, saavuttaa päämääriä ja löytää vastauksia lähes mihin tahansa kysymyksiin varsinkin, kun tietää mistä ja miten etsiä. Tieto voi lisätä tuskaa, mutta se myös hyödyttää, ja sen avulla voin tutkia, suunnitella ja saavuttaa oman elämäni kannalta keskeisiä asioita. Media mahdollistaa monenlaisia asioita: julkaisen, luon sisältöjä, päivitän, seuran, keskustelen ja pidän yhteyttä silloin, kun haluan. Median kautta voin olla mukana erilaisissa tapahtumissa. Median tehtävänä on myös tunnelman luominen eri tilanteissa.

Tieto on mielestäni tärkeää, mutta sitä alkaa toisaalta olla jo niin paljon, että sitä on ihmisen vaikea hallita ja käsitellä. Pohdin jopa, voiko internetkin tulla joskus liian täyteen ja mennä sekaisin. Mietin usein, miksi jokin asia on julkaistu, tai onko siitä kerrottu tarkasti ja monipuolisesti, useasta näkökulmasta käsin ja taustoittaen. Haluan muodostaa asioista kokonaiskuvan, ja tätä silmällä pitäen käytän joko tiettyjä medioita tai hankin tietoa usean eri median kautta.

Tiedon ohella viihteelläkin on oma osansa mediankäytössäni. Viihteessä ja fiktiossa minua kiinnostavat tietynlaiset teemat ja huumori. Joskus koen samaistumisenkin tunteita. Toisinaan kestää kauankin, ennen kuin löydän median parista mieleistäni sisältöä, ja toisinaan taas seuran selaisiakin sisältöjä, joita pidän huonoina. Tämän teen tarkoituksella, jotta saan nauraa mielestäni tyhmille tapahtumille. Kommentoin ja arvostelen näkemääni ja kuulemaani itsekseni.

Mielestäni mediaa voi käyttää myös liikaa tai väärin. Käytän mediaa tiedon etsimiseen, ajan tasalla pysymiseen, harrastuksiin, viihtymiseen ja sivistymiseen. En käytä tarpeettomiksi kokemiani lisäpalveluita. Olen oppinut median parissa tärkeitäkin asioita, kuten elämänviisauksia sekä ihmisen suhteiden ja itseni ymmärrystä, mutta tiedän, että media voi myös lietsoa ennakkoluuloja. Medialla onkin mielestäni vaikutusta ihmisten elämään: se antaa informaatiota ja opettaa välttämään tiettyjä asioita.

Tiedostan, että mainonta on merkittävä osa median toimintaa. Tuotteita myydään ja ostetaan erilaisten vaikuttamisen keinojen myötä, ja osalla näistä keinoista on silmissäni huono maine. Se, että raha usein ratkaisee mediassa, on mielestäni syy kriittisyyteen. Ylipäättään pohdin, mikä mediassa on uskottavaa ja mihin voin luottaa. Media liittyy myös opiskeluuni: käytän mediaa koulutyön apuna, ja koulunkäynti ja oppikirjat ovat opettaneet minulle kriittisyyttä mediaa kohtaan.

Kellumisen repertuaari: media pysähtymisen paikkana ja toisena maailmana

Median maailma on osa arkeani. Monet mediarutiinit ovat minulle tärkeitä, ja oloni voi tuntua kummalliselta, jos ne eivät jonain päivänä toteudukaan. Koulusta tullessani avaan TV:n, vaikka sieltä ei tulisikaan mitään mielenkiintoista, ja läksyjä tehdessä TV on rutiininomaisesti auki taustalla: noston siihen välillä katseeni ymmärtämättä, mitä ohjelmassa edes tapahtuu. Surffailen kanavilla usein sattumanvaraisesti, ja jos muuta kiinnostavaa ei satu tulemaan vastaan, tyydyn uutisiin. Katsonkin uutiset yleensä joka päivä, tosin en aina edes tiedä, mitä niissä kerrotaan. Olen huomannut, että ilman median antamaa ääntä ja eloa oloni voi tuntua jotenkin tyhjältä. Olen niin tottunut siihen, että TV on kotonani aina päällä, vaikkei sitä kukaan katsoisikaan. Radiokin hölisee taustalla niin usein, että sen olemassaolon monesti huomaa vasta silloin, kun se on kiinni.

Ilman mediaa olisi erilaista ja ankeaakin. Joskus mediankäyttöni on suorastaan pakoa todellisuudesta, sillä sen parissa pääsee irrottautumaan hetkeksi arkisesta aherruksesta – saa jättää aivot narikkaan. Tämä voi tapahtua tarkoituksella tai sattumalta. Avaan esimerkiksi TV:n spontaanisti, vaikken tiedä, mitä sieltä tulee, ja miksi löydän itseni yhtäkkiä katsomasta jotakin mielestäni turhaa. Sen jälkeen kuitenkin huomaan, ettei mieleni ole enää niin täynnä päivän tapahtumia tai tulevaa, ja oloni on rennompí. Tietokone voi olla kotonamme päällä, vaikkei kukaan sitä juuri käytäisikään, ja tällöin saatan usein istua sen ääreen. Jos olen internetissä vain aikaa kuluttamassa, löydän usein tosi paljon mielenkiintoisia juttuja ja jään koneelle moneksi tunniksi. Minulla on myös kavereita netin ihmeellisessä maailmassa ja sosiaalista elämää Facebookissa – netti tosin muuttuu koko ajan, eikä aina voi olla varma, ketä hörhöjä siellä on.

Useat kokemuksistani median valtakunnassa liittyvät tavalla tai toisella musiikkiin. Kuulemani musiikki voi tehdä oloni leppoisaksi ja rennoksi, auttaa irtautumaan hetkeksi koulutyöstä sekä saada minut hyvälle tuulelle. Se voi myös herättää muistoja. Aamuisin menevän musiikin kuuntelu saa tanssijalan vipattamaan ja helpottaa sängystä nousemista. Myös yöllä ennen nukahtamista kuunneltu musiikki saa aikaan tuntemuksia. Toisinaan musiikkielämykset syntyvät sattumalta: eräänä aamuna kuulin kappaleen, joka vei sydämeni heti saaden ihoni kananlihalle ja vedet nousemaan silmiini. Tämä tapahtui myös toistamiseen. Se oli outo tunne, jonka haluaisin kokea vielä uudelleen, ja jonka ansiosta päiväni alkoi loistavasti.

Tiettyjen TV-sarjojen katsominen on muuttunut jo tavaksi, ja ne saavat oloni rentoutuneeksi. Joku sarja on voinut kuulua arkeeni vuosikausia, ja tuntuisi oudolta, jos se yhtäkkiä loppuisi. Haluaisin katsoa lempisarjani aina rauhassa, ilman häiriötekijöitä. Esimerkiksi ärsyttävän pitkät mainos-tauot voivat häiritä rauhallista olotilaani. On ihanaa, kun saa olla tunnin ajan uppoutuneena toiseen maailmaan, elää hetken jonkun muun elämää sekä nähdä toisten ihmisten iloja ja murheita ja unohtaa kaiken muun. Tämän jälkeen jaksaa taas paremmin keskittyä omiinkin asioihinsa. Sarjoja katsellessa ei tarvitse ajatella mitään, ainakaan tietoisesti, ja juuri se on niin rentouttavaa.

Toisinaan myös keskittyminen rentouttaa. Päivän lehden lukeminenkin on minulle jotakin enemmän: se on hetki, jolloin saan vain olla, eikä tarvitse miettiä mennyttä tai tulevaa aikaa. Olen aina unelmoinut aamupuurosta hieman viileän, tuoreen lehden kanssa, mutta posti kannetaan meille liian myöhään. Rentouttavia ovat myös sellaiset median sisällöt, joiden parissa saa vain nauraa ja huvittua. Suurimmat tunnekuohut taas syntyvät usein elokuvien kautta. Toisinaan uutiset huolestuttavat, eivätkä paljoa mieltä ylennä. Sää tiedotuskin voi herättää minussa innostusta tai harmistusta. Myös vauhdikas ja innostunut urheilutapahtumien selostus tempaa mukaansa, ja otte-luista voikin seurata joko suruaika tai riemujuhla. Jännitys on niissä joskus aivan käsittämätön ja kun se purkautuu, siitä kehkeytyy aina jotain mielenkiintoista.

Ajelehtimisen repertuaari: media veneenä tuuliajolla ja vastustamattomana vaikuttajana

Nykyään joutuisi asumaan todella syrjäisessä paikassa, ettei olisi median kanssa tekemisissä, ja ihmisen on todella vaikea yrittää sulkeutua mediamaailman ulkopuolelle. Vuorovaikutus median kanssa on lähes jatkuvaa ja väistämätöntä, ja media vaikuttaa kansaan joka käänteessä. Valitettavasti media on löytänyt hyvät keinot aivopestä lapset ja nuoret. Nykyajan lapset ovatkin lähes järjestäen koneen orja ja siellä median vaikutuksen alla. Esimerkiksi pikkusisarukseni aloitti täysipäiväisen koneenkäytön jo pienenä: hän pelasi ja pelasi, ja kavereiden tultua kylään he pelasivat yhdessä. Itse en ole kokenut minkäänlaista suurempaa riippuvuutta suhteessa mediaan. Toisaalta ajatus elämästä vailla mediaa kauhistuttaa: joutuisi elämään kaiken sivistyksen ulkopuolella. Itse en voisi kuvitellakaan elämäni ilman televisiota, tietokonetta ja puhelinta. Ilman tietoa ja huvia tuntuisi mahdottomalta selviytyä harmaasta arjesta. Nykyyhminen ei varmaan edes selviäisi ilman mediaa, ja moni – tai melkein jokainen – ihminen itseni lisäksi taitaa olla siitä riippuvainen. Medialla on todella suuri merkitys ihmisten elämässä, minuunkin se on tehonnut ja ei voi olla vaikuttamatta. Media voi vaikuttaa vaivihkaa, mutta tehokkaasti. Uskon, että media on muuttanut ihmisten elämän lopullisesti ja muuttaa sitä koko ajan lisää.

Kukaan ei tunnu enää hallitsevan sitä informaation määrää, joka maailmassa velloo. Ongelmat ovat alkaneet lisääntyä juuri median tuoman tieto- ja informaatiotulvan vuoksi. Tietoa on liikaa, ja sen luotettavuudesta ei ole takeita. Tästä seurauksena voi olla epäluulo ja ylikriittisyys. Media muokkaa ihmisen kuvaa maailmasta ja tapahtumista: näemme asiat yksipuolisesti julkaisijan näkökannalta, ja taakse jää huimasti piiloon totuutta. Asiat paisutellaan ja kärjistetään äärimmilleen, että kansa kiinnostuisi niistä enemmän. Mediavaikutus näkyy kyllä muuallakin kuin informatiivisen tiedon välityksessä, sillä esimerkiksi humpuukisarjat televisiossa vaikuttavat käytökseeni, vaikka en sitä itse aina edes tiedosta.

Media tuhansine mainoksineen käyttää ihmisiä hyväksi ja ohjailee ajatuksiamme. Internetissä mainokset pomppivat silmille, ulkona suuret mainostaulut kehottavat ostamaan sitä ja tätä, ja postilaatikot tulvivat yli mainospostista. Myös TV-sarjojen väleissä mainoksilta on hankala välttyä ja radiostakin niitä kuulee paljon. Matkapuhelinliittymien myyjät soittelevat puhelimeesi häiriten arkipuuhiasi, vaikka et olekaan antanut numeroasi markkinointitarkoitukseen. Jostakin paikasta X tulvii tekstiviestimainoksia. Sain kyllä operaattoriltani myös mukavan viestin, mutta siihenkin oli jo tungettu mainontaa väliin. Ja Ostos-TV: se on ehkä pahin mediamylly, mihin ihminen voi joutua. Pohdin, mitä kaikkea media houkutusineen meille tyrkyttää ja mihin siinä itse tartun. Tänä ylitarjonnan aikakautena ei kai tulisi olla mahdollista, että olet tyytyväinen nykyiseen tilanteeseesi. Mainoksissa on paljon kukkupuhetta, piilomainonta kasvaa, ja mielen voi täyttää pelkkä roska. Ihminen saattaa joutua epäluotettavan ja oudonkin mainonnan uhriksi. Toisinaan ihmettelenkin, missä on kunnioitus tavallista kuluttajaa kohtaan.

TV on suuri median välikäsi. Määritän arkirutiinini paljolti sen mukaan, mitä ohjelmia TV:stä tulee – mediankäytössäkin olen rutiinien orja. Pienenä tuli istuttua television edessä joka päivä ja katsottua joka ikinen lastenohjelma kielestä välittämättä. TV:n katselusta onkin tullut tapa, eikä siitä pääse helposti irti, vaikka osa katsomistani ohjelmista ei enää olekaan yhtä mielenkiintoisia kuin ennen. On myös tiettyjä sarjoja, joihin olen jäänyt auttamattomasti koukkuun, ja niitä on vaan pakko seurata: jos katsoo yhden jakson, on katsottava loputkin. Ei jaksaisi edes odottaa seuraavaan katseluun asti, sillä ohjelma loppuu aina niin jännittävään kohtaan. TV-sarjat katkeamattomilla ja tarttuvilla juonillaan houkuttelevatkin katselijan ääreensä kerta toisensa perään. Saattaa tuntua jopa ahdistavalta, jos tuntee, ettei pysty olemaan jaksoakaan erossa lempisarjastaan.

Nykyäänkin jämähdän helposti sohvalle televisiota katsomaan, vaikkei sieltä tulisikaan mitään lempiohjelmaani. Joskus juutun seuraamaan jotain ajankohtaisohjelmaa tai vaikka Miss Suomi -kisoja, ja toisinaan pysähdyn katsomaan, jos näen jonkun muun katselevan ohjelmaa. Teksti-TV:tä en käyttäisi niin paljon, ellei vanhempani olisi sen innokas kannattaja ja lukisi aamuisin uutisia sieltä. Viikonloppuisin, erityisesti talvella, urheilusta on lähes ylitarjontaa, mikä on mielestäni pelkästään hyvä asia. Jos televisiostani näkyisi tietty kanava, en ehtisi tekemään mitään muuta kuin katsomaan jalkapallo-otteluita, joita voi tulla viisikin päivässä.

Urheilulähetykset ja luonto-ohjelmat ovat mielestäni niin mielenkiintoisia, ettei sohvalta pääse enää nousemaan, kun niitä on hetken katsonut. TV:n ääressä istuessa iltapalakin venyy helposti myöhään ja joskus tuntuu hassulta, että TV ohjelmineen "pakottaa" vaikkapa valvomaan. Elämässä antaminen päivä toisensa jälkeen mustalle laatikolle on kyllä oikeastaan jonkin sortin passivoitumista. TV ja muu media asettaakin ihmiset tilanteeseen, jossa niitä seurataan, vaikkei siihen olisi tarvetta. Jokin tapahtuma voi tosin itsessäänkin merkitä ihmiselle niin paljon, että kaikki siihen liittyvät uutiset on pakko katsoa, lukea ja kuunnella.

TV suoltaa kaikenlaista ohjelmaa, ja jopa melko huonoja ja turhia ohjelmia tulee aina vaan katsottua. Esimerkiksi tyhjänpäiväiset chat- ja peliohjelmat pyrkivät saamaan ihmisiä lähettämään ja soittamaan kalliita tekstiviestejä ja puheluita. Haluaisin kyllä katsoa enemmän asiaohjelmia, mutta mainostelevisiion kanavien voima on niin suuri, etten jaksa vastustaa sitä ja vaihtaa kanavaa. Laitan aamulla radion päälle automaattisesti, ja iltapäivällä avaan TV:n, vaikka tiedän, ettei sieltä tule mitään mielenkiintoista. Uutiset vain tarttuvat korvaani radiosta, josta kyllä pakotetaan kuuntelemaan myös tietukkeet ja sääennusteet ja kuumimmat julkisjuorut kappaleiden välissä. On myös uutisia, joita ei edes haluaisi kuulla. Harmillisen usein radiokanavat ovat myös tulvillaan juontajien jatkuvaa puhetta ja naurua.

Internetissä vieraillessa tulee väkisinkin luettua uutiset ja uusimmat juorut. Mediassa kyllä ärsyttää se, jos ihmisten yksityiselämään puututaan. Ihmisten yksityinen elämä on oikeastaan kadonnut kokonaan, ja jopa intiimitkin asiat levitetään verkkoon miljoonien ihmisten pälisteltäviksi. Esimerkiksi Facebookissa kuvia lisätään ilman lupaa eikä niitä poisteta pyynnöstä. Olen niitä harvoja, jotka eivät vielä ole Facebookissa, koska olen ajatellut, että jos liityn, olen sen jälkeen koko ajan siellä, enkä tahdo jakaa kaikille koko elämäni.

Kun kulutan aikaa netissä, löydän kaikkea mielenkiintoista ja jään koneelle moneksi tunniksi. En kyllä ole mielestäni vielä jäänyt koukkuun. Kotonakin tullaan sanomaan, jos aika tietokoneella on venynyt vähän liian pitkäksi. Enkä tunne itseäni mitenkään tietokonefriikiksi: siinähan tulee silmät kipeäksi, jos kaiket yöt ja päivät tuijottaa tietokoneruutua. Toisaalta yllätyin, miten paljon aikaa vietän koneen parissa. Lehdet ovat ehkä viimeisiä asioita tässä median kaaoksessa, joissa on kunnollista valinnan vapautta: emme voi päättää niiden sisältöä, mutta voimme päättää, minkä lehden ostamme. Tuntuu kyllä, että lehdetkin ovat täynnä mainontaa, jolla media pyrkii vaikuttamaan ihmisten mieliin.

Medialla on nykyihmisen, myös minun, elämässäni suuri rooli. Altistun medialähteille useita kertoja päivässä. Yllätyin mediakokemukseni määrästä; media on huomaamatta soluttautunut arkeeni ja ympäröi elämäni vahvasti. Tajusin myös, kuinka tärkeä ja vastustamaton media on. Se on kaikki kaikessa ja esiintyy kaikkialla, sitä tulee joka tuutista ja usein täysin huomaamatta. Näen median joka puolella. Karkuun sitä on mahdotonta päästä, tai sulkea korviansa ympäröivän maailman tapahtumilta. Tällainen tilanne on joskus jopa sietämätön: joka puolelta tulvii mainoksia, uutisia ja luoja ties mitä siltä väliltä. Joskus tuntuu, että olemme kuin tahdottomia orjia, joita vedetään naruista ruoan, musiikin, muodin ja kulttuurin perässä vailla omaa mielenhallintaa - ja kulissien takana seisoo nauravana Media. Voi sanoa, että tämä 2000-luvun mediasirkus on kyllä jo osin karrannut käsistä. Mietinkin, milloin jatkuvaa nousua elänyt mediapelleily tulee hiipumaan.

Heijastamisen repertuaari: media peilauspintana ja todellisuuden heijastelijana

Median myötä pysyn perillä maailman tapahtumista, olivatpa ne sitten poliittisia selkkauksia tai tämän vuoden Oscar-ehdokkaita. Järkytyksekseni olen huomannut olevani ihan ”pihalla” asioista, jos en ole hetkeen seurannut mediaa. Ilman mediaa joutuisi oikeastaan elämään kaiken ”sivistyksen” ulkopuolella, mutta niinhän sitä ennenkin elettiin, eivätkä ihmiset moittineet elämäntyyliään. Ilman mediaa emme vaan tietäisi kovinkaan paljon siitä, mitä toisella puolella maapalloa tapahtuu. Nuorempana luin itsekin lehdistä pelkät sarjakuvat, sillä en vielä tuolloin osannut katsoa maailman toiselle puolelle. Juttelen median ajankohtaisista tapahtumista ihmisten kanssa ja toisaalta myös ystäväni pitävät minut ajan tasalla, jos mediaa ei ole tullut seurattua niin aktiivisesti. Minun käy vähän sääliksi sellaisten perheiden lapsia, joilla ei ole TV:tä, koska he jäävät koulukavereiden jutustelussa ulkopuoliseksi, kun eivät tiedä, mitä vaikkapa päivittäissarjoissa on tapahtunut. Ajan tasalla pysyminen auttaa ymmärtämään myös vaikkapa huumoriohjelmien sketsejä paremmin, sillä niissä vitsaillaan usein juuri nykyhetkeä koskevien asioiden kustannuksella.

Mediassa kiinnitän huomiota jollakin tapaa ennalta tuttuihin, kiinnostaviin tai omaan elämänkuvaani sopiviin asioihin. Paikallislehtien artikkeleista tulee aika usein paljon läheisempiä itselle, koska niissä näkyy tuttuja ihmisiä tai järjestöjä, joskus ehkä vilahtaa jopa omakin kuvani. Vapaa-aikaani vietän paljon ulkosalla, ja siksi säätiedotukset ovat minulle tärkeitä. Olen aika kaavoihin kangistunut ihminen, mutta toisinaan kuitenkin juuri uudet asiat kiinnostavat eniten, oli kyseessä mikä tahansa median väline, sisältö tai mainostettu tuote. Huomasinkin, miten paljon voin saada uutta tietoa ja mielenkiinnonkohteita median kautta. Olen esimerkiksi todella kiinnostunut terveyteen liittyvistä jutuista, ja ihailen tiettyjen mediassa esiintyvien ihmisten työtä ja kunnianhimoa. Tajusinkin, että ainut oikea ammatti minulle on sellainen, jossa saan olla tekemisissä ihmisten ja terveyteen liittyvien asioiden kanssa. Katson myös sisustusohjelmia, koska olen kiinnostunut sisustamisesta. Eräässä jaksossa toteutettu makuuhuoneen sisustus on pian ajankohtaista minulle, sillä lukion jälkeen täytyy lähteä opiskelemaan ja muuttaa opiskeluasuntoon. Netistä kävinkin hakemassa tietoa juuri opiskelupaikasta ja vuokra-asunnoista. Lisäksi vierailen aika usein tietyillä harrastussivustoilla, sillä sieltä saan tiedon tapahtumista ynnä muista nopeasti ja helposti.

TV:llä on suuri vaikutus siihen, mitä ajattelen. Eräässä sarjassa varas hiippaili toisten ihmisten kesähuvilalla, ja juttelimme tästä kavereiden kanssa koulussa. Illalla, kun olin yksin kotona, alkoi seinän takaa pihapuolelta kuulua rapinaa ja ihan paniikissa ajattelin, että siellä on joku, eikä ulko-ovikaan ole lukossa. Yleensä en arkaile yhtään ollessani yksin kotona, mutta nyt huomasin, miten säilyksi yksi TV-sarjakin voi tehdä. TV-sarjojen jaksoissa käsitellään kyllä syvällisiä ja koskettaviakin asioita, jotka voivat tapahtua kenen tahansa elämässä. Esimerkiksi eräs päivittäissarja on kuvaus aivan normaalien ihmisten arkipäiväisestä elämästä. Toisten mielestä jotkut tämän sarjan näyttelijöistä ovat yliampuvia eikä heistä saa tavanomaisen suomalaisen kuvaa, ja myös juonikuviot ovat joidenkin ihmisten mielestä täysin epärealistisia ja kaukaa haettuja. Toisaalta joskus eniten kiinnostavat juuri sellaiset sarjat, joiden käänteitä ei tavallisessa elämässä tapahdu: eriskummalliset sattumukset, salaperäisyys ja jännitys viehättävät.

Joskus samaistun joihinkin sarjojen hahmoihin ja heidän ongelmiinsa tai tunnen sympatiaa ja myötätuntoa roolihahmoa kohtaan. Tämä tekee ohjelmasta mielenkiintoisen. Toisinaan hahmot tekevät samankaltaisia ratkaisuja, kuin mitä itse tekisin, ja joskus taas huomaan suuriakin eroavaisuuksia suhteessa omaan elämäni. TV-sarjoista oppii vapaamielisyyttä niin hyvässä kuin pahassakin mielessä. Rotuennakkoluulot vähenevät tiedon lisääntyessä, mutta esimerkiksi ihmisten seksuaalisesta kansakäymisestä voi jäädä vääristyneitä mielikuvia ja vapaamielisyys parisuhteessa voi muuttua arkipäiväksi. Parisuhdemalleja, jotka opettavat ajattelemaan paljon vapaammin, onkin

nykyään helppo omaksua TV:n välityksellä. Menneisyydessä tilanne olisi ollut aivan toinen, eikä tämän päivän saippuasarjoja olisi varmasti sallittu vaikkapa 1800-luvulla.

En oikeastaan hyödy TV:stä mitään, ja televisiosta tulee paljon ”turhiakin” ohjelmia. Osa median sisällöistä on erittäin ärsyttäviä ja turhanpäiväisiä, mutta silti joku niitäkin vaan katselee. Myös kaltaiseni ajattelevat valittajat. Vaikka jotkut sisällöt ovatkin ihan tyhmiä, katsen niitä vain nauraakseni. Tietyntyyppiset asiat saavatkin minut aina huvittuneeksi. Minuun uppoaa alatyylinenkin huumori, ja kaikkien mahdollisen kliseiden käyttäminen on myös hauskaa. Draamoissa ei juuri muuta tehdä kuin riidellään, ja se inhottaa minua. Oikeastaan tykkään enemmän komedioista kuin draamoista. Esimerkiksi eräässä brittikomediasarjassa keskiluokkainen rouva yrittää epätoivoisesti antaa muille sellaisen kuvan, että hän kuuluu niin sanottuun eliittiin ja häpeää kuollakseen sukulaisiaan, jotka käyttäytyvät ”tavallisten” ihmisten tapaan. Toisessa taas rikkaat amerikkalaiset pyrkivät pitämään hyvän perheen kulissia yllä. Eurooppalaiset sarjat ovat erilaisia verrattuna vaikkapa amerikkalaisiin ohjelmiin, ja joskus ne ovat lähes vastakohtia toisilleen. Pidän kuitenkin monenlaisista sarjoista.

Esimerkiksi TV-ohjelmaa koskevan mielipiteen muodostumiseen vaikuttavat monet muutkin seikat kuin ohjelman varsinainen tarkoitus. Esimerkiksi studion ulkonäkö, tyyli, värit ja valaistus sekä juontajan ulkonäkö, vaatteet, puhetapa, iloisuus, luonnollisuus ja rentous ovat minulle tärkeitä asioita. Myös musiikilla ja kuvakulmilla on merkitystä. Lehdissäkin nimenomaan kuvilla on suuri merkitys mediakokemukseni kannalta, sillä niiden avulla ohjataan lukijan ajatuksia ja tuodaan tekstin aihe tämän lähelle. Todella ärsyttävää tai provosoivaa mediaa kohtaan erittäin harvoin. Mielestäni median tärkein tehtävä on välittää tietoa ihmisille, ja viihdyttämisen pitäisi olla toisella sijalla. Olen silti sitä mieltä, ettei viihde normaalista ihmisestä mitään psykopaattia tee. Media on kuitenkin ihmisen ylläpitäjä; se voi huijata siinä missä kertoa totuudenkin, riistää ja antaa.

Mediasta ylipäättään on kyllä hyötyäkin: sitä seuraamalla sivistan itseäni ja samalla opin elämänviisauksia sekä ihmissuhteiden ja itseni ymmärtämistä. Sarjoista saan ohjeita ihmissuhdeongelmien ratkaisemiseen ja opin englantia. Kielten osaamista vahvistan myös vaikkapa vieraskielisiä radiokanavia kuunnellessani. Koskettava elokuva esimerkiksi opetti, että periksi antaminen ei ole oikein, ja että syvän, tukena ja turvana toimivan ystävyssuhteen avulla ihminen pystyy jatkamaan eteenpäin. Eräs toinen elokuva taas opetti, että ennakkoluulot voivat koitua kohtaloksi. Tuttuni kirjoitus paikallislehdessä puolestaan koski elämän rajallisuutta ja siinä hän muistutti, ettei oikeassa elämässä kaikki mene niin kuin elokuvissa. Lisäksi tunsin sekä iloa että surua erään lukemani Facebook-julkaisun myötä ja tajusin, ettei kaikki ole pysyvää: asiat voivat myös vain kadota ja sekin pitää hyväksyä.

Sosiaalinen media kuuluu vahvasti mediankäyttööni, kuten suurimmalla osalla ikäisistäni. Sen sijaan olen kyllä monet kerrat saanut kuulla, että kuuntelen muka väärää radiokanavaa, mutta täytyykö jokaisen kuunnella juuri niitä kahta? Minusta kolmannen kanavan taajuus on ihan hyvä, ja muusta viis. Radion Jymypotti-kisakin on kyllä niin eläkeläisten juttu, ettei sitä voisi kavereille tunnustaa kuuntelevansa. Seuraan myös tiiviisti erästä ohjelmaa, josta kaikki sanovat, että se on tarkoitettu teinityöille, mutta mielestäni se sopii kenelle vaan. Varttuessani lastenohjelmat alkoivat menettää merkitystään ja aloin pikku hiljaa kiinnostua yhteiskunnallisista ohjelmista, mutta edelleen tulee joskus katsottua tiettyjä nostalgisia lastenohjelmia, ainakin sivusilmällä, eikä se mielestäni ole mikään häpeä. Osaa radiokanavista tulee myös kuultua pakosta julkisilla ajoneuvoilla liikkuessi, ja niistä tiettyjä en missään nimessä kuuntelisi vapaa-ajalla: musiikki on vanhemmille ihmisille suunnattua ja asiat, joita kanavilla käsitellään, koskettavat vanhempaa ikäluokkaa. Tiedyt radiokanavat sen sijaan ovat sellaisia, jotka soittavat nuorten musiikkia ja joilla on nuorekkaat juontajat. Näillä kanavilla on käynnissä paljon erilaisia kilpailuja, ja myös esimerkiksi uutiset ilmaistaan nuorekkaasti.

Facebookin kautta voin pitää kavereihini yhteyttä helposti, mutta toisaalta sen käyttö voi vähentää oikeaa kanssakäymistä ja juttelua sekä ihmisten tapaamisen tarvetta, mikä taas on huono asia. Kännykän avulla ujudenkin voi voittaa, kun voi kirjoittaa viestin soittamisen sijaan. Pärjäisin kyllä edelleen ilman puhelinta, kun kerran selvisin yläkouluunkin asti ilman. Nykyisin kuuleekin paljon puhetta kirjoitustaidon heikentymisestä liittyen netin ja kännykän käyttöön. Olenkin toisinaan katunut sitä, että liityin Facebookiin ystäväni painostuksesta, mutta "olet tyhmä ja aikaasi jäljessä, jos et liity".

Vaikuttaa myös siltä, että joidenkin ystäväni sosiaalinen elämä rajoittuu kokonaan Facebookiin ja siellä tykkäämiseen. Tuntuu välillä, että omaa persoonallisuutta tulee muokattua valtavirran mukana, ja että itsetunto rakentuu sen varaan, mitä julkaistuihin kuviin kommentoidaan, kuinka moni niistä tykkää ja kuinka moni lisää tai hyväksyy kaveriksi. Katselen myös malleja median mainoksissa ja mietin, ovatko he oikeasti niin kauniita, vai onko kuvia muokattu. Katsoessani kauniita ja komeita näyttelijöitä ja malleja minulle kehittyy mielikuvia myös siitä, miltä minun itseni pitäisi näyttää. Välillä se ahdistaa, mutta lopulta järki vie voiton. Meille annetaan esimerkeiksi "epäihmisiä", joiden kaltaisiksi meidän pitäisi tulla. Nuorisolle pitäisi kuitenkin saada selvä käsitys siitä, mikä riittää, ja että kaikkien ei tarvitse olla mainosten jumalia.

Minua järkyttää ajatus siitä, että jo hyvin nuoret henkilöt ottavat vaikutteita median epäinhimillisyyksistä. Pikkusisarukseni näkee huippuunsa treenatut miehet ja langanlaihat naiset netissä esittelemässä tiukkoja vaatteita, ja tästä on seurannut, että hän sanoo itseään lihavaksi ja puhuu laihduttamisesta, vaikka vatsalihakset näkyvät. Netistä pikkusisarukseni saa ylipäättään hulluja ideoita. Hän katsoo videoita, joissa ammutaan pupuja, kuuntelee kirosanaista räppiä sekä ottaa vaikutteita pukeutumisesta, kielenkäytöstä ja asenteesta. Minua on myös ihmetyttänyt lasten tavaroiden mainonta mediassa, sillä lapsista tehdään mainoksissa hyvin aikuismaisia ja heitä ohjataan jo pienestä pitäen tiettyyn tyyliisuuntaan. Lisäksi tiettyntyyppiset mainokset luovat minulle heti mielikuvan siitä, että tuote on turha ja mainos rajusti liioiteltu. Laitteet, joilla laihdut. Voiteet, joilla saat sileät posket. Vaatteet, jotka saavat näyttämään hoikalta. Näitä ostetaan, sillä ajatellaan, että eihän kuuluisa näyttelijä tai laulaja niitä suosittelisi, jos ne eivät olisi hyviä. Voi kyllä olla, että mitään myyntiä ei edes olisi ilman mediaa ja mainontaa, joten on siinä jotain positiivistakin.

Uutisissa tuodaan esiin asioita, jotka jokaisen oikeastaan tulisi tietää. Toisaalta on kamalaa, kun uutiset kertovat asioita, joita ei haluaisi kuulla. Esimerkiksi lintuinfluenssa on pelon aihe maailmalla koko ajan. Myös uskontoon liittyvät ristiriidat ja levottomuudet huolestuttavat ja ihmetyttävät: mielensä pahoittaneet voivat vaikka lähteä sotaan asiansa takia. Sitä ei useinkaan tule ajatelleeksi esimerkiksi sitä, miten tosissaan jotkut ottavat uskonsa. Moisia uutisia ei ole kiva lukea, vaikka niin ajankohtaisia asioita ovatkin – saisivat uutisetkin välillä keskittyä mukavampiin asioihin, eikä aina vain negatiivisiin juttuihin pahasta maailmasta. Maailmalla puhjenneita kauheita väkivaltaisuuksia ei ole kuitenkaan nyt esiintynyt Suomessa, ja voisi kai sanoa, että kyllä meillä Suomessa on asiat hyvin. Toisinaan minua kyllä pelottaa, mutta jotkut uutiset eivät tunnu sen kummemmilta, koska niiden tapahtumat eivät sijoitu Suomeen.

Mediassa käsiteltävät aiheet herättävät paljon kysymyksiä ja laittavat miettimään. Uutisten myötä pohdin, miten turhaa ja lapsellista sota on, ja miksi isot ihmiset eivät osaa sopia asioitaan keskustelemalla. Erään TV-sarjan jakson myötä taas aloin pohtia mielenkiintoista ongelmaa, joka liittyi toisen ihmisen lapsen ruumiilliseen kurittamiseen. Tämä toi mieleeni myös epämieluisia muistoja. Luonnonmullistukseen liittyvää uutista lukiessani puolestaan ajattelin sitä, miten suuri vaikutus luonnon ilmiöillä on ihmisten elämään, ja miten avuton ihminen on silloin, kun on luonnonvoimista kyse, vaikka muutoin voikin hallita melkein kaikkea. Useasti näkemäni vanha elokuva muistutti minulle, miten rajallinen asia ihmismuisti on, sillä en siitä paljoakaan muistanut.

Erään poliitikon rasistiset sanat lehtihaastattelussa saivat kysymään, miten sellainen henkilö, joka ei hallitse kielenkäyttöään, voi työskennellä politiikassa. Vaikka hän jossain asiassa yleisti

liikaa, olen toisissa kysymyksissä kuitenkin samaa mieltä hänen kanssaan. Täällä kotimaassa on kummastuttanut myös talviolympialaisten maajoukkueemme kokoonpano. Taas jäi se kaikkein parhaimman näköinen missiehdokaskin valitsematta, niin kuin siinä aina käy. Missikisat on kyllä kärsinyt inflaation, sillä entisaikojen hohdokkaiden missien sijaan nykyiset missit ovat jotenkin muovisia - tai sitten aika vain kultaa muistot. Mietinkin, onko nykymissin tehtävänä vain näyttää hyvältä ja tuottaa mediakohua, vai kelpaisiko missiksi niin sanotusti tavallisempikin tyttö, joka voisi kenties toimia roolimallina nuoremmille tytöille? Joka tapauksessa missikisat on mielestäni karja-näyttely, jossa yhdistyvät pikkuruiset bikinit, korkokengät ja suuret korut. Toisaalta misseihin kohdistuvaa arvostelua esiintyy ihan tavallisten ihmisten elämässä, joten missikisat ovat vain heijastusta sairaasta kulttuuristamme. Surullista, mutta totta.

Tiedon määrä mediassa on nykypäivänä valtava, ja suuri osa siitä on varmasti luotettavaa, mutta jos näin ei ole, kukaan ei yleensä ole siitä vastuussa. Ainakin ihmiset oppivat tämän vuoksi olemaan mediakriittisiä, joskin vaarana on, että kohta suomalaiset eivät usko edes Arvi Lindiä. Uutisetkin kertovat monesti asian vain yhdestä näkökulmasta käsin ja lietsovat samalla ennakkoluuloja. Tapahtumia paisutteleva mediakerronta saattaa vähentää esimerkiksi joidenkin maiden matkailua, koska ainakin minä yleistän helposti maan vaaralliseksi jo yhdestä pommista. Toisaalta se, että kuka tahansa voi julkaista internetissä, mahdollistaa asioiden näkemisen monista eri perspektiiveistä käsin. Joskus keskustelupalstoilla näkyy päinvastainen ilmiö ja kommentit ovat kapeakatseisuuden vuoksi asiattomia tai ohi aiheen.

Nykymedian laaja tarjonta saattaa hämmentää ihmisiä, mutta on lopulta lähinnä vain hyvä asia, koska sisällöt ovat monipuolisempia ja helpommin saatavilla. Media voi toisaalta helpottaa nykyihmisen arkea liikaakin. Joskus se jopa turhauttaa ja saa tuntemaan itsensä tarpeettomaksi. Esimerkiksi lehdet ovat hitaampia median muotoja ja siksi ymmärrän, että niiden suosio on nykyai-kana laskussa. Lehteä pitää odottaa ja se pitää hakea, ja sen lukeminen on moniin muihin median muotoihin verrattuna kovan homman takana. Jos ihmiskunta teknologian kehityksen myötä muuttuu laiskemmaksi ja heikommaksi, tulee sanomalehden lukemisesta luultavasti extreme-laji. Olen netin suurkuluttaja, mutta joskus ajattelen, että nettipuhut saisi pistää solmuun, jolloin ihmiset alkaisivat jälleen lukea sanomalehteä ja käyttää puhelinta. Tällaista tuskin kuitenkaan tulee tapahtumaan ilman maailmanloppua.

Suhteeni mediaan on hieman viilentynyt, enkä ajattele mediaa niin usein kuin joskus, sillä elämäni on muutaman viime vuoden aikana tullut paljon uutta, aikaa ja ajatuksia vievää. Enää minulla ei ole tarvetta elää television kautta tai käyttää sitä pakokeinona tylsästä elämästäni. Median parissa menee silti yhä yllättävän paljon aikaa, ja vaikka voin siten saada lisää tietoa, kuluu aikaa tavallaan hukkaan. Iän karttuessa laatu on alkanut korvata määrää mediankäytössäni. Joka-päiväinen TV:n katselu esimerkiksi on huomattavasti vähentynyt iän myötä. TV voi silti olla minulle melkein kuin paras kaveri tylsyyden yllättäessä ja vapaa-ajalla. Kiireisinä aikoina mediankäyttö on vähäisempää, ja esimerkiksi koeviikolla lehdet jäävät odottamaan lukemista viikonloppuun. Haluaisin kyllä seurata enemmän ajankohtaisohjelmia, sivistyäkseni, mutta aikani ei riitä millään kaikeen. Urheilua seuraan, sillä olenhan itsekkin urheilullinen ihminen.

Vasta viime aikoina olen alkanut arvostaa koulunkäyntiäni todella: se opettaa kritisoimaan, poimimaan informaatiotulvasta hyödyllistä tietoa ja erottamaan tieteelliset sisällöt viihteellisistä. Opiskelulla on siten ollut mediakasvatuksellista merkitystä, ja oppikirjat jo itsessäänkin tuovat esiin mediaa, mikä on osaltaan vaikuttanut myös mediakokemuksiini. Oivalluksia, samaistumista tai tunteita - ei sellaisia tule kuitenkaan normaalisti mietittyä, kun katsoo vaikka päivittäissarjaa, ja siksi tämän kirjoitelman tehtävänanto olikin melko vaikea. Kokonaisuudessaan tehtävän teko oli kuitenkin valaisevaa monessa suhteessa.

Dikotominen repertuaari: vastakkainasetteluja, punnitsemista ja vertailua

Taulukko 1. Esimerkkejä ilmaisuista ja niiden tulkinnan myötä rakentuvista vastakkainasetteluista.

Ilmaisu	Rakentunut vastakkainasettelu
<i>"Niin kauan kun kuitenkin käyn säännöllisesti ulkona (--) ja kavereiden kanssa (--) en aio huolestua tietokoneen ääressä viettämästäni ajasta..." (1/T10/17)</i>	Ulkoilu, harrastukset ja sosiaalinen elämä vs. mediankäyttö / oma tasapainoinen vs. (jonkun toisen) epätasapainoinen mediasuhde
<i>"En ole sellainen henkilö, joka on riippuvainen televisiosta..." (1/P1/17)</i>	Minä itseohjautuvana median käyttäjänä vs. (joku toinen) addiktoituvana median käyttäjänä
<i>"Sitä on sanottu addiktoivaksi, mutta itse en ole kokenut minkäänlaista suurempaa riippuvuutta." (1/P10/17)</i>	(ks. edellä)
<i>"...media (--) ei määrää (--) aikatauluani (--) ...on paljon tärkeämpää tekemistä..." (1/P1/17)</i>	Oma aktiivisuus ja itseohjautuvuus vs. (jonkun toisen) passiivisuus mediankäytössä / mediaa tärkeämmät arvot vs. mediankäyttö olennaisena arvona
<i>"...ei minun tule vietettyä tuntikausia netissä." (1/T15/18)</i>	Oma kohtuullinen mediankäyttö vs. (jonkun toisen) hallitsemattomampi mediankäyttö
<i>"Televisio suoltaa kaikenlaista ohjelmaa, jotka osa on hyvin ärsyttäviä ja turhanpäiväisiä, mutta silti joku niitä katselee." (1/P6/17)</i>	Minä laatutietoisena ja kriittisenä mediankäyttäjänä vs. joku toinen passiivisena ja epäkriittisenä mediankäyttäjänä
<i>"Kaikista tyypeistä minua eivät tietenkään kiinnosta kaikki mahdolliset ohjelmat..." (1/P17/17)</i>	Oma monipuolinen maku ja mediankäyttö vs. (jonkun toisen) "mikä tahansa käy"-tyyppinen mediankäyttö
<i>"Median informaatiotulvasta on 'oppineena' helpompi karsia pois huhut ja poimia sieltä totuuden mukaiset tiedot." (1/P6/17)</i>	Minä valistuneena ja kriittisenä vs. (joku toinen) sinisilmäisenä ja passiivisena mediankäyttäjänä / media totuuden vs. epävarman tiedon välittäjänä
<i>"Itse käytän nettiä vähän. En ole edes vielä facebookissa..." (2/T10/16)</i>	Minä internetiä vähän käyttävänä vs. Facebookiin jo kirjautuneet internetiä enemmän käyttävinä henkilöinä
<i>En tunne itseäni millään lailla tietokonefriikiksi." (1/T15/18)</i>	Minä tavanomaisena tietokoneen käyttäjänä vs. (joku toinen) kyseiseen aihepiiriin outouteen ja kummallisuuteen asti uppoutuneena
<i>"Perinteisten medioiden kulutukseni on hyvin vähäistä." (1/P4/17)</i>	Perinteiset vs. uudet mediat / Minä modernina vs. perinteisenä mediankäyttäjänä
<i>"En kyllä väitä että pitäisin <nettiutisia> mitenkään lehdenlukua parempana vaihtoehtona." (1/P4/17)</i>	Uudet vs. perinteiset median muodot / minä avarakatseisena vs. toisia medioita suosivana mediankäyttäjänä
<i>"Lehtiä en pahemmin pysty lukemaan..." (1/T8/18)</i>	Lehdet vaikeammin saavutettavana median muotona vs. sähköisen median saavutettavuus
<i>"Mainittakoon tässäkohtaa, että en ole liittynyt Facebookiin." (2/P2/16)</i>	Minän profiloituminen "ei-jonakin" (...ei-Facebookin-käyttäjänä...)

"...uutiset ja lukeminen ei ole mun juttu." (1/T7/17)	(...ei-uutisten-seuraajana ja ei-lukijana...)
"En tunne uusimpia hittisarjoja ja -lauluja." (1/P15/17)	(...ei pop-kulttuurin-tuntijana...)
"Elleä tai muuta naistenlehteä en ikinä lukisi..." (2/T1/16)	(...ei-naistenlehden-lukijana...)
"Aamurutiinikseni on muodostunut Jymypotti-kisan kuunteleminen matkalla kouluun (--) <se> on kyllä niin eläkeläisten juttu..." (2/P8/17)	Minä epätyypilliseksi koettuna kuuntelijana vs. tyypilliseksi koettu kohdeyleisö / oman ikäryhmän tyypillinen vs. epätyypillinen mediankäyttö
"Suhteeni mediaan on viilentynyt." (1/P15/17)	Aikaisempi vs. nykyinen mediasuhde
"...en enää nykyään katso (--) Ei enää oikein iske." (1/T8/18)	Aikaisemmat vs. nykyiset mediamieltymykset
"...kunnioitus tavallista kuluttajaa kohtaan." (1/P1/17)	"Tavallinen" vs. "epätavanomainen" kuluttaja
"Siellä on välillä asioita, joita ei ole kukaan vähänkään normaali kirjoittanut." (1/T4/17)	"Normaali" vs. "epänormaali" mediankäyttäjä
"Salatut Elämät on kuvaus aivan normaaleitten ihmisten arkipäiväisestä elämästä." (1/P12/17)	Päivittäisdraamasarja "normaalin" ja "tavallisen" suomalaisen arjen kuvaajana...
"...jotkut <Salatut Elämät> -sarjan näyttelijöistä ovat 'yliampuvia' eikä heistä saa tavanomaisen suomalaisen kuvaa..." (1/P14/17)	...vs. todellisuudesta vieraantuneena fiktiona
"...ei viihde normaalista ihmisestä psykopaattia tee." (1/T13/17)	Viihteen hallitut mediavaikutukset tai vaikutusten vastustaminen suhteessa "normaaliin" ihmiseen vs. hallitsemattomat tai haitalliset vaikutukset suhteessa "epänormaaliin" ihmiseen
"Niissä jännitys on aivan käsittämätön ja sitä ei heikkohermoiset aivan helpolla kestä." (1/P11/17)	Itsensä hallitseva katsoja vs. herkkä katsoja
"...kuka se paha tyyppi olikaan." (1/T9/18)	Hyvä ihminen vs. paha ihminen
"...tuntui kuin vaipuisi lapsen asemaan ja viatto-muuteen, eikä se mielestäni ole häpeä." (1/T15/18)	Aikuiselle tyypilliseksi mielletty tietoisuus ja valinnat vs. lapselle tyypilliseksi mielletty kokonaisvaltainen ja elämyksellinen kokeminen
"Sitä ei useinkaan tule ajatelleeksi, kuinka tosisaan jotkut ottavat uskonsa." (1/P11/17)	Omat, maltillisiksi koetut näkemykset vs. toisten kiihkeä vakaumus
"...<sosiaalinen media> vähentää oikeaa juttelua ja kanssakäymistä ihmisten kanssa..." (2/P8/17)	Sosiaalisen median välittämä virtuaalinen kommunikatio vs. reaali maailman todellinen, aidoksi koettu vuorovaikutus
"Irkkaan päivittäin. (--) Edelleen kyse on ihmisten kanssa olemisesta." (1/P15/17)	Sosiaalisen median käyttö ihmistenvälisenä vuorovai- kutuksena vs. toisista ihmisistä vieraannuttava tekno- logian kanssa seurusteluna
"Ne ovat tietenkin fiktiota, eikä niiden avulla sen paremmin pääse maailmanmenosta jyvälle..." (1/T10/17)	Fiktiiviset vs. faktasisällöt / välineellinen vs. muunlai- nen hyöty / minä "fiktion tunnistajana" vs. erotteluun kykenemättömänä

<p><i>"Aikakausilehdistä luen Tekniikanmaailmaa ja Apua. Yleisesti sellaisia joissa on faktan poikasta mukana." (1/P7/17)</i></p> <p><i>"Joskus juutun seuraamaan jotain ajankohtaisohjelmaa. Niissä pääsee syventymään käsillä oleviin aiheisiin syvemmin." (1/P7/17)</i></p> <p><i>"Kun katsoin uutisia, tiesin saavani varmaa ja luotettavaa tietoa maailman tapahtumista." (2/P5/17)</i></p> <p><i>"Lehdet ovat viimeisiä asioita tässä median kaaoksessa joissa on kunnollista valinnan vapautta." (1/P17/17)</i></p> <p><i>"<Oppikirjoja> lukiessani totesin, että täältä löytyvä tieto on ainakin oikeaa..." (1/P6/17)</i></p> <p><i>"...se tavallaan irroittaa arjesta ja saa ajattelemaan filosofisesti." (1/T8/18)</i></p> <p><i>"Huomasin lukiessani lehteä hieman analyysittemmin..." (1/P6/17)</i></p> <p><i>"...tehtävänanto on melko vaikea, sillä ei sellaisia tule normaalisti mietittyä kun katsoo vaikka Salatuja elämiä." (1/P16/17)</i></p> <p><i>"Amerikkalaisittain tietenkin." (1/T9/18)</i></p> <p><i>"...britit osaavat tehdä vitsejä muustakin kuin alapääjutuista." (1/T13/17)</i></p> <p><i>"...ettei maapallo olekaan niin suuri ja ettei Suomi välttämättä olekaan aina niin turvallinen maa..." (1/T11/17)</i></p> <p><i>"Voisi kai sanoa, että kyllä meillä Suomessa on asiat hyvin." (1/P11/17)</i></p>	<p>Tosipohjaisiksi vs. fiktio-, viihde tai mielikuvapohjaisiksi koetut aikakauslehdet</p> <p>Ajankohtaiset asiaohjelmat syvällistä tietoa antavina vs. muuntyyppiset ohjelmat pintatason tietoa tuottavina</p> <p>TV-uutiset uskottavan tiedon välittäjänä vs. joidenkin toisten uutismedioiden potentiaalinen epäluotettavuus</p> <p>Lehdet perinteisenä, käyttäjää kunnioittavana median muotona vs. muiden, etenkin sähköisten medioiden aikaansaama viestien ja ärsykkeiden hallitsematon tulva</p> <p>Oppikirjojen luotettavaksi koettu vs. median välittämä potentiaalisesti epäluotettava tieto</p> <p>Käytännönläheinen arkiajattelu vs. filosofinen, mietiskelevä ajattelu</p> <p>Tavanomainen vs. tietoisesti pohdiskeleva lukeminen</p> <p>Tavanomainen ja "normaali", arkinen median-käyttö vs. refleктоiva ote mediakokemuksiin</p> <p>Amerikkalainen vs. eurooppalainen (?) kulttuuri</p> <p>Brittiläinen, tasokkaaksi ja monipuoliseksi koettu huumori vs. muunmaalainen, paljolti alatyyliseksi mielletty huumori</p> <p>Mielikuva Suomesta levottomuuksien suhteen kaukaisena ja turvallisena maana vs. huoli myös Suomen turvallisuudesta osana maailmaa</p> <p>Suomen rauhalliseksi koettu ilmapiiri vs. muun maailman levottomuudet</p>
---	---

Taulukko 2. Esimerkkejä punnitsevista, asioiden ja ilmiöiden kahtalaista luonnetta esiintuvista ilmaisuista.

Ilmaisu (yhtäältä)	Ilmaisu (toisaalta)
"Jokaisella on sanavapaus..." (1/T1/17)	"...kunhan ei loukkaa muita." (1/T1/17)
"...vaikka onkin sananvapaus..." (1/T8/18)	"...mutta se loukkaa..." (1/T8/18)
"...syyttävät (--) suurta joukkoa..." (1/T1/17)	"...vaikka (--) on vastuussa vain se (--) lehti..." (1/T1/17)
"Vaikka jotkut <Salatut Elämät> -sarjan näyttelijöistä ovat 'yliampuvia' eikä heistä saa tavanomaisen suomalaisen kuvaa..." (1/P14/17)	"...on sarja aika mukaansa tempaava." (1/P14/17)
"Sarja on muuttunut enemmänkin "Suomen kauliiksi ja rohkeiksi". (1/T12/17)	"Mutta tuon takia sitä tulee silloin tällöin vielä katsottuakin." (1/T12/17)
"...kuuntelen muka väärää radiokanavaa..." (1/T15/18)	"...mutta onko jokaisen pakko kuunnella ylex:ä tai Kiss Fm:ää?" (1/T15/18)
"Kaikki sanovat, että se on tarkoitettu teinityöille..." (1/P5/17)	"...mutta mielestäni se sopii kenelle vaan." (1/P5/17)
"...tuntuu, että joidenkin omien ystävien sosiaalinen elämä rajoittuu kokonaan faceen ja siellä tykkäämiseen." (2/T1/16)	"Mutta olet tyhmä ja aikaasi jäljessä, jos et liity." (2/T1/16)
"Mediassa on sekä hyvä..." (2/T10/16)	"...että huono puoli." (2/T10/16)
"Kännykkä on sekä hyöty..." (1/T15/18)	"...että haitta laite." (1/T15/18)
"Media turhauttaa ja saa tuntemaan itsensä tarpeettomaksi..." (1/P6/17)	"...mutta silloin tällöin se tarjoaa mahdollisuuden paeta arjen rutiineista." (1/P6/17)
"Tieto lisää tuskaa..." (1/P6/17)	"...mutta silti ilman tietoa ja huvia tuntuisi mahdottomalta selviytyä harmaasta arjesta." (1/P6/17)
"Vaikka tieto lisää tuskaa..." (1/P6/17)	"...se myös hyödyttää." (1/P6/17)
"Vaikka (--) asiaohjelmista saa paljon hyödyllistä tietoa..." (1/P1/17)	"...on elämänsä antaminen (--) mustalle laatikolle (--) jonkin sortin passivoitumista." (1/P1/17)
"Saan lisää tietoa..." (2/T4/16)	"Kuitenkin median aloihin kuluu aikaa paljon ja siksi aikaa tavallaan kuluu hukkaan." (2/T4/16)
"Vaikka uutiset olivatkin aitoja ja ajankohtaisia, osa niistä ei kiinnostanut minua juuri lainkaan." (2/P5/17)	"Minusta kuitenkin tuntui siltä, että on melko tärkeää saada ajankohtaista ja yleissivistävää tietoa maailman tapahtumista..." (2/P5/17)
"Moisia uutisia ei ole mukava lukea..." (1/P14/17)	"...vaikka niin ajankohtaisia asioita ovatkin." (1/P14/17)
"Facebookista saan tietoa monista asioista 'kaverideni' välityksellä ja voin pitää heihin yhteyttä helposti sen kautta." (2/P6/16)	"Toisaalta Facebook voi mielestäni vähentää ihmisten tapaamisen tarvetta, joka on huono asia." (2/P6/16)

"On mukava lukea toisten kuulumisia..." (2/P8/17)	"...mutta toisaalta se mielestäni vähentää oikeaa juttelua ja kanssakäymistä ihmisten kanssa..." (2/P8/17)
"Se oli minusta ihan mukava viesti..." (2/T10/16)	"...mutta siinäkin oli mainontaa tungettu jo väliin." (2/T10/16)
"...vaikka nykyään (--) medioihin pääsee suhteellisen helposti..." (1/T1/17)	"...itsestäni tuntuu vieläkin erikoiselta, jos näen tuttuja televisiossa." (1/T1/17)
"<Media on ihmisen ylläpitämä, se voi huijata (--) <ja> riistää..." (1/P15/17)	"...siinä missä kertoa totuudenkin, (--) <ja> antaa." (1/P15/17)
"Lopullinen kokemukseni mediasta on positiivinen..." (1/P6/17)	"...mutta olen hyvin kriittinen sitä kohtaan." (1/P6/17)
"Uutiset ovat harvoja kunnollisia asioita joita televisiosta vielä voi katsoa..." (1/P17/17)	"...mutta nekin kertovat monesti asian vain yhdestä näkökulmasta ja lietsovat (--) ennakkoluuloja." (1/P17/17)
"Rotuennakkoluulot vähenevät tiedon lisääntyessä..." (1/T16/17)	"...mutta esimerkiksi vapaamielisyys parisuhteessa voi muuttua arkipäiväksi." (1/T16/17)
"...oppii vapaamielisyyttä niin hyvässä..." (1/T16/17)	"...kuin pahassakin mielessä." (1/T16/17)
"...nyt katson niitä ihan eri tavalla." (1/T7/17)	"Vaikkei seksuaalisuus saisikaan vaikuttaa." (1/T7/17)
"Merkittävimpiin mediakokemuksiini kuuluu varmasti myös ne hetket, jolloin surffailin internetissä..." (2/P5/17)	"Internetin jakamien tietojen todellisuudesta ei kuitenkaan voi aina olla täysin varma." (2/P5/17)
"...täältä löytyvä tieto on ainakin oikeaa..." (1/P6/17)	"...mutta sitäkin voi kritisoida." (1/P6/17)
"Internetin ja mun sähköisen median yleistyttyä sanomalehdet ovat menettäneet arvoaan. Uutisia on helpompi seurata Internetistä ja niistä on helpompi kertoa ystäville sitä kautta." (2/P11/16)	"Lehdet eivät silti ole kuolleet sukupuuttoon, esimerkiksi aamupöydässä ja työpaikalla lehti on kätevämpi ja käytännöllisempi." (2/P11/16)
"Lehden sisältöä emme voi itse päättää..." (1/P17/17)	"...mutta voimme päättää lehden jonka ostamme." (1/P17/17)
"...kun muiden töiden jälkeen haluaa rentoutua ja unohtaa kaiken muun (--) tarkoitukseen sopii ohjelma jossa on tarttuva juoni." (1/P7/17)	"Toisaalta etsii ohjelmia joissa vaan saa nauraa." (1/P7/17)
"Haluaisin seurata enemmän ajankohtais-ohjelmia, sivistyäkseni..." (1/T16/17)	"...mutta aika ei riitä millään kaikkeen." (1/T16/17)
"Kyllä televisiosta tulee (--) ihan asiaakin, kuten dokumentteja ja keskusteluohjelmia..." (1/T8/18)	"...mutta tuntuu siltä, että mtv3:n ja Nelosen voima on niin suuri, ettei jaksa kääntää ykköselle tai kakko-selle." (1/T8/18)
"Tapanani ei yleensä ole katsella tv:stä uutisia..." (1/T10/17)	"...mutta jos jotain tärkeää on tapahtunut, niin (--) tietenkin katson." (1/T10/17)

<p>"Jäin kuuntelemaan..." (1/T4/17)</p> <p>"En ajattele mediaa niin usein kuin joskus... (--) enkä enää piipahda median luona usein." (1/P15/17)</p> <p>"Joskus media oli paljon tärkeämpää kuin nykyisin. Koneella istuessa saattoi kulua monta tuntia päivässä..." (2/T3/17)</p> <p>"Nuorempana muistan katsoneeni paljon enemmän televisiota..." (2/T6/16)</p> <p>"Pystyisin kyllä elämään ilman televisiota, koska en hyödy siitä mitään..."(1/T14/18)</p> <p>"Ajatus elämästä ilman mediaa kauhistuttaa. Joutuisi elämään kaiken 'sivistyksen' ulko-puolella..." (1/P6/17)</p> <p>"Näen <median> joka puolella..." (1/P15/17)</p> <p>"Suomi vastaa Ruotsi -peleistä seuraa usein kauden kestävä suruaika..." (1/P11/17)</p> <p>"En osaa venäjää..." (1/T4/17)</p> <p>"...seuraan Salattuja elämiä ja Simpsonsia ja myös South-Parkia, nämä vaikuttavat positiivisesti jos näen ne..." (2/P3/16)</p> <p>"Välillä <mielikuva> ahdistaa..." (1/T16/17)</p> <p>"Minua pelotti hieman..." (2/T4/16)</p> <p>"...minua erityisesti nauratti uutinen jossa kerrotaan että paineilmapuhallin oli lävistänyt rekka-kuskin takapuolen ihon ja täyttänyt hänet kuin ilmapallon. Vaikka tämä uutinen naurattaakin..." (2/P4/17)</p>	<p>"...vaikka olisi ollut muuta tekemistä." (1/T4/17)</p> <p>"Elämäni on muutaman viime vuoden aikana tullut paljon uusia, aikaa ja ajatusta vievää..." (1/P15/17)</p> <p>"...mutta nyt koneelle ei jaksa mennä tai ei yksinkertaisesti ehdi. On tullut uusia arvoja, jotka menevät television ja tietokoneen edelle." (2/T3/17)</p> <p>"Nyt televisio ei ole enää niin tärkeä (--) ja tietokoneesta on tullut tärkeä, koska sillä pystyn olemaan yhteyksissä ystäviini..." (2/T6/16)</p> <p>"On vain jotkut sarjat/ohjelmat, joihin on jäänyt auttamattomasti koukkuun." (1/T14/18)</p> <p>"...mutta niinhän sitä ennen elettiin eikä ihmiset moittineet elämäntyyliään." (1/P6/17)</p> <p>"...mutta en ole huomaavinani." (1/P15/17)</p> <p>"...tai viikon pituinen riemujuhla." (1/P11/17)</p> <p>"...mutta puhe oli rauhoittavaa." (1/T4/17)</p> <p>"...mutta jos unohdan katsoa se tuottaa mielipahaa ja tulen vihaiseksi." (2/P3/16)</p> <p>"...mutta lopulta järki vie voiton." (1/T16/17)</p> <p>"Toisaalta en tuntenut kummempaa, sillä se ei tapahtunut Suomessa." (2/T4/16)</p> <p>"...mutta se on samalla hyvin vakava asia, sillä ihmisen henki oli vaarassa." (2/P4/17)</p>
---	--

Taulukko 3. Esimerkkejä vertailuasetelman sisältävistä ilmaisuista.

Vertailevan ilmaisun osa I	Vertailevan ilmaisun osa II
"...onko olemassa muita rinnakkaismaailmoja oikeasti..." (1/T8/18)	"...vai pelkästään tv-ohjelmissa." (1/T8/18)
"...ettei oikeassa elämässä kaikki mene..." (1/T6/17)	"...kuin elokuvissa." (1/T6/17)
"Saisivat uutisetkin keskittyä välillä mukavempiin asioihin..." (1/P14/17)	"...eikä aina vain negatiivisiin juttuihin pahasta maailmasta." (1/P14/17)
"Onko <sosiaalisen median käyttö> netin kanssa asioimista?" (1/P15/17)	"Ei, se on ihmisten kanssa olemista..." (1/P15/17)
"Sähköpostiviestintää en kauheasti harrasta..." (1/T1/17)	"...mieluummin juttelen ihmisten kanssa kasvokkain tai puhelimesta." (1/T1/17)
"...olen enemmänkin kulttuuri..." (1/T7/17)	"...kuin mediaihmisiä." (1/T7/17)
"Musiikki ja kirjallisuus kiinnostavat enemmän..." (1/T7/17)	"...kuin (--) sanomalehtien plaraaminen." (1/T7/17)
"...tuntuu, ettei sieltä tule muuta kuin tyhjänpäiväistä asiaa..." (2/T1/16)	"...vaikka musiikkia haluaisi kuunnella." (2/T1/16)
"...O.C on enemmän nuorille suunnattu ja se ei tunnu niin saippuamaiselta..." (1/T8/18)	"...kuin Salkkarit." (1/T8/18)
"...soittaa nuorten musiikkia ja kanavilla on myös nuorekkaat juontajat." (1/T3/17)	"...musiikki on vanhemmille ihmisille suunnattua ja asiat (--) ovat vanhemmalle ikäluokalle." (1/T3/17)
"24 on pakko seurata..." (1/P7/17)	"...ja Csi jos on aikaa." (1/P7/17)
"Formula 1:sia tulee katsottua silloin, kun muistaa..." (1/P11/17)	"...mutta MM-jääkiekon seuraaminen on joka keväinen pakko." (1/P11/17)
"Myös puhe on kanavilla rauhoittavampaa..." (1/T4/17)	"...kuin kilpailijoilla." (1/T4/17)
"Tokihan korkeatasoinen sanomalehti on uutislähteenä varmasti luotettavampi kuin tuhat internetiä..." (1/P4/17)	"...mutta verkosta uutiset näkee näppärästi ja vaivattomasti pelailun ja keskusteluryhmien lomassa." (1/P4/17)
"Näemme asiat yksipuolisesti julkaisijan näkökanalta..." (2/T1/16)	"...ja taakse jää huimasti piiloon totuutta." (2/T1/16)
"Koulua käymättömänä pitäisin Seiskalehteäkin..." (1/P6/17)	"...Tiede-lehden veroisena." (1/P6/17)
"Arkisin ei tule koulun takia mediaan kajottua..." (1/P7/17)	"...muulloin se kyllä ympäröi elämää vahvasti." (1/P7/17)
"Pikku tyttönä tuli istuttua television edessä joka päivä..." (1/T15/18)	"Jokapäiväinen television katselu on huomattavasti vähentynyt iän myötä." (1/T15/18)
"Län karttuessa (--) median käytössä laatu alkaa korvata..." (2/P8/17)	"...määrän." (2/P8/17)

<p>"Pienenä ei ollut niin tarkkaa oliko ohjelma oma suosikki..." (2/P8/17)</p>	<p>"...vaan huonommatkin ohjelmat kelpasivat." (2/P8/17)</p>
<p>"Mielestäni se ei ole enää yhtä mielenkiintoinen..." (1/P3/17)</p>	<p>"...kuin ennen." (1/P3/17)</p>
<p>"Televisio oli minulle pakokeino todellisuudesta ja omasta tylsästä elämästäni." (2/T3/17)</p>	<p>"Nykyään vain rentoudun televisiota katsellessa, enkä etsi sieltä mitään elämää suurempaa." (2/T3/17)</p>
<p>"...moni lastenohjelma menetti merkityksensä..." (1/T15/18)</p>	<p>"...ja (--) alkoi kiinnostua yhteiskunnallisista ohjelmista." (1/T15/18)</p>
<p>"Itse muistan nuorena kuinka leikimme pihalla mielikuvitus leikkejä..." (2/T1/16)</p>	<p>"...mutta nykyajan lapset ovat lähes järjestään koneen orja, ja siellä median vaikutuksen alla." (2/T1/16)</p>
<p>"Mielestäni median tärkein tehtävä on välittää tietoa ihmisille..." (1/P6/17)</p>	<p>"...ja viihdyttäminen pitäisi olla toisella sijalla." (1/P6/17)</p>
<p>"...sarjoja katsellessa ei yleensä ajattele mitään..." (1/T15/18)</p>	<p>"Uutisten seuraaminen onkin toinen juttu." (1/T15/18)</p>
<p>"Viihde on siis rentoutumista koulun ohella..." (1/P7/17)</p>	<p>"...ja jos jaksaa läksyjen jälkeen lisätä tietokantaansa katsoo asiaohjelmaa tai muuta." (1/P7/17)</p>
<p>"Vietettyäni hetken median parissa olo on rentoutuneempi..." (1/T16/17)</p>	<p>"...kuin ennen lepoaika." (1/T16/17)</p>
<p>"...<maakunta-> ja <paikallislehteen> otettavien kirjoitusten seula vuotaa ja paljon."</p>	<p>"Helsingin sanomissa tilanne on aivan toinen." (1/T4/17)</p>
<p>"<Maakuntalehden> huumorikin on erilaista ..." (1/T4/17)</p>	<p>"...verrattuna Helsingin sanomien." (1/T4/17)</p>
<p>"Englantilaissarja tuo piristävää vaihtelua..." (1/T13/17)</p>	<p>"...välillä jo itseään toistaviin amerikkalaisohjelmiin." (1/T13/17)</p>
<p>"...siinä ollaan tavallisia englantilaisia..." (1/T3/17)</p>	<p>"...eikä ylikkaita amerikkalaisia." (1/T3/17)</p>
<p>"...yrittää (--) antaa (--) sellaisen kuvan, että hän kuuluu 'eliittiin'..." (1/T13/17)</p>	<p>"...ja näin ollen häpeää (--) siskoaan ja lankoaan, jotka käyttäytyvät 'tavallisten' ihmisten tavoin." (1/T13/17)</p>
<p>"Ovatko missit yhä roolimalleja nuoremmille tytöille..." (1/T1/17)</p>	<p>"...vai onko heidän tehtävänsä vain näyttää hyvältä?" (1/T1/17)</p>
<p>"Haluaako media aina vain kohumissejä..." (1/T1/17)</p>	<p>"...vai käykö tavallisempikin tyttö?" (1/T1/17)</p>
<p>"Parisuhdemalleja on helppo omaksua television välityksellä. Ne opettavat minua ajattelemaan paljon vapaammin." (1/P6/17)</p>	<p>"Menneisyydessä tilanne olisi ollut aivan toinen. Tämän päivän saippuasarjoja ei varmasti olisi sallittu 1800-luvulla." (1/P6/17)</p>